

SLOWIK, Miroslav, LOVÓN CUEVA,
Marco Antonio, HOTAŘOVÁ, Liana.

Ř E Ě S U P E R K M E N E
T E R M I N O L O G I K Ý S L O V N Í K
Z D V O Ř I L O S T I A K O N F L I K T U

[Česko-peruánské vydání, inverzní vazba].
Technická univerzita v Liberci. 2025.

Mgr. Miroslav SLOWIK, Ph.D.
Dr. Marco Antonio LOVÓN CUEVA
Mgr. Liana Hotařová, Ph.D.

ŘEČ
SUPERKMENE

terminologický slovník
zdvořilosti a konfliktu

LIBEREC - LIMA
2025

Slowik, M., Lovón Cueva, M. A. & Hotařová, L. (2025).
Řeč superkmene: terminologický slovník zdvořilosti a konfliktu.
Technická univerzita v Liberci.

1. Pragmatika 2. Slovník 3. Aplikovaná jazykověda
4. Antropologie 5. Konflikt

I. Česká republika II. Peruánská republika

© Technická univerzita v Liberci
Liberec
<https://www.tul.cz>

První vydání, prosinec 2025

ISBN 978-80-7494-768-1

Autoři

© Miroslav Slowik
© Marco Antonio Lovón Cueva
© Liana Hotařová

Jazyková korektura

Lic. Faustina Cáceres de La Cruz
Lic. Flavio Mitchell Alvarez Gamarra

Knižní úprava a ediční práce

Mgr. Hana Valešová, Ph.D.
Mgr. Miroslav Slowik, Ph.D.
nakladatelství Lukáš a syn, Brno

Recenzovali

Dr. Lucía Cantamutto, Universidad Nacional de Río Negro - CONICET,
Argentina

Doc. Jasňa Pacovská, Ph.D., Technická univerzita v Liberci,
Česká republika

PEER REVIEW

Publikace prošla anonymním recenzním řízením.

BEZ PŘEDSUDKŮ

Jsme si vědomi toho, že termín „kmen“ s sebou v historii vědy a v určitých společenských skupinách nesl koloniální, exotizující a evolucionistický nános v podobě předsudku, což kategoricky odmítáme. V tomto slovníku koncept „superkmene“ neodkazuje k žádnému primitivnímu, zastaralému či neúplnému stadiu, ani neodkazuje k uspořádání původních domorodých komunit – jejichž systémy zdvořilosti a soužití bývají naopak velmi sofistikované. Tento koncept naopak nahlížíme v přísně biosociálním smyslu, s cílem popsat anonymní, rozsáhlé a zrychlené shlukování jednotlivců v mnoha současných společnostech, v nichž je lidská bytost nucena vytvářet strategie verbálního přežití při neustálém setkávání s cizinci a tváří v tvář možnému stupňování konfliktů.

Autoři

I N V E N T U R A

Od Lucy k superkmeni	CZ
Pozvání k pobytu	CZ
Úvod	CZ
Nulový bod	CZ
Uspořádání pojmové mřížky	CZ

T E O R E T I C K É P Ř E D P O L Í

SUPERKMEN	
Definice centrálního hesla	CZ
KONFLIKT	
Definice izotopického hesla	CZ
VÁGOVĚ SRDEČNÍ BRZDA	
Definice axiomatického hesla	CZ

H E S L Á Ř	CZ
G L O S Á Ř	CZ

A N T I S C H I Z M O G E N E T I C K Á P A U Z A

Gravitace	CZ
Antilopa	CZ
Dobrý den	CZ
V kuchyni	CZ
Na lůžku	CZ
Bez tíže	CZ
Doporučená literatura	CZ

Vstupujeme do éry, kdy řeč přestává být mostem a stává se zbraní. Proto tento text není jen tradiční předmluvou. Je to naléhavé hlášení o stavu našeho společného jazyka, depeše psaná v polních podmínkách digitálního a urbánního superkmene.

Jako lingvista jsem léta sledoval struktury jazyka, jeho gramatiku a stavbu, ale dnes cítím naléhavou potřebu sledovat jeho jizvy. Superkmen, v němž žijeme – to anonymní, přelidněné a fragmentované prostředí moderních měst a digitálních sítí – je sice fascinující, ale zároveň děsivý organismus. Tento slovník vznikl z hluboké úzkosti nad tím, jak snadno se z nás v anonymitě davu stávají řečoví predátoři a jak rychle se rozpouští naše společná komunikační homeostáza.

Před lety mě při četbě vědeckých prací hluboce ovlivnil příběh Lucy, fosilie druhu *Australopithecus afarensis*. Fascinovala mě nepředstavitelná propast času, která nás dělí od prapočátků našeho rodu. Když fosilie Lucy přiletěla do Prahy, stál jsem tam před ní, „tváří v tvář“ těm křehkým ostatkům naší předkyně, a cítil jsem zvláštní závrať. Kladl jsem si otázku: Co se to s člověkem stalo? A co se ještě stane s bytostí, která vyvinula ten nejkrásnější a nejkomplexnější nástroj – řeč – aby se nyní začal obracet proti ní samotné?

Jazyk, který nás kdysi vyvedl ze savany a umožnil nám vytvořit společenství, se v kulisách superkmene stává nástrojem izolace. Vidíme světové lidry, jak se chovají predátorsky, a sledujeme, jak se dříve jednotné areály rozpadají na izolované „ostrůvky“, jak se ze Stejných stávají Jiní, jak se uzavíráme do digitálních rezervací, v nichž se barikádujeme před cizostí. Cizost už nepřichází zvenčí, může se náhle objevit u našeho souseda, u člověka, se kterým sdílíme prostor, ale už ne společný kód lidské blízkosti. Je to známka neodvratně složité budoucnosti a krize, do níž jako lidstvo směřujeme a jejíž práh jsme již překročili.

Proto je tato kniha koncipována jako strohý protokol: tento slovník není jen soupis termínů. Je to mapa minového pole, kterým se stala naše komunikace, jež často ústí ve vzájemné, a do jisté míry jasně deklarované nepochopení. Je to též pokus pojmenovat demony, kteří se skrývají za naší každodenní zdvořilostí – i za jejím nedostatkem.

Pokusili jsme se s kolegy o terminologický brus, který pomohl vyostřit hrany pojmů, jež v dnešním informačním šumu jinak zanikají. Předkládáme vám mimo jiné následující pojmosloví v naději, že pojmenování zlého je prvním krokem k jeho zkrocení. Pokud má být náš druh i nadále definován řečí, nesmíme dopustit, aby nás tato řeč o naši lidskost připravila.

Berte toto hlášení vážně. Je čas začít naslouchat jizvám.
 Místo činu: SVĚT (Liberec / Lima)
 Datum: 2025
 Autor: Miroslav Slowik

POZVÁNÍ K POBYTU

Vstupujete do prostoru, jenž není pouhým archivem informací, nýbrž místem skutečného a nezastupitelného pobytu. Tato kniha byla svěřena strojopisu – médiu, které svou technickou podstatou odmítá snadnost kurzívy a sterilitu automatizovaných digitálních odkazů. Je to naše vědomá volba, nikoliv projev nedostatku. Věříme totiž, že pravda o jazyku se nevyjevuje v rychlém kliknutí, ale v odporu materiálu a v čase věnovaném listování.

Ve světě vědy, která je stále více ovládána anonymním diktátem heideggerovského „Ono se“ a dravou logikou metrik vědeckých počinů, se často zapomíná na pomalu plynoucí čas a ticho přemýšlení. I věda se totiž stala součástí digitálního superkmene a schopnost naslouchat a skutečně přebývat u slova se vytrácí. Člověk je vržen do systémů sledovaných citací, cítí tlak Druhých, kteří jeho přemýšlení chtějí změřit. Jen ho tím zbavují jeho individuálního „Já“ a nahrazují jej funkcí v celosvětové síti. Hodnota vědce je pak dána posunem v mřížce statistických sjetin. My se chceme vrátit ke starému a přizvat vás k rituálu. Absence křížových odkazů v tomto slovníku je záměrnou výzvou k vaší vlastní starosti o smysl. Je to prostor, v němž si souvislosti mezi chladným terminologickým heslem a křehkým osudem Lucy musíte zasloužit svou vlastní bdělostí a trpělivostí.

Nepředkládáme vám mapu s vyznačenými cestami hned u prahu. Nabízíme vám pokoj, v němž se k poznání musíte prolistovat sami. Buďte pozorní k tichu mezi řádky a k váze každého úderu psacího stroje. Jen v tomto pomalém, soustředěném pohybu se může vaše „Já“ vymanit z hlučného ticha statistik a začít skutečně vnímat, kde končí zdvořilost a kde začíná predace. My nic neměříme, snažíme se o věci přemýšlet. Nechceme počítat výskyty jazykových jevů, ale chceme počítat s člověkem! My neřešíme statistiku, v níž se člověk ztrácí za byrokracií; díváme se na člověka v řeči.

Tato kniha vás vede od osobního svědectví k obecné diagnóze, od osamělosti Lucy k mechanismům superkmene. Teprve až projdete celým tímto prostorem, až odložíte Lucyiny příběhy a nahlédnete do hlubokých jizev, jež v naší řeči zanechal konflikt, vraťte se na začátek k inventuře. Obsah, který tam na vás čeká, není návodem k použití, ale zpětným zrcadlem a potvrzením vaší cesty. Je to okamžik, kdy se prožitý chaos pobytu mění v jasné vědomí.

Všechno, co v tomto pokoji naleznete a co zde zaslechnete, necht' je podrobeno diskuzi a kritickému myšlení. Není naším úkolem zde ukazovat jasnou pravdu o věcech. S každým pojmem, který ve slovníku je, jen „nějak“ zacházíme, protože s ním máme určitou žitou zkušenost hispanistů, jejichž rodným jazykem je čeština. Pak je tu náš latinskoamerický kolega jako rodilý mluvčí peruánské španělštiny, který rovněž podá svůj pohled na věc. Aby slovník mohl dokončit i on na své kulturní straně knihy, pozvali jsme jej na semestrální vědecký pobyt do Jizerských hor, pod jejichž krásnými hlubokými lesy leží průmyslový Liberec.

Buďte tady s námi i vy, a pokud se vám zdají hesla příliš jednoduchá, nebo pokud máte dokonce dojem, že nejsou vědecky definovaná, tak se nepletete. Každé z nich by si totiž zasloužilo samostatnou studii, kterou by ovšem bylo potřeba poskládat z vědění různých disciplín. Na to my lingvisté sami nestačíme.

Proto se jedná o manifest, kterým chceme vyvolat novou orientaci ve zkoumání řeči člověka: s hlubokými přesahy do ostatních věd o člověku, o mluvících strojích, které řídí tento svět, o řeči, kterou k nám stroje promlouvají, o algoritmech, které nám servírují myšlenkové prefabrikáty ve velmi zjednodušené scrollovací podobě. Máme z nich často radost, jak nám pomáhají se zorientovat, nicméně právě tím, že se už neorientujeme sami, se tyto algoritmy stávají našimi ovladači.

Do tohoto slovníku si čmárejte jako do sešitu, protože nápady potřebujeme zapsat, aby se jich poté bylo možno chytit. Pokud budete mít zájem, rádi vstoupíme do rozhovoru s dalšími vědci, kteří náš nástřel toho, jak by to asi mohlo být (a třeba vůbec není) jistě velmi obohatí. Vyzýváme vědeckou komunitu, aby se zaměřila na řeč spíše než na jazyk, a aby to dělali lingvisté, sociologové i antropologové dohromady, a také s pomocí dalších, kteří vědí, kde je zakopaný pes, ať už byl odkudkoliv a bůhví jakého plemene. Berte tento text jako vyjádření určitého undergroundového postoje intelektuálů, kteří jsou spokojeni proto, že o věci mohou přemýšlet, nikoliv proto, že si musí odškrtnout další položku v seznamu povinností.

To, co nabízíme, je „lingvistika svědectví“. Nenapsali jsme slovník, který by vám jasně definoval věci (srov. lat. finis); předložené pojmy se totiž vzpírají uzavřené definici. Budeme-li ji hledat pro každé heslo zvlášť a sami, najdeme ji pro dnešní stav věci za půl druhé dekády.

Opravdu máme tento čas?

Namísto toho nabízíme způsob, jak donutit čtenáře, aby u každého hesla skutečně „pobyl“, než se rozeběhne k jinému. Není to slovník k vysvětlení významu; je to slovník, v němž si můžete čist, i když nic nehledáte.

Nenabízíme soupis symptomů, ale tertium comparationis, které leží hluboko pod jazykovými strukturami zdvořilosti. Je to jediný způsob, kterým lze následně jazykově-řečové fenomény postavit do komparace. Odmitáme srovnávat etikety různých kultur na jejich povrchu, neboť jejich strategie jsou tak různorodé, že bez hlubšího základu zůstávají nesouměřitelné. Naším cílem je odhalit tu hlubokou strukturu, v níž se teprve vyjevuje smysl oněch kulturních identit, možná bychom mohli říci i zdvořilostních masek. Nabízíme nulový bod, od něhož lze teprve začít skutečně porovnávat, jak různé superkmeny krotí strach a jak v řeči budují své bezpečí.

Pobývejte zde s námi. V úctě k jazyku, v péči o slovo a v odvaze nehledat snadné cesty.

Ú V O D

Slovník „Řeč superkmene“ představuje terminologické zázemí pro studium řečové zdvořilosti, komunikace a konfliktu v podmínkách moderního urbánního uspořádání. Pojem „superkmen“ jako analytický koncept umožňuje uchopit interakce v přelidněném, anonymním a sociálně heterogenním prostředí, kde je člověk nucen koexistovat s cizími aktéry.

Práce propojuje klíčové pojmy do vzájemných souvislostí a ustavuje nový směr mezioborového bádání. Slouží jako společný jmenovatel pro objektivní komparaci zdvořilostních strategií a mluvních aktů napříč různými kulturními systémy. Cílem je nahlédnout k biosociální složce jazyka, kde řeč nefiguruje pouze jako informační kanál, ale jako nástroj regulace konfliktu a zajištění bezpečí.

Základním východiskem je pojetí řeči jako formy sociálního jednání. V podmínkách superkmene, kde jsou kontakty časté a krátkodobé, se řeč stává klíčovým nástrojem adaptace. Prostřednictvím řečových strategií a komunikačních klíčů se udržuje interakce pod prahem eskalace a zachovává se funkční sociální řád. Slovník reflektuje napětí mezi biologickou podstatou komunikace a jejím technologickým rámcem, přičemž rozlišuje mezi stabilizačními mechanismy fyzického superkmene a destabilizačními tendencemi digitální tribalizace. Zdvořilost je zde chápána jako dynamický systém kulturně podmíněných strategií, který je symptomem hlubší, univerzální biosociální struktury.

Slovník odkrývá skryté vlastnosti komunikačního klíče, který není ničím jiným než souborem pravidel, podle nichž účastníci interpretují význam výpovědi a jejich sociální přijatelnost. Slovník rozlišuje mezi různými typy řečových her: centripetální hrou, zaměřenou na ochranu autonomie a nepřímou komunikaci, a hrou centrifugální, která se vyznačuje pragmatickou transparentností a vyšší mírou vyjednatelnosti významu. Superkmen se tak vyjevuje jako síť dočasných interakcí v etnolingvistickém areálu, kde funguje homogenní řečový trh. Tento systém se řídí vnitřním bezpečnostním agentem, jenž brání segmentaci na kmenové skupiny, ačkoliv současné digitální změny a zhrubnutí veřejného diskurzu naznačují posun směrem k segregaci a degradaci norem.

Ústředním tématem je konfliktní potenciál řeči. Konflikt je v přelidněném prostředí strukturální vlastností každé interakce, nikoli patologií. Řeč jako adaptace slouží k tomu, aby tento inherentní konflikt zůstal pod prahem eskalace, maskován rituálem a normativním chováním. Významnou roli hraje také řečová distance jako komplexní pragmatická kategorie realizovaná v syntaxi i volbě mluvních aktů. Slovník nabízí pojmový aparát pro porozumění hloubkové struktury řeči jako klíčového mechanismu sociální regulace v moderní éře.

Slovník „Řeč superkmene“ není pouhým lexikografickým shrnutím pragmatiky či sociolingvistiky. Představuje nový integrační princip, který tyto disciplíny přeskupuje kolem otázky, jak řeč funguje jako základní mechanismus regulace vztahů v moderní, vysoce propojené společnosti. Místo přidávání další terminologické vrstvy mění perspektivu interpretace existujících pojmů a vytváří z nich provázanou pojmoslovnou mapu. Přiznáváme, že situace v superkmenech je natolik komplexní, že její odborný popis dosud naráží na limity. Slovník má proto sloužit jako fundamentální orientační bod, který následně pomůže odhalovat další superkmenové charakteristiky řeči.

Přístup ke zdvořilosti se vymezuje vůči univerzalistickým modelům zdvořilosti, jako je teorie Brownové a Levinsona (1978), jejichž modely předpokládají obecně platná pravidla a racionální strategie mluvího. „Řeč superkmene“ však ukazuje, že zdvořilost a ohrožení tváře jsou kulturně a situačně konstruované a též biologicky podmíněné. Řeč proto nechápeme jako individuální strategii optimalizace, nýbrž jako kolektivní regulační řád vznikající v odpovědi na fyzicko-biologické podmínky soužití. V tomto ohledu slovník posouvá i goffmanovské pojetí interakčních rituálů; rituál zde není jen opravou narušené rovnováhy, ale preventivní strukturou celého řečového ekosystému, která brání eskalaci konfliktu v anonymním prostředí.

Slovník ponechává stranou preskriptivní pojetí zdvořilosti Lakoffové či Leech. Tyto systémy nejsou odmítnuty, ale chápány jako funkční symptomy hlubší bezpečnostní potřeby. Namísto předpokladu konsenzuální „správné komunikace“ slovník nastoluje funkční pojetí zdvořilosti jako nástroje pro zvládání konfliktního potenciálu, čímž se blíží kritickým reflexím Wattse či Lochera. Zásadním přínosem je propojení pragmatiky s antropologickým a evolučním myšlením (Bateson, Lévi-Strauss, Geertz). Zatímco klasická antropologie zkoumala stabilní komunity, náš slovník se zaměřuje na nestabilní a fragmentované vztahy moderního superkmene.

Vymezujeme se také vůči čistě biologizujícím výkladům (Dunbar, Trivers, Wrangham). Biologické predispozice samy o sobě nevysvětlují konkrétní řečové normy; ty vznikají až v sociální praxi jako kulturní instituce (Berger a Luckmann). Novost slovníku spočívá i v reflexi mediální komunikace a fenoménů jako echo chambers či polarizace. Ty neinterpretujeme pouze jako technologický problém, ale jako důsledek kolapsu sdíleného komunikačního klíče, kdy řeč přestává regulovat a začíná radikalizovat.

Zároveň relativizujeme pojetí řeči jako mocenského nástroje dominance (Bourdieu). S inspirací u Boehma ukazujeme, že zdvořilost a rituál v superkmenech stále směřují spíše k vyrovnávání moci a omezení dominance.

Teoretickou osou slovníku je koncept zdvořilého řečového habitu, který posouvá chápání zdvořilosti od izolovaných strategií k internalizovanému způsobu jednání. „Řeč superkmene“ tak představuje syntézu lingvistiky, antropologie a sociologie, která chápe řeč jako křehký, kulturně udržovaný mechanismus bránící rozpadu společnosti na vzájemně nečitelné fragmenty.

Než čtenář vstoupí do samotného labyrintu hesel, musí projít procesem pojmového ukotvení, který definuje optiku celého bádání. Tento proces je rozdělen do tří dominantních teoretických segmentů, jež tvoří „teoretické předpolí“ slovníku a ustavují jeho analytickou přisnost. Prvním a nejvýznamnějším segmentem teoretického předpolí je centrální slovníkové heslo SUPERKMEN. Toto heslo není zařazeno do abecedního glosáře, ale stojí jako samostatné pojednání v čele knihy. Tvoří fundament, okolo nějž oscilují všechny ostatní termíny. Zatímco samotné explicandum (pojem k vysvětlení) je převzato od Desmonda Morrise (1969), rozvíjíme zde extenzionální explicans – podrobný výklad, který adaptuje etologický koncept pro potřeby moderní lingvistiky. Superkmen je zde definován jako specifický typ společenského řádu vznikajícího v podmínkách vysoké sociální hustoty a anonymity.

Druhým segmentem je izotopické heslo KONFLIKT. Jeho předsunutá pozice před abecední částí glosáře tvoří základní sémantickou izotopii. Konflikt zde nepředstavuje pouhé téma, ale teoretický filtr, skrze který jsou definovány všechny následující termíny. Toto heslo vysvětluje, proč i v těch nejdvořilejších řečových aktech musíme hledat stopy latentního napětí. V optice tohoto slovníku totiž není žádný mluvnický akt v superkmenech plně srozumitelný bez pochopení jeho konfliktního ratia; konflikt je chápán jako izotop přítomný v každém prvku systému.

Třetím a zároveň axiomatickým pilířem předpolí je heslo VÁGOVÉ SRDEČNÍ BRZDA. Tento pojem tvoří biologický a neurologický kotevní bod celého slovníku. Zatímco superkmen definuje prostředí a konflikt dynamiku vztahů, vágové srdeční brzda představuje vnitřní fyziologický aparát mluvčího, který umožňuje sociální angažovanost. Vycházíme z předpokladu, že řeč není jen kognitivní proces, ale je hluboce svázána s autonomním nervovým systémem. Tato „brzda“ (vycházející z polyvagální teorie) je mechanismem, jenž v klidovém stavu tlumí defenzivní instinkty a umožňuje aktérovi přejít od reaktivity (útok/útěk) k prosociálnímu řečovému jednání. Zařazení hesla do teoretického předpolí je nezbytné pro pochopení skutečnosti, že zdvořilost v superkmenech není jen kulturním nátěrem, ale výsledkem funkční remediace biologického napětí. Pokud vágové srdeční brzda v důsledku stresu nebo anonymity superkmene selhává, mluvčí ztrácí schopnost jemné pragmatické regulace a uchyluje se k řečové agresi nebo paralýze. Tento axiomatický prvek tak propojuje lingvistiku s etologií a neurobiologií a ukazuje, že udržení sociálního smíru je podmíněno schopností našeho organismu biologicky regulovat konfliktní potenciál dříve, než je vůbec vysloveno první slovo.

Vlastní glosář je koncipován relačně; jednotlivá hesla nenabízejí izolované významy, nýbrž tvoří koherentní mapu adaptivního řečového chování. Aby byla zachována teoretická čistota, hesla neobsahují příklady konkrétních vět či výpovědí. Důraz je kladen na hloubkovou strukturu, nikoliv na povrchové realizace. Organizace hesel vychází ze syntakticko-závislostního principu: od hlavy k rozvíjejícímu členu. Do abecedního řazení vstupují hesla podle substantiva, k němuž jsou v postpozici připojeny přívlastky. Například pojem „zdvořilý řečový habitus“ čtenář nalezne pod heslem „habitus

zdvořilý řečový". Tento standardizovaný způsob řazení podporuje formální jednotnost a strukturované čtení celého definičního pole.

Slovník vedle etablovaných termínů (u nichž volí úspornou definici) ustavuje i pojmy, které dosud v odborné literatuře chyběly jako terminologické jednotky – např. spontánnost, řečová opatrnost, či řečový predátor. Slovník je zpracován jako dvojjazyčné dílo (oboustranná inverzní vazba). Žádný z jazyků není primární; obě části se střetávají uprostřed knihy, kde se jejich výklady vzájemně potvrzují. Pro citace jsou stránky značeny prefixy CZ a PE.

Jedná se o příručku autorskou, nenormativní a neencyklopedickou. Cílem není uživatele jazyka vychovávat, ale diagnostikovat reálné interakční algoritmy. Pojmy jako defekce, predace či mimikry jsou zde nahliženy jako racionální strategie aktérů usilujících o optimalizaci vlastní výplatní funkce v prostředí, kde anonymita nahradila sdílenou biografii. Zdvořilost je v tomto pojetí zbavena nánosu ornamentální konvence a definována jako dynamický nástroj k zajištění interakční bezpečnosti.

Čtenářům chceme nabídnout i antischizmogenetikou pauzu. Abecední a logický řád slovníku je na šesti místech záměrně narušen vloženými listy žlutého papíru, které nesou fragmenty svědectví o postavě Lucy. Tyto žluté plochy nefungují jako estetický doplněk, ale jako fyzická a psychická překážka v automatickém toku informací.

V dravčí komunikaci superkmene, která nás nutí k neustálé, agresivní reaktivitě a schizmogenetickému řetězení konfliktů, je tato pauza nezbytným okamžikem ticha. Žlutý list vyžaduje od čtenáře gesto zastavení a nadechnutí. Lucy zde vystupuje jako evoluční kotva, která do chladného diagnostického stroje slovníku vrací rozměr lidské křehkosti a tělesnosti.

Tyto pasáže jsou fenomenologickými sondami, v nichž se teoretické koncepty „propisují“ do lidského masa. Zatímco hesla popisují chladné mechanismy jizev a mocenských her, žluté listy nabízejí azyl a vertikální vhled do naší společné historie. Antischizmogenetická pauza je pozvánkou k tomu, abychom si i uprostřed analýzy komunikačních střetů dokázali vybojovat prostor pro lidskou tvář a uvědomili si, že pod nánosem algoritmů stále dýchá tentýž zranitelný primát. Tyto texty-exponáty tak tvoří nezbytný protipól k exaktnímu terminologickému aparátu.

S U P E R K M E N

Definice centrálního hesla

Superkmen označuje historicky a evolučně pozdní formu lidského sociálního uspořádání, která vzniká překročením biologicky regulovatelné velikosti primárních lidských skupin. Termín byl poprvé populárně-vědně použit Desmondem Morrisem v knize „The Human Zoo“ (1969), v níž označuje společenské útvary, jejichž početnost, anonymita a strukturální komplexita již neumožňují regulaci mezilidských vztahů prostřednictvím přímé osobní znalosti, biologických signálů dominance a přirozené sociální kontroly.

Superkmen se ustanovuje postupným vývojem od malých kmenových a protospolečenských útvarů, v nichž byla sociální hierarchie čitelná, role přehledné a konflikty regulovatelné etologickými mechanismy. Civilizační zaplňování životního prostoru původních malých skupin skupinami dalšími vytváří tlak na redukci prostoru pro všechny. Pohyb prostorem se stává čím dál konfliktnějším, neboť dochází k častějšímu kontaktu s cizími skupinami, které své území brání proti vstupu cizinců. V průběhu kulturní evoluce dochází k homogenizaci těchto útvarů jejich spojováním či míšením; ruku v ruce též s mýcením druhých a obsazením jejich prostoru s následnou expanzí. Homogenizaci rozumíme průběžné konvergentní přibližování, postupný nárůst kontaktů, sdílení inovací a nakonec propojení v jeden větší útvar. Konvergence se uskutečňovala nejprve na úrovni sdíleného jazykového společenství a následně na úrovni abstraktnějších sociálních struktur, jež Pierre Bourdieu popisuje jako jazykové trhy (1991).

Na těchto trzích již jazyk nefunguje pouze jako nástroj dorozumění, ale jako prostředek distribuce symbolické moci, prestiže a sociálního kapitálu.

Zásadním rysem superkmene se tak stává přelidněnost, která není chápána pouze kvantitativně, nýbrž kvalitativně: jedinec je vystaven permanentnímu kontaktu s cizími osobami, jejichž sociální status, úmysly ani hodnotové ukotvení nemůže spolehlivě odhadnout. Tato situace vytváří latentní komunikační nebezpečí, spočívající v možnosti konfliktu, symbolické agrese či dominance, aniž by k nim muselo dojít otevřeně.

Superkmen je proto strukturálně konfliktní prostředí, v němž je riziko interakce imanentní každému řečovému aktu. To je důvodem, proč v něm dochází k institucionalizaci řečových jednání, která jsou či nejsou následně vystavena sankcím. Jde o typ ekosystému, který se sám spravuje jako homogenní prostředí poskytující řečovým aktérům jistoty, předvídatelnost, splnění jejich očekávání, a tím pádem i satisfakci vycházející z pragmatické úspěšnosti jejich vlastního řečového uskutečňování. Mluvčí se řečí uskutečňuje jako člověk. Ba co víc, uskutečňuje se jako člověk, kterého znám z domova, neboť se mnou sdílí funkční superkmenovou řeč. Není pro mne tedy cizincem, i když ho neznám, nikdy jsem o něm neslyšel a i když je mi zcela lhostejný. Je členem stejného superkmene jako já.

Pokud přijmeme skutečnost, že lidé užíváním jazyka hrají různé typy her, jde vlastně o zjevně pozitivní „výplatní funkci“, kterou pobírají aktéři ve stabilním prostředí; prožívají satisfakci z úspěšné a bezpečně zvládnuté komunikace. Takovou komunikaci bychom mohli nazvat směnou řečových rituálů. Rituálovost jazyka je dána jeho ustáleností a normou, k níž společenství dospělo tak,

že provedlo výběr určitého a kulturně specificky omezeného množství ceremoniálního řečového chování. V teorii her se hovoří o tom, že uspokojení z provedené směny, tedy prostřednictvím pravidly řízené akce a reakce, představuje výhodu. Tou je bezpečnost, která pak dává účastníku na řečovém trhu najevo, že další komunikace bude rovněž bezpečná. Bezpečnou komunikací pak společnost může vytvářet přebytek a kumulovat hodnoty, neboť se její členové nesoustředí na řešení mnoha interpersonálních konfliktů, ale využívají svou energii na zabezpečení svých, a potažmo celospolečenských potřeb. Vzniká tak společnost hojnosti. K tomu je ovšem potřeba bezpečné řečové prostředí.

Bourdieuova teorie jazykového trhu se tedy přesouvá od jazyka ve smyslu „langue“ k řeči realizované v uzavřeném, etnicky vymezeném a jazykově specifickém areálu. Ten je hodnotově odlišný od jiných, stejným jazykem dominovaných areálů; totiž jazyk neznamená to stejné co funkční řeč. Jedním jazykem lze hrát pravidly různě strukturované funkční řečové hry. Zde bychom si dovolili Bourdiea opravit a rektifikovat jeho pojem změnou přívlastku „jazykový“ a dále uvádět „trh řečový“. K revizi Bourdieuho termínu „jazykový trh“ nás vedlo zjištění, že tento koncept v jeho původní šíři dostatečně nereflektuje rozdíl mezi jazykem jako abstraktním systémem znaků (langue) a jeho konkrétní kulturní realizací (parole). Domníváme se, že efektivní směna symbolického kapitálu a rituálů se neodehrává na úrovni gramatického kódu, nýbrž na trhu promluvy. Tento trh je pevně spjat s konkrétní kulturní oblastí a žitou zkušeností mluvčích. Například mluvčí ve Španělsku a v Latinské Americe sdílejí tentýž jazykový systém, avšak vstupují do odlišných trhů promluvy, kde stejná slova nabývají odlišné prestiže a sociální hodnoty. Právě v této lokální sféře promluvy se ustavuje komunikační bezpečnost, která je nezbytná pro vznik společnosti hojnosti.

Na rozdíl od kmene, v němž byla sociální orientace založena na osobní zkušenosti a opakované interakci, je superkmen charakterizován anonymitou a absencí předchozí známosti. Jak upozorňuje Morris (1967), biologické mechanismy regulace agrese a spolupráce se v takových podmínkách stávají nefunkčními. Podobně Dunbar (1996) ukazuje, že kognitivní limity lidského mozku neumožňují stabilní orientaci ve skupinách přesahujících přibližně 150 jedinců. Superkmen tyto limity systematicky překračuje. V důsledku toho musí být v superkmeni nahrazeny biologické regulační mechanismy těmi kulturními. Klíčovou roli zde hraje řečová zdvořilost jako axiomaticky bezpečnostní a antischizogenetický mechanismus (Bateson 1936, Slowik 2024a); jeho účelem je neutralizovat predátorský potenciál lidské komunikace.

Řečová zdvořilost vytváří fikční rámec sociální předvídatelnosti a umožňuje koexistenci jedinců bez nutnosti přímého vztahového zakotvení. V tomto smyslu je superkmen neudržitelný bez důsledné internalizace zdvořilostních norem, jejich institucionalizace a s tím nelze opomenout ani sankce, které pak systém řečového trhu stabilizují. V superkmeni se očekává, že např. zapovězené řečové chování si každý mluvčí rozmyslí, neboť prostřednictvím něj bude mít ztíženu cestu k zabezpečování svých životních potřeb. Ty nejsou ovšem jen fyziologické, tedy ukojení hladu, přebývání v teple, u zdroje vody a na „svém“ teritoriu, ale jsou tu též potřeby sociální – sdílení, členství ve společenské formaci, sociální status a role.

Superkmen tedy není pouhým demografickým faktem, ale komplexním civilizačním uspořádáním, v němž se jazyk neoddělitelný od řeči stávají primárním nástrojem regulace sociálního prostoru. Institucionalizovanou zdvořilost tu nikdo neřídí, je to

homeostatický systém seberegulace, který se vyvinul jako postupná adaptace na toto prostředí. Superkmen představuje základní ekologii moderní komunikace a centrální rámec pro pochopení řečové zdvořilosti vůbec, pro pozorování řečového predátorství i pro odhalení bezpečnostní funkce jazyka. Superkmen je tedy chápán nikoli pouze jako sociologická nebo demografická kategorie, nýbrž jako komplexní environment, v němž se pohybuje řečově jednající jedinec. Tento environment se v posledku stává světem pro aktéra, protože člověk přeci jenom nežije v prostředí, nýbrž pouze a jedinečně ve světě.

Pojem superkmen umožňuje vidět charakteristické vlastnosti společenské formace, díky nimž lze celou řadu jazykových a řečových jevů – tradičně roztržštěných mezi různé subdisciplíny jazykovědy – nahlížet jako symptomatické projevy téhož hlubšího regulačního základu. Tyto charakteristické vlastnosti pak fungují jako strukturní podmínky života v civilizaci vůbec. Takový základ bývá v dílčích popisech jazykových společenství často opomíjen. Je subjacentní, tedy nachází se pod úrovní jednotlivých specifických kulturních strategií, forem a norem, a tím spadá spíše do zájmu vědního oboru antropologie než lingvistiky.

Superkmen v tomto smyslu neoznačuje kvalitativně „vyšší“ či „lepší“ formu sociální organizace. Předpona super- zde není pojímána hodnotově, nýbrž striktně kvantitativně: poukazuje na přecíslenost veřejného prostoru, na koncentraci anonymních jedinců a na míru interakční hustoty, jež zásadně překračuje limity biologicky regulovatelné sociální skupiny. Jazyk a řeč se v takovém prostředí nutně stávají primárním nástrojem orientace, regulace konfliktu a stabilizace očekávání; totiž přímé biologické a etologické mechanismy kontroly chování zde selhávají, anebo jsou nedostatečné.

Do značné míry se toto pojetí superkmene přirozeně přibližuje předmětu zájmu urbánní antropologie a jazykové analýzy městské mluvy, neboť právě město představuje historicky i současně nejviditelnější laboratorní prostor superkmenového soužití. Bylo by však zavádějící omezovat superkmenové chování výlučně na urbánní prostředí. Normy, diskurzní vzorce a předpokladové báze, které vznikají v centrálních oblastech superkmene, se v moderní historii šířily směrem k periferii, a zasahují tak i jedince žijící relativně izolovaně, na samotách či ve venkovských komunitách. Prostřednictvím médií, školství, administrativy a digitální komunikace došlo ke stabilizaci těchto norem i tam, kde přímá zkušenost s vysokou interakční hustotou chybí.

Superkmen je proto nutno chápat jako rozptýlený, avšak normativně sjednocený prostor, v němž jsou sdíleny základní předpoklady o tom, co je v řečovém jednání přijatelné, bezpečné či naopak ohrožující. Právě v tomto rámci lze jazykové jevy jako jsou zdvořilost, excesy vůči ní, verbální agrese, manipulace či diskurzní dominance interpretovat nikoli jako izolované fenomény, nýbrž jako různé povrchové realizace téhož mechanismu. Tím je regulace soužití v přecíslené lidské komunitě. Superkmen tak poskytuje sjednocující analytický rámec, jenž umožňuje propojit jinak fragmentované poznatky jazykovědy a zasadit je do širší antropologické perspektivy.

Superkmen je ve své stabilní podobě výrazně zabezpečen skutečností, že v něm převážně funguje komunikační nastavení tváří v tvář. Přítomnost tváře druhého člověka není pouhým vizuálním detailem, nýbrž klíčovým antropologickým regulátorem chování. Tvář funguje jako nositel identity, emocí, zranitelnosti i sankčního potenciálu. Už samotná fyzická přítomnost druhého jedince aktivuje u člověka hluboce zakořeněné mechanismy sebekontroly, empatie

a anticipace následků vlastního jednání. Jinými slovy: člověk jedná jinak, pokud je viděn, než pokud viděn není. Komunikace tváří v tvář vytváří přirozený rámec odpovědnosti. Řeč je v něm vždy vtělena, situovaná a neoddelitelná od těla mluvčího. Mimika, pohled, intonace, tempo řeči i mikroreakce adresáta spoluvytvářejí hustou síť zpětné vazby, která reguluje interakci v reálném čase. Právě tato zpětná vazba je jedním z klíčových bezpečnostních mechanismů superkmene: tlumí eskalaci konfliktu, omezuje otevřenou agresi a udržuje latentní napětí v symbolické, kulturně zpracované rovině.

Nedílnou součástí adaptace na život v superkmeni je vytvoření vnitřního bezpečnostního agentu. Jde o psycholingvistický mechanismus, který v reálném čase vyhodnocuje potenciální agresivitu okolí a modifikuje řečové registry tak, aby nedošlo k neřízené eskalaci konfliktu. Tento agens není produktem morálky, nýbrž pragmatického pudu sebezáchovy. V situacích vysoké sociální hustoty a anonymity (např. v MHD nebo na úřadě) přebírá tento agens kontrolu nad řečovým vektorem a transformuje latentní agresi do formy rituální distance nebo zdvořilé lhostejnosti. Již na počátku 20. století Georg Simmel (1903, 1908) geniálně předpověděl psychické a interakční proměny, které s sebou přináší život ve vysoké hustotě moderního velkoměsta. Simmel (1903) identifikuje tzv. blasovanost neboli intelektuální lhostejnost jako nezbytný obranný mechanismus jedince vůči „přestřelování“ smyslových podnětů a neustálému kontaktu s cizinci. Tato lhostejnost není v našem pojetí nedostatkem citu, nýbrž klíčovým bezpečnostním agentem a funkční maskou, která v anonymním davu chrání integritu „Já“.

Současně Simmel (1908) vnáší do věd o člověku koncept konstrukční produktivity konfliktu: konflikt pro něj není negativním jevem, který společnost rozkládá, nýbrž konstitutivní formou sociace, jež skrze napětí a následnou regulaci buduje pevnou strukturu společenského celku. Právě na tuto myšlenku navazuje náš slovník, když konflikt interpretuje jako primární motor stvořitelské řeči, která v superkmeni transformuje latentní agresi do stabilního civilizačního řádu.

Zásadní problém nastává ve chvíli, kdy se komunikace členů superkmene masově přesouvá do prostředí, v němž se tváře ztrácejí a jsou nahrazovány profily, avatary či anonymizovanými znaky sociálních sítí. V tomto okamžiku dochází k narušení základních předpokladů komunikace, na které je člověk vývojově adaptován. V digitální éře prochází superkmen strukturální krizí. Zatímco v urbánním fyzickém prostoru je mluvčí nucen k rituální zdvořilosti, aby minimalizoval interakční riziko s neznámými, digitální síť umožňuje vznik izolovaných komunikačních bublin - digitálních kmenů. V těchto bublinách dochází k erozi univerzálních zdvořilostních brzd, neboť anonymita a absence fyzického těla snižují pocítované riziko okamžité odplaty. Výsledkem je rozklad superkmenového konsenzu ve prospěch agresivní vnitroskupinové solidarity a vnější hostility. Lidská společnost se postupně vydala svými digitálními výdobytky k tribalizaci.

Tribalizace jde ruku v ruce se zrušením podmínky fyzické blízkosti při komunikaci. Dále se zrušuje relativně omezený počet aktérů v rozhovoru a též přestávají hrozit okamžité sociální sankce. Digitální prostředí tedy ruší to, co bylo v průběhu věků pro komunikační model apriorně vždy intersubjektivně předpokládané, tedy řečový trh zaplněný komunikujícími tvářemi. Ztráta tváře pak znamená ztrátu tělesné odpovědnosti (srov. Lévinas 1961); profil na sociální síti nenese zranitelnost, necítí stud, bolest ani přímé ohrožení. V takovém prostředí se oslabují regulační mechanismy

zdvořilosti a aktivují se hlubší, evolučně starší vzorce chování, které lze označit za predátorské. Jazyk se přestává chovat jako nástroj koexistence a stále častěji se mění v nástroj dominance, útoku a symbolického vytěsňování druhého.

Zpětné kmenové tříštění pak z digitálního prostředí proniká i do fyzického světa, a jako důsledek toho vzniká štěpení jednoho sdíleného obrazu světa na obrazy různé kvality. Rozkolísáním obrazu světa a jeho rozbitím pak vzniká různost světů, které mezi sebou mohou soupeřit. Soupeření neboli agón pak vede k umírání (agónii) sdíleného světa a také ke štěpení superkmene. Z historie už taková superkmenová štěpení známe – jsou jimi občanské války vedené v rámci původní skupiny MY, která se rozdvojí na dvě proti sobě stojící skupiny. Pozice, kterou náhle vyznávají ještě donedávna soukmenovci, je pozice dvou kontrakultur. Muselo dojít k superkmenovému tříštění, které nemohlo vzniknout jinak než řečí.

Digitální prostředí tento proces značně urychluje tím, že algoritmicky podporuje shlukování podobných názorů a minimalizuje kontakt s odlišnostmi. Vznikají tzv. názorové rezervace, které nejsou pouze epistemickými filtry, nýbrž plnohodnotnými symbolickými kmeny. Do těchto rezervací se lidé utíkají, aby nemuseli čelit tvářím a vyrovnávat se s jejich přítomností. Svět se tím zrychlil a na první pohled zjednodušil, nicméně z dlouhodobého hlediska se jedná o slepou uličku, do níž lidstvo vstoupilo. Stojíme před významným společenským problémem, který by si zasloužil značnou edukaci všech aktérů, kteří užívají jazyk a řeč. Kdy se však prostor školství začne pečlivě zabírat touto otázkou, a vzdělávat tak s pečlivostí mladé a dospívající, a vůbec všechny mluvčí, kteří v tomto tribalizujícím se superkmeni vyrůstají a žijí, nevíme.

Ve specializovaných názorových rezervacích dochází k postupnému probublávání latentních konfliktů na povrch. To, co bylo v superkmeni udržováno v latentní, kulturně zpracované podobě prostřednictvím zdvořilosti a veřejných norem, se v digitálních kmenech otevírá a radikalizuje. Konflikt přestává být regulovaným napětím a stává se otevřeným identitárním bojem. Druhá strana již není vnímána jako spolučlen širšího superkmene, ale jako cizí, ohrožující entita.

Tento proces vede ke štěpení společnosti do skupin, které začínají fungovat okolo rozdílných fundamentů: odlišných představ o pravdě, spravedlnosti, legitimitě autority či samotné realitě. Nejde přitom pouze o pluralitu názorů, která je pro komplexní společnosti přirozená, nýbrž o názorový fundamentalismus. Ten se vyznačuje absolutizací vlastního rámce, odmítáním dialogu a morální delegitimizací jiných skupin nebo jedinců.

Názorový fundamentalismus je v tomto smyslu symptomem rozpadu superkmenové regulace. Společnost přestává sdílet jednotnou předpokladovou bázi, na níž by bylo možné vést konflikt jako součást společného prostoru. Konflikt se tak neodehrává uvnitř superkmene, ale mezi fragmenty, které se již jako součást jednoho celku neidentifikují. Digitální prostředí tento rozpad nejen odhaluje, ale aktivně prohlubuje, neboť postrádá klíčový stabilizační prvek: tvář druhého člověka jako antropologický korektiv řečového jednání.

Z tohoto pohledu se ukazuje, že současné krize soudržnosti nejsou primárně krizemi názorů, ale krizemi komunikační infrastruktury, která přestala odpovídat biologickým a kulturním předpokladům lidské interakce v superkmenovém měřítku.

G R A V I T A C E

Nebyl to skok, byl to sjezd do neznáma. Lucy ještě stále zadníma nohama svírala vrásčitou kůru kmene. Když se pak náhle její chodidlo poprvé dotklo pevné země, vesmír jako by se rozlomil a vše se prudce rozhoupalo v šílené amplitudě. Vertikála, která byla po miliony let jistotou větví, se náhle skácela do vodorovného nekonečna.

Lucy stála. Přední prsty zatáté do domovského dřeva. Křičela. Ne hlasem, ale strachem z nového, z cizího, z neznámého, jehož se zadní nohou dotýkala. Strašné už bylo na dosah. Prastarý ušní metronom nastavený na ladný, předvídatelný rozhup větví v korunách, bil na poplach, postaven na bezhybnou zem.

Planeta se dále točila svou rychlostí; Lucy však tu rotaci vůbec nevnímala. Nevěděla, že se ta koule, na které žila, otáčí kolem dokola. Měla spíše opačný dojem: jako kdyby našlapovala na povrch pasti, kterou ještě nikdy nepoznala.

Zalil ji strach. Svaly v jejím těle ji táhly zpět nahoru, do bezpečí pohybového ústrojí stromu, kde pravidla udával vítr a pružnost dřeva. Nejistota tady dole ji rozkolísala víc než lijáková bouře či větrná smršť. Chtěla se vrátit. Chtěla se znovu stát součástí té vertikální hierarchie, kde byl nepřítel čitelný a úniková cesta jasná.

Záhy ji však cosi vytrhlo z paralyzující agónie. Odněkud z míst, kde tráva splývala s obzorem, ji volal hlas - nebo snad jen ozvěna budoucí potřeby. Cosi ji nutilo rozepnout tu železnou košili instinktu. Lucy se odpoutala. Ten pohyb nebyl hrdinský; byl to bolestivý proces prvního kroku mimo stín koruny stromu.

Byla tam tak sama! Bez větví! Narovнала se na zadní v sluncem zalité trávě, obnažená a pomalá. Věděla, že kdesi před ní, v zlatavé nehybnosti, číhá řvoucí tlama zrudné kočky, jejíž útok nemá rytmus větví. Pokud se teď země zachvěje, pokud její schopnost pohybu znovu zaváhá, už nebude cesty zpět. Stála tam, mezi dvěma světy: tím, který ji vytvořil, a tím, který ji měl pohltit.

Vykročila. Ne proto, že by přestala mít strach, ale proto, že její starý svět už nestačil pro její nový hlad.

K O N F L I K T

Definice izotopického hesla

V prostředí superkmene, definovaném vysokou sociální hustotou a anonymitou, přestává být konflikt anomálií a stává se výchozím stavem interakce. Na rozdíl od malých kmenových komunit, kde je řeč tmelem sdílené identity, v superkmeni slouží řeč k neustálému vymezování hranic vůči „cizincům“. Základními determinanty lidské interakce jsou evolučně zakódovaná xenofobie a instinktivní dělení lidstva na homogenní skupinu „My“ a cizí entitu „Oni“ (Harari, 2013).

V prostředí superkmene tato dichotomie vytváří permanentní interakční napětí. Konflikt je zde přítomen již v samotném procesu „redukce“ reality – každé etnolingvistické společenství procesuje vjemy do jedinečné pojmové hierarchie, čímž vzniká uzavřené dogmatické paradigma. Jako rozdíl mezi skupinou My a Oni lze chápat dichotomii „známý – neznámý“. Konflikt zde tedy chápeme jako permanentní napětí mezi potřebou kooperace a nutností individuálního prosazení i (sebe)obranu v přelidněném prostoru. Jde o dynamické pole, v němž se každý mluvní akt stává potenciálním zásahem do teritoria druhého.

Ve struktuře tohoto slovníku nefiguruje konflikt jako izolované heslo, nýbrž jako sémantická izotopie – tedy prvek, který se opakuje a propojuje všechna ostatní hesla. Termíny jako řečová predace, digitální tribalizace nebo interakční hierarchie jsou v glosáři definovány skrze své „konfliktní ratio“. Tato izotopie zajišťuje teoretickou koherenci pojmového aparátu: čtenář skrze jednotlivá hesla nesleduje pouze slovní zásobu, ale mapuje různé moduly a intenzity konfliktu, které formují současnou komunikaci. Tradiční strukturní jazykověda, zaměřená na systém langue, tuto dynamiku často vytěsňuje, neboť konflikt nepovažuje za systémový prvek gramatiky. Analýzu řečového chování sice ve spojitosti s jazykem provést můžeme, ale potřebujeme k tomu vhodný fundament, který odkryje hlubší pojmy a ty pak budeme sledovat jako registry vyplněné konkrétními jazykovými prostředky. Jinými slovy: v rámci čistého systému langue konflikt jako kategorie neexistuje, nicméně v každodenní řeči (parole) je přítomen jako určující síla.

Pro přesné vymezení pojmů v glosáři využíváme konflikt jako sémantický operátor. Adjektivum „konfliktní“ u jednotlivých hesel označuje strukturální potenciál k narušení interakční rovnováhy. Rozlišujeme mezi pojmy, které jsou „zdrojem konfliktu“, a pojmy, které slouží k jeho „atenuaci“ neboli strategickému zmírňování. Tímto způsobem se z vágního pojmu „konflikt“ stává exaktní měřítko, kterým lze klasifikovat jakýkoliv mluvní akt v superkmeni.

Teoretický výklad konfliktu je proto neoddělitelný od redefinice zdvořilosti nikoliv jako „laskavosti“, ale jako sofistikovaného nástroje pro jeho management. Pokud je komunikace v superkmeni vnitřně tenzní, pak zdvořilostní moduly (např. český dogmatický klíč vs. španělský řečový liberalismus) představují různé technologické postupy, jak v tomto prostředí přežít a dosáhnout svých cílů, aniž by došlo k totální destrukci sociální vazby. Zdvořilostní moduly se pak realizují základními řečovými vektory, jimiž lze hrát např. centripetální či centrifugální řečovou hru. Jeden vektor je pak nekonfliktní v rámci kultury, pro niž je typický, nicméně

je konfliktní pro kulturu, pro niž typický není. Etické a emické hledisko je pro určení konfliktu klíčovou perspektivou, která vše relativizuje.

Při definování této izotopie vycházíme z triangulace teorií adaptovaných na podmínky superkmene. Prvním pilířem je pojetí Ervinga Goffmana (1967, 1981), který konflikt interpretuje jako narušení rituálního řádu interakce a ohrožení „tváře“. Je to právě rituál a řád, který konflikt zpracovává do čitelné struktury. V prostředí superkmene však dochází k posunu: zatímco Goffman předpokládal snahu o zachování tváře jako univerzální kooperativní princip, v našem pojetí sledujeme také záměrné ignorování či aktivní poškozování tváře druhého jakožto efektivní nástroj k prosazení moci, především v digitálním prostředí. Jako mluvčí přeci nemohu vždy dosáhnout všeho, co chci, a uspokojit tak své životní potřeby prostřednictvím ritualizovaných a ceremoniálních forem. Ty byly sice původně vytvořeny k mírnění konfliktů, nicméně „dosáhnout svého“ znamená mnohdy využít druhého. Rituály tedy zůstávají i nadále konfliktní, a to především u aktů, které jsou ve své podstatě nezdvorné a představují pro jejich adresáta určité náklady (ztrátu).

Druhou rovinu tvoří teorie Pierra Bourdieu (1982, 1991) o symbolickém násilí. Tato teze ukazuje, že řečový konflikt v superkmeni je latentním symbolickým násilím, kdy je mluvčí v rámci zachování stability nucen upozadit své preference ve prospěch druhého. Tím sice vytváří prozatímní interakční prostor, a zároveň tím stále fixuje roli adresáta jako „neznámého“ či cizince. Neznámý zde nepředstavuje cizince v etnolingvistickém smyslu (neboť oba mluvčí sdílejí stejný funkční řečový kód), ale stává se jím skrze vnitřní rozpor osobních zájmů, které se v situaci „tváří v tvář“ ocitají v nevyhnutelné opozici.

Třetí rovinu triangulace tvoří koncepce Lewise A. Cosera (1956, 1967), který uvádí, že konflikt není selháním, ale konstitutivním prvkem civilizace. Příkladem může být dnešní polarizace „my versus oni“, jež má potenciál vytvářet iluzi bezpečí a soudržnosti uvnitř nových digitálních kmenů. V rámci kmene či uzavřené skupiny je bezpečí významné, neboť cizost názoru není do skupiny často vpuštěna. Tribalizace společnosti v digitálním prostředí tedy má do značné míry i tento bezpečnostní aspekt, neboť jedinec, který se v superkmeni cítí přehlížen nebo není schopen si zabezpečit svou pozici, vyhledává pevnější pořádek a k tomu se pak následně upíná. Takový jedinec se může v posledku cítit bezpečněji v rámci malé uzavřené skupiny, neboť mu superkmen přijde příliš nebezpečný. Konflikt v superkmeni tedy není jen interakční nehodou, ale primárně mechanismem sociální navigace v prostoru známém jako tekutá modernita (Baumann 2000) a, jak jsme již uvedli, je nevyhnutelný.

Konflikt má ve své podstatě inherentní snahu věci rozlamovat a uvádět do stavu entropie. Jedině existence stvořitelské řeči dokáže aktivně působit proti této dekonstrukci sociální tkáně. Stvořitelská řeč se tak stává hlavním konstrukčním prvkem společenské formace superkmene. V tomto smyslu lze vnímat i kvalitativní význam prefixoidu „super-“: nikoliv jen jako kvantitativní rozsah, ale jako označení pro funkčně stabilní a „velmi dobrý“ princip uspořádání. Jde o zásadní civilizační výdobytek, který si s konfliktem dokázal efektivně poradit nikoliv jeho odstraněním, ale jeho transformací v řád. Existují totiž společenství, která sdílejí tentýž jazyk, avšak zůstala v kmenovém uspořádání právě proto, že se jim nepodařilo tento stvořitelský mechanismus plně rozvinout.

Je však třeba mít na zřeteli, že tato stvořitelská řeč nefunguje vždy symetricky. Často slouží i jako nástroj uplatňování výrazového zájmu, skrze který mluvčí stvrzuje svůj status a habitus. Pokud je tento svět konstruován asymetricky, stává se stvořitelská řeč mechanismem symbolického násilí, jenž definuje vítěze a poražené v interakci. Ve své funkční a operativní podobě se pak tato řeč projevuje jako politické jednání, které cíleně manipuluje s třetí plochou latentního napětí. Řečové manipulace mohou působit užitím určitých řečových prostředků velmi zdvořile.

Proto se konflikt propisuje do všech slovníkových hesel, neboť superkmenová homeostáza je daná procesem antikonfliktním. Jako zdroj konfliktu tedy můžeme chápat především typologii aktérů v řečovém setkávání: defektora, deficitního mluvčího nebo řečového predátora. Samotný pohyb, který dva aktéry od sebe oddaluje či přibližuje, je imanentně konfliktní ze samé podstaty biologie: vektor centrifugální a centripetický, i typ řečové hry jsou často prostředkem nesouladu. Dále jsou to nástroje regulace a atenuace; mohou jimi být principy pragmatických adaptací, volba zdvořilých strategií jako je remedializace, přílišná formalizace a deformalizace řeči, vyjádření deagentních struktur pro zbavení se zodpovědnosti, typy neosobních vyjádření zabezpečujících ochranu vlastní tváře či zmírňování direktiv všech typů.

Zdroji konfliktu v řeči jsou též bariéry a rozkladné procesy soudržnosti společenské formace, jako jsou digitální tribalizace, využívání asymetrické řeči, lpění na názoru jako na neměnném fundamentu. V neposlední řadě do konfliktu vstupují samy entolingvistické areály, které mezi sebou kladou pragmatickou hranici; spadá sem užití komunikačních klíčů, ustavení interakčních hierarchií daných protokolem a mnohé další. Z hlediska možností slovníku nabízíme pouze některé, o nichž si myslíme, že mohou poskytnout základní orientaci pro ty, kteří se řeči zabývají.

VÁGOVĚ SRDEČNÍ BRZDA

Definice axiomatického hesla

V rámci pragmatické lingvistiky a studia lidské kooperace nepředstavuje zdvořilost pouhý nános kulturní estetiky, nýbrž sofistikovanou technologickou nadstavbu nad hlubokými biologickými mechanismy, které sdílíme s ostatními společensky žijícími savci. Klíčem k pochopení tohoto propojení je polyvagální teorie, která popisuje dvojí roli bloudivého nervu (nervus vagus) při utváření našeho sociálního chování. Zatímco evolučně starší dorzální vagus odpovídá za stavy znehybnění a útlumu v situacích extrémního ohrožení, mladší ventrální vagus tvoří samotný základ systému sociální angažovanosti. Tento nervový komplex funguje jako aktivní fyziologická brzda srdečního rytmu. Pokud je tato ventrální brzda zapojena, dochází k tlumení primární agresivity a tělo je udržováno ve stavu klidné bdělosti, který umožňuje oční kontakt, naslouchání a jemnou mimiku.

Právě na srdci je tato brzda umístěna proto, aby mohl organismus bleskově reagovat na přítomnost cizince. V přirozeném biologickém nastavení vyvolává neznámý jedinec okamžitou neurocepci rizika, při níž se ventrální brzda uvolňuje, srdeční tep se zrychluje a systém se přepíná do režimu útoku nebo útěku. Aby mohl Homo sapiens existovat v rámci superkmene, tedy v anonymních masových strukturách, musel vyvinout adaptivní nástroj, jímž tento biologický reflex dokáže volním jednáním obejít. Tímto nástrojem je artikulovaná řeč a její pragmatická nadstavba v podobě zdvořilosti. Zdvořilost tedy pracuje s omezeným množstvím vysoce účinných řečových signálů, jako jsou specifická melodie hlasu, pozdrav či rituální formule, které fungují jako umělé stimulanty ventrálního vagu.

Tyto lingvistické stimuly jsou podvědomě vyhodnocovány jako důkazy bezpečí. Správně pragmaticky ustavený zdvořilostní akt tak klamáním přesvědčuje nervovou soustavu příjemce, aby se chovala, jako by o cizince nešlo, a ponechala ventrální brzdu na srdci aktivní. Jde o symbolický, kulturně specifický a dlouhodobě se ustavující habituovaný klam, kterým dokážeme regulovat biologické mechanismy a z neznámého subjektu činit subjekt s nulovým rizikem. Člověk se tak díky rozvoji řeči stává tvorem, který dokáže technologicky zabezpečit stabilitu společenské formace i mimo rámec pokrevního příbuzenství.

Jakmile je však zdvořilost jakožto bezpečnostní agens opuštěna nebo narušena, dochází k okamžité deregulaci. Absence naučeného stimulu uvolňuje instinktivní agresi a vrací lidskou interakci zpět k surové biologické reakci, čímž se symbolická struktura mírového soužití superkmene hroutí.

V kontextu polyvagální teorie hraje důležitou roli systém sociální angažovanosti. Ta představuje specifický biologický stav, ve kterém je organismus schopen bezpečné a efektivní interakce s ostatními příslušníky svého druhu. Nejedná se o pouhé rozhodnutí „být společenský“, ale o komplexní neurofyziologickou konfiguraci, která je podmíněna aktivitou ventrálního vagu. Tento systém sociální angažovanosti v podstatě přemostuje propast mezi vnitřním stavem těla a vnějším sociálním prostředím. Jeho primární funkcí je vysílat a přijímat signály bezpečí, které tlumí instinktivní obranné reakce, jako jsou agrese či útěk.

Strukturálně je tento systém tvořen propojením mozkového kmene s pěti klíčovými hlavovými nervy, které ovládají svaly obličeje a hlavy. Tato nervová síť reguluje mimiku, zejména v oblasti očí, pohyb víček a schopnost úsměvu, což jsou první vizuální ukazatele, které mluví u cizince podvědomě skenuje. Paralelně s tím systém ovládá svaly středního ucha, které se při aktivaci ventrální větve napínají, aby lépe izolovaly frekvence lidského hlasu od hlukového pozadí. To je důvod, proč ve stavu vysokého stresu (při vypnutém systému sociální angažovanosti) často „neslyšíme“, co nám druhý říká, i když na nás mluví nahlas – naše ucho se biologicky přeladilo na nízkofrekvenční zvuky predátorů nebo vysokofrekvenční zvuky nebezpečí.

Další nedílnou součástí sociální angažovanosti je kontrola hrtanu a hltanu, která dává lidské řeči její prozódii, tedy melodii a rytmus. Pokud je systém aktivní, hlas mluvícího je proměnlivý a vřelý, což působí jako přímý stimulant pro ventrální vagus posluchače. Celý tento aparát tedy slouží jako obousměrný komunikační kanál: skrze výraz tváře a tón hlasu dáváme okolí na jevo svůj vnitřní fyziologický klid a zároveň skrze uši a zrak čerpáme potvrzení o bezpečí od ostatních. V pragmatické lingvistice je tento systém podloží pro veškerou kooperativní komunikaci; bez jeho aktivace se jakýkoliv pokus o dialog mění v mocenský střet nebo vzájemnou ignoranci, protože tělo není nastaveno na sdílení informací, ale na obranu integrity.

V okamžiku, kdy neurocepce vyhodnotí podnět z okolí jako hrozbu nebo když mluví v interakci náhle opustí rámec zdvořilostních signálů, dochází k okamžitému uvolnění ventrální brzdy. Tento proces je pro organismus ekvivalentem sundání nohy z brzdového pedálu u auta jedoucího ze svahu. Jakmile ventrální vagus přestane tlumit přirozený rytmus srdečního pacemakeru, srdeční frekvence prudce stoupá bez nutnosti jakéhokoli jiného stimulu. Tento nárůst tepu je signálem pro plnou mobilizaci sympatického nervového systému.

Aktivace sympatiku zaplavuje tělo energií určenou pro obranu nebo útěk. Krev se stahuje z viscerálních orgánů a trávicího traktu do kosterního svalstva, zrychluje se dýchání a zvyšuje se krevní tlak. V rovině sociální interakce se tato fyziologická proměna projevuje jako okamžitý rozpad systému sociální angažovanosti. Svaly v obličeji tuhnou do obranné masky, hlas ztrácí svou melodickou (prozodickou) kvalitu a stává se buď plochým, nebo agresivně ostrým, a schopnost středouší filtrovat lidskou řeč klesá. V tento moment se z neznámého jedince, který byl dosud díky zdvořilostní brzdě vnímán jako bezpečný, stává biologický protivník. Komunikace přestává být nástrojem kooperace a stává se nástrojem dominance nebo konfrontace.

Pokud je navíc hrozba vyhodnocena jako naprosto zdrcující nebo pokud je konfrontace příliš dlouhá a bezvýchodná, dochází k dalšímu stupni hierarchické reakce nervového systému. V této fázi se ke slovu dostává evolučně nejstarší dorzální vagus. Zatímco ventrální vagus nás uklidňuje pro dialog a sympatikus nás budí k boji, dorzální vagus v režimu ohrožení funguje jako "nouzový vypínač". Jeho aktivace způsobí prudký pokles krevního tlaku a tepu, svalové ochabnutí a mentální disociaci. V sociální situaci se to projevuje jako totální komunikační rezignace, kdy se jedinec stává apatickým, neschopným slova a emocionálně nepřítomným.

Celý tento proces ukazuje, že lidské společenství drží pohromadě právě ona tenká nitka ventrální brzdy. Jakmile selže lingvistická a pragmatická ochrana v podobě zdvořilosti, sklouzáváme buď do agresivního napětí sympatiku, nebo v extrémním případě do dorzálního stažení se ze světa, čímž se jakákoliv společenská formace nezvratně

dereguluje. Navrácení do stavu bezpečí pak vyžaduje opětovné zapojení ventrálního systému, což u lidí probíhá nejčastěji skrze rituální uklidňující signály řeči a opětovné navázání očního kontaktu.

Při aktivaci dorzálního vagu se lidský organismus z pohledu evoluční biologie vrací k mechanismům, které dominovaly u našich nejvzdálenějších předků. Ačkoliv se člověk doslova nemění v plazu, jeho nervová soustava v tomto stavu přepíná na „archaický“ mód přežití, který s linií plazů sdílíme. Na rozdíl od savčí reakce „bojuj, nebo uteč“, která je plná energie, je tato dorzální odpověď strategií totálního útlumu. Je to stav fyziologické imobilizace, kdy se tělo pokouší stát „neviditelným“ skrze snížení metabolismu, pokles svalového tónu a emocionálního znečitlivění. V sociální interakci se tento stav projevuje jako naprosté zamrznutí a odpojení, kdy jedinec přestává být schopen jakékoli artikulace, čímž se efektivně vytrácí ze sféry lidského superkmene do hlubin čistě biologického úkrytu.

Je však fascinující sledovat, kde se tento systém sociální stability začal formovat. Přestože je ventrální vagus často spojován především se savci, evoluční biologie naznačuje, že zárodky tohoto mechanismu musely existovat již u některých skupin dinosaurů. U druhů, které prokazatelně žily v organizovaných stádech a vykazovaly známky komplexní péče o potomstvo, musel existovat nervový korelát, který bránil neustálé vnitrodruhové agrese. Bez určité formy „ventrálního tonu“ by nebylo možné udržet blízkost tolika velkých jedinců na jednom místě, aniž by došlo k neustálé aktivaci sympatiku a vzájemným útokům.

Tento vývojový směr dovedli k dokonalosti přímí následovníci dinosaurů – ptáci. Ti žijí v extrémně početných hejnech, kde koordinace pohybu a sociální soudržnost vyžadují neustálou a bleskovou komunikaci. Ptáci disponují mimořádně rozvinutým systémem zvukových signálů, které fungují analogicky k lidské zdvořilosti. Jejich svítoření a akustické kontaktní signály slouží jako kontinuální stimulanty, které potvrzují stav bezpečí a tlumí útočné reflexy vůči sousedním jedincům v hejnu. U ptáků nacházíme analogický systém ventrálního bloudivého nervu, který je sice strukturálně odlišný od savčího, ale funkčně plní stejný úkol: umožňuje existenci v hustém sociálním pletivu bez neustálého boje.

Z pohledu energetiky je však důležité zdůraznit, že udržování této „ventrální brzdy“ – a v lidském světě tedy i udržování zdvořilostní rovnováhy – je extrémně náročný proces. Pro mozek představuje neustálá regulace vlastních instinktů a vysílání uklidňujících signálů (kontrola prozodie, mimiky a pragmatických struktur řeči) obrovský energetický výdej. Je to aktivní práce nervové soustavy, která vyžaduje optimální vnitřní podmínky. Zdvořilost tedy není luxusní dekorace, ale nákladná investice do bezpečného prostředí. Každý zdvořilostní akt je v podstatě nákupem bezpečí pro sebe i pro své okolí; je to vědomá biologická daň, kterou platíme za to, aby se naše srdce nerozběhlo k útoku a aby se naše sociální formace nezhroutila v prachu archaické deregulace.

Zdvořilost lze v tomto světle definovat jako sofistikovanou, evolučně podmíněnou hru, kterou realizujeme v hlubokém podvědomí, aniž bychom si její pravou podstatu uvědomovali. Tato hra probíhá navenek jako výměna zdvořilostních frází a rituálů, ale její skutečné bojiště leží v neurobiologii. Prostřednictvím specifických řečových prvků vědomé i nevědomé „klameme“ ventrální vagus cizince a on reciprocitně oklamává nás. Tato vzájemná simulace bezpečí je nezbytnou podmínkou pro to, aby se dva neznámí jedinci dokázali k sobě přiblížit, aniž by jejich organismus spustil poplachovou reakci.

Tato skutečnost je univerzální konstantou všech lidských kultur bez výjimky. Zatímco konkrétní realizace zdvořilosti jsou dány jazykovým systémem langue a v každém společenství se proměňují (v podobě různých úrovní uctivosti, gest či intonačních vzorců), podpovrchová situace zůstává u všech lidí anatomicky identická. Koření v hluboké minulosti, kdy člověk žil v paleolitických tlupách o malém počtu známých jedinců. V tomto nastavení znamenal cizinec téměř automaticky smrtelné nebezpečí. Tato hrozba byla signalizována přímým etologickým mechanismem: uvolněním ventrální brzdy a okamžitým postavením těla do konfliktu, který byl následně s větší či menší mírou řešen agresí nebo útekem.

Právě proto je zdvořilost jakožto „učesaná“ forma této původní agrese tak klíčová. Je to funkční přetvářka, která nám umožňuje překonat paleolitické nastavení našeho mozku. Užitím správně odměřeného pragmatického stimulu dáváme cizinci najevo, že navzdory jeho neznámému původu je riziko nulové. Pokud oba účastníci interakce tuto hru na bezpečí přijmou, dochází k umělému udržení ventrálního tonu a k potlačení instinktivní reakce „nepřítel“. Zdvořilost je tedy technologií míru, která z původně konfliktního etologického nastavení činí kooperativní sociální interakci, na níž stojí celá architektura lidské civilizace.

ADAPTACE PRAGMATICKÁ	HOMO AFFILIATIVUS
ADRESÁT	HOMO SEPARATIVUS
AFEKTIVITA KOMUNIKAČNÍ	HOMO URBANUS
AFILIACE	HRA ZDVOŘILOSTNÍ
AGENS BEZPEČNOSTNÍ	HYPERZDVOŘILOST
AGÓN	CHOVÁNÍ NETERITORIÁLNÍ
AKCEPTACE	CHOVÁNÍ ŘEČOVÉ
AKT MLUVNÍ	CHRONOTYP
AKT MLUVNÍ ASERTIVNÍ	IDENTITA SOCIÁLNÍ
AKT OHROŽUJÍCÍ TVÁŘ	IMPERSONALITA
ANONYMITA	IMPLICITNOST PRAGMATICKÁ
APEL NA DŮVĚRU	INFERENCE PRAGMATICKÁ
APEL NA OBAVU	INTERPRETACE KONFLIKTU VZTAHOVÁ
AREÁL ETNOLINGVISTICKÝ	INTERSUBJEKTIVITA ZDVOŘILOSTI
AUTENTICITA PROJEVU	JEDNÁNÍ KONFLIKTNÍ
AUTONOMIE MLUVČÍHO	JEDNÁNÍ RITUÁLNÍ
AXIOLOGIE	JISTOTA NEINVAZE
BEZPEČÍ INTERAKČNÍ	KAMARÁDŠOFT
BEZPROSTŘEDNOST	KLÍČ DOGMATICKÝ ŘEČOVÝ
BLAHOPŘÁNÍ	KÓDOVÁNÍ PRAGMATICKÉ
BLÍZKOST VZTAHOVÁ	KOHERENCE DISKURZNÍ
DEFEKCE	KOMPETENCE PRAGMATICKÁ
DEFEKTOR	KOMUNIKACE NEPŘÍMÁ
DEFERENCE	KONFRONTACE DISKURZNÍ
DEIXE ČASOVÁ	KONFORMNOST VÝRAZOVÁ
DEIXE PROSTOROVÁ	KONTEXTUALIZACE VÝPOVĚDI
DEIXE SOCIÁLNÍ	KONTROLA ŘEČOVÁ
DETERMINISMUS	KONZERVATISMUS ŘEČOVÝ
DIALOG	KULTURA ČESKÁ ŘEČOVÁ
DIREKTIV	KUTLRUA INDIVIDUALISTICKÁ
DISTANCE KOMUNIKAČNÍ	KULTURA KOLEKTIVISTICKÁ
DISTANCE ŘEČOVÁ	KULTURA MÁLO KONTEXTOVÁ
DOMINANCE STATUSOVÁ	KULTURA ŠPANĚLSKÁ ŘEČOVÁ
DOWNGRADER	KULTURA VÍCE KONTEXTOVÁ
DŮVĚRA	LANGUE / JAZYKOVÝ SYSTÉM
DYNAMIKA ŘEČOVÉHO TRHU	LEXIKUM ZDVOŘILOSTNÍ
EGALITARISMUS ŘEČOVÝ	LHOSTEJNOST RITUÁLNÍ
EMOTIVNOST PROJEVU	LIBERALISMUS ŘEČOVÝ
EMPATIE DISTANTNÍ	METAKOMUNIKACE
EMPATIE PROXIMITNÍ	MIMIKRY
ETIKETA ŘEČOVÁ	MLUVČÍ ADAPTIVNÍ
ETNOLINGVISTIKA	MLUVČÍ DEFICITNÍ
EXPOZICE SOCIÁLNÍ	MODALITA SOCIÁLNÍ
FIKCE KULTURNÍ	MODEL KOMUNIKAČNÍ ŘEČOVÝ
FLAXIBILITA PRAGMATICKÁ	MULTIMODALITA KOMUNIKACE
FORMULE DEONTICKÉ	NÁRAZNÍK KOMUNIKAČNÍ
FORMULE EPISTÉMICKÉ	NEJEDNOZNAČNOST VÝPOVĚDI
FRONTALITA	NEURČITOST STRATEGICKÁ
FUNKCE BEZPEČNOSTNÍ	NORMA INTEGRÁLNÍ
FUNKCE VÝPLATNÍ	OČEKÁVÁNÍ KOMUNIKAČNÍ
HABITUS ŘEČOVÝ	OCHRANA TVÁŘE
HIERARCHIE INTERAKČNÍ	OMLUVA ANTICIPOVANÁ
HODNOTA SOCIÁLNÍ	OMLUVA

OPATRNOST ŘEČOVÁ
 OSLOVENÍ ZDVOŘILÉ
 OSOBNOST MODÁLNÍ
 PATRONIZACE
 PERFORMATIVNOST ŘEČI
 PESIMISMUS PRAGMATICKÝ
 PRAGMATAX
 PRAGMATIKA GENDROVÁ
 PRAGMÉM
 PRAGMÉMICKÝ SVAZEK
 PREDÁTOR DIGITÁLNÍ
 PREDÁTOR ŘEČOVÝ
 PREMISA KULTURNÍ
 PRINCIP EXKLUZIVNÍ
 PRINCIP INKLUZIVNÍ
 PROPOZICE VÝZNAMOVÁ
 PROSPEKTIVNOST ŘEČI
 PROSTOR TRANZITNÍ
 PROSTOR VEŘEJNÝ ŘEČOVÝ
 PROŽITEK SOCIÁLNĚ SIGNOVANÝ
 PŘEDPOKLAD INVAZE
 RACIONALITA JEDNÁNÍ
 REGISTR ŘEČOVÝ
 REGULACE ŘEČI SOCIÁLNÍ
 RESPEKT
 RITUÁL ŘEČOVÝ
 ROLE SOCIÁLNÍ
 ŘEČ / PAROLE
 ŘEČ FUNKČNÍ
 SANKCE INTERAKČNÍ
 SEBEONTROLA ŘEČOVÁ

SIGNÁL SOCIÁLNÍ
 SIGNALIZACE KOMUNIKAČNÍ
 SÍLA ILOKUČNÍ
 SKRIPT KULTURNÍ
 SOLIDARITA SOCIÁLNÍ
 SPONTÁNNOST ŘEČOVÁ
 STABILITA INTERAKCE
 STATUS SPOLEČENSKÝ
 STRATEGIE VYROVNÁVACÍ
 STRATEGIE ZDVOŘILOSTI
 TABU SPOLEČENSKÉ
 TERITORIUM DRUHOTNÉ
 STRATEGIE RECIPROCITY
 TRH ŘEČOVÝ
 TRIBALIZACE DIGITÁLNÍ
 TVÁŘ
 VEKTOR ŘEČOVÝ CENTRIFUGÁLNÍ
 VEKTOR ŘEČOVÝ CENTRIPETÁLNÍ
 VEKTOR ŘEČOVÝ
 VIDITELNOST SOCIÁLNÍ
 VYJEDNATELNOST PRAGMATICKÁ
 VZTAH KOMPLEMENTÁRNÍ
 VZTAH KONTRÁRNÍ
 ZÁJEM SPOLEČENSKÝ
 ZÁJMENA GENERICKÁ
 ZDRŽENLIVOST KOMUNIKAČNÍ
 ZDVOŘILOST NEGATIVNÍ
 ZDVOŘILOST POZITIVNÍ
 ZDVOŘILOST ŘEČOVÁ
 ZMĚNA KULTURNÍ

ADAPTACE PRAGMATICKÁ

Pragmatická adaptace označuje schopnost mluvčího přizpůsobit své řečové chování konkrétní komunikační situaci a adresátovi. Tento pojem je spojován s úspěšnou mezikulturní komunikací. Adaptace zahrnuje volbu vhodných mluvnických aktů, míry zdvořilosti i řečových prostředků. V některých kulturách se komunikace adaptuje spíše opatrně a pomalu, v jiných vykazuje vyšší míru okamžité adaptace. Adaptace není automatická, ale naučená. Je součástí pragmatické kompetence. Její absence vede k nedorozumění. V mezikulturním prostředí je potřeba výrazné adaptability. Pokud je mluvčí z různých důvodů neadaptabilní, nepřizpůsobí se nové kultuře a bude stále vykazovat znaky kontrakulturní, což vede k neustálé konfliktnosti s okolní realitou a má výrazný dopad do psychosociální složky.

ADRESÁT

Adresát je mentální konstrukce, skrze niž je regulována konfliktnost interakce. Adresát označuje předpokládaného příjemce výpovědi, jak je konstruován samotným mluvčím. V superkmeni adresát není konkrétní osoba, ale abstraktní sociální role. Řeč se přizpůsobuje očekávané reakci adresáta, nikoli jeho identitě. Tato konstrukce umožňuje minimalizovat konflikt. Adresát je klíčovým prvkem řečové opatrnosti. Bez jeho správného nastavení hrozí eskalace. Lze navázat na Jakobsona (1960), adresáta však interpretujeme jako regulační fikci superkmenové komunikace.

AFEKTIVITA KOMUNIKAČNÍ

Afektivita v komunikaci označuje míru emocionální angažovanosti mluvčího ve výpovědi. Je spojována především s řečovým stylem, který připouští vyšší expresivitu. Afektivita posiluje pozitivní tvář a vztahovou blízkost. Afektivní projevy mohou být

vnímány jako autentické i invazivní. Vše závisí na jejich kulturní interpretaci. Afektivita ovlivňuje intonaci, lexikum i oslovení a je vždy situačně regulovaná.

AFILIACE

Afiliace (involvement) označuje zapojení do společného interakčního prostoru. Afiliace je chápána pozitivně jako projev zájmu a sounáležitosti. Projevuje se vměšováním a blízkostí. Řeč zde nechrání hranice, ale vztah. Afiliace podporuje komunitní charakter komunikace. V některých prostředích může být vnímána jako invazivní. Spojujeme ji s pozitivní tváří a je vždy kulturně podmíněná. Afiliace se realizuje prostřednictvím řečových prostředků, které zdůrazňují společné hodnoty, emoce a sdílenou identitu. Je protikladem autonomie, nikoli však jejím popřením, ale jejím doplněním. Afiliativní chování podporuje vznik důvěry a solidarity. Afiliace má zásadní vliv na interpretaci mluvnických aktů.

AGENS BEZPEČNOSTNÍ

Bezpečnostní agens je internalizovaný psycholingvistický mechanismus a metapragmatický regulátor, který v mluvčím operuje jako autonomní systém včasného varování a řízení interakčního rizika. V rámci hierarchie superkmene nepředstavuje agens složku morální či etickou, nýbrž ryze adaptivní a sebezáchovnou. Jeho primární funkcí je kontinuální monitoring komunikačního pole a okamžitá modulace řečového vektoru tak, aby byla zachována integrita mluvčího a minimalizována pravděpodobnost neželené eskalace konfliktu v anonymním prostředí. Bezpečnostní agens pracuje na dvou úrovních: 1. Receptivní: Skenuje řečové chování komunikačního partnera (zejména signály řečového predátora) a vyhodnocuje míru ohrožení v reálném čase. 2. Produktivní: Automaticky aktivuje příslušné registry prag-

malektu (např. rituální distanci, zdvořilou lhostejnost nebo preventivní defenzivní zdvořilost), které slouží jako sociální „nárazníky“. V podmínkách vysoké sociální hustoty moderního prostoru je bezpečnostní agens klíčovým faktorem, který umožňuje koexistenci cizinců bez nutnosti fyzického střetu. Selhání tohoto agentu u mluvčího (např. v důsledku intoxikace, afektu nebo specifické patologie) vede k narušení stability superkmene a k přechodu od komunikace k agónu. V digitálním prostoru je činnost bezpečnostního agentu často tlumena absencí fyzického těla, což vede k jevu známému jako digitální tribalizace.

AGÓN

Agón představuje strukturní prvek řečové interakce, v němž komunikace opouští kooperativní modus a přechází do režimu vědomého soupeření. Na rozdíl od destrukce je agón řízeným zápasem o dominanci, prostor nebo uznání v rámci vztahové sítě. V prostředí superkmene plní agón tyto funkce: 1. Testování odolnosti: Agón je pole, kde si mluvčí (zejména v interakci s defektorem) testují účinnost svého bezpečnostního agentu. 2. Vektorový střet: Je to situace, kdy se střetávají dva nebo více protichůdných řečových vektorů. Výsledek agónu určuje novou hierarchii nebo hranice v daném mikrosegmentu superkmene. 3. Katalyzátor predace: Extrémní forma agónu, zbavená rituálních brzd zdvořilosti, přechází v čistou řečovou predaci. V rámci teorie her je agón „hrou s nenulovým součtem“, kde mluvčí usiluje o maximalizaci své výplatní funkce skrze konfrontaci. Zatímco adaptivní mluvčí se agónu v anonymním prostoru spíše vyhýbá (upřednostňuje rituální lhostejnost), pro řečového predátora je agón primárním zdrojem interakčního zisku.

AKCEPTACE

Akceptace označuje řečově zprostředkované přijetí existence druhého v konfliktním prostoru superkmene. Akceptace vyjadřuje také míru, v níž je jednání či přítomnost druhého po-

važována za snesitelnou. V superkmeni nejde o souhlas, ale o toleranci umožňující soužití. Akceptace je řečově realizována zdrženlivostí, neutralitou a omezením hodnoticích soudů. Slouží k tlumení latentní konfliktnosti. Bez akceptace by anonymní interakce nebyla možná. Je základním předpokladem stability veřejného prostoru.

AKT MLUVNÍ

Mluvní akt je základní jednotkou řečového jednání, prostřednictvím níž mluvčí vykonává určitou sociální činnost. Každý mluvní akt nese potenciál ohrožení tváře. Proto je jeho realizace kulturně regulována. Rozdíl se projevují zejména v direktivách, omluvách a hodnoceních. Mluvní akt není interpretován izolovaně, ale vždy v kontextu. Chápe-me jej jako pragmatickou událost. Je klíčový pro analýzu zdvořilosti. Každý mluvní akt má svou specifickou funkci, která vychází ze záměru mluvčího dělat ty a ty věci se světem kolem něj. Pro každou funkci jsou ustaveny určité způsoby mluvené realizace, tedy formy či dokonce formule, které jsou více či méně normativní a tvoří tak řadu, která se stává zásobárnou pro mluvčího, aby svůj mluvní akt reguloval. Každý mluvní akt s sebou nese určité riziko. Tím, že se mluvčí v superkmeni obrací na „cizince“, navazuje kontakt, který může vyústit v agón (konflikt). Volba formy mluvního aktu (zda bude přímý či nepřímý, zmírněný či asertivní) je proto strategickým bezpečnostním rozhodnutím. Konflikt je „stínem“ každého mluvního aktu; kultura superkmene je pak světlem, které se skrze standardizaci řečových funkcí snaží do tohoto stínu vnést řád.

AKT MLUVNÍ ASERTIVNÍ

Asertivní mluvní akt je typ řečového jednání, jehož cílem je sdělení postoje, názoru nebo přesvědčení mluvčího o světě. Jde o potenciálně konfliktní řečové chování, zejména v kulturách s nízkou tolerancí ke konfrontaci. V některých kulturách je asertivita často rezervovaná

a zmírněná strategiemi distance, zatímco v kulturách otevřenějších ke konfrontaci je asertivní akt realizován otevřeněji a přímočařeji. Asertivní akty se pojí s epistémickými a doxastickými formulacemi. Jejich interpretace závisí na kulturním klíči komunikace.

AKT OHROŽUJÍCÍ TVÁŘ

Tvář ohrožující akt označuje takový mluvní akt, který potenciálně narušuje společenskou tvář mluvčího nebo adresáta. Tento pojem je používán jako analytický nástroj při hodnocení zdvořilosti. Typickými tvář ohrožujícími akty jsou direktivy, kritika či odmítnutí. Míra ohrožení závisí na kontextu a vztahu komunikantů.

ANONYMITA

Anonymita je v prostředí superkmene základním strukturálním rysem sociální interakce, definovaným absencí sdílené biografie mluvčích. Na rozdíl od původního biologického kmene, kde je identita aktérů fixní a veřejně známá, v superkmeni mluvčí operují v režimu vzájemné neznámosti. Anonymita funguje ve dvou specifických prostředích: 1. V urbánním prostoru funguje anonymita jako katalyzátor zdvořilosti. Vzhledem k tomu, že mluvčí nedokáže odhadnout status a potenciální agresivitu protihráče, aktivuje bezpečnostní agens preventivní mechanismy (např. rituální distanci), aby minimalizoval interakční riziko. Anonymita je zde nástrojem sociálního smíru.

2. V digitálním prostoru se anonymita transformuje v „komunikační štít“. Zbavena fyzické přítomnosti a bezprostřední hrozby odplaty, přestává plnit funkci stabilizátoru a stává se umožňujícím faktorem pro deinhibici a aktivaci řečových predátorů. Anonymita nesnižuje konfliktnost, ale činí ji zvládnutelnou tím, že omezuje osobní angažovanost. Kolektivní anonymita umožňuje existenci superkmenové společnosti bez rozpadu do otevřených konfliktů. Tento typ anonymity označuje stav, kdy jednotlivci

sdílejí prostor jako zaměnitelní členové celku. Anonymita není pouze individuální, ale systémová vlastnost superkmene. Tato anonymita snižuje osobní odpovědnost a zároveň omezuje konfliktní personalizaci, čímž umožňuje vysokou hustotu soužití. Je základní podmínkou superkmenové stability. Řeč podporuje anonymitu prostřednictvím standardizovaných forem komunikace. Zdvořilost řeči totiž nahrazuje důvěru mezi neznámými a slouží tak k regulaci interakčního rizika.

APEL NA DŮVĚRU

Apel na důvěru označuje fundamentální interakční princip a výchozí kognitivní nastavení, které charakterizuje systémy založené na pozitivní zdvořilosti a vysoké míře sociální afiliace. V rámci tohoto řečového řádu mluvčí apriorně předpokládá vstřícnost komunikačního partnera, což radikálně proměňuje povahu řečového aktu: komunikace přestává být defenzivním manévrem zaměřeným na ochranu soukromého teritoria a stává se otevřeným polem sdílení. V těchto kulturách řeč nefunguje jako bariéra chránící individuální hranice (negativní tvář), nýbrž jako aktivní nástroj vytváření a upevňování vztahu skrze solidaritu a uznání společné identity. Důvěra jako výchozí bod interakce umožňuje mluvčím vysokou míru přímosti a expresivity, díky čemuž výpovědi postrádají nadměrné vyvažování redundantními downgradery či složitými omluvnými strukturami, které jsou typické pro kultury založené na distanci. Ochrana negativní tváře není v tomto systému dominantní strategií; ústředním motivem je naopak potvrzení pozitivní tváře obou aktérů a jejich potřeby sounáležitosti. V prostředí superkmene představuje apel na důvěru klíčový mechanismus snižující transakční náklady na navázání kontaktu, neboť namísto budování bariér je důvěra „předplacena“ jako sociální kapitál. To umožňuje okamžitou kooperaci a transformaci anonymního prostoru v prostor sociálně kohezí, kde se akt sebeuskutečnění mluvčího neodvíjí od izolace, nýbrž od rituálního sblížení.

APEL NA OBAVU

Apel na obavu (nebo též apel na nedůvěru) označuje fundamentální interakční nastavení a výchozí kognitivní modus, který charakterizuje řečové kultury založené na negativní zdvořilosti a ochraně individuální autonomie. V tomto komunikačním řádu mluvčí vychází z implicitního, strukturálního předpokladu, že jakýkoliv neohlášený vstup do cizího komunikačního prostoru může být vnímán jako nežádoucí invaze či ohrožení, přičemž tato nedůvěra není chápána jako osobní nepřátelství, nýbrž jako strukturální prevence, jejímž cílem je zajistit sociální bezpečí a stabilitu v rámci superkmene. Komunikace je v tomto režimu primárně defenzivní a řeč slouží jako sofistikovaný nástroj prevence konfliktu a vytyčování hranic, což se v řečovém jednání projevuje specifickými strategiemi, jako je vysoká míra nepřímosti a modalit, kdy jsou výpovědi záměrně zmírňovány, aby mluvčí nepůsobil nátlakově. Projev je v tomto systému často nasycen nadměrným vyvažováním, reparačními formulami a omluvami za samotný akt narušení cizího prostoru, což signalizuje vysoký respekt k autonomii adresáta a upřednostňuje ochranu negativní tváře, tedy snahu o nezasahování do svobody jednání druhého. Apel na obavu tak funguje jako nezbytný regulátor sociálního tření v kulturách, které si cení soukromí a distanční jasnosti, kde se namísto „předplacené“ důvěry interakce buduje na postupném a rituálně jistěném ověřování pozic, čímž se v anonymním prostředí minimalizuje riziko neadekvátní blízkosti a potenciálně agresivní setkání se transformuje v rituál vzájemného respektu a neinvazivního soužití.

AREÁL ETNOLINGVISTICKÝ

Etnolingvistický areál je geograficky a kulturně vymezený prostor sdílených jazykových, komunikačních a pragmatických norem. Neurčuje jej pouze jazykový systém, ale i způsoby užívání jazyka v sociální interakci. V rámci jednoho areálu se stabilizují specifické zdvořilostní

hry a strategie regulace konfliktu. Tyto strategie nejsou univerzální, nýbrž historicky a kulturně podmíněné. Etnolingvistický areál formuje očekávání mluvčích ohledně přijatelného a nepřijatelného řečového chování. Zároveň určuje, jakým způsobem se projevuje a kontroluje řečový predátor. Porovnání různých areálů umožňuje identifikovat hlubší antropolingvistické principy komunikace. Areálové hledisko je proto nezbytné pro pochopení variability zdvořilosti a konfliktu v jazyce. Jako etnolingvistický areál můžeme definovat prostor, který se kryje s jediným řečovým trhem.

AUTENTICITA PROJEVU

Autenticita projevu označuje vnímáním upřímnost a přirozenost řečového jednání. Autenticita je ceněna zejména v některých kulturách a je spojena s frontálností a otevřeností. Jiné kultury autenticitu spíše potlačují ve prospěch normy. Autenticita není univerzální hodnotou. Je kulturně podmíněná. Nadměrná autenticita může působit rušivě. Autenticita souvisí s důvěrou mezi komunikanty.

AUTONOMIE MLUVČÍHO

Autonomie mluvčího označuje právo a schopnost mluvčího jednat řečově nezávisle a prosazovat vlastní komunikační záměry. Autonomie je chápána jako jedna ze základních hodnot ohrožovaných v interakci. Některé kultury kladou důraz na ochranu autonomie, a to jak vlastní, tak adresátovy. Tato orientace vede k užívání nepřímých a zmírňujících strategií. V jiných kulturách je autonomie častěji vyvažována potřebou afiliace. Podtrhujeme, že autonomie není absolutní, ale situačně vyjednávaná. Je úzce propojena s konceptem negativní tváře. Její míra ovlivňuje volbu mluvnických aktů.

AXIOLOGIE

Axiologie označuje hodnotový rámec, jímž je řečové jednání v superkmenech implicitně regulováno. Jedná se o žebříček hodnot, které určují

přijatelnost řečového chování. V přelidněném prostředí nejsou hodnoty explicitní, ale situačně vyjednávané. Řeč slouží k jejich jemné signalizaci a kontrole. Axiologický rámec omezuje konfliktní projevy a podporuje stabilitu. Nejde o morálku, ale o praktickou orientaci. Axiologie je klíčovým pozadím řečové zdvořilosti, která se na něm teprve vyjevuje jako symptom.

BEZPEČNÍ INTERAKČNÍ

Interakční bezpečí označuje stav, v němž komunikační akt neohrožuje identitu, sociální pozici ani integritu zúčastněných aktérů, a představuje tak základní podmínku přežití v konfliktním prostředí superkmene. Tam je konfliktnost chápána jako strukturální konstanta, nikoliv patologie, což znamená, že bezpečí nevzniká utopickým odstraněním rozporů, ale jejich neustálou řečovou kontrolou a domestikací. Tato „stvořitelská řeč“ aktivně transformuje latentní agresi do bezpečných, rituálních forem komunikace, čímž brání eskalaci k fyzickému násilí. Na rozdíl od klasických pragmatických modelů (např. Brownová a Levinson), které chápou zdvořilost jako volitelnou strategii k dosažení individuálních cílů, je zde interakční bezpečí definováno jako primární, existenciální funkce řeči blízká Goffmanovu „interakčnímu řádu“. Jde o kolektivní mechanismus, který v prostředí, kde již nefungují biologické brzdy malých skupin, zajišťuje stabilitu civilizačního řádu a chrání mluvčí před symbolickým násilím či řečovou predací.

BEZPROSTŘEDNOST

Bezprostřednost označuje řečové jednání, které není filtrované nadměrnou strategičností ani obavou z narušení norem. Mluvčí se vyjadřuje přímo, aktuálně a autenticky. Bezprostřednost umožňuje rychlou výměnu postojů a emocí. Význam je transparentní a srozumitelný; řeč je méně regulovaná a více situační. Bezprostřednost posiluje vztahovou blízkost. Lze ji interpretovat jako projev důvěry.

BLAHOPŘÁNÍ

Blahopřání je valorizující mluvní akt, jehož podstatou je vyjádření pozitivního hodnocení události, úspěchu nebo stavu adresáta, přičemž v rámci teorie zdvořilosti je řazeno mezi akty pozitivní zdvořilosti, neboť primárně směřuje k sociálnímu sblížování a potvrzení hodnoty druhého. Tento rituální nástroj sociální regulace upevňuje stabilitu superkmene a jeho úspěch či neúspěch je přímo závislý na přesné kalibraci mezi spontánností a diskurzivní sešněrovaností. Bezpečnost úspěchu tohoto aktu je zaručena v nekonfliktní rovině tehdy, pokud mluvčí správně odhadne míru intenzity a tematickou vhodnost vzhledem k sociálnímu statusu a blízkosti komunikantů, čímž blahopřání funguje jako sociální „mazivo“ snižující napětí. Naopak riziko neúspěchu a skrytý konfliktní potenciál nastávají při chybném odhadu vertikální či horizontální distance; příliš vlašné blahopřání může být interpretováno jako projev závisti, zatímco nadměrná expresivita a nevyžádaná bezprostřednost mohou být vnímány jako invazivní narušení teritoria a identity adresáta. V superkmenech, kde je citlivost na kontext kritická, se blahopřání často formuluje stereotypně a úsporně, aby se předešlo nepatřičné sociální expozici, ovšem v interkulturním střetu (např. mezi španělskou bezprostředností a českou zdrženlivostí) může dojít k selhání aktu právě kvůli nekompatibilitě řečových řádů. Úspěšné blahopřání tedy vyžaduje mluvčího, který dokáže valorizaci druhého provést autenticky, ale zároveň v souladu s očekávanou mírou regulace, čímž zajišťuje kontinuitu kulturního řádu a bezpečný průběh sociální integrace.

BLÍZKOST VZTAHOVÁ

Vztahová blízkost označuje míru emocionální a sociální sounáležitosti mezi komunikanty. Vztahová blízkost je spojena především s pozitivní zdvořilostí. V některých kulturách je vztahová blízkost otevřeně vyjadřována. Jiné kultury ji signalizují zdrženlivě. Vztahová blízkost ovlivňuje volbu oslovení a celkové podoby mluvních aktů. Má výrazně ambivalentní povahu.

Blízkost může být vnímána jako příjemná i invazivní. Je kulturně interpretována. Vztahová blízkost je výsledkem afiliace jako procesu přibližování dvou komunikantů. Tento proces má různou délku trvání a mnohdy je tato blízkost vyjednávána transakčně.

DEFEKCE

Defekce je v rámci řečové hry momentální přechod mluvčího od kooperativní strategie (zdvořilost) k strategii nespolupráce (nezdvořilost, agrese, ignorování norem). Jde o aktivní narušení sociální homeostázy superkmene za účelem maximalizace individuální výplatní funkce na úkor protihráče. K mechanismu defekce dochází ve třech fázích: 1. Kalkulace rizika: Mluvčí vyhodnotí, že v daném tranzitním prostoru (vysoká anonymita) jsou náklady na nezdvornost (sociální ostuda, odvěta) nižší než zisk z porušení pravidel (ušetřený čas, prosazení vůle). 2. Prolomení nárazníku: Akt samotné defekce spočívá v ignorování nebo přímém útoku na komunikační nárazníky a zdvořilostní hry protihráče. Tím mluvčí (defektor) vyřazuje z provozu standardní komunikační rituály. 3. Vektorový zlom: Defekce se projevuje prudkou změnou řečového vektoru z centripetálního (směřujícího k dohodě) na centrifugální (směřující k dominanci či separaci). Zatímco zdvořilost vyžaduje energeticky náročnou práci bezpečnostního agentu, defekce je energeticky levná, ale dlouhodobě destruktivní pro stabilitu vztahové sítě.

DEFEKTOR

Defektor (z lat. defectio - odpadnutí, vypovězení poslušnosti) je aktér řečové hry, který v prostředí superkmene vědomě rezignuje na kooperativní strategii (zdvořilost) a nahrazuje ji strategii jednostranné dominance nebo agrese. V rámci modelu založeného na teorii her je defektor hráčem, který porušuje implicitní dohodu o vzájemném snižování interakčního rizika. Defektor se vyznačuje následujícími charakteristikami: 1. Optimalizace výplatní funkce: Defektor kalkuluje s tím, že jeho zisk (rych-

lé prosazení zájmu, dominance, ušetření psychické energie) bude vyšší než náklady na případnou sociální sankci. V anonymním tranzitním prostoru je tato kalkulace často úspěšná, neboť pravděpodobnost odvěty je nízká. V prostředí rodinném nebo přátelském, kde je defektor mimo anonymitu, je jeho chování spíše regulováno, neboť za porušení pravidel hry by přišly sankce od těch, kteří ho znají. To by mohlo mít pro defektora značné důsledky ve střednědobém i dlouhodobém časovém horizontu. 2. Vektorová asymetrie: Zatímco adaptivní mluvčí vysílá centripetální signály (kooperace), defektor do interakce vnáší prudký centrifugální impuls. Tím záměrně destabilizuje bezpečnostní agens protihráče, aby získal moment překvapení. 3. Vztah k predaci: Zatímco řečový predátor vyhledává konflikt jako primární zdroj zisku (potěšení z agrese), defektor může být i pragmatikem, pro něhož je nezdvornost pouze nejkratší cestou k cíli (např. vynucení přednosti v řadě). Z hlediska stability superkmene je defektor rizikovým prvkem, jehož chování při masovém rozšíření vede k erozi důvěry v komunikační pole. Pokud bude defektor následován, může se kolem něj seskupit několik dalších aktérů, kteří se budou chovat tribálně, dokud nedojde k zásahu vnitřní bezpečnostní složky, např. ozbrojené totální instituce (armáda, ochranka, policie atp.).

DEFERENCE

Deference označuje typ řečového chování založený na submisivním respektu a uznání sociální převahy adresáta. Pojem je vymezen jako pragmatická strategie typická spíše pro hierarchizované společnosti. V některých oblastech se deference objevuje omezeně a spíše implicitně, jinde se deferenční strategie využívají častěji, zejména ve formálních situacích. Deference je spojena s udržováním sociální distance. Zajímavé je její spojení s pocitem zřítnosti a podlézavosti. Je chápána jako protiklad egalitizace. Deference ovlivňuje volbu oslovení i formální podoby mluvních aktů.

DEIXE ČASOVÁ

Časová deixe je lingvistický nástroj, který umožňuje orientaci v lineární dimenzi času. Tento typ deixe odkazuje na jazykové prostředky, které ukotvují výpověď v časovém rámci, jako jsou příslovce času (dnes, včera, zítra), časová ukazovací zájmena (tento měsíc, onen rok) nebo slovesné časy. Ve městě je čas sociálně regulovaným zdrojem. Jazyková mnohoznačnost v časových odkazech – například když se řekne pouhé „uvidíme se později“ namísto „uvidíme se v 17:00“ – zvyšuje riziko nedorozumění a konfliktů. Přesné časové určení, jako je stanovení schůzky na „příští pondělí v 9:00“, přispívá ke stabilitě interakce. V prostředí „superkmene“ má časová deixe ochrannou funkci. Jazyk se tak stává nástrojem časové disciplíny. Platnost časových prostředků, limitů, dat a příslovečných určení času – jako je interpretace toho, co znamená „brzy“ nebo „za chvíli“ (což může kolísat v rozmezí od minut po dny) – se v různých kulturách liší.

DEIXE PROSTOROVÁ

Prostorová deixe umožňuje řečové vymezení pozic v superkmenech. Označuje řečové prostředky vztahující výpověď k fyzickému a sociálnímu prostoru. Ve městě je prostor permanentně sdílený a potenciálně konfliktní. Řeč nahrazuje fyzické vymezování hranic tím, že jasné určuje místo pro mluvčího a místo pro adresáta; a také pro třetího. Tím jsou dány pozice, z nichž se pak odvíjejí deiktické prostředky, jako „můj“, „tvůj“, „tady“, „tam“, „támhle“ atp. Prostor je vždy někým okupován a tato okupace má svou potenciální hranici, která je dána kulturně. Prostřednictvím prostorové deixe je chráněn osobní prostor. Vykání i tykání může být takovým vyjádřením vzdálenosti, i když se primárně nejedná o příslovce místa, jež určují prostorové vymezení především. Jedná se tu vlastně o posturiku, kterou jsou různé řečové akty doprovázeny. Jde o bublinu, do níž lez či nelze proniknout. Existují invazivní a neinvazivní mluvnické akty, které poten-

ciálně narušují určitou vzdálenost a proměňují ji v nežádoucí blízkost. Nesprávné vymezení prostoru zvyšuje napětí. Deixe umožňuje koexistenci bez nutnosti blízkosti. Je klíčovým prvkem urbánní zdivočilosti. Řeč je prostředkem pro regulaci prostoru (srov. Hallova proxemika, 1966).

DEIXE SOCIÁLNÍ

Sociální deixe představuje základní lingvistický mechanismus pro vyjednávání a stabilizaci statusu a sociální distance v rámci dynamických, nepřehledných či anonymních struktur. Prostřednictvím prostředků, jako jsou honorifika (kontrast mezi tykáním a vykáním), oslovení (doktore, strážníku, pane/paní) nebo administrativní výrazy (níže podepsaný), jazyk signalizuje hierarchie a relativní vzdálenosti mezi komunikujícími aktéry. V návaznosti na pragmatický pohled Fillmora (1971) funguje tento koncept jako orientační kompas v sociální struktuře, který dokáže kódovat i proměny v mocenských vztazích – například při přechodu od vykání k tykání po úspěšném vyjednávání. V superkmenech, kde jsou vztahy často nestabilní a situační, působí sociální deixe jako rychlý „skener“, který v reálném čase definuje role aktérů. Tyto jazykové indexy nahrazují stabilní sociální vazby malých komunit a umožňují interakci plynout bez třenic i přes absenci předchozí vzájemné znalosti. Jazyk tímto způsobem ukotvuje diskurz ve sdíleném kontextu a funguje jako základní nástroj zdivočilosti: nesprávné použití – například tykání soudci nebo použití nadměrně formálního vykání u partnera – narušuje sociální konvenci a okamžitě vyvolává potenciál ke konfliktu.

DETERMINISMUS

Determinismus v řečovém chování označuje míru, s níž je komunikace předem určována sociálními rolami, statusem a normami. V některých kulturách je determinismus výrazný, protože mluvčí ještě před zahájením komunikace vyhodnocuje, „co si může dovolit“. Význam výpovědi je silně

ANTILOPA

Lucy se přiblížila. Tělo antilopy bylo ještě teplé. V pravé ruce svírala ostrý pazourek, svůj nový, chladný zub. Teprve teď si uvědomila, jak dlouho za mrtvým zvířetem běželi. Krev jí tepala v krčních žilách a cosi studeného jí začínalo stékat po čele, i když nepršelo.

Zvláštní!

Kolem ní se v kruhu stahovala tlupa. Byl to kruh těl, která odedávna už znala, ale teď v nich cítila cizí, nebezpečné napětí. Stáli za ní. Divali se. V tichosti, která ji bolela v uších.

Lucy držela pazourek, jediný, který vždy už měli a který teď drží jen ona. A nikdo jiný. Vytrhla ho v zápase z rukou těm, kteří ho už nemají. Stáli tam také. Oslabení o nástroj, který umožňoval cestu dál.

Podle starého pořádku, který měla Lucy v kostech zapsán hlouběji než hlad, měl první sousto pozřít ten, kdo nese znamení síly. Dnes jej nesla poprvé ona sama. Držela v ruce kámen, jenž protal hrdlo kořisti jako první. Udělala to, co se nesmělo, a udělala to před očima všech.

Zabodly se do ní pohledy samců, v nichž se hlad náhle zrušil na povrch probublávající zlobou. Cítila pohledy sester, jejichž oko bylo ostrým hrotem, jenž na Lucy mířil, aby ji před útokem ochránil.

Lucy urvala první sousto. Syrové maso ji hrálo v dlaních, a v hrdle ji příjemně smočilo. Sklonila hlavu a její tělo začalo couvat. Zmenšila se. Ramena jí poklesla k zemi, záda se nahnula; oči upřené do prachu, aby se nestřetly s nikým z kruhu.

Byla to křeč těla, které se snaží zmizet, i když právě zvítězilo. Ostatní zahučeli. Lucy poprvé v životě pocítila ten palčivý jed, jemuž se později začne říkat stud. Věděla, že aby ji nesežrali její vlastní lidé, musí se tvářit, že tu není. Musí skrýt svou sílu za masku poníženosti.

Ten kousek masa chutnal po vítězství, ale v ústech jí hořknul strachem z toho, že vybočila z řady.

závislý na sociálních parametrech. Řečové jednání je plánované a kontrolované. Determinismus omezuje improvizaci a spontánnost. Slouží k udržení stability interakce. Jde o ochranný mechanismus. Je jedním z pilířů řečového konzervatismu.

DIALOG

Dialog představuje normovanou formu řečového soužití. Označuje střídání výpovědí mezi aktéry interakce. V superkmenech dialog neslouží jen k výměně názorů, ale k udržení rovnováhy. Řečové strategie dialogu potlačují konflikt. Dialog je řízen pravidly zdvořilosti a zdrženlivosti. Umožňuje kontakt bez závazku. V superkmenech je dialog nástrojem stabilizace. Je základní jednotkou veřejné komunikace. Je potřeba dialog vnímat jako ochranný mechanismus, nikoli jako kreativní proces. K dialogu patří také small talk, který je důležitou součástí společenských krátkých a nezávazných setkání, kdy je potřeba na krátký okamžik prolomit ticho. Prolomení ticha způsobí, že ti, kteří se potkávají, odkryjí své stejné předpokladové báze a tím pádem je automaticky zrušena potenciální cizost.

DIREKTIV

Direktiv je mluvní akt, jehož cílem je přimět adresáta k určitému jednání. Mluvní akt direktivní je považován za potenciálně nezdvořilý akt, neboť ohrožuje autonomii adresáta a vždy znamená ztrátu na jeho straně. Mluvčí má často tendenci direktivou výrazně zmírňovat, v některých kulturách jsou naopak direktivy realizovány přímočařeji. Rozdíly mezi kulturami se projevují především v použití modálních prostředků. Direktivy jsou klíčovým místem kulturní divergence. Na realizaci direktivního mluvního aktu se nejzřetelněji ukazuje, jak je kultura orientována: zdali na centripetickou nebo centrifugální řečovou hru. Totiž užití přímé nebo nepřímé formy direktivu jasně ukazuje, jak mluvčí s adresátem zachází a jak dalece se distribuuje zisk na obě strany, nebo pouze na jednu z nich.

DISKURZ

Diskurz označuje kolektivní lingvistický rámec určitého „superkmene“. Definuje způsoby mluvy, témata a normy vyjadřování v daném prostředí. Městský diskurz potlačuje individuální projev. Jazyk se podřizuje očekávanému stylu. Naplňuje to, co očekává druhý, a také to, co očekávají ostatní členové superkmene. Diskurz určuje, co je přípustné říci, čímž se snižuje potenciální riziko konfliktu. Je nástrojem regulace a kontroly. V rámci superkmene plní stabilizační funkci. Pravidla diskurzu tvoří základ sdělných předpokladů, ukazují povolená a nepovolená témata, jazyková tabu a vyřazují určité způsoby jazykového chování jako nepřijatelné. Vybočení z diskurzu může být považováno za projev nadměrné individualizace, což zvyšuje lingvistickou viditelnost daného mluvčího.

DISTANCE KOMUNIKAČNÍ

Komunikační distance (komunikační vzdálenost) umožňuje regulovat řečové přiblížení. Komunikační distance označuje vědomě udržovaný řečový odstup mezi aktéry interakce. V superkmenech není distance výrazem chladnosti, ale ochrannou reakcí na nadbytek sociálních podnětů. Distance omezuje osobní angažovanost a tím snižuje pravděpodobnost konfliktu. Řeč realizuje distanci formálností, stručností a kontrolovanou expresivitou. Bez distance by konfliktnost přelidněného prostředí rychle eskalovala. Distance je proto klíčovým regulačním mechanismem supertribální společnosti.

DISTANCE ŘEČOVÁ

Řečová distance představuje klíčový sociopragmatický mechanismus, který umožňuje regulovat míru blízkosti a sociálního odstupu mezi aktéry, přičemž v prostředí anonymního městského „superkmene“ neslouží jako projev chladu, nýbrž jako nezbytná ochranná reakce na přemíru sociálních stimulů a nástroj prevence konfliktů. Tato distance, projevující se prostřednictvím formálnosti,

stručnosti a kontrolované expresivity, omezuje osobní angažovanost a chrání autonomii neboli „negativní tvář“ adresáta, čímž stvrzuje respekt k sociálním hranicím. Řečová distance se materializuje užitím formálního oslovení, neosobních formulací a zmírňujících prostředků, ovšem její interpretace je silně kulturně podmíněna: zatímco některé kultury mají tendenci distanci aktivně zvyšovat jako výsledek dostředivě řečové hry zaměřené na ochranu soukromí, jiné kultury ji naopak v rámci odstředivé hry snižují ve prospěch vřelosti a blízkosti. Jazyk tak v urbánním prostoru přestává být neutrálním nástrojem a stává se prostředkem disciplíny a regulace, kde je míra odstupu dynamickým parametrem zdvořilosti, jehož nesprávné odhadnutí může vést k narušení sociálních konvencí a okamžitému nárůstu napětí mezi mluvčími.

DOMINANCE STATUSOVÁ

Statusová dominance představuje řečově modulovanou nerovnost v konfliktní společenské struktuře. Statusová dominance označuje asymetrii sociálních pozic v interakci. V superkmenech je dominance zpravidla skrytá. Řeč slouží k jejímu tlumení i reprodukci. Přímé projevy dominance zvyšují konfliktnost. Regulovaná dominance naopak přispívá ke stabilitě. Statusová dominance je součástí hierarchického řádu superkmene a vychází ze stratifikace společnosti, z norem, kterými se tato stratifikace udržuje, z řeči moci, kterou uplatňují ti, jež stojí výše na společenském žebříku, či ji pouze simulují. Řeč umožňuje nenápadné udržování této moci, čímž se takový mluvčí stává dominantnějším.

DOWNGRADER

Downgradery jsou řečové prostředky sloužící ke zmírnění ilokucioní síly mluvnického aktu. Jsou často užívány zejména u omluv a direktiv. V některých kulturách jsou downgradery velmi frekventované a systematické, v jiných se jejich užití liší podle situace. Downgradery vyjadřují opatrnost a respekt k adresátovi.

Jsou součástí zdvořilosti negativní. Lze rozlišit několik typů downgraderů podle funkce. Jejich absence může být vnímána jako nezdvořilost.

DŮVĚRA

Důvěra v kontextu superkmene nepředstavuje pouze individuální psychologický stav, ale především interakční rámec, který definuje míru přípustné otevřenosti a sociální distance mezi aktéry. Jde o mechanismus, který určuje, jak hluboko může mluvčí proniknout do sféry druhého, aniž by tím vyvolal pocit ohrožení nebo narušil interakční bezpečí. Zatímco v malých kmenech je důvěra založena na osobní znalosti, v anonymním superkmenech se stává kulturně specifickou hrou s předem danými pravidly, která mluvčím umožňují buď stvrdit blízkost (pozitivní zdvořilost), nebo chránit autonomii (negativní zdvořilost). V přelidněném prostředí je však tento rámec neustálým zdrojem konfliktů; příliš vysoká míra důvěry (překročení hranic) může být vnímána jako invaze, zatímco příliš nízká (odstup) jako defekce či nepřátelství. Důvěra tedy funguje jako regulační klíč, který v ideálním případě stabilizuje komunikační pole a umožňuje spontánní výměnu informací, aniž by došlo k symbolickému násilí.

DYNAMIKA ŘEČOVÉHO TRHU

Dynamika řečového trhu je definována neustálým napětím mezi centrem a periferií, což jsou dvě protikladné zóny, které určují sociální hodnotu a přijatelnost každého mluvnického aktu. Rozlišení mezi centrem a periferií na řečovém trhu superkmene je zásadní pro pochopení toho, jak funguje sociální tlak a regulace chování, přičemž tyto dva pojmy lze definovat skrze jejich vztah k normě a míře rizika, kterému je mluvčí vystaven. Centrum představuje jádro komunikačního systému, kde dominují standardizované a rituálně jistěné prostředky, které plně odpovídají integrální komunikační normě. Pohyb v centru je pro mluvčího „bezpečný“, neboť používá předvídatelné skripty a zdvořilostní mimikry, které ne-

vyvolávají žádné negativní sankce a potvrzují jeho status akulturovaného jedince; centrum je tedy oblastí maximální sociální přijatelnosti a stability. Řečová periferie je naopak tvořena prostředky, které stojí mimo tento normativní rámec – patří sem nespisovné útvary, slangy, vulgarismy, přílišná direktivnost nebo komunikační tabu. Tyto formy mají omezenou přijatelnost a jejich užití je vázáno na specifické, často uzavřené subkulturní situace; pokud však periferní prostředek pronikne do centra (např. v oficiálním či anonymním veřejném styku), působí nepatřičné a stává se zdrojem okamžité reakce okolí. Zatímco centrum očekávání naplňuje a tím interakci uklidňuje, periferie očekávání narušuje a vnáší do systému prvky ohrožující stabilitu. Řečový trh neustále reguluje hodnotu těchto prostředků: pokud mluvčí v centru použije periferní výraz, je vystaven stigmatizaci – jeho sociální hodnota klesá a on je identifikován jako „nebezpečný“ nebo „nevychovaný“ hráč, který nerespektuje pravidla hry. Periferie však není statická; řečový trh občas dovolí určitým prvkům prostoupit do centra (např. vlivem módy), ale dokud nejsou plně asimilovány, zůstávají zdrojem napětí a možného odsouzení jako projev nezdvěřilosti.

EGALITARISMUS ŘEČOVÝ

Řečový egalitarismus označuje komplexní komunikační strategii a kulturně podmíněný stav, v němž jsou sociální a hierarchické rozdíly mezi aktéry dočasné a performativně neutralizovány za účelem eliminace konfliktního potenciálu v komunikační situaci. V anonymním a přelidněném prostředí městského celku by otevřené prosazování individuálního statusu či moci vedlo k neustálým třenicím a destabilizaci sociálního smíru; egalitarismus proto funguje jako ochranný řečový režim, který nenabízí skutečnou rovnost, nýbrž její funkční simulaci. Tento proces egalitarizace se projevuje záměrným stíráním mocenských asymetrií, omezováním deferenčních prostředků a transformací oslovovacích systémů

směrem k horizontální afiliaci. Z hlediska konfliktnosti je řečový egalitarismus klíčovým nástrojem regulace: vytváří bezpečné komunikační pole, kde je interakce mezi neznámými aktéry předvídatelná a zbavená tenze plynoucí z hierarchického srovnávání. Pokud je tento princip porušen – například náhlým vynucováním statusu nebo selháním egalitarizačních mechanismů – dochází k okamžitému ohrožení komunikačního bezpečí a rozpadu stability superkmene. Řečový egalitarismus tedy není pouze otázkou zdvořilosti, ale pragmatickým pilířem řečového řádu, který umožňuje koexistenci nesusourodých skupin v omezeném prostoru tím, že nahrazuje vertikální napětí společensky akceptovanou iluzí rovnosti.

EMOTIVNOST PROJEVU

Emotivnost projevu označuje míru afektivního zatížení řeči, která je v superkmenech systematicky omezoována. Emotivnost vyjadřuje intenzitu citového zapojení mluvčího. V superkmenech je vysoká emotivnost riziková. Řečová sebekontrola slouží k potlačení afektivních výbuchů i emotivně laděných výpovědí. Do emotivnosti může spadat i hlasitost projevu či projevy příliš dynamické gestiky. Emotivní projevy zvyšují konfliktní potenciál. Urbanita preferuje neutralitu. Emotivnost je regulována normami zdvořilosti. Řeč se stává filtrem emocí.

EMPATIE DISTANTNÍ

Empatie distantní označuje schopnost porozumět druhému při zachování řečového odstupu. Emoce nejsou obvykle explicitovány v čitelném projevu. Empatie se projevuje respektováním hranic. Řeč minimalizuje invazi. Tento typ empatie chrání autonomii obou stran a je považován za zdvořilý. Upozorňujeme, že se nejedná o nezájem. Jde o kulturně naučený způsob ohleduplnosti.

EMPATIE PROXIMITNÍ

Empatie proximitní označuje emocionální zapojení a blízkost mezi komunikanty. Emoce jsou otevřené

sdíleny. Řeč podporuje blízký kontakt zrušením řečové distance. Je vnímána pozitivně jako projev zájmu a posiluje komunitní vazby. V některých kulturách může být interpretována jako invazivní. Jednoznačně ji chápeme jako základ afiliace.

ETIKETA ŘEČOVÁ

Řečová etiketa je soubor lingvistických pravidel, jejichž prostřednictvím superkmen zmírňuje konfliktní potenciál interakce. Označuje ustálené formy vyjadřování, které stabilizují komunikaci. Příkladem může být situace, kdy je zákazník rozzlobený a křičí, zatímco zaměstnanec odpovídá klidným tónem, nízkou hlasitostí a strukturovanými fázemi jako: „Naprosto chápu vaši frustraci, dovolte mi prověřit, co se stalo.“ To brzdí emocionální eskalaci, která je potenciálně konfliktní. Řečová etiketa není pouhým formalismem, ale obranným mechanismem. Často bývá popisována normativně, a je tedy preskriptivní – zejména pokud jde o veřejné (i soukromé) společenské události, jejichž program je striktně předepsán a regulován povinnými a situačními řečovými akty. Lingvistické rituály snižují nejistotu. Verbální etiketa omezuje expresivitu a chrání identitu aktérů. Umožňuje kontakt mezi neznámými lidmi, jejichž role jsou stabilizovány.

ETNOLINGVISTIKA

Etnolingvistika slouží k pochopení pravidel řeči ve vztahu k pravidlům kulturního systému. Etnolingvistika zkoumá vztah řeči a kultury. Řeč nelze oddělit od sociálního prostředí, neboť odráží hodnoty, normy i konflikty superkmene. Etnolingvistický přístup umožňuje chápat řeč jako kulturní adaptaci. Řeč není pouze systém, ale praxe. Etnolingvistika pomáhá interpretovat zdvořilost.

EXPOZICE SOCIÁLNÍ

Sociální expozice označuje míru viditelnosti, čitelnosti a vystavení jednotlivce v sociálním prostoru

superkmene, přičemž v rámci městské anonymity představuje kritický parametr komunikačního bezpečí. Nadměrná expozice je v přelidněném prostředí vnímána jako rizikový faktor, neboť narušuje nepsanou dohodu o vzájemné „neviditelnosti“ a přitahuje nežádoucí pozornost, která často ústí v potenciální konflikt. Jedinec tuto expozici reguluje systematicky prostřednictvím řečové sebeobrany. Mezi projevy, které expozici zvyšují (činí mluvčího „přesvíceným“ a zranitelným), patří akustická dominance (vysoká hlasitost), melodická výraznost (teatrální zpěvnost a afekt), vysoká dynamika a proměnlivé tempo řeči, výrazný dialekt či sociolekt (odhalující identitu a původ), a především nekontrolovaná emocionální prozódie (křik, smích, pláč). Tyto prvky fungují jako agresivní okupace kognitivního prostoru ostatních. Naopak projevy, které expozici umenšují do stavu funkční neviditelnosti, zahrnují akustickou kamufláž (ztlumení hlasu na hranici osobní zóny), intonační plochost (monotonnost), jazykovou neutralizaci pomocí klišé a vyprázdněných frází, lakoničnost (minimalizaci mluvčího aktu na nezbytné minimum) a striktní dodržování verbální etikety. Vysoká expozice je sociálním „skenerem“ ostatních okamžitě vyhodnocována jako anomálie, hrozba či projev narušené sebekontroly, což aktivuje obranné nebo agresivní mechanismy okolí. Efektivní ovládání této dynamiky – tedy schopnost zůstat lingvisticky „šedým“ a nepředvídatelným – umožňuje mluvčímu splynout s kolektivním diskurzem a pohybovat se městem bezpečně, zatímco jakékoli záměrné zvyšování expozice musí být v rámci superkmene vždy kódováno protokolem nebo statusovou rolí, aby nedošlo k okamžitému rozpadu komunikačního řádu.

FIKCE KULTURNÍ

Kulturní fikce představuje sdílený předpoklad a kolektivní konstrukt, který stabilizuje sociální realitu v inherentně konfliktním prostředí superkmene. Odkazuje k ideám a domněnkám, jež nejsou empiricky

ověřitelné, ale vykazují vysokou pragmatickou funkčnost; v městské komunikaci tyto fikce nahrazují osobní důvěru – mezi neznámými lidmi neexistující – důvěrou systémovou v proces jako takový. Jazyk zde nepůsobí pouze jako deskriptivní nástroj, nýbrž jako médium, které tyto fikce performativně reprodukuje, udržuje a potvrzuje (vycházíme z Bergera a Luckmanna, 1966, avšak s důrazem na lingvistickou dimenzi). Kulturní fikce umožňují předvídat chování ostatních aktérů v situacích, kdy mluvčí postrádá konkrétní informace o jejich osobě. Bez těchto sdílených „nepravd“ (např. fikce univerzální zdvořilosti, fikce bezpečí veřejného prostoru nebo fikce stability rolí) by se konfliktní potenciál superkmene okamžitě vyostřil, což by vedlo k paralýze veškerých interakcí. Jazyk tyto fikce institucionalizuje prostřednictvím fixních scénářů a etikety, čímž vytváří iluzi řádu nezbytnou pro fungování superkmene. Kulturní fikce je tedy základním pilířem řečové sebeobrany: umožňuje nám jednat, „jako by“ realita byla stabilní, což je jediný způsob, jak se vyhnout neustálé eskalaci napětí v anonymním davu.

FLAXIBILITA PRAGMATICKÁ

Pragmatická flexibilita označuje schopnost mluvčího dynamicky přizpůsobovat své řečové chování konkrétnímu kontextu a okamžitým proměnám komunikační situace. V rámci superkmene představuje tento rys klíčový nástroj pro management a deeskalaci konfliktů; flexibilita umožňuje aktérovi opustit rigidní konvence a kreativně využít řečové prostředky tam, kde standardní kulturní skript selhává nebo kde hrozí bezprostřední narušení sociální tváře. Vysoká pragmatická kompetence dovoluje mluvčímu citlivě vyvažovat mezi autentickou bezprostředností a obrannou sešněrovaností, čímž snižuje závislost na strnulých vzorcích.

FORMULE DEONTICKÉ

Deontické formule (např. „musíš“, „měl bys“, „je zakázáno“, „bylo by

dobré“) jsou řečové prostředky vyjadřující míru závaznosti, povinnosti, zákazu nebo povolení, které v dynamice superkmene fungují jako přímé nástroje řízení konfliktů a sociální kontroly. Na rozdíl od formulí epistémických, které pracují s jistotou mluvčího, se deontické formule zaměřují na ovlivňování chování adresáta, což z nich činí vysoce rizikové akty z hlediska ohrožení sociální tváře. V rámci managementu konfliktů jsou tyto formule často modifikovány skrze strategie zdvořilosti: zatímco přímý imperativ představuje akt vysoké sociální expozice a dominance, který může okamžitě vyvolat obrannou agresi či odpor, užití změkčených deontických formulí (např. kondicionálu „měl bys“) slouží k deeskalaci napětí a k zachování iluze řečového egalitarismu. Úspěšné užití deontických formulí v anonymním prostředí superkmene vyžaduje přesnou kalibraci vzhledem k aktuálnímu statusu a kontextu; jejich selhání, projevující se jako nepatřičný nátlak nebo naopak nedostatečná autorita v kritické situaci, vede k rozpadu komunikačního bezpečí a k pocitu narušení osobní autonomie. Jsou tedy klíčovými regulátory sociálního řádu, které skrze jazykové vyjádření norem umožňují koordinaci kolektivního jednání, aniž by došlo k totálnímu zhroutilí stability komunikační situace v důsledku otevřeného mocenského střetu.

FORMULE EPISTÉMICKÉ

Epistémické formule (např. „myslím, že“, „zdá se“, „pokud vím“) jsou specifické modulační nástroje řečové sebeobrany, které vyjadřují míru jistoty či znalosti mluvčího a v prostředí superkmene slouží jako klíčové „narázníkové zóny“ pro management konfliktního potenciálu. Jejich primární pragmatickou funkcí je oslabení síly asertivních mluvčích aktů, čímž mluvčí zmiřuje svou odpovědnost za pravdivost tvrzení a vytváří si prostor pro bezpečný ústup bez ztráty sociální tváře. Z hlediska konfliktnosti tyto formule brání přímé konfrontaci tím, že transformují objektivní nároky na pravdu v subjektivní postoje, které

jsou pro adresáta hůře napadnutelné, a zároveň chrání autonomii druhého před dogmatismem, čímž performativně simulují řečový egalitarismus. V interakci tak epistémické formule fungují jako strategické filtry, které snižují tenzi a umožňují vyjednávání o faktech, aniž by došlo k totální sociální expozici nebo ohrožení identity mluvčího; k jejich selhání dochází pouze v situacích, kdy je jejich užití vnímáno jako projev ironie či alibismu, což může destabilizovat stabilitu komunikační situace a vyvolat konflikt plynoucí z pocitu manipulace.

FRONTALITA

Frontalita je pragmatický rys řečového chování vyznačující se otevřeným, přímým a jen minimálně zmírňovaným vyjadřováním komunikačního záměru. V dynamice superkmene představuje projev řečového liberalismu, který upřednostňuje efektivitu a autenticitu před složitými strategiemi negativní zdvořilosti. Frontalita úzce souvisí s konceptem autonomie mluvčího a principem předpokládané důvěry mezi komunikanty, což umožňuje rychlou výměnu názorů bez nutnosti rozsáhlých kompenzačních strategií. Z hlediska konfliktnosti však frontalita představuje ambivalentní nástroj: zatímco v afiliativních kulturách (např. španělské) je vnímána jako projev upřímnosti a nekonfliktní sounáležitosti, v distančních kulturách (např. české) je často interpretována jako agresivní narušení teritoria a zdroj napětí. Úspěch frontality v superkmenech je tedy striktně podmíněn kulturním skriptem a mírou sdílené fikce o blízkosti; pokud je užita v neadekvátním kontextu, dochází k okamžitému ohrožení sociální tváře adresáta a k rozpadu komunikačního bezpečí v důsledku vnímané nezdvořilosti.

FUNKCE BEZPEČNOSTNÍ

Bezpečnostní řečová funkce označuje způsob, jímž se v superkmenech reguluje konfliktní sociální realita. Funkce řeči a jednání určitým jazykem totiž přesahují prostý přenos

informací. V prostředí superkmene má řeč především regulační roli; funkce zdvořilostní, normativní a stabilizační dominují. Řeč omezuje konflikt a chrání aktéry. Význam výpovědi je podřízen funkci. Řeč je nástrojem sociální kontroly a je bezpečnostním agentem společenské soudržnosti, setkání tváří v tvář. V superkmenech je funkčnost nadřazena expresi. Jakobsonovu šestici jazykových funkcí (1960) je potřeba doplnit o tu, která umožňuje přežití..

FUNKCE VÝPLATNÍ

V prostředí superkmene mluvčí neustále (často podvědomě) propočítává náklady a zisky každého řečového aktu. Výplatní funkce je tím algoritmem, který mu říká, zda má smysl být zdvořilý, nebo zda se vyplatí predace. Výplatní funkce je analytický koncept přejatý z teorie her, který v rámci pragmatiku vyjadřuje poměr mezi komunikačním úsilím (náklady) a interakčním ziskem (výnosem) mluvčího. V prostředí superkmene je tato funkce klíčovým determinantem pro volbu řečového vektoru. Výplatní funkce mluvčího je saturována dvěma hlavními faktory: 1. Interakční zisk: Získání informace, prosazení vlastního zájmu, zachování tváře nebo upevnění sociálního statusu v rámci vztahové sítě. 2. Bezpečnostní prémie: Hodnota, kterou mluvčí přisuzuje odvrácení interakčního rizika. U adaptivního mluvčího je tato prémie prioritní – volí zdvořilost, protože „výplatou“ je klid a absence konfliktu. U řečového predátora je výplatní funkce nastavena asymetricky: predátor vnímá jako zisk ponížení či ovládnutí druhého, přičemž náklady (možná eskalace) jsou pro něj díky anonymitě tranzitního prostoru zanedbatelné. Naopak v situacích s vysokým centripetálním vektorem (sbližování) směřuje výplatní funkce k maximalizaci vzájemné kooperace. Výplatní funkce může mít i emotivní charakter. Pokud s druhým rádně jedná, dávám mu najevo jeho společenskou hodnotu a volbou výrazových prostředků s ním zacházím, jako kdyby měl automaticky vysoké sociální souřadnice (např. vykáním nebo

DOBŘÍ DEN

Lucy stála před zdí z nepálených cihel. Svět začínal mít hrany. Už tu nebyly jen neustále se proměňující horizonty, jež otevíraly dálku v její nekonečnosti. Už se nic v dálce neukazovalo. Lucy se potřebovala dostat do města za zdí, ale nemohla se hnout ze svého tady.

Ani nohama již necítila měkkost světa; tvrdost udusané, mrtvé země na předměstí ji tlačila do chodidel. Nemohla tam jen tak zůstat stát. Musela jít!

Vzduch byl těžký. Smrděl kouřem, kůžemi a příliš velkým množstvím těl. Lucy nakonec našla díru, jež ji volala svou pozvánkou. Kráčela úzkým průchodem, v každém stínu cítila hrozbu. Postava! Jiný tvar lebky, jiné zdobení na ramenou, jiný pach. Cizinec. Muž.

V tu vteřinu Lucyino tělo zareagovalo postaru. Její ruka sjela k boku, kde kdysi nosívala pazourek. Svaly na čelisti ztuhly, hrdlo se připravilo k varovnému zavrčení. Přesto se nepohnula! Così ji zastavilo!

Nebyla to odvaha; byla to nová, palčivá nutnost. Kolem procházeli další. Kdyby byla udeřila, kruh by se kolem ní neuzavřel k ochraně, ale k jejímu zničení. V tomto novém, kamenném světě Jericha už neplatila síla pěsti, ale síla neviditelného paktu.

Jinak by se na trh nedostala!

Sklonila hlavu jen o zlomek níž, než bylo nutné k boji,
a otevřela dlaně, aby ukázala, že v nich nenese kámen.
Ze rtů jí vyšel zvuk, jenž nebyl vrčením ani voláním
o pomoc. Byl to první, prázdný zvuk civilizace. Dobrý
den!

Cizí mužské oči, podlité únavou, na vteřinu ztvrdly,
ale pak se mužova ramena též uvolnila. Dobrý den!
Prošli kolem sebe, aniž by se dotkli, aniž by se prolila
krev.

Ten krátký moment v přítomnosti brány ji vyčerpával víc než
celodenní lov. Právě se naučila lhát svému vlastnímu
strachu.

Aby už neměla hlad!

onikáním, společenským titulováním atp.), pak se na jeho straně jedná o pozitivní symbolický zisk, i když jsem mu formuloval akt, který znamená ztrátu na jeho straně (např. příkaz nebo zákaz).

HABITUS ŘEČOVÝ

Řečový habitus označuje internalizovaný způsob řečového jednání, který v superkmeni reguluje chování. Řečový habitus vyjadřuje soubor osvojovaných řečových dispozic, jež řídí každodenní komunikaci. V superkmeni není řeč spontánní, ale naučená. Habitus omezuje expresivitu a podporuje zdrženlivost. Řeč se stává nástrojem sebekontroly. Odchytky od habitu zvyšují konfliktní potenciál. Řečový habitus umožňuje orientaci v anonymním prostoru. Je základní součástí urbánní socializace. Bourdieovo pojetí jazykového trhu a jazykového habitu (1977) je třeba též považovat za trh řečový, nikoli pouze jazykový, a jako habitus spíše řečový než pouze jazykový.

HIERARCHIE INTERAKČNÍ

Interakční hierarchie strukturuje konfliktní potenciál komunikace. Označuje dočasné uspořádání rolí a pozic mezi účastníky komunikace. V deklarované anonymním a egalitním prostředí superkmene se hierarchie neustále znovu vytvářejí. Řeč je hlavním prostředkem jejich signalizace i neutralizace. Otevřené prosazování hierarchie zvyšuje konfliktnost, proto je hierarchie často maskována zdvořilostí. Regulovaná hierarchie umožňuje interakci proběhnout bez eskalace. Je strukturální, nikoli osobní. Hierarchie označuje společenské uspořádání založené na nerovném rozdělení moci, statusu a rolí mezi účastníky komunikace. Hierarchie je významným faktorem při volbě zdvořilostních strategií. Hierarchie se odráží v oslovení, vykání a deferenčních formulích. Řeč může hierarchii jak udržovat, tak narušovat. Hierarchické vztahy nejsou fixní, ale situačně proměnlivé. Jejich vnímání je kulturně podmíněné. V superkmeni má hierarchie skrytý cha-

rakter. Moc je tedy potřeba chápat i jako interakčně řízený řečový jev.

HODNOTA SOCIÁLNÍ

Sociální hodnota v superkmeni představuje kulturně sdílené a implicitní kritérium, jímž je posuzována přijatelnost lidského jednání v anonymním prostoru. Nejde o abstraktní morální zásady, nýbrž o praktická pravidla koexistence, která vymezují, co je v daném společenství považováno za žádoucí, tolerovatelné, nebo naopak nepřipustné a určené k vytlačení na okraj. V městském prostředí tyto hodnoty zůstávají skryté v podloží interakcí a řeč slouží jako nástroj jejich neustálé, nenápadné reprodukce. Klíčovým rysem sociální hodnoty je její reaktivní povaha: kritérium se plně vyjevuje jako platné teprve ve chvíli svého porušení, které vyvolá okamžitý nárůst konfliktního napětí. Sociální hodnoty tak fungují jako neviditelná infrastruktura, která zabezpečuje stabilitu interakce a usnadňuje naplňování životních potřeb aktérů tím, že činí chování druhých předvídatelným a bezpečným.

HOMO AFFILIATIVUS

Homo affiliativus představuje specifickou evoluční variantu typu Homo urbanus, která se s tlaky a anonymitou superkmene vyrovnává skrze simulaci kmenových mechanismů sounáležitosti. Nejedná se o návrat k autentickému kmenovému uspořádání, nýbrž o rituální hru na sounáležitost, jejímž cílem je naplnit afiliativní tendence očekávané daným sociálním prostředím. V rámci superkmene tento aktér využívá procesy blízkosti a citové participace jako strategický nástroj zdvořilosti, aby vytvořil iluzi bezpečného, personifikovaného prostoru tam, kde vládne anonymita. Homo affiliativus volí inkluzi jako formu sociálního marketingu; jeho afektivita a snižování bariér jsou instrumentálními technikami, které mu umožňují dosahovat interakčních cílů skrze deklarovanou (nikoliv nutně prožívanou) solidaritu. Tento typ aktéra je tedy plně urbanizovanou bytostí, která „kmenovost“ používá

jako komunikační software k zajištění akceptace a stability v husté síti městských vztahů.

HOMO SEPARATIVUS

Homo separativus představuje variantu typu Homo urbanus, která reaguje na strukturální přečíslení v superkmenech striktní separací interakčních sfér. Na rozdíl od Homo affiliativus zcela rezignuje na hru na sounáležitost vůči neznámým aktérům a přílišnou afiliaci vnímá jako neefektivní a logicky neudržitelný nástroj v anonymním davu. Jeho klíčovou strategií je dualita komunikačních kódů: zatímco k úzkému, uzavřenému okruhu osob (emotivní přátelé a známí) chová hlubokou důvěru a specifickou loajalitu, k ostatním anonymním aktérům superkmene přistupuje s absolutní, ale zdvořilou neutralitou. Homo separativus ovládá technologii bezpečného průchodu davem, při níž je anonymita udržována jako aktivní, vědomě zvolený stav, který šetří jeho psychickou energii a chrání jeho vnitřní integritu před inflací sociálních kontaktů. Tento aktér nevnímá odstup jako nepřátelství, nýbrž jako jediné logické vyústění života v přelidněném prostředí.

HOMO URBANUS

Pojem Homo urbanus označuje v teorii superkmene ústřední antropologický a komunikační typ aktéra, který představuje specifickou evoluční a sociální adaptaci na život v moderním urbánním prostředí. Na rozdíl od svých historických předchůdců, jejichž řečové jednání bylo ukotveno v kmenové reciprocitě a sdílené biografii, Homo urbanus operuje v podmínkách vysoké sociální hustoty, anonymity a strukturálního konfliktu. Jeho existence je definována schopností transformovat potenciálně nebezpečnou interakci s „cizincem“ v bezpečný, algoritmem rituálu řízený mluvní akt. Homo urbanus nevnímá anonymitu superkmene jako deficit, nýbrž jako funkční štít a základní hodnotu, která mu umožňuje koexistovat s nekonečným množstvím cizích entit bez nutnosti navazování emocionálně zatěžujících vazeb. Klíčovou

kompetencí tohoto typu je mistrovské ovládání technologií interakčního bezpečí, které mu umožňují udržovat funkční sociální řád i v prostředí, kde chybí přirozený kmenový tmel. V rámci řečového habitu Homo urbanus dochází k důslednému oddělení vnitřního afektivního prožívání od vnějšího řečového projevu. Tato distinkce je nezbytná pro aktivaci vágové srdeční brzdy, která tlumí defenzivní instinkty (útok/útěk) a nahrazuje je prosociálními rituály. Jeho řeč není nástrojem expanze ega, ale sofistickým regulacním mechanismem, který pracuje s principem jistoty neinvaze – tedy vědomého respektování autonomních zón ostatních aktérů na jedné straně, i s principem předpokladu invaze – tedy přiblížit se druhému, pokud je kulturně specifikováno pozvání do osobní bubliny interakčního partnera. V obou svých variantách je Homo urbanus bytostí výsostně pragmatickou. Jeho řečové strategie jsou symptomy hlubší biosociální potřeby: přežít v superkmenech bez eskalace konfliktu a bez ztráty vlastní tváře. Je to „člověk v masce rituálu“, pro něhož je zdvořilost nikoliv ornamentem, ale nezbytným operačním systémem, který brání rozpadu civilizační tkáně na vzájemné agresivní fragmenty.

HRA ZDVOŘILOSTNÍ

Zdvořilostní hra představuje strategickou interakci v herním poli superkmene, kde je řečové chování aktérů řízeno snahou o maximalizaci výplatní funkce, kterou v tomto kontextu tvoří především komunikační bezpečí a symbolický zisk v podobě uznání sociální tváře. Tato hra se řídí pevnými pravidly (kulturními skripty a rituály), jež transformují mluvní akty v pragmatické investice: kooperující hráč vkládá do interakce náklady na zdvořilost (např. zmírnění ilokuční síly), aby si zajistil stabilitu a předešel nepředvídatelným rizikům. Z hlediska teorie her však stabilitu systému ohrožuje defektor, tedy aktér, který pravidla porušuje (např. neadekvátní frontalitou či ignorancí norem) s cílem získat okamžitou dominanci na úkor ostatních, čímž vychyluje

herní pole z rovnováhy a mění kooperativní interakci v hru s nulovým součtem. Úspěšné pokračování hry je tak podmíněno neustálým udržováním intersubjektivního konsenzu, neboť jakmile náklady na obranu proti defektorům převýší zisky z bezpečí, zdvořilostní hra se hroutí a dochází k otevřené eskalaci konfliktu.

HYPERZDVOŘILOST

Hyperzdvořilost označuje nadměrné, přehnané užívání zdvořilostních prostředků, které může působit neautenticky nebo ironicky. Hyperzdvořilost vychází ze strachu z porušení normy a z konfliktu. Často se realizuje kumulací omluv, zdvořilostí a zmírňujících formulí. Někdy může být hyperzdvořilost interpretována jako distance nebo chlad. Jde o symptom dogmatického řečového klíče. Hyperzdvořilost může paradoxně narušit přirozenost interakce. Její účinek je silně kontextový. Hyperzdvořilost je přirozená v těch situacích, jejichž interakční výměna není řízena přirozeností mluvčích, nýbrž předepsaným protokolem, jež čerpá z registru protokolárních řečových stereotypů; navíc nejsou předepsány jen jednotlivé repliky, ale celé sekvence, které z rozhovoru činí řečový ceremoniál. Ten je hyperbezpečný, neboť v něm nemůže dojít k nepředpokládanému úhybu stranou, a tím pádem ochraňuje všechny zúčastněné aktéry.

CHOVÁNÍ NETERITORIÁLNÍ

Neteritoriální chování označuje řečové jednání, které neklade důraz na ochranu osobních hranic, nýbrž na osobní vztah, který má přednost před autonomií jednotlivců. Řeč pak umožňuje vstup do osobního prostoru druhého. Takové jednání je vnímáno jako zájem, nikoli invaze. Neteritorialita podporuje blízkost a solidaritu a zároveň nevyžaduje vyrovnávací strategie.

CHOVÁNÍ ŘEČOVÉ

Řečové chování je kulturně regulovaný způsob jednání. Řečové chování označuje souhrn

řečových voleb, které mluvčí činí v interakci. V superkmeni je řečové chování silně normativní. Nejde o spontánní projev, ale o regulovanou činnost. Omezuje se impulzivnost a snižuje se riziko konfliktu. Řečové chování je kulturně naučené. Je základním nástrojem sociální adaptace Homo urbanus. Podobně lze nalézt v etnometodologii (Garfinkel 1967).

CHRONOTYP

Chronotyp označuje kulturně sdílenou časovou strukturu jednání, která v superkmeni reguluje konfliktní potenciál každodenních interakcí. Chronotyp vyjadřuje způsob, jakým je čas organizován a očekáván v sociálním prostoru. Supertribální prostředí vytváří specifické rytmy chování, jimž se řečové jednání musí přizpůsobovat. V superkmeni není čas neutrální, ale normativní. Odchytky od očekávaného tempa zvyšují konfliktnost interakce. Řeč umožňuje tyto rytmy signalizovat a respektovat. Chronotyp přispívá k předvídatelnosti jednání. Je součástí nepsaného řádu soužití. Tím se přibližujeme kulturně-antropologickému chápání času, blízkému Lefebvrově teorii rytmů (1992). Chronotyp je také neviditelný metronom řečového jednání. V superkmeni není důležité jen to, co je řečeno, ale v jakém rytmu. Zrychlení komunikace v digitálních sítích ničí přirozený lidský chronotyp, který potřebuje čas na remedializaci konfliktu. Pokud je odpověď vyžadována okamžitě, zdvořilostní aparát selhává a nastupuje afekt.

IDENTITA SOCIÁLNÍ

Sociální identita představuje řečově konstruovaný obraz jedince a označuje způsob, jakým je jedinec vnímán v interakci. V superkmeni je identita situační a nestálá – mluvčí se musí přizpůsobovat různým prostředím a neustále proměňuje svou dominantní roli za roli submisivní. Dochází k neustálému vyrovnávání se s nekončnou řadou mluvčích, kteří jsou neznámí a jejichž dominance a moc není známa. Hodnotu je tedy nutno prostřednictvím řeči maskovat

i přizpůsobovat. Pevná identita zvyšuje konfliktnost; mluvčí není jednoznačně určen jako tomu bylo v přehledně strukturovaném kmeni. Urbanita preferuje flexibilitu. Identita je v superkmeni redukována na sociální roli, která je také proměnlivá.

IMPERSONALITA

Impersonalita označuje strategii řečového jednání, při níž je potlačena explicitní reference na mluvčího nebo adresáta. Slouží k ochraně negativní tváře a ke snížení odpovědnosti za sdělení. Impersonalita se realizuje prostřednictvím generických zájmen, pasivních konstrukcí a neosobních formulí. Jde o součást strategie sociální opatrnosti. Impersonalita ovlivňuje vnímání vztahové distance a je součástí širšího systému zmírňujících strategií.

IMPLICITNOST PRAGMATICKÁ

Pragmatická implicitnost označuje strategický způsob komunikace, při němž je klíčový význam sdělení přenášen bez jeho explicitního řečového ukotvení, tedy skrze to, co není vyřčeno, ale je kontextuálně přítomno. V dynamice superkmene funguje jako zásadní mechanismus ochrany sociální tváře, neboť mluvčímu umožňuje artikulovat i potenciálně ohrožující obsahy (např. kritiku, odmítnutí či prosbu) s vysokou mírou odstupu, čímž zásadně snižuje jeho odpovědnost za vyřčené. Tato kulturně podmíněná strategie je úzce spjata s principem negativní zdvořilosti a nekonfliktnosti; vytváří totiž bezpečný prostor pro interpretaci, v němž adresát může (ale nemusí) implicitní záměr rozpoznat, což oběma stranám poskytuje „cestu k ústupu“. Z hlediska konfliktnosti je však implicitnost dvousečným nástrojem: na jednu stranu brání přímému střetu, na druhou stranu kladě extrémní nároky na pragmatickou kompetenci adresáta a na existenci sdíleného kontextu. Pokud je implicitnost dekodována chybně, nebo pokud mluvčí přecení sdílené vědomosti, dochází k hlubokým nedorozuměním, která mohou konflikt vyvolat paradoxně právě

kvůli pocitu manipulace či nejasnosti řečového řádu. Je opakem frontality.

INFERENCE PRAGMATICKÁ

Pragmatická inference označuje kognitivní proces, skrze který adresát odvozuje zamýšlený význam sdělení nad rámec jeho doslovného (lingvistického) obsahu. V prostředí superkmene, kde je z důvodu ochrany teritoria a zachování anonymity explicitnost často omezená, se inference stává nezbytným nástrojem sociální orientace. Řeč zde pracuje s náznaky a presupozicemi, které adresát interpretuje na základě sdílené předpokladové báze a kontextuálních indicií. Tento proces je úzce spjat s managementem konfliktnosti: zdvořilostní strategie často vyžadují, aby byla přímá (a potenciálně ohrožující) sdělení pouze naznačena, čímž inference chrání sociální tvář obou aktérů. Mluvčí nenese přímou odpovědnost za „nevyslovené“ a adresátovi je ponechána autonomie při konstrukci výsledného významu. Úspěšná pragmatická inference tak umožňuje bezkonfliktní koexistenci v husté sociální síti, neboť transformuje rigidní kód v pružný systém narážek; její selhání však vede k hlubokým komunikačním bariérám, kdy je neschopnost inferovat vnímána jako narušení kulturního skriptu nebo projev nízké pragmatické kompetence.

INTERPRETACE KONFLIKTU VZTAHOVÁ

Vztahová interpretace konfliktu označuje proces, při kterém je komunikační střet vnímán, hodnocen a zařazován do kontextu na základě stávajícího vztahu mezi aktéry a jejich kulturních vzorců. Tento koncept vychází z premisy, že konflikt není objektivní entitou, ale je nutné jej chápat v perspektivě kulturní relativity. V superkmeni je konflikt integrální součástí interakční dynamiky, nikoli nutně známkou narušení vztahu. Zatímco v proximálních kulturách může mít konflikt pozitivní, integrační funkci, kdy slouží k pročištění atmosféry a upevnění sounáležitosti skrze frontální vyjádření

emoci, v distantních kulturách je vnímán primárně negativně jako hrozba pro stabilitu a osobní integritu. Interpretace konfliktu pak zpětně formuje zvolené řečové strategie: tam, kde je vnímán jako nástroj růstu, se mluvčí uchylují k asertivitě a explicitnosti; tam, kde je vnímán jako destruktivní, nastupují strategie neviditelnosti, implicitnosti a vyhýbání se střetu. Hodnocení konfliktu je tedy kulturně podmíněným konstruktem, který určuje, zda bude mluvní akt chápán jako konstruktivní dialog, nebo jako útok na sociální tvář.

INTERSUBJEKTIVITA ZDVOŘILOSTI

Intersubjektivita zdvořilosti označuje stav sdíleného porozumění komunikacím normám a jejich rovnoměrné rozprostření mezi členy daného společenství. Vyjadřuje schopnost aktérů dospět ke společnému chápání významů a záměrů, což je nezbytným předpokladem pro fungování zdvořilosti jako takové; ta totiž nabývá platnosti pouze tehdy, je-li interakčně sdílena. Řečové normy v tomto pojetí nejsou individuálními preferencemi, nýbrž kolektivními konstrukty vycházejícími z dlouhodobé zkušenosti superkmene. Intersubjektivita zajišťuje předvídatelnost chování, která je klíčová pro pocit bezpečí v anonymním prostředí. Z hlediska konfliktu představuje jakékoli porušení této sdílené báze kritický bod: pokud aktéři přestanou sdílet interpretaci zdvořilostních signálů (např. v důsledku kulturního střetu), dochází k okamžitému nárůstu napětí. Zdvořilost tedy není vrozená vlastnost, nýbrž výsledek kolektivní zkušenosti, který transformuje subjektivní záměry v objektivně srozumitelný řád, čímž minimalizuje riziko nepředvídatelného ohrožení sociální tváře.

JEDNÁNÍ KONFLIKTNÍ

Konfliktní jednání označuje latentní a všudypřítomné napětí, které je jako konstitutivní prvek přítomno v každé interakci mezi lidskými subjekty. V rámci teorie superkmene konfliktní jednání vyjadřuje fun-

damentální skutečnost, že sociální kontakt je z podstaty vždy potenciálně problematický, neboť se v něm střetávají autonomní vůle a teritoriální nároky aktérů. Konflikt zde tedy není vnímán jako patologická výjimka či exces, nýbrž jako strukturální vlastnost jakékoliv komunikace. Řeč v tomto kontextu slouží jako primární regulátor k jeho tlumení a managementu, nikoliv k jeho definitivnímu odstranění, což je v souladu se Simmelovým (1908) pojetím konfliktu jako formy socializace, která je nezbytná pro stabilitu společenských struktur. Otevřený konflikt je v tomto systému považován za fatální selhání interakční regulace a devaluaci kapitálu na řečovém trhu. Konfliktní jednání je proto soustavně a rituálně maskováno zdvořilostí, která funguje jako stav funkčního mimikry. Zdvořilá funkční řeč tak plní roli „sociálního lubrikantu“ a bezpečnostního mechanismu, který udržuje latentní napětí pod prahem eskalace a umožňuje koexistenci mluvčích bez nutnosti přímé konfrontace. Teorie konfliktu v rovině řečových regulátorů tak odhaluje, že to, co nazýváme „hladkou komunikací“, je ve skutečnosti neustálý a kognitivně náročný proces potlačování agonistických tendencí ve prospěch rituálně jistěného klidu, který je nezbytný pro přežití v hustě osídleném a anonymním prostoru superkmene.

JEDNÁNÍ RITUÁLNÍ

Rituální jednání v kontextu superkmene představuje řečové a strukturálně ustálený způsob činnosti aktéra, který slouží jako primární prostředek sociální stability. Nejedná se o prázdné formy, ale o vysoce funkční, opakovatelné komunikační postupy, jejichž hlavním úkolem je stabilizace interakce a ochrana aktérů před kognitivní a sociální nejistotou. Rituál disponuje duální povahou: má neutralizační funkci, kdy tlumí potenciální agrese v anonymním prostoru, a zároveň kulturně specifikační charakter, který definuje příslušnost k danému komunikačnímu areálu. V prostředí, kde chybí osobní znalost mluvčích,

rituálovost řečového aktu tuto znalost plně nahrazuje, čímž umožňuje bezpečný kontakt bez nutnosti hlubokého osobního závazku. V superkmeni je rituál klíčovým nástrojem přežití, neboť snižuje konfliktní napětí tím, že činí průběh interakce prediktabilním a algoritimizovatelným.

JISTOTA NEINVAZE

Jistota neinvaze představuje fundamentální interakční axiom, podle něhož je vstup do komunikačního prostoru cizího aktéra chápán jako primárně rizikový a potenciálně ohrožující akt. Označuje normativní očekávání, že interakce nebude narušovat autonomní zónu ani osobní sféru jedince, pokud k tomu nebyl dán explicitní podnět. V tomto rámci je řeč chápána jako defenzivní nástroj a neinvaze je povýšena na nejvyšší projev respektu. Bezpečí mluvčího je garantováno pouze tehdy, je-li v interakci (např. omluvou, distančními modifikátory či nepřímými mluvnickými akty) potvrzeno, že nedojde k nevyžádanému zásahu do jeho integrity. Jedná se o koncept „negativní zdvořilosti“ dovedený k funkčnímu vrcholu: stav, kdy je největším projevem úcty k druhému neobtěžovat jej vlastní existencí.

KAMARÁDŠOFT

Kamarádšoft je kulturně-pragmatický jev typický pro některá kulturní prostředí, označující protekcionismus a zvýhodňování na základě osobních vztahů. Kamarádšoft se v řečovém chování projevuje implicitními očekáváními vstřícnosti. Je vnímán ambivalentně: jako projev solidarity i jako zdroj sociální nerovnosti, neboť zamezuje rovnému přístupu ke zdrojům. V mezinárodním kontextu bývá hodnocen negativně. Je spojen s neformálností a oslabením formálních pravidel. Jedná se o problémový aspekt jakéhokoli systému zdvořilosti.

KLÍČ ŘEČOVÝ DOGMATICKÝ

Dogmatický řečový klíč označuje rigidní soubor pravidel určujících vhodné řečové chování. Mluvčí jsou

omezeni očekáváním normy a stereotypních formulí. Tento klíč snižuje variabilitu řečových prostředků. Slouží k prevenci konfliktu, ale omezuje spontánnost. Dogmatický klíč podporuje zdvořilost negativní. Je kulturně zakotvený a jeho nositel jej v cizím prostředí velmi obtížně překonává.

KÓDOVÁNÍ PRAGMATICKÉ

Kódování označuje proces řečové volby, který minimalizuje konfliktní nejasnost. Kódování je způsob, jakým je význam formálně uspořádán. V městském prostředí je jednoznačnost ceněna. Nejednoznačné kódování zvyšuje konfliktnost a může být zdrojem nedorozumění. Řeč je proto standardizována a samotné kódování podporuje předvídatelnost. Kód je tedy v superkmeni nadřazen individualitě.

KOHERENCE DISKURZNÍ

Diskurzni koherence označuje systémovou shodu verbálních projevů jednotlivce v rámci širokého komunikačního rámce a příslušného sociopolitického kontextu. Neomezuje se pouze na gramatickou či textovou vlastnost, nýbrž představuje strategii zaujímání pozic a politickou volbu mluvčího, který reguluje svou sociální viditelnost – jejím tlumením či zvyšováním – v závislosti na správě vlastního statusu a role. Tato koherence funguje jako smlouva o intersubjektivní předvídatelnosti: představuje soubor očekávaných mluvnických projevů, od nichž se jedinec rozhodne neodchylovat, aby si zachoval svou integritu v rámci trhu promluvy. Narušení diskurzni koherence vyvolává při setkání tvář v tvář hlubokou dezorientaci, neboť porušuje pragmatické předpoklady adresáta; mluvčí, který zpronevěří svůj vlastní rámec koherence, se okamžitě proměňuje ve zdroj komunikační nejistoty a nebezpečí. Taková disonance může být interpretována dokonce jako akt systémové nezdvořilosti, neboť zničením kontinuity interakce drasticky zvyšuje latentní konfliktní napětí v superkmeni.

KOMPETENCE PRAGMATICKÁ

Pragmatická kompetence označuje schopnost mluvčího adekvátně užívat řeč v souladu s kulturními a situačními normami. Funguje jako klíčová složka komunikační způsobilosti. Zahrnjuje znalost mluvnických aktů, zdvořilostních strategií i komunikačních klíčů. Pragmatická kompetence umožňuje správnou interpretaci významu nad rámec řečové formy. Je kulturně specifická a nelze ji plně osvojit pouze studiem gramatiky. Upozorňujeme na její význam v mezikulturní komunikaci. Nedostatek pragmatické kompetence vede k nedorozuměním. Je výsledkem dlouhodobé socializace.

KOMUNIKACE NEPŘÍMÁ

Nepřímá komunikace představuje diskurzí technologii vysoké přesnosti, v níž se mluvčí rozhoduje neartikulovat svůj komunikační záměr doslovně, ale namísto toho využívá konvenční formy, které umožňují projektovat pragmatickou funkci explicitně, jasně a zřetelně skrze sdílený kontext. Nepřímost není zdaleka závojem pro neupřímnost či nejednoznačnost, nýbrž představuje v superkmeni nezbytnou strategii řízení rizik. Její primární funkcí je zmírnění ilokuční síly za účelem ochrany sociálního obrazu (tváře) interagujících a zajištění homeostázy superkmenového systému. Jádrem této strategie spočívá v uznání imanentní nezdvornosti u určitých mluvnických aktů (zejména direktiv či proseb), které samy o sobě představují pro adresáta „náklad“ nebo zátěž. Volbou nepřímé formule mluvčí provádí kompenzační transakci: vzdává se břitu přímého sdělení výměnou za to, že protějšku nabídne symbolický zisk. Tato investice funguje jako platidlo, které vyrovnává bilanci: mluvčí získá, co potřebuje (naplnění aktu), zatímco adresát obdrží přebytek respektu a uznání své autonomie. Z této perspektivy nepřímá komunikace proměňuje interakci ve hru s nenulovým součtem. V přímém a agresivním střetu zisk jednoho obvykle znamená ztrátu statusu druhého (nulový součet). Nepřímost naproti tomu umožňuje distribuci zisku obě-

ma směry: 1. Pro mluvčího: Zajišťuje dosažení cíle při minimalizaci pravděpodobnosti odmítnutí či otevřeného konfliktu, přičemž zachovává „únikovou cestu“ neboli taktickou popíratelnost. 2. Pro adresáta: Je mu přiznána symbolická pozice dobrovolného spolupracovníka namísto podřízeného, čímž je chráněn jeho sociální kapitál a integrita v hierarchii superkmene. Paradox rituální transparentnosti: Je zásadní pochopit, že nepřímost se nerovná nečitelnosti. Nepřímé formule jsou stejně transparentní jako ty přímé; jejich hodnota nespočívá v zakrývání informací, nýbrž v rituálu zmírnění (atenuace). Jde o známé „konverzační implikatury“. Význam se nehádá, nýbrž rozpoznává jako součást katalogu normativních řešení, která umožňují setkání bez rizika. Nepřímá komunikace je uměním zjemňovat pravdy, které umožňuje, aby trh promluvy fungoval bez destruktivního tření a ménil potenciální střet zájmů v choreografii vzájemného potvrzení.

KONFRONTACE DISKURZNÍ

Diskurzí konfrontace označuje modalitu interakce charakterizovanou explicitním střetem argumentů, názorů či hodnotových soudů. Na rozdíl od destruktivního konfliktu může konfrontace v rámci superkmene fungovat jako nástroj sociální validace a mechanismus mluvčího pro zaujímání pozic. Její povaha a funkce se drasticky mění v závislosti na kulturní matici: zatímco v některých systémech je znakem agrese a distance, v jiných představuje primární formu afiliace a komunikační vitality. 1. Konfrontace jako rituál afiliace: V rozmanitých kulturách není otevřená konfrontace pouze tolerována, nýbrž tvoří samotný základ sociální vitality mluvčích. Vehementní obhajoba vlastních postojů, projevovaná často zvýšenou hlasitostí (intenzitou hlasu), překrýváním mluvnických aktů a emphatickou gestikulací, není interpretována jako narušení sociální vazby. Naopak, tato dynamika působí jako důkaz důvěry: skutečnost, že lze druhého konfrontovat, aniž by došlo k fragmentaci vztahu,

posiluje sounáležitost jedince k superkmeni jakožto platného, autonomního a respektovaného člena. V tomto kontextu je konfrontace hrou s kladným součtem, kde „brutální upřímnost“ odstraňuje bariéry pokrytectví. 2. Konfrontace jako indikátor distance: Naproti tomu v kulturách orientovaných na „negativní harmonii“ či rezervovanost je verbální konfrontace vnímána jako nebezpečná anomálie, která narušuje homeostázu. V těchto systémech je jakýkoli náznak přímé opozice znakem distance a hostility (nepřátelství). Rovnováha je udržována skrze vyhýbání se střetu a ten, kdo se ke konfrontaci utíká, je stigmatizován jako disruptivní prvek ohrožující kolektivní bezpečnost.

Konfrontace umožňuje kontrolované vybití latentního napětí. Tím, že dovoluje rozdílům manifestovat se hlučnou, avšak pravidly vymezenou formou, společnost předchází hromadní neviditelných resentimentů, které by mohly vyústit v násilný agón. Jde o formu „agonistické transparentnosti“, která spíše než rozděljuje, spojuje účastníky v rámci vzájemného uznání jejich identit.

Diskurzí konfrontace je kritickou kulturní proměnnou. V kulturách „afiliace střetem“ může být absence konfrontace interpretována jako nezájem či chlad, zatímco v kulturách „afiliace konsenzem“ její přítomnost signalizuje konec kooperace. Je tedy strategií viditelnosti, která definuje relační architekturu jedince v jeho prostředí.

KONFORMNOST VÝRAZOVÁ

Výrazová konformnost označuje proces záměrné adaptace verbálního projevu na komunikační normy a rituály, které jsou v daném prostředí platné a ustálené. Představuje ochotu mluvčího potlačit vlastní individualitu ve prospěch předvídatelnosti a vzájemné srozumitelnosti. V prostředí superkmene se diskurzí konformnost stává zásadní adaptivní strategií a společenskou hodnotou prvního řádu, neboť funguje jako mechanismus prevence proti riziku

konfliktu. Volba konformních výrazů je pragmatickým rozhodnutím, které mluvčímu umožňuje projít komunikační situací plynule a bez tření. To generuje významnou úsporu kognitivní energie a času – zdrojů, které by jinak musely být investovány do vysvětlování, obhajování nebo řešení nedorozumění plynoucích z jakékoli odchylky od konformity. Konformnost je svou povahou bezpečná, jelikož nevyvolává otázky ani pochybnosti o záměrech mluvčího. Tato bezpečnost je však vykoupena „funkční monotóností“: konformní diskurz je vnitřně homogenní, ve své formě předvídatelný, nicméně zbavený originality. Jako protipól nonkonformismu, který rozbíjí očekávání a vnáší do systému neklid, konformnost upevňuje stabilitu, ale zároveň eliminuje prostor pro nové poznání či hlubší interpersonální obohacení. V rámci superkmene slouží tato strategie k nivelizaci výrazových prostředků. Řečová homogenita redukuje distinktivní rysy jednotlivce na úroveň „standardizovaného komunikanta“, což je nezbytný předpoklad pro udržení sociální homeostázy v prostředí, kde by nadměra originality mohla být interpretována jako signál nebezpečí nebo agrese. Výrazová konformnost je tedy tichým paktem o neútočení. Je to dobrovolné přijetí „šedi“ mluvnických aktů, které zaručuje, že interakce zůstane v mezích rutiny a nevyústí v nepředvídatelný agón.

KONTEXTUALIZACE VÝPOVĚDI

Kontextualizace výpovědi označuje zasazení sdělení do situačního a vztahového rámce. Je klíčová pro interpretaci ilokuční síly. Některé kultury kladou důraz na explicitní kontextualizaci, jiné spoléhají spíše na sdílený kontext. Kontextualizace ovlivňuje porozumění záměru mluvčího. Jde o část pragmatické kompetence.

KONTROLA ŘEČOVÁ

Řečová kontrola umožňuje zvládnout konfliktnost v rámci superkmenového soužití. Řečová kontrola označuje schopnost regulovat nejen obsah řeči, ale i její formu,

tón a načasování. V předlideném prostředí superkmene je kontrola nezbytná pro zachování interakční stability. Nekontrolovaná řeč zvyšuje riziko eskalace konfliktu. Kontrola je kulturně naučená a normativně očekávaná. Řeč se zde stává nástrojem seberegulace. Bez řečové kontroly by městský prostor nebyl obyvatelný.

KONZERVATISMUS ŘEČOVÝ

Řečový konzervatismus je vymezen jako kulturně a etnický podmíněný řečový habitus, který zdůrazňuje sociální diferenciaci, hierarchii a respekt k autoritě. Projevuje se snahou udržovat sociální distanci mezi komunikanty i v situacích, kde objektivně neexistuje. V určitých kulturách je řečový konzervatismus spojován s ochranou negativní tváře a s opatrností v interakci. Řeč slouží jako nástroj vymezování sociálních souřadnic. Konzervativní řečový klíč omezuje spontánnost a small talk. Je interpretován jako antischizmogenetický mechanismus.

KULTURA ČESKÁ ŘEČOVÁ

Česká řečová kultura je obecně historicky a společensky utvářený komunikační systém, který klade důraz na regulaci mezilidských vztahů prostřednictvím řečové opatrnosti. Základním rysem je orientace na ochranu negativní tváře, tedy na respektování autonomie, soukromí a osobního prostoru druhého. Komunikace je silně normativní a řízená implicitními pravidly, která mluvčí předem zohledňuje. Řeč zde neslouží primárně k navazování vztahů, ale k bezpečnému fungování ve společnosti. Typická je nepřímost, zdrženlivost a omezená expresivita. Česká řečová kultura vychází z předpokladu možného konfliktu. Proto minimalizuje riziko invaze do cizího teritoria. Její charakter je konzervativní a antikonfliktní.

KULTURA INDIVIDUALISTICKÁ

Individualistická kultura klade důraz na autonomii jednotlivce. Někdy se projevuje ochranou osobního pro-

storu. Řeč respektuje hranice. Komunikace je zdrženlivá. Jedinec je primární jednotkou interakce. Vztah a jeho kvalita jsou sekundární. Individualismus podporuje negativní zdvořilost. Považujeme ji za klíčový kulturní rámec.

KULTURA KOLEKTIVISTICKÁ

Kolektivistická kultura upřednostňuje skupinu. Řeč podporuje sdílení a zapojení. Identita je vztahová. Komunikace posiluje soudržnost. Autonomie ustupuje ve prospěch vztahu. Kolektivismus umožňuje přímost a propojuje se s pozitivní zdvořilostí.

KULTURA MÁLO KONTEXTOVÁ

Kultura málo kontextová klade důraz na explicitnost a vyznačuje se jasným vyjadřováním významu. Kontext hraje menší roli. Řeč minimalizuje nejednoznačnost. To zvyšuje jistotu interpretace. Jedná se o kontrolu významu.

KULTURA ŠPANĚLSKÁ ŘEČOVÁ

Španělská řečová kultura je obecně koncipována jako vztahově orientovaný komunikační systém založený na důvěře a afiliaci. Řeč je zde chápána především jako prostředek sociální soudržnosti, nikoli jako nástroj regulace hranic. Mluvčí nevycházejí z obavy z konfliktu, ale z předpokladu dobrých úmyslů druhého. Komunikace je otevřená, expresivní a bezprostřední. Normy jsou flexibilní a přizpůsobují se situaci. Ochrana negativní tváře nehraje ústřední roli, důležitější je posilování pozitivní tváře. Řeč podporuje blízkost, zapojení a emocionální sdílení. Chápeme tuto kulturu jako liberální a prointerakční.

KULTURA VÍCE KONTEXTOVÁ

Kultura více kontextová spoléhá na sdílený kontext, kde je význam řeči vždy spíše situační. Řeč je flexibilní a interpretace významu závisí na vztahu mluvčích. Takové jednání vnímáme jako projev afiliace.

Langue označuje kolektivně sdílený, abstraktní a normovaný soubor znakových pravidel, který tvoří fundamentální předpoklad srozumitelnosti mezi neznámými osobami v anonymním prostoru superkmene. Langue funguje jako dominantní infrastruktura a apriorní pojmová mřížka, která prostřednictvím své struktury selektivně redukuje komplexitu reality; umožňuje tak mluvčím nahlížet na svět a interpretovat jej pouze skrze své vymezené kategorie. Tato redukční povaha systému je nezbytnou podmínkou pro uskutečňování jedince: mluvit znamená přijmout tuto mřížku a skrze ni jasně strukturovat svou pozici ve společnosti, čímž dochází k ontologické realizaci mluvčího v mezích daného řádu. Langue je ve své podstatě relativně statický, omezený a nekonfliktní; jeho systematizaci lze odhalit postupnou abstraktní analýzou řeči. Jazykový systém však dominuje nad řečovým trhem, kde se z hloubky přenáší na povrch a realizuje se prostřednictvím funkční řeči. Právě tato řečová realizace v rituálním setkání "tváří v tvář" vnáší do interakce dynamiku a různý stupeň konfliktu, čímž vyvolává komunikační riziko. V tomto napětí se uplatňuje sedmá, bezpečnostní funkce jazyka: pouze prostřednictvím sdíleného jazyka a následně sdílené funkční řeči lze zajistit snížení bezpečnostního rizika a transformovat akt sebevymezení jedince v předvídatelný a stabilní sociální proces.

LEXIKUM ZDVOŘILOSTNÍ

Zdvořilostní lexikum představuje specifický řečový repertoár a soubor ustálených výrazů a formulí (např. pozdravy, deontické formule, zmírňující částice), které jsou v rámci konkrétního jazyka určeny k tlumení interakčních konfliktů a regulaci sociálního napětí. Tento soubor zahrnuje širokou škálu prvků: od deontických formulí („prosím“, „děkuji“, „vitám vás“) přes modifikátory a zmírňovače („možná“, „snad“, „vlastně“) a atenuátory („jenom“, „trochu“, „maličkost“) až po honori-

fika či omluvné formule („pane“, „promiňte“, „bohužel“). Z hlediska lingvistické teorie je nutné na zdvořilostní lexikum nahlížet jako na formální soubor jazykových prostředků, které samy o sobě nepředstavují zdvořilé jednání, nýbrž pouze potenciální vehikuly zdvořilostního vyjadřování. Teprve jejich konkrétní realizace na řečovém trhu se může vyjevit jako zdvořilá, a to výhradně za předpokladu, že je takto mluvčím intencionálně sdělována a adresátem v rámci sdíleného kontextu takto interpretována. V dynamice superkmene dochází k zásadnímu paradoxu: samotná přítomnost zdvořilostního lexika v promluvě ještě automaticky nenaplnuje očekávání zdvořilého projevu (může jít o ironii, prázdný rituál či pasivní agresi), stejně jako absence těchto lexémů nutně neznamená porušení pravidel či nezdvořilost (v intimitě nebo vysoce kooperativních kontextech). Zdvořilostní lexikum tedy často nefunguje jako estetický ornament, nýbrž jako potenciální ochranný nástroj a strategický prostředek ke snížení kognitivní nejistoty. Umožňuje bezpečný kontakt mezi cizími osobami v anonymním prostoru tím, že skrze kulturně fixované a předvídatelné formule stabilizuje komunikační pole. Jako součást funkční řeči slouží tyto výrazy k ritualizaci kontaktu, čímž chrání sociální tvář aktérů a transformují potenciálně nebezpečné setkání v kontrolovaný a bezpečný komunikační proces. Jako prostředky zdvořilosti mohou v interakci vystupovat jakékoliv lexikální jednotky, které svým sémantickým významem či pragmatickým užitím poukazují na vztah mezi jednotlivci a na jejich vzájemné sociální vymezení; tyto jednotky jsou uloženy ve speciálním zdvořilostním řečovém registru, jenž mluvčímu umožňuje jemně ladit „vztahovou dynamiku“.

LHOSTEJNOST RITUÁLNÍ

Rituální lhostejnost (v terminologii Ervinga Goffmana civil inattention) je v prostředí superkmene základní strategií vizuální a řečové koexistence cizinců v podmínkách extrémní fyzické blízkosti.

Neoznačuje skutečný nezáměr, nýbrž vysoce sofistikovaný projev vzájemného respektu k soukromí v anonymním prostoru. Mluvčí dává najevo, že registroval přítomnost druhého, ale zároveň signalizuje, že pro něj nepředstavuje objekt zvláštního zájmu, agrese či sexuálního nároku. Tím dochází k deeskalaci interakčního rizika bez nutnosti zahájit verbální komunikaci. V rámci pragmatické bezpečnosti je rituální lhotejnost „pauzou“ v řečovém poli, která umožňuje mluvčím sdílet těsný prostor (např. výtah, MHD, čekárna), aniž by byla aktivována obranná reakce bezpečnostního agenta. Selhání tohoto mechanismu (např. příliš dlouhý oční kontakt) je v superkmení vnímáno jako signál řečového predátora nebo projev sociální patologie. Jsou kultury, které by v určité situaci tihly k rituální lhotejnosti, avšak jiné by v téže situaci vyžadovaly small talk. Tímto se můžou dva jinak kulturně orientovaní jedinci dostat do konfliktu. Lhotejnost je vrcholný projev urbanity. Jde o „vysoké umění nikoho nevidět“, které garantuje svobodu pohybu v anonymním davu. V superkmení je lhotejnost paradoxně formou nejvyšší vzájemné ohleduplnosti.

LIBERALISMUS ŘEČOVÝ

Řečový liberalismus označuje specifický řečový řád a interakční modus, v němž komunikace není primárně řízena rigidními normami sociální hierarchie či asymetrickými mocenskými vztahy. Tento fenomén, pozorovaný typicky ve španělském řečovém areálu, se vyznačuje vysokou mírou otevřenosti, přímostí a programově nižší mírou strategičnosti při vyhodnocování sociálního statusu adresáta. Klíčovým dynamickým prvkem tohoto řádu je centripetální řečový vektor – síla, která neustále směřuje komunikační energii do společného středu interakce, čímž stírá distanční bariéry a vytváří prostor pro bezprostřední afiliaci. V rámci řečového liberalismu se tak odvíjí centripetální řečová hra, která představuje specifický typ hry s nulovým součtem. V této hře mluvčí

nevyužívají řeč k ochraně izolovaného teritoria, ale k aktivnímu budování sdíleného pole sounáležitosti, kde zisk (potvrzení tváře, emoční bezpečí, sociální kapitál) jednoho aktéra neznamená ztrátu druhého, nýbrž vede k celkovému navýšení komunikačního výnosu pro oba účastníky. Řečové jednání je méně kontrolované a více spontánní, což mluvčím umožňuje realizovat se skrze pozitivní tvář a posilovat soudržnost interakce. V kontextu superkmene funguje řečový liberalismus jako mechanismus, který transformuje anonymní prostor v prostor emočně srozumitelný, kde centripetální síly hry neustále potlačují tendence k izolaci a budují stabilní interpersonální vazby na principu vzájemného prospěchu.

METAKOMUNIKACE

Metakomunikace označuje komunikaci o komunikaci samotné, tedy sekundární rovinu sdělení, která slouží k vyjednávání vztahového rámce a k regulaci probíhající interakce. V rámci funkční řeči představuje metakomunikace znak vysoké pragmatické kompetence, neboť mluvčím umožňuje dočasně opustit věcnou rovinu informace a zaměřit se na stabilizaci komunikačního kanálu prostřednictvím vyjasňování záměrů, korigování nedorozumění a zmírňování latentních konfliktů dříve, než dojde k destabilizaci interakčního pole. Metakomunikace funguje jako nezbytný „interpretační klíč“, který adresátovi signalizuje, jak má dekodovat primární sdělení a jaká je aktuální sociální pozice mluvčího, přičemž se v závislosti na typu řečové kultury uplatňuje buď v modelu implicitním (typickým pro distanční kultury, kde jsou vztahové signály vysílány jemně skrze modalitu či paralingvistiku), nebo explicitním (charakteristickým pro afiliční kultury, kde mluvčí otevřeně pojmenovávají své strategie pro urychlení kooperace). Bez ohledu na míru explicitnosti plní metakomunikace v anonymním prostoru superkmene zásadní bezpečnostní funkci, neboť umožňuje aktérům průběžně kalibrovat „vztahovou dynamiku“ a transformovat potenciálně

riskantní řečové jednání v kontrolovaný proces, čímž minimalizuje komunikační rizika a naplňuje sedmou funkci jazyka – funkci zajištění bezpečného soužití skrze sdílený interpretační rámec.

MIMIKRY

Mimikry označuje v rámci superkmene strategickou adaptaci mluvčího na dominantní komunikační kódy daného prostředí s cílem minimalizovat vlastní viditelnost nebo maximalizovat výplatní funkci. Jde o vědomé či podvědomé přizpůsobení řečového habitu okolí, aby mluvčí nevyvolal aktivaci bezpečnostního agentu u ostatních aktérů. V komunikačním poli superkmene rozlišujeme dvě formy mimikry: 1. Ochraně (defenzivní) mimikry: Adaptivní mluvčí v tranzitním prostoru (např. v rizikové čtvrti nebo cizím sociálním prostředí) přejímá lexikální a prozodické prvky okolí, aby „splýnul s davem“. Cílem je nevybočovat z anonymity, a tím eliminovat riziko, že se stane terčem řečového predátora. 2. Agresivní mimikry: Strategie využívaná defektorem nebo predátorem, který se v úvodní fázi interakce maskuje za zdvořilého aktéra. Využívají se komunikační nárazníky a falešný centripetální vektor, aby ukoľbal ostražitost oběti, snížil její interakční obranu a následně provedl nečekaný útok (defekci). Z hlediska teorie her je mimikry manipulací s informačním polem protihráče. Umožňuje mluvčímu simulovat vyšší míru kooperativnosti, než jakou skutečně zamýšlí, čímž zásadně ovlivňuje dynamiku agónu.

Užívání zdvořilé funkční řeči představuje v rámci interakce specifický stav mimikry, neboť zdvořilost není přirozeným, instinktivním nastavením jedince, nýbrž kulturně naučenou a strategicky aktivovanou hrou. V anonymním a potenciálně nebezpečném prostředí superkmene funguje zdvořilostní mimikry jako ochranné zbarvení, které mluvčímu umožňuje splýnout s normativním řádem řečového trhu a signalizovat své nekonfliktní záměry. Jedná se o proces, při kterém aktér vědomě či podvědomě potlačuje své bezprostřední impulzy

(přirozenou dravost, upřímnost či agresi) ve prospěch rituálního kulturního skriptu, který mu zajišťuje sociální přijetí a snižuje riziko konfliktu. Zdvořilost je tedy v tomto pojetí vnějším pancířem, nikoliv vnitřním stavem; je to strategická investice symbolického kapitálu, jejímž cílem je maximalizovat zisk z interakce při minimalizaci interpersonálního tření. Tato „hra na zdvořilost“ umožňuje mluvčím operovat v těsné blízkosti cizích osob, aniž by došlo k narušení jejich ontologického bezpečí, čímž se zdvořilostní funkční řeč stává klíčovým technologickým nástrojem pro koexistenci v hustě osídleném sociálním prostoru.

MLUVČÍ ADAPTIVNÍ

Adaptivní mluvčí je standardní a plně funkční aktér v rámci superkmene, který si osvojil nezbytné pragmatické kompetence pro bezpečný pohyb v anonymním prostředí. Jeho chování je řízeno snahou o udržení sociální homeostázy. Adaptivní mluvčí disponuje vysoce citlivým bezpečnostním agentem, který mu umožňuje: 1. Užívat rituální lhostejnost jako základní komunikační modus. 2. Vhodně aplikovat komunikační nárazníky při náhodném narušení cizích zón. 3. Vysílat stabilní řečový vektor, který nevyvolává u okolí obranné či agresivní reakce. Tento typ mluvčího je pilířem stability superkmene; jeho cílem není prosazení dominance, ale minimalizace interakčního rizika a hladké proplutí sociálním prostorem.

MLUVČÍ DEFICITNÍ

Deficitní mluvčí je aktér, který postrádá dostatečně vyvinutý nebo funkční bezpečnostní agens, případně nedisponuje kulturně specifickými kódy daného etnolingvistického areálu. Deficit může být způsoben neznalostí (cizinec, dítě), sociální nezkušeností nebo kognitivní rigiditou. Deficitní mluvčí se v superkmenech projevuje: 1. Nevhodným narušováním rituální lhostejnosti (např. přílišnou familiárností či zíráním). 2. Neschopností správně dekodovat

signály řečového predátora, čímž se stává snadnou obětí. 3. Vysíláním nechtěně agresivních nebo zmatečných řečových vektorů, které u ostatních adaptivních mluvčích vyvolávají falešný poplach. Na rozdíl od predátora není deficitní mluvčí primárně zlým úmyslem, ale jeho přítomnost zvyšuje entropii a napětí v komunikačním poli.

MODALITA SOCIÁLNÍ

Sociální modalita označuje komplexní soubor postojů, dispozic a mentálních schémat, jimiž je jedinec vybaven jako nositel určité kulturní identity. Tato identita není statickým atributem, nýbrž dynamickým modelem existence akulturovaného člověka, který se neustále reaktualizuje v každém interakčním aktu. Sociální modalita vyjadřuje hlubinný vztah mluvčího ke konstrukci a obsahu dané kultury a představuje cestu, skrze niž dochází k realizaci jednotlivce prostřednictvím aktivního udržování postojů, správy vztahů a striktního dodržování norem i implicitních společenských předpokladů. V rámci superkmene plní sociální modalita zásadní regulační funkci, neboť definuje hranice mezi tím, co je v daném řečovém řádu vnímáno jako možné a nemožné; stanovuje, že některá přímá a nekorigovaná vyjádření postojů jsou v anonymním sociálním prostoru vysoce riziková a mohou vést k interakčnímu kolapsu. Právě proto řeč jako nástroj sociální modality využívá modalizační prostředky (lexikální, gramatické i paralingvistické), které slouží ke zmírňování kategoričnosti výpovědi a k ochraně tváře aktérů. Tyto prostředky fungují jako tlumiče sociálního tření, které umožňují mluvčímu vyjádřit postoj, aniž by tím ohrozil stabilitu vztahového pole. Sociální modalita tak utváří normované způsoby vyjednávání, které jsou kulturně fixované a zajišťují, že mluvčí neoperuje jako izolovaný predátor, nýbrž jako akulturovaný člen společenství, který své individuální záměry podrobuje kolektivně sdílenému skriptu bezpečného soužití.

OSOBNOST MODÁLNÍ

Modální osobnost představuje teoretický konstrukt a interakční archetyp, který v rámci řečového trhu funguje jako reprezentativní nositel specifické národní či kulturní identity. Nejedná se o psychologický popis konkrétního individua, nýbrž o sociokulturní vzorec, jenž definuje, jakým způsobem se mluvčí identifikují s určitou kulturou a strukturují své řečové jednání a vztah k okolí. Modální osobnost je určena jedním dominantním typem „hry“, která se stává jejím základním modelem vivendi (způsobem bytí v kultuře) i modelem operandi (způsobem jednání na řečovém trhu). Tato osobnost je vybavena specifickou sociální modalitou, která jí umožňuje vnímat kulturně podmíněné hranice mezi možným a nemožným a automatizovaně volit takové řečové strategie, které odpovídají normativnímu očekávání daného superkmene.

Modální osobnost vystupuje jako strategický aktér, který se prostřednictvím sdíleného skriptu a pragmalektu jasně vymezuje vůči modálním osobnostem jiného typu; toto vymezení je klíčové pro zachování vnitřní koheze kulturního areálu a pro identifikaci „bezpečného hráče“. V rámci anonymního prostoru superkmene slouží modální osobnost jako stabilizační prvek: její předvídatelné chování (např. automatizovaný apel na důvěru či naopak na obavu) snižuje kognitivní zátěž ostatních účastníků interakce. Je to archetypální konstrukt, který transformuje abstraktní pravidla jazyka a kulturní normy do živé, funkční řeči, čímž zajišťuje, že interakce neprobíhá v chaosu, ale v rámci čitelného a rituálně jištěného herního pole.

MODEL KOMUNIKAČNÍ ŘEČOVÝ

Komunikační model označuje schematické a strukturální uspořádání interakce, které vytyčuje základní prvky procesu přenosu sdělení: mluvčího, adresáta, zprávu, komunikační kanál a komunikační šum. V rámci jednotlivých kultur jsou k tomuto technickému základu ustaveny další

specifické kulturní modely setkání tváří v tvář, které definují rituální a pragmatickou povahu kontaktu. V prostředí superkmene, kde dominuje anonymita a absence osobní historie mezi aktéry, jsou tato řečová setkání silně schematizovaná a podléhají rigorózní struktuře. Komunikační modely zde fungují jako kognitivní mapy, které umožňují snazší orientaci a okamžitou čitelnost záměrů účastníků komunikace bez nutnosti jejich osobní znalosti.

Řeč se v tomto pojetí podřizuje předem dané struktuře, která podporuje předvídatelnost a dramaticky snižuje interakční nejistotu. Pro mluvčího v superkmeni jsou tyto modely nezbytné, neboť fungují jako stabilizační algoritmy: aktér nemusí v každém setkání znovu vyjednávat pravidla hry, ale vstupuje do již připraveného „scénáře“ (skriptu). Tato schematizace umožňuje transformovat potenciálně nebezpečné setkání cizích osob v bezpečný a efektivní výměnný proces, čímž komunikační model naplňuje svou primární bezpečnostní a organizační funkci na řečovém trhu. Modely tak tvoří „gramatiku setkání“, která zajišťuje, že přenos sdělení neproběhne v prázdnotě, nýbrž v jasně ohraničeném a srozumitelném sociálním poli.

MULTIMODALITA KOMUNIKACE

Multimodalita komunikace označuje komplexní souhrn řečových a neverbálních prostředků, které mluvčí využívá k regulaci sociálního napětí a prevenci konfliktu v anonymním prostředí superkmene. Tento princip vyjadřuje organickou kombinaci verbální složky (řeči) s gesty, směrem a intenzitou pohledu, postojem těla a proxemikou. V superkmeni není řeč nikdy izolovaným fenoménem; funguje v neustálé kooperaci s mimoverbálními signály, které v kulturách založených na distanci doplňují řečovou opatrnost, zatímco v kulturách afiliačních dynamizují expresivitu. Multimodalita je tedy klíčovým nástrojem pro jemnou regulaci významu, neboť umožňuje mluvčímu modalizovat výpověď i tam, kde by samotná lexikální rovina mohla působit příliš kategoricky či ohrožujícím způsobem.

V rámci interakčního rituálu multimodalita zásadně podporuje zdvořilostní skripty, neboť zajišťuje soulad mezi deklarovaným záměrem a jeho vizuální prezentací. Právě nesoulad mezi jednotlivými modalitami (např. zdvořilá slova doprovázená agresivním postojem či vyhýbavým pohledem) je v superkmeni zdrojem hluboké nedůvěry a drasticky zvyšuje konfliktnost interakce. Pro aktéra na řečovém trhu je multimodalita nezbytným parametrem pragmatické kompetence; umožňuje mu vysílat redundantní signály o jeho nekonfliktních záměrech a udržovat tak „vztahovou dynamiku“ v bezpečných mezích. V superkmeni, kde je nutné rychle vyhodnotit povahu setkání s cizí osobou, slouží multimodalita jako okamžitý diagnostický nástroj, který transformuje setkání v rituálně jistěný a předvídatelný proces.

NÁRAZNÍK KOMUNIKAČNÍ

Komunikační nárazník (buffer) je specifický, zpravidla vysoce ritualizovaný řečový akt nebo gesto, jehož primární funkcí je okamžitá neutralizace potenciálního konfliktu vzniklého náhodným narušením tělesné či komunikační sféry druhého mluvčího. Na rozdíl od plnohodnotné omluvy, která řeší morální vinu, komunikační nárazník funguje jako „technická brzda“. Jeho cílem je v setině sekundy vyslat signál, že narušení (např. náhodný dotyk v davu, vstoupení do cesty, hluk) nebylo projevem agresivního řečového vektoru, ale nahodilou systémovou chybou. V prostředí superkmene jsou tyto nárazníky (typicky české „pardon“, „omlouvám se“ nebo španělské „perdón“, „lo siento“) nezbytným mazivem sociálního prostředí. Umožňují okamžité „vynulování“ interakce a návrat k režimu rituální lhostejnosti, čímž zabraňují zbytečné aktivaci bezpečnostního agentu u obou zúčastněných stran.

NEJEDNOZNAČNOST VÝPověDI

Nejednoznačnost výpovědi označuje záměrné či nezáměrné ponechání více interpretačních možností. Bývá spojována s nepřímou komunikací.

Některé kultury ji využívají jako ochranný mechanismus. Nejednoznačnost totiž snižuje odpovědnost mluvčího. V jiných kulturách se neužívá. Je třeba mít na zřeteli její ambivalentní funkci. Může chránit vztah i vést k nedorozumění. Je kulturně podmíněná.

NEURČITOST STRATEGICKÁ

Strategická neurčitost označuje záměrné ponechání výpovědi vágní. Její účelnost je propojena s ochranou tváře a nepřímou komunikací. Česká pragmatika ji využívá častěji. Neurčitost umožňuje mluvčímu vyhnout se přímé konfrontaci. Ve španělském prostředí je méně preferovaná a má ambivalentní funkci. Může chránit vztah, ale i vést k nejasnostem. Je kulturně podmíněná.

NORMA INTEGRÁLNÍ

Integrální komunikační norma představuje komplexní soubor internalizovaných kulturních očekávání, která regulují adekvátnost komunikačního chování v daném společenství, přičemž se v rámci superkmene nechápe pouze jako soubor lingvistických pravidel, nýbrž primárně jako pragmatická normativita verbálního chování, která určuje míru podřízení interakce fixním pravidlům na úkor spontaneity. Jakožto neoddělitelný prvek normy jazykové, sociální a zdvořilostní funguje tato norma jako hlavní nositel kulturního rámce a vyjadřuje očekávané chování, které mluvčí neproklamují explicitně, ale osvojují si jej skrze socializaci, přičemž je nutné zdůraznit, že samotná zdvořilost je normou a užívání konkrétní jazykové variety či standardního útvaru (spisovnosti) představuje vždy normativní očekávání, které mluvčího legitimizuje na řečovém trhu. V rámci komparativní analýzy lze rozlišit: (1) dogmatickou normu, typickou pro prostředí s vysokou mírou normativity, která vede k opatrnosti, rituální distanci a je spojena s dogmatickým řečovým kódem, kde odchylka od spisovnosti či standardu vyvolává pocit nezdvornosti či sociální sankce; a (2) flexibilní (situační) normu, charak-

teristickou pro afiliační areály, kde se očekávání adaptují na kontext a umožňují vyšší míru spontaneity při zachování skupinové koheze. Tato norma má v anonymním prostoru zásadní regulační a bezpečnostní funkci, neboť jejím prostřednictvím mluvčí signalizuje svou příslušnost ke skupině a uznání žebříčku hodnot, přičemž jakékoli její porušení je okamžitě detekováno jako signál konfliktu, což z ní činí historicky a kulturně podmíněný konstrukt zajišťující stabilitu a předvídatelnost celého řečového trhu.

OČEKÁVÁNÍ KOMUNIKAČNÍ

Komunikační očekávání označuje soubor předpokladů o tom, co aktéři považují za pravděpodobný a přijatelný průběh komunikace. V superkmeni jsou tato očekávání klíčová. Řečová interakce se řídí předvídatelnými scénáři a odchylky bývají sankcionovány. Očekávání nejsou vyslovena, ale přem sdílena.

OCHRANA TVÁŘE

Ochrana tváře představuje ústřední regulační princip řečového trhu, který určuje míru interakčního rizika a volbu komunikačních strategií v anonymním prostředí superkmene. Tento koncept vychází z předpokladu, že každý aktér v interakci disponuje určitou symbolickou hodnotou - „tvář“ - která je neustále vystavena potenciálnímu zpochybnění nebo útoku. Ochrana tváře je tedy soubor rituálních a jazykových operací, které mají za cíl minimalizovat ohrožení společenské image všech účastníků a zajistit plynulost sociálního kontaktu bez ztráty důstojnosti. Celý komunikační klíč je tímto principem formován a v mnoha systémech je jeho dodržování striktně normativní, neboť slouží k vyrovnávání potenciálních interakčních ztrát. Zásadní pro pochopení tohoto principu je rozlišení mezi dvěma složkami tváře, které v různých kulturních systémech nabývají odlišné priority: 1. Negativní tvář: Představuje nárok jedince na autonomii, soukromí a svobodu od

nátlaku. Ochrana negativní tváře směřuje k tomu, aby mluvčí adresáta neobtěžoval, neomezoval jeho teritorium a nenutil ho k nechtěnému jednání. V systémech, kde tato složka dominuje, je řeč charakterizována vysokou mírou opatrnosti a strategické nepřímosti. Každé oslovení či požadavek je vnímáno jako potenciální invaze, kterou je nutné rituálně vykompenzovat omluvami či zmírňujícími prostředky. 2. Pozitivní tvář: Představuje potřebu jedince být přijímán, oceňován a potvrzován ostatními členy skupiny. Ochrana pozitivní tváře využívá strategie afilace, solidarity a sdílení. V systémech postavených na inkluzivním principu je ochrana negativní tváře (autonomie) často oslabena ve prospěch tváře pozitivní. Přímý vstup do prostoru druhého zde není chápán jako útok na soukromí, ale jako potvrzení vztahu a sociální existence. Ochrana tváře tedy není univerzální šablonou, ale kulturně specifickým filtrem. Zatímco v jednom systému může být přímý dotaz vnímán jako projev zájmu (podpora pozitivní tváře), v jiném je tentýž akt považován za nepřipustnou agresi a narušení integrity (útok na negativní tvář). Tento princip tak formuje stabilitu celého řečového systému a určuje, jaké prostředky budou na řečovém trhu považovány za legitimní a zdvořilé. V rámci interakčního pole superkmene hraje ochrana tváře a pragmatický pesimismus roli klíčového stabilizátoru, který má za cíl eliminovat riziko otevřeného konfliktu. Superkmen vyžaduje striktní rituální řád, aby se předešlo eskalaci napětí. Pokud však dojde k selhání těchto mechanismů nebo k jejich záměrnému zneužití, objevuje se postava řečového predátora. Řečový predátor je aktér, který vědomě ignoruje ochranné zóny (negativní tvář) ostatních a využívá oslabení rituálních bariér k prosazení dominance. Zatímco běžný mluvčí v superkmeni používá pragmemické svazky k neutralizaci agrese, predátor tyto nástroje odhazuje nebo je využívá ironicky k destabilizaci partnera. Konflikt v tomto pojetí není jen prostým nesouhlasem, ale narušením samotné podstaty řečového

trhu, kdy predátor skrze invazivní strategie mění bezpečný, rituálně ošetřený prostor v pole mocenské asymetrie, čímž vynucuje kapitulaci adresáta a rozbíjí iluzi sociální koheze.

Ochrana pozitivní tváře, ačkoliv je primárně spojována s afilací a posilováním sociální koheze, může v rámci interakčního pole superkmene paradoxně generovat specifické a vysoce intenzivní formy konfliktu. K tomuto napětí dochází především v momentě, kdy se potřeba sblížení změní v diktát sblížení a narazí na aktéra, který v danou chvíli vyžaduje ochranu své tváře negativní, tedy právo na odstup a autonomii. Prvním zdrojem konfliktu je takzvaná invazivní afilace neboli vynucená blízkost, kdy jsou strategie jako komplimenty, neformálnost či nevyžádaná familiárnost adresátem interpretovány jako agresivní narušení teritoria, nikoliv jako projev laskavosti. Další rovinu představuje paradoxní ohrožení skrze přílišnou podporu, kdy se nadměrná ochrana pozitivní tváře druhého mění v patronizaci a blahosklonnost; mluvčí svou neustálou snahou o potvrzování kvalit partnera vlastně zpochybňuje jeho kompetenci a integritu, čímž vyvolává obrannou reakci. Tento mechanismus může být dále zneužit v rámci skupinové exkluzivity, kde přehnaná podpora pozitivní tváře uvnitř jedné mikroskupiny (např. skrze sdílený humor a vnitřní kódy) slouží jako nástroj symbolického násilí a vyčleňování těch, kteří stojí vně této interakce. V prostředí ovládaném bezbřehým řečovým optimismem pak dochází k tomu, že jakýkoliv náznak distance či nastavení hranic je vnímán jako osobní nepřítelství nebo společenská zrada, což eskaluje konflikt nikoliv z nedostatku dobré vůle, ale z neschopnosti systému tolerovat potřebu izolace. V anonymním prostoru superkmene se tak afilace může stát paradoxně nejúčinnějším nástrojem řečového predátora, který svou „přátelskostí“ a maskovanou invazí paralyzuje schopnost druhého bránit své soukromé teritorium, čímž transformuje ochranu pozitivní tváře v pole mocenské asymetrie a skrytého nátlaku.

V KUCHYNI

Lucy seděla v kuchyni. Svět se smrskl na rozměry bytu v šedém činžáku. Pach domova už od pradáвна určoval dusivý kouř, jenž tu a tam pronikl z kamen na uhlí až k chřípí.

Muži byli pryč a už se nikdy nevrátí!

Mastné saze se jako černý závoj snášely na svět. Lucy mechanicky vkládala do úst jídlo. Bylo odporné po chuti, ale hlad jí velel, aby ho vychutnala se slastí.

Zítřka půjde s přidělovým lístkem zas!

Na stole stála dřevěná skříňka. Magické oko rádia na ni zeleně a zlověstně mžouralo. Už dlouho nevysílali Šum savany, ani Brány Jericha už Lucy dlouho z rádia neslyšela. Marně hledala tvář, jež by potvrzovala pravdu slyšeného.

Řeč byla o vlasti, o cti a o oběti.

Přikovaná k aparátu, slyšela ozvuky vojenských pochodů
a praskání padajících bomb kdesi v Guernice.

Bombardování? A děti byly přitom ve škole?!

Děsivá představa, že už ani matky nemohou zůstat
matkami! Lucy neměla komu skočit do tváře, neměla koho
pazourkem zastavit. Hlas ze skříňky neustával.
Jen všechno kolem kolonizoval.

Lucy už žádnou tlupu dávno nemá, zbyla jen masa,
která poslouchá.

OMLUVA ANTICIPOVANÁ

Anticipovaná omluva je typ omluvného mluvnického aktu, který předchází potenciálnímu narušení tváře adresáta. Slouží k preventivnímu zmírnění negativního dopadu plánovaného sdělení. Anticipovaná omluva spadá jako taktický prvek negativní strategie zdvořilosti. Anticipovaná omluva signalizuje uvědomění si možného ohrožení vztahu. Zároveň odráží řečový pesimismus a obavu z konfliktu. Často je realizována formulově a stereotypně. Je součástí širšího systému vyrovnávacích strategií. Jde o kulturně podmíněný pragmatický návyk.

OMLUVA

Omluva je mluvnický akt, jehož cílem je napravit nebo zmírnit narušení společenské tváře adresáta. Jedná se o klíčový nástroj zdvořilosti negativní. Některé kultury využívají omluvy velmi frekventovaně; často jsou formulovány anticipačně a stereotypně. V řečové liberálních kulturách jsou omluvy méně časté a expresivnější. Je potřeba mít na zřeteli jejich kulturně odlišnou interpretaci. Omluva signalizuje odpovědnost mluvčího. Je silně závislá na kontextu a vztahu účastníků.

OPATRNOST ŘEČOVÁ

Řečová opatrnost představuje v teorii sociální modality komplexní soubor strategií zaměřených na minimalizaci rizika interakčního konfliktu prostřednictvím preventivního ošetřování komunikačního prostoru. Tento princip je vnitřně spjat s modelem pragmatického pesimismu, v němž mluvčí apriorně předpokládá, že jakýkoliv kontakt s druhým, zejména v anonymním prostředí superkmene, je potenciálním zdrojem napětí či ohrožení. V praxi se řečová opatrnost manifestuje vysokou frekvencí nepřímosti, rituálními omluvami i za běžnou přítomnost a rozsáhlým využíváním zmírňujících prostředků (downgraderů), jako jsou částice „vlastně“, „jenom“ či kondicionální tvary sloves, které mají za úkol oslabit

ilokuční sílu požadavků a zabránit přímému nárazu na adresáta. Hlavní funkcí tohoto mechanismu je důsledná ochrana negativní tváře, tedy respektování nároku na soukromí, autonomie a svobodu od nátlaku u všech účastníků řečového aktu. Mluvčí se skrze opatrnost rituálně „zmenšuje“, aby nezabíral příliš mnoho sociálního prostoru. Tato strategie sice efektivně stabilizuje interakční pole a předchází agresivním střetům, avšak jako vedlejší produkt může výrazně brzdit efektivitu komunikace, neboť věcný obsah sdělení bývá často překryt vrstvami zdvořilostních obalů a eufemismů. Jedná se o hluboce kulturně naučený vzorec, který je v určitých komunikačních systémech normativní, zatímco v afilativně orientovaných prostředích je méně výrazný, neboť tamní mluvčí nepociťují tak silnou potřebu kompenzovat vstup do interakce. Řečová opatrnost je zároveň situačně proměnlivá; její intenzita roste s vnímanou sociální distancí a hierarchickou asymetrií, čímž slouží jako citlivý indikátor napětí v aktuálním interakčním poli.

OSLOVENÍ ZDVOŘILÉ

Zdvořilé oslovení představuje řečový nástroj pro otevřené komunikačního kanálu. Je výrazným projevem pro odstranění potenciální cizosti mezi aktéry. Zdvořilé oslovení označuje ustálené formy adresování druhého, má silnou regulační roli a vymezuje vztahovou vzdálenost. Chrání identitu obou aktérů. Nesprávná volba oslovení zvyšuje konfliktní potenciál a rámuje setkání tváří v tvář do rizikového principu.

PATRONIZACE

Patronizace je proces ustavení specifické formy mocenské asymetrie, která se projevuje jako projev nadřazenosti maskovaný za laskavost, péči či afilativní zájem. V rámci teorie ochrany tváře jde o hluboce paradoxní jev: mluvčí navenek deklaruje snahu o podporu pozitivní tváře adresáta (např. skrze nevyžádané rady, zlehčující pochvaly či familiární oslovení), avšak ve skutečnosti tím provádí destruktivní

útok na jeho negativní tvář, tedy na jeho autonomii, integritu a status kompetentního partnera. Patronizace tak funguje jako sofistikovaný nástroj řečového predátora, který skrze paternalistický tón a devalvací partnera rituálně zbavuje adresáta jeho interakční svérávnosti, čímž transformuje původně inkluzivní zájem v nástroj disciplinace a kontroly. Tento mechanismus je obzvláště nebezpečný v prostředí ovládaném řečovým optimismem, kde je pro oběť velmi obtížné se proti takovému jednání ohradit, aniž by byla systémem stigmatizována jako nevzděčná či agresivní, čímž patronizace fakticky paralyzuje přirozenou obranu proti invazi a fixuje hierarchické rozdíly pod maskou falešné solidarity.

PERFORMATIVNOST ŘEČI

Performativnost řeči označuje fundamentální schopnost jazyka nikoliv pouze popisovat realitu, ale přímo ji konstruovat, vyvolávat konkrétní sociální účinky a generovat sociálně signované prožitky. V návaznosti na teorii mluvních aktů (Austin, Searle) performativnost vyjadřuje skutečnost, že řeč je konáním; každá promluva v interakčním poli superkmene mění status quo mezi aktéry, zakládá závazky nebo narušuje teritoria. Totiž řeč vnímáme nikoliv jako pouhý přenos informací, ale jako dynamický silový zásah do sociálního prostoru, kde má v anonymním prostředí superkmene každé slovo váhu fyzického aktu, což se projevuje především ve třech rovinách: (1) v narušení rituální neutrality, kdy každá promluva rozbíjí výchozí stav občanské nevšímavosti a nutí druhého, aby mluvčího vzal na vědomí, čímž okamžitě mění vzájemné postavení z cizince na komunikačního partnera a ustavuje interakční hierarchii; (2) v zakládání sociálních závazků, neboť řeč funguje jako druh kontraktu, kde mluvčí dává do zástavy svou tvář a stává se odpovědným za pravidlovost vyřčeného, zatímco na adresáta je vyvinut tlak interakčního dluhu, který mu odebírá možnost svobodného mlčení a nutí ho investovat energii do reakce; a (3) v narušování teritorií, protože

v superkmeni disponuje každý jedinec symbolickou bublinou soukromí a autonomie, do níž je oslovení vnímáno jako invazivní průnik podobný vstupu do bytu bez pozvání, což přímo ohrožuje negativní tvář adresáta a vyžaduje nasazení remedializačních mechanismů, jako jsou omluvy a zdvořilostní mimikry, které slouží jako rituální potvrzení, že toto narušení teritoria není aktem nepřátelství, ale funkční nezbytností pro zachování stability celého interakčního pole. V anonymním a hustě osídleném prostředí jsou tedy performativní akty podrobeny silné formální regulaci. Forma mluvního aktu zde není ponechána na libovůli jednotlivce, nýbrž je často striktně předepsána, aby se předešlo nepředvídatelným sociálním třením. Klíčovým mechanismem v rámci této regulace je remedializace (zmírňování) mluvních aktů, zejména těch, které mají z podstaty vysoký konfliktní potenciál – tedy aktů argumentativních, asertivních nebo direktivních. Aby mluvčí mohl na řečovém trhu úspěšně „konat“ (např. o něco požádat nebo vyjádřit nesouhlas), musí svůj performativ obalit vrstvou modalizačních a zdvořilostních prvků, které tlumí jeho účinnost. Nevhodně zvolený nebo příliš přímý performativ bez patřičné remedializace je vnímán jako agresivní vniknutí do cizího prostoru, okamžitě zvyšuje interakční napětí a může vést k sociální exkluzi mluvčího. Performativnost v superkmeni tedy není oslavou moci slova, ale disciplinovaným výkonem rituálu, který umožňuje dosahování cílů při zachování maximálního sociálního bezpečí.

PESIMISMUS PRAGMATICKÝ

Pragmatický pesimismus představuje v rámci teorie superkmene komplexní interakční strategii, která je definována především centrifugální řečovou hrou a centrifugálním řečovým vektorem. Tento postoj vyjadřuje apriorní tendenci mluvčího předpokládat negativní reakci adresáta a preventivně zmírňovat své výpovědi, aby se předešlo potenciálnímu střetu. V centrifu-

gální hře mluvčí symbolicky ustupuje z centra interakčního pole, oslabuje svou pozici a snaží se minimalizovat svou přítomnost, aby co nejméně narušoval teritorium druhého. V rovině projevu se pragmatický pesimismus manifestuje skrze emoční plochost a nevýraznou hlasitost, což jsou akustické parametry mluvčího, který se snaží „nevyčnívat“ a nevysílat signály, jež by mohly být interpretovány jako agresivní. Mluvčí se striktně orientuje na centrální řečové prostředky, tedy na normativnost a rituálně ověřené obraty, čímž se vyhýbá riziku spojenému s periferními formami. Součástí tohoto postoje je masivní užívání downgraderů a omluv, které mají za cíl remedializovat mluvní akt dříve, než vůbec dojde k jeho plnému vyznění. Pragmatický pesimismus tak ovlivňuje ilokuční sílu sdělení a vede k nadměrné opatrnosti, která sice tlumí konflikty, ale zároveň činí řečový trh v superkmeni vysoce formalizovaným a rituálně rigidním.

PRAGMATAX

Pragmatax představuje specifickou syntaktickou taktiku v rámci performativnosti výrazů, která se zaměřuje na situačně podmíněný řád řečových postupů. Je to jedna z klíčových taktik, kterou mluvčímu umožňuje systém langue jako součást komplexní zdvořilostní hry, v níž se abstraktní jazyková pravidla transformují do konkrétních interakčních tahů. Pragmatax označuje proces, jímž je mluvní akt v konkrétním interakčním poli vybavován pragmatickými prostředky, aby se zajistila jeho společenská přijatelnost. V kontextu superkmené funguje jako mechanismus, který transformuje hloubkovou, často přímocí komunikací funkci (např. holý příkaz) do povrchové struktury, jež je pragmaticky interpretovatelná jako nekonfliktní. Jde o záměrné syntaktické strukturování základních komunikačních funkcí, které umožňuje přestavbu původního záměru na formu dotovanou nepřímostí. Tato syntaktická přestavba se opírá o využití pragnémů, jejichž

původní sémantický význam je pro potřeby dané situace přeregistrován (např. otázka na schopnost "Můžete..." se mění v direktiv k akci). Pragmatax se v řeči málokdy projevuje izolovaně; většinou se jednotlivé prvky organizují v souvýskytu jako tzv. pragnémický svazek (např. spojení omluvy, kondicionálu a tázací formy). Tento svazek vytváří komplexní syntaktickou bariéru, která tlumí ilokuční sílu mluvního aktu a chrání teritorium adresáta. Pragmatax je tedy nezbytným nástrojem interakční rituálnosti, který skrze syntaktickou rekonfiguraci a využití možností systému langue zajišťuje stabilitu řečového trhu a umožňuje mluvčímu konat (performativita), aniž by vyvolal otevřený odpor.

PRAGMATIKA GENDROVÁ

Gendrová pragmatika se zabývá rozdíly v řečovém chování mužů a žen z hlediska užívání zdvořilostních strategií a mluvních aktů. Je zmiňována především v souvislosti s variabilitou řečových návyků. Gender není autonomním faktorem, ale je vždy provázán s kulturním a situačním kontextem, dokonce se často jedná o politickou otázku spíše než skutečně řečovou problematiku. Rozdíly se mohou projevit v míře explicitnosti, emocionalitě či volbě zmírňujících prostředků. Ve španělském prostředí bývá gendrová diferenciaci méně rigidní než v českém. Gendrová pragmatika doplňuje sociolinguvistickou analýzu. Slouží k jemnějšímu pochopení interakční dynamiky.

PRAGNÉM

Pragném představuje základní funkční jednotku mluvního aktu, která v interakčním poli slouží jako nástroj pro přeměnu abstraktního jazykového významu v konkrétní sociální akci, přičemž vyjadřuje dynamické propojení formy, významu a situace skrze proces přeregistrování, kdy původní gramatická či sémantická definice ustupuje ve prospěch nového významu referujícího k aktuálním vztahům mezi aktéry.

Pragmém umožňuje interpretovat jazyk jako přímé konání a v komunikační praxi se nejčastěji vyskytuje v rámci pragmemických svazků, kde jednotlivé prvky plní specifické regulační role, jako jsou kontaktní pragmémy typu „nezlobte se“, které rituálně omlouvají mluvčího za narušení cizího teritoria, pragmémy modalitý neboli downgradery jako „vlastně“ či „jenom“, které v duchu pragmatického pesimismu oslabují ilokuční sílu výpovědi, či pragmémy procedurální, které skrze syntaktické struktury kondicionálu nebo tázacích forem transformují direktivní příkazy na zdvořilostní žádosti. Tato jednotka v podstatě překládá systém langue do operativní roviny parole a dodává slovu jeho sociální váhu, čímž určuje, zda bude mluvčí akt přijat jako legitimní interakční krok, nebo jako agresivní narušení stability interakce.

Praktické fungování pragmemů lze ilustrovat na běžné městské interakci, kdy mluvčí potřebuje adresáta přimět k uvolnění cesty, což je akt s vysokým rizikem narušení teritoria. Namísto čistě sémantického a direktivního příkazu „Uhněte“, který by v anonymním prostředí superkmene působil jako agresivní útok a okamžitě zvýšil interakční napětí, mluvčí využije pragmemický svazek k totální přestavbě výpovědi: „Nezlobte se, mohl bych vás jenom poprosit, jestli byste mě na chvilku nepustil?“. V tomto mluvnickém aktu funguje „Nezlobte se“ jako kontaktní pragmé, který provádí rituální anticipovanou omluvu za vstup do osobní zóny, syntaktická struktura otázky v kondicionálu „mohl bych“ transformuje příkaz na nezávaznou možnost volby, a částice „jenom“ spolu s deminutivem „chvilku“ slouží jako modální downgradery, které minimalizují váhu požadavku a oslabují jeho ilokuční sílu. Celý tento pragmemický řetězec tak skrze strategickou nepřímou remedializuje potenciální konflikt, čímž zajišťuje, že adresát nečte promluvu jako projev dominance, ale jako legitimní a zdvořilou žádost, která respektuje jeho sociální status i integritu.

PRAGMÉMICKÝ SVAZEK

Pragmemický svazek označuje soubor pragmemů, které se vyskytují vždy společně a utvářejí dohromady jeden význam. Každý z pragmemů tento význam podporuje, čímž vzniká soubor od sebe neoddelitelných řečových prvků v souvěskytu.

PREDÁTOR DIGITÁLNÍ

Digitální predátor je specifickou variantou řečového predátora, který působí v prostředí digitální tribalizace. Na rozdíl od predátora ve fyzickém „superkmene“, který využívá verbální agrese k okamžitému ovládnutí herního pole, těží digitální predátor z asymetrie, kterou nabízí anonymita sítě a absence fyzického těla. Klíčové vlastnosti digitálního predátora jsou následující:

1. Absence blízkosti: Predátor není vystaven přímému zásahu bezpečnostních mechanismů oběti. Fyzická vzdálenost a obrazovka fungují jako „filtr“ empatie a strachu, což umožňuje vyšší intenzitu a brutalitu verbálního vektoru.
2. Parazitování na algoritmu: Digitální predátor nevyužívá pouze jazyk, ale také mechanismy digitálních platforem (šíření nenávistného obsahu, trolling, doxing). Jeho cílem není koexistence, nýbrž eliminace oponenta z digitálního prostoru.
3. Skupinová validace: Zatímco v tramvaji nebo v kanceláři bývá verbální predátor obvykle izolován a okolím odsouzen, digitální predátor často jedná v rámci své „digitální triby“ (kmene), kde je jeho agresivní chování validováno (lajky, sdílení), což posiluje jeho pocit beztréstnosti.
4. Asynchronnost: Predátor může zaútočit ve chvíli a s intenzitou, kterou oběť nemůže regulovat běžnými mechanismy zdvořilostního odstupu. Interakce s digitálním predátorem vede k rychlé erozi důvěry v komunikační pole superkmene a nutí mluvčí vytvářet nové, často restriktivní strategie digitální sebeobrany.

PREDÁTOR ŘEČOVÝ

Řečový predátor označuje latentní dispoziční potenciál dominan-

ce a agrese, který je strukturálně přítomen v lidské komunikaci. Nejde o konkrétní jazykové chování ani o osobnostní typ, nýbrž o hlubší interakční režim zakořeněný v evoluční historii sociálního jednání Homo sapiens. Tento predátorský potenciál se aktivuje zejména v situacích anonymity, asymetrie moci nebo oslabené sociální regulace. Jedná se tedy o aktéra komunikačního pole, který vědomě rezignuje na princip homeostázy (rovnováhy) a využívá řeč jako nástroj k násilné extrakci sociálního kapitálu, pozornosti nebo moci. Řečový predátor usiluje o symbolickou dominanci prostřednictvím jazyka, nikoli nutně o přenos informací. Jeho projevy se mohou realizovat jako nátlak, diskreditace, eskalace konfliktu nebo narušení kooperativního rámce interakce. Predátor es kulturně modulovaný a regulovaný. Právě kulturní normy a zdvořilostní mechanismy slouží k jeho „domestikaci“. V digitálním prostředí se řečový predátor manifestuje zesíleně, protože zde chybí tradiční mechanismy sociální kontroly; v takovém případě pak hovoříme o predátorovi digitálním. V prostředí digitální tribalizace predátor usiluje o paralýzu adresáta. Je to evoluční regres k agresi, která je maskována za svobodu projevu, ale v hloubce je vedena instinktem dominance.

PREMISA KULTURNÍ

Kulturní premisa označuje nevyčerpávaný předpoklad, na němž v superkmení stojí řečová stabilita. Kulturní premisa vyjadřuje sdílené samozřejmosti, které nejsou explicitně vyslovovány. Jsou to charakteristiky, kterých si aktéři z jedné kultury nepovšimnou do doby, než se setkají s představitelem cizí kultury. Tato premisa je pak pojmenovatelná. Kultury jsou vystaveny na kulturních premisách a ustavují obraz světa, v němž se aktéři pohybují. Jde o domov, prostřednictvím něhož mohou do světa nahlédnout.

PRINCIP EXKLUZIVNÍ

Exkluzivní princip představuje v teorii sociální modality klí-

čový mechanismu regulace řečového trhu, který je založen na tendenci mluvčích vytvářet a udržovat jasné komunikační hranice mezi různými sociálními skupinami. Tento princip funguje jako nástroj distanční komunikace, kde řeč aktivně odděluje role a statusy, čímž fixuje pozici jednotlivce v rámci společenské pyramidy. V systémech, kde tento princip dominuje, přestává být komunikace otevřeným tokem a stává se vysoce selektivní; přístup k určitým řečovým kódům je omezen a jejich užití je podmíněno příslušností k dané hierarchické vrstvě. Hlavním účelem principu exkluzivity je ochrana identity skupiny a zamezení nežádoucímu prostupování sociálních vrstev. Tím, že mluvčí volí prostředky, které zdůrazňují distanci (např. striktní vykáni, užívání profesních titulů), dochází k neustálému posilování hierarchie a potvrzování mocenských asymetrií. Exkluzivní princip je vnitřně spjat s konzervativním řečovým klíčem, který upřednostňuje historicky osvědčené formy interakce před spontánností a novátorstvem. Z hlediska interakční dynamiky tento princip výrazně omezuje afiliaci. Zatímco afilativní přístupy se snaží bariéry bourat, exkluzivita je budouje jako ochranný val. Komunikace je zde chápána jako pole, kde je třeba neustále hlídat vlastní teritorium a respektovat teritorium druhého, což vede k vysoké míře rituálnosti, ale zároveň k určité interakční chladnosti. Každý pokus o neformální sblížení ze strany osoby s nižším statusem je v tomto systému vnímán jako narušení řádu, které může být sankcionováno stigmatizací. Exkluzivní princip tak zajišťuje stabilitu systému nikoliv skrze sdílení, ale skrze disciplinované oddělování.

PRINCIP INKLUZIVNÍ

Inkluzivní princip představuje v teorii sociální modality protipól k principu exkluzivity a je založen na primární snaze o zahrnování druhých do komunikačního pole bez ohledu na jejich status či hierarchické postavení. V systémech ovládaných tímto principem řeč

minimalizuje sociální rozdíly a aktivně stírá bariéry, které by mohly bránit interakci, neboť kvalita a bezprostřednost vztahu je zde důležitější než formální status. Inkluze tak přímo podporuje komunitní charakter interakce, kde je i anonymní styk v superkmeni vnímán jako příležitost k potvrzení sou-náležitosti, nikoliv jako ohrožení teritoria. Komunikace řízená inkluzivním principem je ze své podstaty otevřená a vyznačuje se vysokou mírou spontaneity. Jedná se o projev řečového liberalismu, který namísto striktního lpění na konzervativních normách a rituálech distance upřednostňuje srozumitelnost, blízkost a afiliaci. Tento přístup výrazně posiluje solidaritu mezi mluvčími, protože využívá jazykové prostředky, které sbližují (např. rychlý přechod k tykání, sdílení emocí, neformální lexikum). V inkluzivním prostředí se mluvčí necítí být ohrožen stigmatizací za drobné porušení řečové etikety, neboť cílem řečového trhu není disciplinace účastníků, ale udržování plynulého a inkluzivního sociálního toku, kde je každý aktér vnímán jako plnohodnotný partner bez ohledu na jeho pozici v širším systému.

PROPOZICE VÝZNAMOVÁ

Významová propozice označuje obsah výpovědi, který je v superkmeni vždy podřízen sociální regulaci. Propozice vyjadřuje to, co je sdělováno. V superkmenovém prostředí jde o sekundární funkci, neboť jako primární je potřeba chápat vždy funkci sociální. Propozice nemá v superkmeni autonomní obsah; teprve řečová forma a situace určují její přijatelnost. Nevhodná propozice však sama o sobě zvyšuje konfliktní napětí, pokud spadá do tabuizovaných obsahů a vymyká se společenskému diskurzu.

PROSPEKTIVNOST ŘEČI

Prospektivnost řeči označuje schopnost předjímat reakce v konfliktním prostředí. Vyjadřuje orientaci výpovědi na budoucí důsledky. Řeč je tedy silně anticipační. Mluvčí volí

prostředky tak, aby minimalizoval riziko konfliktu. Řečové jednání je tedy často kalkulované tak, že individuální spontánnost ustupuje opatrnosti. Opatrnost se pak projevem zdrženlivosti. Schopnost rozpoznat dopady jednání je silnou adaptační strategií ve stabilních společnostech se superkmenovou charakteristikou.

PROSTOR TRANZITNÍ

Tranzitní prostor (v návaznosti na koncept „non-lieux“ Marca Augého) je specifické fyzické prostředí v moderním superkmeni, které není definováno identitou ani historií, ale pouze svým účelem (transport, konzum, veřejný odpočinek). Typickými příklady jsou letiště, stanice metra, nákupní pasáže či dálnice, parky, promenády. V tranzitním prostoru dosahují mechanismy řeči superkmene své nejčistší podoby: 1. Absolutní anonymita: Mluvčí jsou si navzájem cizí a nepředpokládají budoucí kontakt. 2. Maximální interakční hustota: Vysoký počet mluvčích na malém prostoru vyžaduje neustálou aktivitu bezpečnostního agentu. 3. Funkční komunikace: Řeč je zde redukována na technické pokyny a rituální formule. Tranzitní prostor je „přirozeným revírem“ řečového predátora a zároveň místem, kde je rituální lhotejnost jedinou možnou strategií pro zachování duševního zdraví a sociálního smíru.

PROSTOR VEŘEJNÝ ŘEČOVÝ

Veřejný řečový prostor zesiluje konfliktnost tím, že vystavuje řeč sociálnímu dohledu. Řečový veřejný prostor označuje prostředí, v němž je komunikace pozorovatelná a normativně regulovaná. Přítomnost publika zvyšuje opatrnost řeči. Řeč se stává kontrolovaným výkonem. Veřejnost zesiluje riziko konfliktu, a proto vyžaduje vyšší míru sebekontroly mluvčích jedinců. Řeč zde funguje jako nástroj sociální disciplinace. Veřejný prostor je klíčovým polem regulace superkmenové komunikace.

NA L Ů Ź KU

Lucy ležela na posteli. Tma v pokoji byla hustá, přesto byl její obličej zalit chladným, namodralým světlem. Nebyla to záře slunce nad Centrální Mesetou, ani magické oko rádia Praga.

Máma s tátou přece ten starý přístroj už dávno hodili do kontejneru!

Světlo, které nevycházelo odnikud zvenčí, vtahovalo Lucy dovnitř, do dlaně, v níž svírala skleněnou destičku.

Elektřina ohřívala prostor pokoje. Už dávno nikde nic nehořelo.

Lucy brouzdala superkmenem!

Miliardy těl, které se nikdy nepotkají, ale která jsou propojena neviditelnými vlákny vteřinového hněvu. Za rámem svítícího obdélníku se rozkládal nekonečný pravěký svět skupin a kmenů, které hovořily různými řečmi.

Luciiny oči se dívaly do nekonečného světa a posílaly mu krátké vzkazy. Některé skupiny na ní mávaly, jiné byly tajemné, jako by čekaly, jestli se k nim Lucy sama odváží. S prsty zatátnými nad skleněným povrchem screenu, jako kdyby váhala, zdali projít branou dále.

Prošla a napsala post; nehrozilo jí přeci žádné nebezpečí. Byla přeci zavřena za sklem a svět byl venku. Pozdní odpoledne s telefonem v ruce se zdál být jen dalším krátkým vzruchem v řadě.

Svět v jejích rukou však náhle zavibroval. Přichozí hovor. Hrůza! - pomyslela si Lucy. Co asi tak bude ten hovor chtít? A co budu říkat já?

Lucy hovor típla. Počká raději, až jí hovor napíše, co po ní vlastně chce. Aby se mohla rozmyslet. A svými rychlými a neúnavnými prsty pak dál tančila po skle. Sama.

Do formátu na výšku se již žádný Druhý vejít nemůže!

A pak to přišlo! Během vteřiny se na ni vyvalilo hučení. Jako kdyby se kolem ní uzavíral kruh zlých zrůd, které ji odepisovaly na příspěvek, který před minutou odeslala. Kočky se zdáli ozývaly.

Lucyiny ruce svíraly v ruce nástroj pevněji než jindy. Jako by to byla zbraň, která ji samotnou v dlaních zraňovala. Přikryla si hlavu polštářem, ale i tak přicházely další a další útoky. Lucyino lůžko bylo zasypano ikonami s vyceněnými zuby, před nimiž už nebylo možno utéct. Už to všichni vědí!

V pokoji bylo ticho. Luciino ponížení na lůžku nikdo neviděl. Měřítka soucitu zmizelo! Lucy vypnula displej! A byla stále sama.

PROŽITEK SOCIÁLNĚ SIGNOVANÝ

Sociálně signovaný prožitek je subjektivní emoční a kognitivní odezva mluvčího na komunikační podnět, která je interpretována skrze prizma sociálních norem a očekávání superkmene. Nejedná se o pouhý vnitřní stav, ale o prožitek, který v sobě nese „signaturu“ (označení) sociální relevance – tedy takový, který mluvčího nutí k následně interakční akci (např. ke zdvořilostní hře nebo k defekci). Pozitivní sociálně signovaný prožitek může být pozitivní symbolická výplatní funkce, kdy je tvář účastníka komunikace postavena do dobrého světla a je označena za chráněnou. V rámci řečové hry plní sociálně signovaný prožitek tyto funkce: 1. Indikátor interakčního rizika: Prožitek (např. pocit ohrožení, studu nebo naopak uznání) slouží jako vnitřní signál, který mluvčímu napovídá, zda je v daném tranzitním prostoru v bezpečí, či zda musí aktivovat ochranné mechanismy. 2. Motivátor výplatní funkce: Intenzita a polarita prožitku přímo ovlivňuje nastavení výplatní funkce. Pozitivně signovaný prožitek (souznění) posiluje centripetální vektor, zatímco negativně signovaný prožitek (pocit predace) vede k agónu nebo k ústupu do anonymity. 3. Kulturní ukotvení: Prožitek je „signován“ kulturou aktéra. Zatímco v některých kulturách může být určitý projev vnímán jako narušení komunikačního nárazníku (negativní signace), v jiných areálech může být týž projev signován jako projev blízkosti a kooperace.

PŘEDPOKLAD INVAZE

Předpoklad invaze představuje specifický kulturní postoj, který radikálně redefinuje vnímání interakčního prostoru a teritoriality. V systémech postavených na tomto předpokladu je vstup do osobního prostoru přijímán jako normální, legitimní a sociálně žádoucí akt. Invaze zde ztrácí svůj negativní či agresivní příznak a je interpretována primárně jako projev zájmu a ochoty k sociální interakci. Řeč do interakčního pole vstupuje

otevřeně, bez potřeby neustálého omlouvání se za vlastní přítomnost, a nevyžaduje verbální kompenzaci ve formě složitých pragmemických svazků či neustálého zmírňování. Tento postoj přímo podporuje vztah a posiluje pocit sounáležitosti mezi mluvčími, a to i v anonymním prostředí superkmene. Jedná se o kulturní normu afiliace, kde je snaha o navázání kontaktu a smazání interakční bariéry hodnotou vyšší než striktní ochrana soukromí nebo takzvané negativní tváře. V praxi to znamená, že mluvnické akty jsou přímější, hlasitost projevu je přirozeně výraznější a emoční angažovanost vyšší, neboť mluvčí nepředpokládá konflikt, ale kooperaci. Předpoklad invaze tak vytváří dynamický a afiliativní řečový trh, kde komunikace slouží jako primární nástroj sociální koheze, nikoliv jako pole plné teritoriálních pastí, které by bylo nutné neustále ošetřovat nadměrnou opatrností.

RACIONALITA JEDNÁNÍ

Racionalita jednání označuje pragmatickou logiku chování. Vyjadřuje orientaci na účelnost a bezpečí. Jednání není emotivní, ale kalkulované, strategicky a takticky vyměřené. Opakovanost racionálního chování a úspěšnost průchodu řečovými situacemi ustavuje ze strategie habituovaný návyk a řečové parceláty nejsou postupně konstruovány syntézou jednotlivých prvků, nýbrž jsou užívány jako stereotypy či prototypy. Řeč se stává nástrojem racionalizace. Racionalita zde není chápána jako komunikační chlad a odstup, nýbrž jako užitečná adaptace jednotlivce na složitost prostředí řečového trhu. Z hlediska stability systému se jako primárně racionální jeví strategie, která eliminuje zbytečné napětí a neaktivuje roli řečového predátora, neboť kooperativní přístup minimalizuje riziko sankcí a dlouhodobě udržuje nízkou interakční režii. Přesto však existuje i specifická racionální predátorská, kdy se agresivní narušování cizích teritorií stává pro mluvčího kalkulovaným nástrojem k rychlému a efektivnímu dosažení dominance v asymetrických situacích. Zatímco pro většinu

aktérů je v zájmu vlastního bezpečí racionální predaci předcházet, pro řečového predátora je racionální právě její využití tam, kde zisk z ovládnutí komunikačního pole převyšuje náklady na případný konflikt. Racionalita tedy není fixována na morální hodnotu, ale na subjektivní efektivitu; řečové predátorství v tomto smyslu nepředstavuje iracionální afekt, nýbrž chladně vyměřenou adaptaci na ty segmenty řečového trhu, kde síla a invaze přináší okamžitý funkční profit.

REGISTR ŘEČOVÝ

Řečový registr představuje klíčový mechanismus situační adaptace, který umožňuje mluvčím dynamicky volit jazykové a pragmatické prostředky odpovídající konkrétnímu nastavení interakčního pole. Tento výběr není nahodilý, ale podléhá pevně ustavené hierarchii situací, která je definována typem aktérů, jejich vzájemným statusovým vztahem a účelem jejich setkání tváří v tvář v anonymním či poloanonymním prostředí superkmene. Aktéři v ideálním případě čerpají z jednoho sdíleného registru, který na danou situaci nejlépe „nasedá“, čímž potvrzují svou schopnost dekodovat sociální kontext. Pokud by došlo k volbě neadekvátního registru (např. přílišná neformálnost v hierarchicky vysoké situaci), vzniká okamžité narušení očekávání, které vede k nepříjatelnosti či směšnosti, a mluvní akt je okolím vnímán jako narušení sociálního řádu. Okolí zde nefunguje pouze jako pasivní kulisa, nýbrž jako aktivní hodnotící ekosystém, do něhož rozhořčí mezi dvěma aktéry musí zapadat, aby nevyvolával nesoulad s okolím. Správná volba registru je proto klíčová pro redukci cizosti; umožňuje mluvčím, kteří o sobě nemají žádnou osobní znalost, okamžitě identifikovat pravidla hry a nastolit funkční míru blízkosti. Registry jsou jako kulturně naučené vzorce pevnou součástí sociální kompetence a jejich chybné užití zvyšuje konfliktní ná-
pětí, neboť je interpretováno buď jako neúcta k hierarchii (útok na status), nebo jako nepochopení situ-

ace (sociální neobratnost). V tomto smyslu registr neslouží pouze k přenosu informací, ale jako rituální nástroj, který v nepřehledném trhu superkmene zajišťuje interakční hladkost a chrání mluvčího před stigmatizací.

REGULACE ŘEČI SOCIÁLNÍ

Sociální regulace řeči představuje komplexní soubor mechanismů, jimiž společnost v prostředí superkmene monitoruje a usměrňuje řečové chování svých aktérů. Tato regulace je v systému přítomna neustále, a to ve dvou základních módech: implicitním, který funguje jako tichý podkres každodenní interakce, a explicitním, jenž představuje vědomou udržovací strategii řádu. Explicitní regulace často prostupuje do vysoké míry formálnosti a rituálnosti, což může na aktéry působit až nepřirozeně či strojeně, avšak její funkcí je zviditelnit hranice přípustného jednání. Proces regulace se děje prostřednictvím norem (pravidla hry), sankcí (trest za defekci) a vzájemných očekávání (předvídatelnost). Je kulturně a institucionálně podmíněná a přímo ovlivňuje volbu zdvořilostních strategií – zatímco silná regulace vede k defenzivní, distanční řeči, volnější regulace umožňuje větší míru spontaneity a snižování distance.

RESPEKT

Respekt v systému superkmene označuje fundamentální hodnotový postoj mluvčího k adresátovi, který se manifestuje v konkrétním řečovém chování a volbě komunikačních strategií. Nejedná se o univerzální kategorii s pevně danými parametry, nýbrž o interpretační konstrukt, jehož naplnění je striktně kulturně relativní. Respekt je vnitřně pro-
pojen s pojmem tváře; slouží k její ochraně nebo posílení v závislosti na tom, zda daná kultura preferuje autonomii, nebo sounáležitost. Tento postoj přímo determinuje výběr oslovení, hierarchizaci mluvních aktů a celkovou architekturu zdvořilosti, přičemž jeho absence či chybná interpretace vede k okamžitému narušení interakčního bezpečí.

RITUÁL ŘEČOVÝ

Řečový rituál představuje řečově ustálený parcelát, který funguje jako stereotyp nebo prototyp. Řečový rituál označuje opakovatelné formy komunikace, jsou výsledkem stereotypizace a standardizace. Jedná se tedy o institucionalizovaný řečový produkt, který funguje jako základní pragmatická jednotka. Mluvčí ji na úrovni první artikulace nekonstruuje, pouze v druhé artikulaci přeregistrovává významy jednotlivých gramatických segmentů. Rituály nejsou prázdné. Slouží k ochraně aktérů. Tím, že snižují nejistotu a jejich forma přímo odhaluje kulturní blízkost, umožňují bezpečný kontakt cizích osob. Rituál nahrazuje osobní vazbu.

ROLE SOCIÁLNÍ

Sociální role označuje řečově zprostředkovanou pozici jedince ve složitě společenské formaci. Sociální role vyjadřuje očekávaný způsob chování. Je to jen jeden segment, který se v průběhu času neustále proměňuje, neboť mluvčí vstupuje za jeden den do celé řady různých rolí, čímž neustále přepíná mezi tím, co dělá a co se od něho očekává. Řečové role tedy mluvčí přepíná také s tím, do jakých vstupuje situací. Řeč umožňuje jejich rychlé vymezení. Pevná identitární role ve složitě společenském prostředí je v podstatě nemožná a trvání na jedné roli je pro takového aktéra nebezpečné, neboť bude vyvolávat konflikt.

ŘEČ / PAROLE

Parole v saussurovském smyslu označuje individuální a konkrétní realizaci jazykového systému (langue) v lidském jednání, avšak v rámci funkční komunikace v superkmeni dochází k její zásadní redefinici ve vztahu ke konfliktnímu potenciálu. Zatímco klasická lingvistika vnímá parole jako prostor individuální svobody a kreativity mluvčího, v anonymním a hustě osídleném prostředí přestává být řeč neomezeným vyjádřením individuality a podřizuje se striktním regulačním normám.

Každý individuální řečový projev je v superkmeni podroben neustálé situační kontrole, neboť jakákoli výrazná odchylka od očekávaného skriptu drasticky zvyšuje konfliktní riziko a ohrožuje ontologické bezpečí aktérů. V situacích, které vyžadují standardizovanou nebo ceremoniální strukturu setkání, je parole téměř plně předepsána, čímž se individuální variabilita minimalizuje ve prospěch systémové stability. Řeč tak v tomto pojetí funguje jako rituální nástroj, kde autentická individualita mluvčího záměrně ustupuje kolektivně sdílenému a bezpečnému modu operandi, který zaručuje čitelnost záměrů a potlačuje latentní agresi. Parole tudíž na řečovém trhu nepředstavuje náhodný akt, nýbrž disciplinovanou realizaci systému, jejímž primárním cílem není sebevyjádření, ale udržení interakčního pole v nekonfliktním stavu.

ŘEČ FUNKČNÍ

Funkční řeč představuje ústřední koncept teorie superkmeny, který definuje způsob řečového jednání jako dynamický soubor pragmatických pravidel, strategií a kulturně zakotvených návyků, jež jsou primárně řízeny sociální funkcí komunikace. Na rozdíl od pouhé realizace abstraktního řečového systému je funkční řeč živým odrazem hodnot, norem a historické zkušenosti dané řečové komunity. Každý řečový trh v rámci superkmeny disponuje vlastní vnitřní funkční řečí, která slouží jako kognitivní a interpretační rámec veškerého interakčního chování; jedním z jejích klíčových typů je zdvořilá funkční řeč, jejímž účelem je navigace sociálním prostorem s minimálními náklady. Rozdíly mezi funkčními řečmi se projevují v odlišné distribuci mluvních aktů, volbě oslovení a preferenci konkrétních zdvořilostních strategií (např. dominance negativity vs. positivity). Funkční řeč je výsledkem dlouhodobého kulturního vývoje a v interakci funguje jako neviditelný „operační systém“, který určuje, co je v daném kontextu považováno za adekvátní, efektivní a bezpečné, a co naopak vyvolává konflikt.

SANKCE INTERAKČNÍ

Interakční sankce je negativní odezva systému nebo jednotlivce na defekci. Protože je v superkmenech klasická sankce (např. dlouhodobá ztráta pověsti) vlivem anonymity oslabena, vyvinuly se specifické, okamžité formy korektivní sankce: 1. Komunikační exkomunikace: Okamžité přerušování interakce (např. odvrácení pohledu, ukončení hovoru bez rozloučení), které defektorovi znemožní dosáhnout plánovaného zisku z interakce. 2. Represivní zrcadlení: Strategie, kdy adaptivní mluvčí odpoví na agresi stejnou agresi, čímž defektorovi signalizuje, že jeho výplatní funkce se propadá do ztráty. 3. Zvýšení interakční distance: Stažení se za komunikační nárazník, čímž se pro agresora prostředím stává sociálně nepropustným.

SEBEONTROLA ŘEČOVÁ

Řečová sebekontrola představuje základní schopnost přežít v superkmenech. Odkazuje na schopnost mluvčího regulovat řeč ve prospěch sociální stability. V rámci superkmene je totiž impulzivní řeč vysoce konfliktní. Sebeovládání v řeči omezuje přímé vyjádření emocí a afektů; stává se filtrem, který brání eskalaci napětí. Tato schopnost není vrozená, nýbrž kulturně získaná. Bez sebeovládání by anonymní koexistence nebyla možná. Řečová sebekontrola je znakem adaptace na civilizaci. V přelidském prostředí je tedy sebekontrola nezbytná a má intersubjektivní povahu. Sebekontrola chrání mluvčího i adresáta a umožňuje setkávání a míjení bez rizika.

SIGNÁL SOCIÁLNÍ

Sociální signál představuje elementární řečový nebo parařečový prvek (tón hlasu, tempo, rytmus), který nese implicitní informaci o záměrech a vnitřním nastavení mluvčího. V prostředí superkmene, kde absence hloubkové osobní znalosti mezi aktéry, fungují tyto signály jako primární kódové jednotky, které umožňují bleskovou orientaci v sociálním prostoru. Jsou to indikátory, které v reálném čase kódují míru

vstřícnosti, ochoty ke kooperaci nebo naopak potřebu distančního odstupu. Absence nebo chybná interpretace těchto signálů vede k okamžitému nárůstu konfliktního napětí a rozpadu interakčního bezpečí.

SIGNALIZACE KOMUNIKAČNÍ

Signaling (vysílání signálů) je proces, při kterém mluvčí skrze specifické volby v řečovém habitu vysílá okolí informaci o svém statusu, záměrech nebo míře nebezpečnosti. V prostředí superkmene slouží signalizace jako primární nástroj pro rychlou sociální kategorizaci. Typy: 1. Statusová signalizace: Užívání hyperzdvořilých forem nebo specifického žargonu, které mluvčího řadí do určité sociální vrstvy (demonstrace kulturního kapitálu). 2. Apošematická signalizace (tj. varovná): Užití agresivních prvků (např. vulgarismů, zvýšené intenzity hlasu), které mají odradit potenciální řečové predátory. Mluvčí signalizuje: „Náklady na útok na mou osobu budou vyšší než tvůj potenciální zisk.“ 3. Signalizovaná kooperace: Důsledné dodržování zdvořilostních her, které ostatním aktérům v anonymním prostoru signalizuje absenci interakčního rizika.

SÍLA ILOKUČNÍ

Ilokuční síla označuje komunikační záměr mluvčího materializovaný skrze konkrétní mluvnický akt, který v dynamice superkmene funguje jako klíčový indikátor dopadu výpovědi na sociální tvář adresáta a určuje míru konfliktního potenciálu interakce. Tato síla není pevně dána pouze formální strukturou věty, nýbrž svou interpretační povahou a kontextem, přičemž její intenzita je neustále modulována za účelem zachování komunikačního bezpečí. Zatímco v distančních kulturách převažuje tendence k oslabování (mitigaci) ilokuční síly skrze epistemické formule a strategickou nejednoznačnost, aby se předešlo narušení teritoria druhého, v proximálních kulturách bývá tato síla ponechána explicitní a zesílená, což je v souladu s principem frontality vnímáno jako projev transparentnosti. Management ilokuční síly vyžaduje

precizní kalibraci, neboť její neadekvátní zesílení může být v anonymním prostoru vnímáno jako agrese či dominance, zatímco nadměrné oslabení může vést k pragmatickému selhání a nepochopení záměru, což v obou případech narušuje stabilitu superkmene a vyvolává konflikt.

SKRIPT KULTURNÍ

Kulturní skript označuje internalizovaný, sdílený vzorec očekávaného řečového a sociálního chování v určité situaci, který funguje jako kognitivní schéma pro navigaci v rámci superkmene. Tyto skripty, osvojované během socializace, regulují zdvořilostní strategie a mluvní akty tím, že aktérům poskytují „předepsané scénáře“, jež snižují kognitivní zátěž a zvyšují předvídatelnost interakce. Kulturní skripty nejsou vždy vědomé, přesto však zásadně ovlivňují interpretaci jednání druhých; fungují jako filtr, skrze který vyhodnocujeme, zda je mluvčí „normální“ (dodržující skript) nebo „anomální“ (skript narušující). V nekonfliktní rovině zajišťuje skript komunikační bezpečí, zatímco jeho porušení – ať už skrze nadměrnou bezprostřednost, nebo nevhodnou sešňovanost – vede k okamžitému rozpadu vzájemného porozumění a pocitu ohrožení identity. Klíčovým rysem je jejich kulturní relativita: co je v jednom řečovém paradigmatu vnímáno jako zdvořilé (např. španělský skript pro dynamické přerušování řeči), může být v jiném (např. českém) interpretováno jako projev agresivity a selhání řečového řádu. Úspěšná navigace superkmem tedy vyžaduje schopnost plynule přepínat mezi různými skripty a respektovat jejich preskriptivní povahu, která chrání stabilitu společenského systému před chaosem nekontrolované spontánnosti.

SOLIDARITA SOCIÁLNÍ

Sociální solidarita představuje v rámci komunikační architektury superkmene klíčovou strategii interakční soudržnosti, která se projevuje jako vědomý hodnotový postoj mluvčícího vyjadřující minimální nezbytnou ochotu respektovat autonomii a integritu druhého aktéra.

Na rozdíl od tradičních kmenových struktur, kde je sounáležitost založena na hloubkové intimitě a pokrevních vazbách, je tato superkmenová varianta solidarity primárně funkční a situační, přičemž jejím jádrem je kognitivní zahrnutí adresáta do předpokladu o univerzálnosti lidských potřeb a prožívání. Tato strategie je vystavena na axiomu, že aktéři sdílejí určité bazální potřeby, jejichž vzájemná podpora umožňuje stabilitu systému, přičemž k jejímu dalšímu rozvoji dochází v momentě, kdy jeden aktér začne respektovat i ty specifické potřeby druhého, které již oběma společně nejsou. V řečovém jednání se solidarita manifestuje skrze afiliaci a zvýšenou vstřícnost, čímž aktivně snižuje sociální distanci a transformuje anonymního cizince v partnera pro kooperaci, nicméně její realizace je přísně kulturně podmíněná a situačně citlivá. Zatímco v některých areálech je chápána jako přirozený projev otevřenosti, v jiných, například v českém prostředí, bývá realizována značně zdrženlivěji, neboť může být vnímána jako invazivní prvek narušující autonomní zónu adresáta. Ve své podstatě tak sociální solidarita představuje etické minimum interakce v superkmeni – je to sofistikované sociální mazivo, které nevyžaduje hluboký osobní závazek, ale skrze rituální uznání hodnoty druhého zajišťuje lidskost a průchodnost anonymních systémů, čímž brání dehonestaci jedince v hustém informačním a sociálním poli moderního světa.

SPONTÁNNOST ŘEČOVÁ

Řečová spontánnost označuje přirozenost a předem neplánovanou povahu mluvního projevu. Spontánnost podporuje autenticitu a vztahovou blízkost. Je podstatné, že spontánnost není synonymem nezdvořilosti, i když se často takto zaměňuje. Být spontánní vůbec nemusí znamenat, že se mluvčí prohřešuje proti očekávání. Spontánnost je též symbolem uvolnění a též praxe, se kterou mluvčí vstupuje do řečového kontaktu. Ten může být naopak jeho spontánností považován za velmi zdvořilý, neboť je natrénovaný. Je kulturně interpretovaná a vždy

zvyšuje dynamiku interakce. Zároveň může zvyšovat konfliktní potenciál. Totiž existují řečové situace, kde se spíše očekává, že mluvčí budou vykazovat tzv. řečovou „sešněrovanost“ – tam se spontánnost dostane do konfliktu s očekáváním a bude tedy v tímto očekáváním v nesouladu. Projev tedy nemusí být vůbec nezdvořilý, ale bude v konfliktu s očekávaností.

STABILITA INTERAKCE

Stabilita interakce umožňuje fungování superkmene navzdory jeho vnitřní konfliktnosti. Stabilita interakce označuje schopnost komunikace probíhat bez narušení a eskalace. Stabilita není přirozený stav, ale výsledek řečové regulace. Zdvořilost, normativnost a formalizace stabilitu posilují. V přelidněném prostředí by bez těchto mechanismů interakce rychle kolabovala. Stabilita umožňuje opakovatelnost setkání cizích osob. Je základní hodnotou veřejného prostoru superkmene. Stabilitu zajišťuje vnitřně strukturovaný diskurz, který je pro dané území a pro danou dobu koherentní. Koherence je podstatou pro pouze postupné změny, které se v diskurzu usidlují jako změny, jež zapadají do původního vnitřního uspořádání. Tyto změny proměňují vnitřní strukturu diskurzu velmi pomalu a udržují v něm stálou rovnováhu. Udržitelnost diskurzu či jeho roztržitého je pak znakem stupně stability kultury, doby či superkmenového útvaru jako takového. Jde o jedinečné kulturní řečové paradigma, jehož jednotlivé části mají pevnou funkci, a zabezpečují tak řečový pořádek a řečový řád společnosti.

STATUS SPOLEČENSKÝ

Společenský status označuje hierarchickou pozici, která je výsledkem stratifikace a diferenciací společnosti. Status je řeči signalizován nepřímo. Je patrný z role, která už je užitím určitého registru ztvárněna v konkrétní situaci dané místem a časem. Status je vnímán, avšak není komunikován explicitně, neboť by došlo k přímému přemocnění jednoho aktéra nad druhým, což by vedlo

k apriorně komunikované nerovnováze. Zdvořilost rozdílné statusy zahlazuje. Řečové pragmatické strategie status zakrývají nebo neutralizují. Status však v mnoha kulturách ovlivňuje volbu oslovení. V superkmeni je status citlivým faktorem. V určitých situacích, jež jsou např. řízeny protokolárně, tedy předpisem v institucionalizovaném dialogu, či při jednání s totálními institucemi, je nutno status jednoznačně komunikovat, čímž je opět zajištěno komunikační bezpečí.

STRATEGIE VYROVNÁVACÍ

Vyrovňovací strategie označují soubor řečových prostředků sloužících ke zmírnění potenciálně konfliktních mluvnických aktů. Jsou považovány za klíčový prvek pragmatiky. Patří mezi ně omluvy, downgradery a nepřímé formulace. Vyrovňovací strategie chrání negativní tvář adresáta. Zároveň umožňují mluvčímu snížit odpovědnost za výrok.

STRATEGIE ZDVOŘILOSTI

Zdvořilé strategie představují řečové postupy, jimiž mluvčí předchází konfliktům a ztrátám. Strategie zdvořilosti řídí volbu řečových prostředků s ohledem na sebe i na druhého. Nejde zde o morálku, ale o etiku setkání dvou tváří. Zdvořilost je pragmatická nutnost, kterou ochraňujeme setkání a zaobalujeme ho do ontologického bezpečí. Jde o uplatnění řečové-bezpečnostního axiomu, který je fundamentální hodnotou, z níž vychází úspěch civilizačního procesu vůbec. Zdvořilost tedy není jen okrasným prvkem, který má estetizující charakter, ale je principem umožňujícím vůbec postavení dvou komunikujících tváří jedné před druhou. Je to vývojová adaptace sociálního živočišného druhu, která pak vyústí v průběhu rozvoje jazyka a následně kulturních systémů v uzavřený soubor pragmatických regulativních prostředků. Ty se pak vyjevují jako kulturní symptomy, mezi nimiž vznikají rozdílnosti. Tyto rozdílnosti jsou povrchní a jsou realizovány různými formami. Mezi těmito povrchními symptomy vzni-

ká soutěž a jsou zdrojem konfliktů, který je sám eticky v interkulturních setkáních. V hloubce jsou však motivace akterů shodné, pokud nejde o otevřený a prohlášený souboj kultury. Řečové zdvořilostní strategie chrání kulturní identitu, mohou být zdrojem nepochopení až odporu. Z hlediska emického omezují agresi, eskalaci a fyzické násilí. Jsou kulturně naučené.

TABU SPOLEČENSKÉ

Společenské tabu označuje obsahová omezení. Tabu vymezuje témata a výrazy, které jsou nevhodné. Jde o přístupnost diskurzu, který společensky otevírá přístup k tématům, a na druhé straně uzavírá některá do nevysslovitelnosti. Uzamykání tabuizovaných témat způsobuje, že jejich prostoupení do společné řeči vyvolá strach z tématu. Jednat o tom, o čem nikdy nemá a nemůže být řeč, je riskantní, neboť je vyžadován mluvčího postoj k zakázanému. Je velmi složité v takové interakční situaci reagovat bezpečně; řečový systém poskytuje různé pragmatické výhybky, které převedou téma opět na vedlejší kolej. Nicméně tabu je latentně přítomné. Tabuizovaná témata jsou rovněž relativizována pro tukterou komunikační situaci. Tabu nejsou vůbec kulturně nahodilá. Chrání citlivé oblasti pro stabilizaci kultury. Jejich postupné otevírání a postupování do centra společenského diskurzu vyžadují čas a jsou zdrojem vnitřních společenských rozporů, které mají eskalační charakter a mohou vyústit v kmenové tříštění společenského konstruktů, a tím pádem k jeho destabilizaci. Řeč tabu obchází často užitím eufemismů. Jednoznačným, explicitně vyjádřením tabuizovaného tématu dochází k vymezení hranice bezpečného komunikačního prostředí.

TERITORIUM DRUHOTNÉ

Druhотné teritorium představuje v rámci obecné komunikační teorie symbolický a nefyzický osobní prostor jedince, který je konstituován jako autonomní sociální

a psychologická zóna. Na rozdíl od teritoria primárního, které je definováno biologickými hranicemi těla a bezprostředním fyzickým okolím, zahrnuje druhotné teritorium sféru soukromí, myšlenkových procesů, sociálního statusu a integrity identity. V prostředí superkmene funguje toto teritorium jako neviditelná, ale normativně vyžadovaná a symbolicky nepropustná membrána, která filtruje vnější podněty a chrání aktéra před kognitivním přetižením a nechtěnou sociální invazí, čímž mu umožňuje existovat v davu bez nutnosti stálé interakce a uchovává jeho psychickou integritu. Každý vstup do tohoto prostoru bez explicitního podnětu je systémem vnímán jako narušení rovnováhy a ohrožení negativní tváře adresáta, přičemž řečové prostředky zde neslouží pouze k přenosu informací, ale fungují jako nástroje pro vymezování hranic, kde nepřímé mluvní akty a modální downgradey signalizují vědomí o posvátnosti cizí autonomní zóny. Respekt k druhotnému teritoriu je tak základním stavebním kamenem interakční distance a jeho funkční narušení (např. vynucená kooperace či žádost o informaci) vyžaduje okamžitou rituální kompenzaci, která slouží k obnovení sociálního bezpečí a potvrzení, že narušitel uznává platnost hranic jako dočasnou a funkčně odůvodněnou. Ve své podstatě je druhotné teritorium abstraktním ochranným obalem, který transformuje blízkost v superkmeni na snesitelnou sociální distanci a představuje klíčový mechanismus umožňující zachování individuální suverenity a prevenci konfliktů v rámci masových anonymních systémů.

STRATEGIE RECIPROCITY

Tit-for-tat (v češtině „půjčka za oplátku“) je nejúspěšnější evoluční strategie v rámci teorie her, aplikovaná na řečovou komunikaci v superkmeni. Mluvčí začíná kooperací (zdvořilostí) a v každém dalším kroku opakuje předchozí krok protihráče. Pokud protihráč odpoví zdvořile, následuje další kooperace (udržení homeostázy). Pokud protihráč provede defekci, mluvčí v dalším kroku

rovněž defektuje (uplatní sankci). Tato strategie je klíčem k stabilizaci komunikačního pole, protože je: 1. Srozumitelná: Okamžitě nastavuje hranice. 2. Spravedlivá: Odměňuje kooperaci a trestá podraz. 3. Smířlivá: Pokud se defektor vrátí ke zdvořilosti, strategie reciprocity mu umožní návrat ke smírné hře.

TRH ŘEČOVÝ

Řečový trh označuje specifický symbolický a interakční prostor, v němž jsou řečové formy využívány jako funkční výměnné artikly pro zabezpečování životních potřeb, sociální legitimacy a ontologického bezpečí. Definice se ostře vymezuje vůči Bourdieovu pojetí „jazykového trhu“ (marché linguistique). Zatímco Bourdieu se soustředí na jazyk jako homogenní systém spojený s národní identitou a institucionální mocí, koncept řečového trhu reflektuje realitu, v níž jeden jazyk (např. angličtina či španělština) operuje v geograficky i kulturně odlišných areálech. Mluvčí stejného jazykového systému z Austrálie, Spojených států nebo Británie představují nehomogenní řečové hráče, neboť ačkoliv sdílejí stejný jazyk, operují na odlišných řečových trzích s diametrálně odlišnou pragmatikou. Bourdieu má pravdu v tom, že jazyk funguje jako kapitál, avšak pravidla hry, která tento kapitál zhodnocují, jsou vázána na konkrétní areál.

Řečový trh je proto definován nikoliv pouze jazykem, nýbrž přesně vymezeným kulturním skriptem a pragmatikou s vymezeným herním polem. Je to prostor soutěže řečových prostředků o legitimitu, kde v superkmeni nejsou všechny projevy rovnocenné. Řečové formy jsou zde neustále validovány a hodnoceny podle míry bezpečí, kterou akterům poskytují, a podle toho, jak efektivně umožňují fungovat v prostředí, kde je jednotlivec závislý na druhém pro zajištění přežití. Nevhodné formy (chybně zvolená funkční řeč) na konkrétním řečovém trhu drasticky zvyšují konfliktní riziko, vedou ke devalvaci mluvčího a znemožňují mu přístup k výdobytkům či do určitých společenských setkání. V anonymním

a vysoce komplexním prostředí superkmene je řečový trh silně normativní a podporuje konformitu; řeč se zde stává rozhodujícím kapitálem, jehož správná investice v souladu s lokálními pravidly hry určuje úspěch či selhání sociální existence jedince.

TRIBALIZACE DIGITÁLNÍ

Digitální tribalizace je specifická forma tribalizace probíhající v kybernetickém prostoru. Označuje rozpad jednotného komunikačního pole superkmene do izolovaných „digitálních bublin“ (algoritmických kmenů). Charakteristickými rysy digitální tribalizace jsou: 1. Eroze zdvořilostních brzd: Absence fyzického kontaktu a proximity (blízkosti) oslabuje bezpečnostní agens, což vede k radikalizaci řečových vektorů. 2. Agresivní polarizace: Komunikace přestává být nástrojem k vyjednávání o koexistenci a stává se nástrojem k potvrzení skupinové identity skrze konflikt. 3. Vznik nových hierarchií: Digitální kmen opouští pravidla superkmenové anonymity a nahrazuje je reputačními systémy (lajky, followers), které stimulují k výkonovému a často predatorskému řečovému chování. Digitální tribalizace představuje pro stabilitu superkmene zásadní hrozbu, neboť destruuje společně sdílené komunikační standardy. Tribalizace je tedy postupný proces rozpadu globálního superkmene na uzavřené, vzájemně nepropustné komunikační areály (kmeny). V těchto digitálních rezervacích se řeč očišťuje od zdvořilostních nárazníků a rituálů, které dříve umožňovaly koexistenci s „jiným“. Výsledkem je návrat k etnocentrismu, kde je každý, kdo nesdílí kmenový kód, automaticky vnímán jako legitimní cíl řečové predace.

TVÁŘ

Face neboli sociální tvář označuje veřejný sebeobraz jedince, který je v rámci interakcí v superkmeni neustále vyjednáván, potvrzován nebo ohrožován. Tento koncept představuje soubor norem a očekávání, které akter vkládá do komunikace s cílem

B E Z T Í Ž E

Lucy se dívala na planetu Zemi a její tělo se při tom pohupovalo ve stavu bez tíže, v tichém, umělém bezvětří modulu.

Její končetiny teď dosáhly na vše bez vydání síly. Skok pro ni nebyl žádný problém; stačil nepatrný impuls a doletěla, kam potřebovala. Vertikála i horizont zmizely. Nebyl tu žádný pád, žádné houpání, žádná závrať. Jen nekonečné vznášení se v přetlakované kabině.

Na displej helmy ji přicházely příkazy Algoritmu. Jeho hlas už dlouho neslyšela, často jí řídil jen signály na kontrolkách ovládacího panelu.

Co by jen dělala, kdyby jí Algoritmus přestal řídit?, pomyslela si a ještě jednou potáhla z hadičky do úst připravenou stravu.

Nic tu nekladlo odpor. Nebylo kam odejít a každý cíl byl na dosah ruky. Nuda. Jen tak zadala své jméno do vyhledávače. A dala seřadit odkazy.

Lucy!!!

Žádná tvář, žádný hlas. Jen strohá fakta:
Australopithecus afarensis. Stáří 3,2 milionu let.
Etiopie. Nalezeno 40 % skeletu.

Lucy jako by náhle ztěžkla. Dívala se na kosti zobrazené na screenu a cítila podivné bodnutí u srdce - ozvěnu strachu z řvoucí tlamy, vzpomínku na stud u mrtvé antilopy, pachut' prachu u brány Jericha a osamělost u hrajícího rádia. Algoritmus jí poslal obraz jejího vlastního počátku. Nemohla si na něho sáhnout, bylo to simulacrum toho nejvzdálenějšího cizince, kterého kdy spatřila.

Modrá planeta za oknem byla čím dál menší.

zachovat si vlastní integritu a uznání okolí. Tvář se dělí na dvě komplementární složky: autonomii (potřeba nebýt omezován a chránit si vlastní teritorium) a afiliaci (potřeba být přijímán a uznáván členy společenství). V anonymním prostředí superkmene je sociální tvář extrémně citlivá na konfliktní potenciál řečových aktů; jakékoli narušení řečového řádu, nadměrná sociální expozice nebo selhání kulturního skriptu představují přímý útok na tvář mluvčího i adresáta (tzv. Face Threatening Acts). Úspěšná interakce v superkmeni je tedy založena na neustálé performativní údržbě sociální tváře skrze mechanismy verbální etikety a řečového egalitarismu, které slouží jako ochranný štít. Pokud je sociální tvář akterů poškozena (např. nevhodným blahopřáním nebo narušením hierarchie), dochází k okamžité eskalaci napětí a k rozpadu komunikačního bezpečí. Tvář tak není statickým rysem osobnosti, ale dynamickou hodnotou, jejíž ochrana je primární motivací pro užívání strategií neviditelnosti a lingvistické sebeobrany v městském prostoru.

VEKTOR ŘEČOVÝ CENTRIFUGÁLNÍ

Centrifugální řečový vektor označuje strategické směřování komunikace k udržování odstupu, distancování a minimalizace přímého interakčního tření. Je typický pro pragmalekty, které chápou blízkost jako potenciální ohrožení komunikační bezpečnosti. Tento vektor operuje především prostřednictvím prostředků negativní zdvořilosti, jež fungují jako tlumičí vrstvy mezi mluvčími. Jeho cílem není kooperace v silném smyslu, nýbrž prevence agónu skrze přesnou kalibraci sociální vzdálenosti. Hra vedená centrifugálně je krátkodobě vysoce stabilní, avšak náročná na preciznost a čitelnost signálů. Je velmi formalizovaná a vyjadřuje se stereotypizovanými formullemi. Jakákoli odchylka od očekávaného odstupu je interpretována jako narušení bezpečnostního axiomu. V anonymním nebo fragmentovaném prostředí může být centrifugální zdrženlivost mylně vyhodnocena jako chlad či nepřátelství.

VEKTOR ŘEČOVÝ CENTRIPETÁLNÍ

Centripetální řečový vektor označuje strategické směřování komunikace k přibližování, sdílení a fixaci vztažové sounáležitosti. Je charakteristický pro pragmalekty, které považují blízkost za primární nástroj interakční bezpečnosti. Tento vektor využívá prostředky pozitivní zdvořilosti, jež by v distančně orientovaných systémech působily invazivně. Nejde však o spontánní otevřenost, nýbrž o sofistickou formu mimicry, která neutralizuje potenciální hrozby ještě před jejich vznikem. Hra je zde nastavena na dlouhodobý časový horizont, v němž jsou krátkodobé ztráty akceptovány jako investice do stability sítě. Agón je odsouván na periferii skrze neustálé potvrzování afiliace a reciprocity. Interakce se stabilizuje v režimu nenulového součtu, kde konflikt není popírán, ale transformován. Vstřícnost se tak stává dominantním algoritmem regulace superkmenové komunikace.

VEKTOR ŘEČOVÝ

Řečový vektor je abstraktní analytický pojem označující směr a dynamiku, jimiž se komunikační interakce v rámci pragmalektu pohybuje. Neodkazuje k jednotlivým jazykovým prostředkům, ale k jejich souhrnnému strategickému účinku v herním poli řeči. Řečový vektor určuje, zda komunikace směřuje k přibližování či oddalování mluvčích, k posilování kooperace nebo k aktivaci agónu. Je výslednicí kulturně sdílených pravidel, časového horizontu interakce a míry vnímaného interakčního rizika. Vektor strukturuje očekávání mluvčích a umožňuje jim odečítat v situaci potenciál nebezpečí či hrozb. Funguje jako metapragmatický regulátor, který předurčuje interpretaci konkrétních řečových aktů. V prostředí se sdíleným pragmalektem zajišťuje stabilitu a předvídatelnost komunikace. Při jeho nečitelnosti nebo konfliktu vektorů dochází k narušení komunikačně-bezpečnostního axiomu a k aktivaci řečového predátorství.

VIDITELNOST SOCIÁLNÍ

Sociální viditelnost zvyšuje konfliktní potenciál jednotlivce. Sociální viditelnost označuje míru, v níž je jedinec rozpoznatelný a sledovatelný ve veřejném prostoru. V superkmene je vysoká viditelnost riziková. Přitahuje pozornost, očekávání i možné konflikty. Řečové strategie anonymizace slouží ke snížení této expozice. Viditelnost je proto regulována nepřímo, prostřednictvím řeči a chování. Omezení viditelnosti zvyšuje bezpečí pohybu ve městě. Vycházíme z Goffmanova pojetí veřejného chování (1963), distanci však interpretujeme jako nutnost přežití v superkmene, nikoli jako individuální strategii.

VIJEDNATELNOST PRAGMATICKÁ

Pragmatická vyjednatelnost označuje možnost průběžně upravovat význam výpovědi v interakci. Je spojena s dialogičností komunikace. Španělské prostředí vyjednatelnost podporuje otevřenou výměnou názorů. Česká komunikace ji omezuje normami. Vyjednatelnost umožňuje korekci nedorozumění. Je o znak řečového liberalismu. Vyžaduje aktivní zapojení účastníků. Je situačně podmíněná.

VZTAH KOMPLEMENTÁRNÍ

Komplementární vztah v komunikačním rámci superkmene označuje typ interakce založený na vzájemném doplňování rolí a mluvnických aktů, nikoliv na jejich opozici či konkurenci. Tento vztah je typický pro kultury s vysokou mírou kolektivismu, kde řeč neslouží k vymezení individuálních hranic, ale k potvrzení spoluúčasti a sounáležitosti s celkem. V komplementárním rámci nejsou rozdíly mezi mluvčími vnímány jako zdroj konfliktu, nýbrž jako nezbytné součásti funkčního celku, které do sebe zapadají podobně jako dílky skládačky. Komunikace je zde v jádru kooperativní; role aktérů jsou asymetrické (např. mluvčí vs. aktivní posluchač), ale tato asymetrie je vnímána jako stabilizační prvek, který umožňuje plynulý tok energie a informací v interakčním poli.

VZTAH KONTRÁRNÍ

Kontrární vztah v komunikačním rámci superkmene označuje typ interakce založený na opozici, vzájemném vymezování rolí a striktním udržování hranic mezi aktéry. Tento vztah je dominantním rysem v kulturách s vysokou mírou individualismu (např. v české řečové kultuře), kde řeč neslouží k primárnímu sjednocení, ale k definování rozdílů a ochraně integrity mluvčího. Komunikace je v tomto rámci vnímána jako opatrná a potenciálně riziková operace, kde je každá konfrontace chápána jako hrozba pro interakční bezpečí. I v blízkých vztazích s vysokou mírou exkluzivity zůstává zachována struktura hranic, která garantuje, že identita jednoho aktéra nebude pohlčena či narušena identitou druhého.

ZÁJEM SPOLEČENSKÝ

Společenský zájem označuje v rámci supertribální komunikace stav aktivního a performativního zapojení do interakce, který slouží k potvrzení vzájemné přítomnosti a uznání aktérů. Nejde o pouhou výměnu informací – nýbrž o normativní afilaci – tedy o projev sounáležitosti, který je v mnoha interakčních kontextech společensky očekáván jako základní stavební kámen sociální stability. Řeč zde funguje jako iniciátor kontaktu a nástroj k překonání anonymity veřejného prostoru. Z hlediska konfliktu hraje společenský zájem dvojí roli: jeho aktivní projev posiluje mezilidské vztahy a snižuje napětí, zatímco jeho absence či zjevný nezájem jsou interpretovány jako negativní signály, které mohou vést k ohrožení sociální tváře adresáta. V prostředí superkmene je společenský zájem klíčovým prvkem komunikačního rituálu; pokud je vyjádřen adekvátně, stvrzuje platnost kulturního skriptu a vytváří pocit bezpečí. Naopak selhání v jeho projevu bývá vnímáno jako projev arogance či narušení řečového řádu, což může okamžitě aktivovat konfliktní potenciál interakce.

ZÁJMENA GENERICKÁ

Generická zájmena představují klíčový nástroj strategické depersonalizace a distance. Tato zájmena (v češtině typicky člověk, jeden, ono nebo zvrtné se) umožňují mluvčímu formulovat tvrzení jako obecně platné pravdy, čímž dochází k odsunutí vlastního „já“ z centra mluvnického aktu. V prostředí superkmene, kde je každé přímé vyjádření spojeno s rizikem ohrožení tváře, fungují generická zájmena jako ochranný mechanismus negativní tváře – mluvčí se skrze ně distancuje od plné odpovědnosti za výrok a prezentuje svůj postoj jako kolektivní zkušenost nebo objektivní faktum („Člověk by neřekl...“ místo „Já si myslím...“). Tato technika impersonalizace sdělení je zásadním pragmatickým nástrojem zmírnění, který přímo ovlivňuje interpretaci ilokuční síly. Použitím generického zájmena mluvčí oslabuje asertivitu výpovědi a vytváří kolem sebe symbolický štít, který tlumí potenciální interakční nárazy. Zároveň v systémech orientovaných na afiliaci a přímou odpovědnost je tento jev méně frekventovaný, v kulturách s vysokou mírou pragmatického pesimismu jsou generická zájmena funkčně vysoce zatížena; slouží k navigaci v citlivých tématech, kde by přímé adresování nebo personifikace mohly být vnímány jako příliš invazivní. Volba těchto prostředků tak mění dynamiku řečového trhu: subjektivní promluva se transformuje v neadresné pozorování, čímž se sice snižuje riziko konfliktu, ale zároveň se v komunikaci ustavuje rituální odstup a emoční zdrženlivost.

ZDRŽENLIVOST KOMUNIKAČNÍ

Komunikační zdrženlivost představuje vědomé a systémové omezení expresivity v řečovém jednání, které slouží jako primární nástroj tlumení strukturní konfliktnosti superkmene. Nejedná se o pouhou pasivitu, nýbrž o kulturní ctnost urbanity, která je nezbytným znakem řeči typu Homo urbanus. Zdrženlivost funguje jako filtr, který brání přímému vyjádření afektů a bezprostředních emocí, čímž snižuje riziko nepředvídatel-

né eskalace v anonymním prostoru. V prostředí superkmene jsou řečové prostředky zdrženlivosti (jako je eufemizace, modální oslabování či strategické mlčení) systematicky kultivovány, neboť bez nich by anonymní interakce nebyla v dlouhodobém měřítku udržitelná a vedla by k rychlé degradaci interakčního bezpečí.

ZDVOŘILOST NEGATIVNÍ

Negativní zdvořilost označuje soubor strategií zaměřených na ochranu autonomie a osobního prostoru adresáta. Realizuje se prostřednictvím nepřímých formulací, omluv a distančních prostředků. Negativní zdvořilost minimalizuje zásah do svobody adresáta. Upozorňujeme, že její nadměrné užívání může působit chladně. Je v kontrastu k pozitivní zdvořilosti. Slouží spíše k prevenci konfliktu než k jeho mírnění.

ZDVOŘILOST POZITIVNÍ

Pozitivní zdvořilost označuje soubor strategií zaměřených na posilování vztahové blízkosti, solidarity a sounáležitosti mezi komunikanty. Realizuje se prostřednictvím afektivních oslovení, expresivity a otevřeného sdílení postojů. Pozitivní zdvořilost podporuje afiliaci a redukuje sociální distanci. Stavíme ji do kontrastu s negativní zdvořilostí. Je citlivá na kontext a vztah účastníků. Jejím cílem je potvrzení pozitivní tváře.

ZDVOŘILOST ŘEČOVÁ

Řečová zdvořilost představuje klíčový regulační mechanismus konfliktů v superkmenech. Zdvořilost označuje soubor řečových strategií, které chrání účastníky interakce. Zdvořilost není morální hodnota. Je nástrojem přežití. Řečová zdvořilost omezuje agresi. Stabilizuje veřejný prostor. Je kulturně naučená. V superkmenech je nezbytná pro soužití. Zdvořilost společně s normativností a zdrženlivostí fungují jako ochranné bariéry. Řeč zajišťuje, že interakce proběhne bez eskalace. Interakční bezpečí pomocí zdvořilosti

je základní stabilizační hodnotou superkmene.

ZMĚNA KULTURNÍ

Kulturní změna odkazuje na modifikaci řečových norem v reakci na konfliktní dynamiku superkmene. Vyjadřuje proměnu společenských hodnot a očekávání. Řeč je citlivým indikátorem kulturní změny, neboť její prostředky mají schopnost rychle re-

agovat na evoluci superkmene. Pokud v superkmeni vyvstane vnitřní konflikt, mluva se automaticky přizpůsobí a uvnitř společnosti se ustaví nové formy vyjadřování. Jinými slovy lze říci, že dochází k paradigmatické změně, která je pozvolná a neviditelná. Superkmen je tak schopen urychlovat kulturní inovace. Mluva a její diachronie odrážejí proměnu společnosti v jejím historickém vývoji.

- Augé, M. (1995). *Non-places: Introduction to an anthropology of super-modernity*. Verso.
- Bail, C. A., et al. (2018). Exposure to opposing views on social media can increase political polarization. *Proceedings of the National Academy of Sciences*.
- Bateson, G. (1936). *Naven: A Survey of the Problems suggested by a Composite Picture of the Culture of a New Guinea Tribe drawn from Three Points of View*. Cambridge University Press.
- Bauman, Z. (2000). *Liquid modernity*. Polity Press.
- Benkler, Y., Faris, R., & Roberts, H. (2018). *Network Propaganda: Manipulation, Disinformation, and Radicalization in American Politics*. Oxford University Press.
- Berger, P. L., & Luckmann, T. (1966). *The Social Construction of Reality: A Treatise in the Sociology of Knowledge*. Doubleday.
- Boehm, C. (1999). *Hierarchy in the Forest: The Evolution of Egalitarian Behavior*. Harvard University Press.
- Bourdieu, P. (1982). *Ce que parler veut dire: L'économie des échanges linguistiques*. Fayard.
- Bourdieu, P. (1991). *Language and Symbolic Power*. Harvard University Press.
- Bright, J. (2018). Explaining the emergence of political fragmentation on social media. *Public Administration*.
- Brown, P., & Levinson, S. C. (1987). *Politeness: Some universals in language usage*. Cambridge University Press.
- Brown, P., & Levinson, S. C. (1987). *Politeness: Some universals in language usage*. Cambridge University Press. (Původní práce 1978).
- Coser, L. A. (1956). *The functions of social conflict*. Free Press.
- Coser, L. A. (1967). *Continuities in the study of social conflict*. Free Press.
- Culpeper, J. (2011). *Impoliteness: Using language to cause offence*. Cambridge University Press.
- Dunbar, R. (1996). *Grooming, gossip, and the evolution of language*. Harvard University Press.
- Dunbar, R. I. M. (1992). Neocortex size as a constraint on group size in primates. *Journal of Human Evolution*, 22(6), 469-493.
- Dunbar, R. I. M. (1996). *Grooming, Gossip, and the Evolution of Language*. Harvard University Press.
- Dunbar, R. I. M. (2010). *How Many Friends Does One Person Need? Dunbar's Number and Other Evolutionary Quirks*. Faber & Faber.
- Eelen, G. (2001). *A Critique of Politeness Theories*. St. Jerome Publishing.
- Garfinkel, H. (1967). *Studies in Ethnomethodology*. Prentice-Hall.
- Geertz, C. (1973). *The Interpretation of Cultures*. Basic Books.
- Goffman, E. (1956). *The presentation of self in everyday life*. Doubleday.
- Goffman, E. (1967). *Interaction Ritual: Essays on Face-to-Face Behavior*. Anchor Books.
- Goffman, E. (1971). *Relations in public: Microstudies of the public order*. Basic Books.
- Grice, H. P. (1975). *Logic and conversation*. In *Syntax and Semantics*. Academic Press.
- Interian, A., et al. (2022). [Analýza digitální komunikace a toxicity v sítích].
- Jakobson, R. (1960). *Linguistics and Poetics*. In *Style in Language*. MIT Press.
- Kavanagh, J., & Rich, M. D. (2018). *Truth Decay: An Initial Exploration of the Diminishing Role of Facts and Analysis in American Public Life*. RAND Corporation.
- Lakoff, R. (1975). *Language and Woman's Place*. Harper & Row.
- Leech, G. (2014). *The pragmatics of politeness*. Oxford University Press.
- Leech, G. N. (1983). *Principles of Pragmatics*. Longman.

SLOWIK, Miroslav, LOVÓN CUEVA,
Marco Antonio, HOTAŘOVÁ, Liana.

EL LENGUAJE DE LA SUPERTRIBU
DICCIONARIO DE TÉRMINOS
DE CORTESÍA Y CONFLICTO

[Edición peruano-checa, encuadernación inversa].

Universidad Técnica de Liberec. 2025.

Mgr. Miroslav SLOWIK, Ph.D
Dr. Marco Antonio LOVÓN CUEVA
Mgr. Liana Hotařová, Ph.D.

EL LENGUAJE
DE LA SUPERTRIBU

diccionario de términos
de cortesía y conflicto

LIMA - LIBEREC
2025

Slowik, M., Lovón Cueva, M. A. & Hotařová, L. (2025).
El lenguaje de la supertribu: diccionario terminológico
de cortesía y conflicto. Universidad Técnica de Liberec.

1. Pragmática 2. Diccionario 3. Lingüística Aplicada
4. Antropología 5. Conflicto

I. La República Checa II. El Perú

© Universidad Técnica de Liberec
Liberec

<https://www.tul.cz/en/home-page/>

Primera edición, Liberec, diciembre 2025

ISBN 978-80-7494-768-1

Autores

© Miroslav Slowik

© Marco Antonio Lovón Cueva

© Liana Hotařová

Correctores de estilo

Lic. Faustina Cáceres de La Cruz

Lic. Flavio Mitchell Álvarez Gamarra

Edición y diagramación

Mgr. Hana Valešová, Ph.D.

nakladatelství Lukáš a syn, Brno

Reseñistas

Dr. Lucía Cantamutto, Universidad Nacional de Río Negro - CONICET,
Argentina

Doc. Jasňa Pacovská, Ph.D., Universidad Técnica de Liberec,
La República Checa

PEER REVIEW

La publicación ha sido sometida a un proceso de revisión
mediante el sistema "doble ciego", que preserva el anonimato
de los autores y de los evaluadores.

SIN SESGOS

Somos conscientes de que el término 'tribu' ha arrastrado un sesgo colonial, exótico y evolucionista en la historia de las ciencias y en ciertos grupos sociales, lo cual rechazamos de manera categórica. En este diccionario, el concepto de supertribu no refiere a ningún estadio "primitivo", "desfasado" o "incompleto" ni apela a la organización de las comunidades indígenas originarias —cuyos sistemas de cortesía y convivencia son, de hecho, sofisticados—. Por el contrario, situamos el concepto de "supertribu" desde un sentido estrictamente biosocial, con el fin de describir la anónima, amplia y acelerada aglomeración de las sociedades contemporáneas, donde el ser humano se ve obligado a crear estrategias de supervivencia verbal ante el encuentro constante con extraños y frente a la escalada de conflictos que pueda surgir.

Los autores

INVENTARIO

De Lucy a la supertribu	PE
Invitación a habitar	PE
Introducción	PE
Puntos de partida	PE
Organización del entramado conceptual	PE

PRESUPUESTOS TEÓRICOS

SUPERTRIBU	
Definición de la entrada central	PE
CONFLICTO	
Definición de la entrada isotópica	PE
FRENO VAGAL CARDÍACO	
Definición de la entrada axiomática	PE

LEMARIO	PE
GLOSARIO	PE

PAUSA ANTICISMOGENÉTICA

Gravedad	PE
Antílope	PE
Buenos días	PE
En la cocina	PE
En el lecho	PE
Gravedad cero	PE
Bibliografía	PE

Estamos entrando en una era en la que el lenguaje deja de ser un puente y se convierte en un arma. Este texto no es solo un prólogo tradicional. Es un informe urgente sobre el estado de nuestro lenguaje común, un mensaje escrito en las condiciones de campo de la supertribu digital y urbana.

Como lingüista, he observado durante años las estructuras del lenguaje, su gramática y su composición, pero hoy siento la necesidad urgente de observar sus cicatrices. La supertribu en la que vivimos —ese entorno anónimo, superpoblado y fragmentado de las ciudades modernas y las redes digitales— es un organismo fascinante, pero aterrador. Este diccionario surgió de una profunda angustia por la facilidad con la que, en el anonimato de la multitud, nos convertimos en depredadores del lenguaje y por la rapidez con la que se disuelve nuestra homeostasis comunicativa común.

Hace años, mientras leía trabajos científicos, me impactó profundamente la historia de Lucy, el fósil *Australopithecus afarensis*. Me fascinaba la inconcebible brecha temporal que nos separa de los orígenes de nuestra especie. Cuando el fósil de Lucy llegó a Praga, me quedé allí de pie, «cara a cara» con los frágiles restos de nuestra antepasada, y sentí un extraño vértigo. Me pregunté: ¿Qué le ha pasado al ser humano? ¿Y qué le sucederá a un ser que ha desarrollado la herramienta más hermosa y compleja, el lenguaje, para que ahora esta herramienta comience a volverse contra él mismo?

El lenguaje, que una vez nos sacó de la sabana y nos permitió crear comunidades, se está convirtiendo en una herramienta de aislamiento en el contexto de la supertribu. Vemos a los líderes mundiales comportarse de forma depredadora y observamos cómo los territorios antes unificados se desintegran en «reservas» aisladas, cómo los Iguales se convierten en Diferentes, cómo nos encerramos en reservas digitales en las que nos atrincheramos frente a lo extraño. Esa extrañeza ya no viene del exterior, puede aparecer de repente en nuestro vecino, en la persona con la que compartimos el espacio, pero ya no el código común de la cercanía humana. Es un signo del futuro inevitablemente complejo y de la crisis hacia la que nos dirigimos como humanidad y cuyo umbral ya hemos cruzado.

Por eso, este libro está concebido como un protocolo austero: este diccionario no es solo una lista de términos técnicos. Es un mapa del campo minado en el que se ha convertido nuestra comunicación, que a menudo desemboca en un malentendido mutuo y, en cierta medida, claramente declarado. También es un intento de nombrar a los demonios que se esconden detrás de nuestra cortesía cotidiana, o detrás de su falta.

Junto con mis colegas, hemos intentado pulir la terminología para ayudar a afinar los conceptos que, de otro modo, se pierden en el ruido informativo actual. Les presentamos, entre otros, conceptos como «depredador verbal», «presupuesto de invasión» o «tribalización digital»,

con la esperanza de que nombrar el mal sea el primer paso para dominarlo. Si nuestra especie sigue definiéndose por el lenguaje, no debemos permitir que este lenguaje nos prive de nuestra humanidad.

Tomen en serio este mensaje. Es hora de empezar a escuchar las cicatrices.

Lugar del crimen:	MUNDO (Liberec / Lima)
Fecha:	2025
Autor principal	Miroslav Slowik

INVITACIÓN A HABITAR

Ustedes entran en un espacio que no es un mero archivo de información, sino un lugar de estancia verdadera e insustituible. Este libro ha sido confiado a la mecanografía: un medio que, por su esencia técnica, rechaza la facilidad de la cursiva y la esterilidad de los enlaces digitales automatizados. Es nuestra elección consciente, no una carencia. Creemos, en efecto, que la verdad sobre el lenguaje no se manifiesta en un clic rápido, sino en la resistencia del material y en el tiempo dedicado a hojear las páginas.

En el mundo de la ciencia, cada vez más dominado por el dictado anónimo del Man heideggeriano (el «Se» impersonal) y por la lógica rapaz de las métricas de logros científicos, a menudo se olvida el fluir lento del tiempo y el silencio de la reflexión. La ciencia misma se ha convertido en parte de la supertribu digital, y la capacidad de escuchar y de habitar realmente junto a la palabra se está desvaneciendo. El ser humano es arrojado a sistemas de citas monitoreadas, siente la presión de los Otros que quieren medir su pensamiento. Solo consiguen despojarlo de su «Yo» individual para sustituirlo por una función en la red global. El valor de un científico se define entonces por su posición en una cuadrícula de listados estadísticos.

Nosotros queremos volver a lo antiguo e invitarles a un ritual. La ausencia de referencias cruzadas en este diccionario es un desafío deliberado a su propia preocupación por el sentido. Es un espacio en el que los vínculos entre la fría entrada terminológica y el frágil destino de Lucy deben ganárselos con su propia vigilia y paciencia.

No les presentamos un mapa con rutas trazadas ya desde el umbral. Les ofrecemos una estancia en la que deben abrirse camino hacia el conocimiento hojeando por sí mismos. Presten atención al silencio entre líneas y al peso de cada pulsación de la máquina de escribir. Solo en este movimiento lento y concentrado puede su «Yo» liberarse del silencio ruidoso de las estadísticas y empezar a percibir realmente dónde termina la cortesía y dónde comienza la depredación. Nosotros no medimos nada, intentamos pensar las cosas. ¡No queremos contar ocurrencias de fenómenos lingüísticos, queremos contar con el ser humano! No nos ocupamos de la estadística, en la que el individuo se pierde tras la burocracia; observamos al ser humano en el habla.

Este libro los conduce desde el testimonio personal hasta el diagnóstico general, desde la soledad de Lucy hasta los mecanismos de la supertribu. Solo cuando hayan recorrido todo este espacio, cuando hayan dejado atrás las historias de Lucy y se hayan asomado a las profundas cicatrices que el conflicto dejó en nuestra habla, vuelvan al principio, al inventario. El contenido que allí les aguarda no es un manual de instrucciones, sino un espejo retrovisor y una confirmación de su camino. Es el momento en que el caos vivido de la estancia se transforma en conciencia clara.

Que todo lo que encuentren y escuchen en esta estancia sea sometido a la discusión y al pensamiento crítico. Nuestra tarea aquí no es mostrar una verdad absoluta sobre las cosas. Con cada concepto del diccionario solo operamos «de algún modo», porque tenemos con él una determinada experiencia vivida como hispanistas cuya

lengua materna es el checo. Además, está nuestro amigo —peruano— como hablante nativo del español de Perú, quien también aporta su visión. Para que él pudiera completar el diccionario desde su lado cultural del libro, lo invitamos a una estancia de investigación semestral en las Montañas de Jizera, bajo cuyos hermosos y profundos bosques se asienta la ciudad industrial de Liberec.

Estén aquí con nosotros y, si las entradas les parecen demasiado simples o si incluso tienen la impresión de que carecen de definición científica, no se equivocan. Cada una de ellas merecería un estudio independiente que, por supuesto, tendría que construirse desde el saber de diversas disciplinas. Para ello, los lingüistas solos no bastamos.

Por eso, se trata de un manifiesto con el que queremos provocar una nueva orientación en el estudio del habla humana: con profundas conexiones con otras ciencias humanas, sobre las máquinas parlantes que dirigen este mundo, sobre el lenguaje con el que las máquinas nos hablan y sobre los algoritmos que nos sirven prefabricados de pensamiento en un formato de scroll simplificado. A menudo nos alegran por cómo nos ayudan a orientarnos; sin embargo, precisamente por el hecho de que ya no nos orientamos por nosotros mismos, estos algoritmos se convierten en nuestros controladores.

Garabateen en este diccionario como si fuera un cuaderno, porque necesitamos anotar las ideas para luego poder asirnos a ellas. Si les interesa, entraremos con gusto en diálogo con otros científicos que seguramente enriquecerán nuestro esbozo de cómo podrían ser las cosas (y que tal vez no sean así en absoluto). Instamos a la comunidad científica a centrarse en el habla (hablar) más que en la lengua (lenguaje), y a que lo hagan lingüistas, sociólogos y antropólogos juntos, con la ayuda de otros que sepan dónde está el quid de la cuestión, venga de donde venga. Tomen este texto como la expresión de una cierta actitud underground de intelectuales que están satisfechos porque pueden pensar las cosas, no porque tengan que marcar otra casilla en su lista de obligaciones.

Lo que ofrecemos es una «lingüística del testimonio». No hemos escrito un diccionario que defina las cosas con claridad (cf. lat. finis); los conceptos presentados se resisten a una definición cerrada. Si buscáramos una para cada entrada por separado y por nuestra cuenta, nos tomaría una década y media alcanzar el estado actual de las cosas.

¿Realmente disponemos de ese tiempo?

En su lugar, ofrecemos una forma de obligar al lector a «permanecer» realmente en cada entrada antes de correr hacia otra. No es un diccionario para explicar significados; es un diccionario que se puede leer incluso cuando no se busca nada.

No ofrecemos un catálogo de síntomas, sino un tertium comparationis que yace profundamente bajo las estructuras lingüísticas de la cortesía. Es la única manera en la que los fenómenos del habla y el lenguaje pueden ponerse en comparación. Nos negamos a comparar las etiquetas de diferentes culturas en su superficie, pues sus estrategias son tan diversas que, sin una base más profunda, resultan incommensurables. Nuestro objetivo es revelar esa estructura profunda en la que recién se manifiesta el sentido de aquellas identidades culturales, o quizás podríamos decir, de las máscaras de cortesía. Ofrecemos un punto cero desde el cual empezar a comparar realmente cómo las distintas supertribus domestican el miedo y cómo construyen su seguridad en el habla.

Habiten aquí con nosotros. En el respeto al lenguaje, en el cuidado de la palabra y en la valentía de no buscar caminos fáciles.

INTRODUCCIÓN

El diccionario «El lenguaje de la supertribu» constituye el marco terminológico para el estudio de la cortesía verbal, la comunicación y el conflicto en las condiciones de la organización urbana moderna. El término «supertribu», como concepto analítico, permite abordar las interacciones en un entorno superpoblado, anónimo y socialmente heterogéneo, donde el ser humano se ve obligado a coexistir con actores ajenos.

La obra interconecta conceptos clave y establece una nueva dirección en la investigación interdisciplinaria. Funciona como un denominador común para la comparación objetiva de estrategias de cortesía y actos de habla a través de diversos sistemas culturales. El objetivo es profundizar en el componente biosocial del lenguaje, donde el habla no figura meramente como un canal de información, sino como una herramienta de regulación de conflictos y de garantía de seguridad.

La premisa fundamental es la concepción del habla como una forma de acción social. En las condiciones de la supertribu, donde los contactos son frecuentes y de corta duración, el habla se convierte en una herramienta clave de adaptación. A través de estrategias discursivas y claves comunicativas, la interacción se mantiene por debajo del umbral de la escalada, preservando así un orden social funcional. El diccionario refleja la tensión entre la esencia biológica de la comunicación y su marco tecnológico, distinguiendo entre los mecanismos de estabilización de la supertribu física y las tendencias desestabilizadoras de la retribalización digital.

La cortesía se entiende aquí como un sistema dinámico de estrategias condicionadas culturalmente, que actúa como síntoma de una estructura biosocial universal y más profunda. El diccionario revela las propiedades ocultas de la clave comunicativa, que no es otra cosa que el conjunto de reglas mediante las cuales los participantes interpretan el significado de los enunciados y su aceptación social. Se distingue entre diversos tipos de juegos de lenguaje: el juego centripeto, orientado a la protección de la autonomía y la comunicación indirecta, y el juego centrífugo, caracterizado por la transparencia pragmática y un mayor grado de negociabilidad del significado. Así, la supertribu se manifiesta como una red de interacciones temporales en un área etnolingüística donde opera un mercado lingüístico homogéneo. Este sistema se rige por un agente de seguridad interno que impide la segmentación en grupos tribales, aunque los cambios digitales actuales y la radicalización del discurso público sugieren un desplazamiento hacia la segregación y la degradación de las normas.

El tema central es el potencial conflictivo del habla. En un entorno superpoblado, el conflicto es una propiedad estructural de cada interacción, no una patología. El habla, como adaptación, sirve para que este conflicto inherente permanezca bajo el umbral de la escalada, enmascarado por el ritual y el comportamiento normativo. Asimismo, la distancia lingüística desempeña un papel relevante como categoría pragmática compleja, realizada tanto en la sintaxis como en la elección de los actos de habla. El diccionario ofrece el aparato conceptual necesario para comprender la estructura

profunda del habla como mecanismo clave de regulación social en la era moderna.

En síntesis, «El lenguaje de la supertribu» es un diccionario especializado que establece un marco teórico interdisciplinario para comprender que el habla, por medio de la cortesía, ha aparecido como una herramienta que evita la generación de conflictos en diversas comunidades urbanas actuales. Así, el habla brinda la seguridad que preserva el orden social ante cualquier tensión.

PUNTOS DE PARTIDA

El diccionario «El lenguaje de la supertribu» no es un mero compendio lexicográfico de pragmática o sociolingüística. Representa un nuevo principio integrador que reconfigura estas disciplinas en torno a una cuestión fundamental: cómo funciona el habla como mecanismo esencial de regulación de las relaciones en una sociedad moderna y altamente interconectada. En lugar de añadir otra capa terminológica, cambia la perspectiva de interpretación de los conceptos existentes, convirtiéndolos en un mapa conceptual interrelacionado. Reconocemos que la situación en la supertribu es de tal complejidad que su descripción técnica aún choca con ciertos límites. Por ello, el diccionario pretende servir como un punto de orientación fundamental que ayude, posteriormente, a revelar otras características «supertribales» del habla.

Nuestro enfoque de la cortesía se distancia de los modelos universalistas, como la teoría de Brown y Levinson (1978), cuyos marcos presuponen reglas de validez general y estrategias racionales por parte del hablante. «La lengua de la supertribu» demuestra que la cortesía y la amenaza a la imagen pública (face) son construcciones culturales y situacionales, además de estar condicionadas biológicamente. Por tanto, no entendemos el habla como una estrategia individual de optimización, sino como un orden regulador colectivo que surge como respuesta a las condiciones físico-biológicas de la convivencia. En este sentido, el diccionario trasciende incluso la concepción goffmaniana de los rituales de interacción; aquí, el ritual no es solo una reparación de un equilibrio alterado, sino una estructura preventiva de todo el ecosistema lingüístico que evita la escalada del conflicto en un entorno anónimo.

El diccionario deja de lado las concepciones prescriptivas de la cortesía de Lakoff o Leech. Estos sistemas no son rechazados, sino entendidos como síntomas funcionales de una necesidad de seguridad más profunda. En lugar de presuponer una «comunicación correcta» consensuada, el diccionario establece una concepción funcional de la cortesía como herramienta para gestionar el potencial conflictivo, acercándose así a las reflexiones críticas de Watts o Locher. Una aportación fundamental es la vinculación de la pragmática con el pensamiento antropológico y evolutivo (Bateson, Lévi-Strauss, Geertz). Mientras que la antropología clásica estudiaba comunidades estables, nuestro diccionario se centra en las relaciones inestables y fragmentadas de la supertribu moderna.

Asimismo, nos distanciamos de las interpretaciones puramente biologicistas (Dunbar, Trivers, Wrangham). Las predisposiciones biológicas por sí solas no explican las normas lingüísticas concretas; estas surgen únicamente en la praxis social como instituciones culturales (Berger y Luckmann). La novedad del diccionario radica también en su reflexión sobre la comunicación mediática y fenómenos como las «cámaras de eco» (echo chambers) o la polarización. No los interpretamos meramente como un problema tecnológico, sino como la consecuencia

del colapso de una clave comunicativa compartida, donde el habla deja de regular y comienza a radicalizar.

Al mismo tiempo, relativizamos la concepción del habla como una herramienta de poder y dominación (Bourdieu). Inspirándonos en Boehm, mostramos que la cortesía y el ritual en la supertribu siguen orientados, más bien, hacia el equilibrio del poder y la limitación de la dominancia.

El eje teórico del diccionario es el concepto de habitus lingüístico cortés, que desplaza la comprensión de la cortesía de estrategias aisladas hacia un modo de actuar internalizado. Así, «La lengua de la supertribu» representa una síntesis de lingüística, antropología y sociología que entiende el habla como un mecanismo frágil, mantenido culturalmente, que evita la desintegración de la sociedad en fragmentos mutuamente ilegibles.

Antes de que el lector se adentre en el laberinto de las entradas, debe atravesar un proceso de anclaje conceptual que define la óptica de toda la investigación. Este proceso se divide en tres segmentos teóricos dominantes que conforman los presupuestos teóricos del diccionario y establecen su rigor analítico.

El primer y más significativo segmento es la entrada central «Supertribu». Esta entrada no está incluida en el glosario alfabético, sino que se presenta como un tratado independiente al inicio del libro. Constituye el fundamento sobre el cual oscilan todos los demás términos. Mientras que el explicandum (el concepto a explicar) se retoma de Desmond Morris (1969), desarrollamos aquí un explicans extensional: una explicación detallada que adapta el concepto etológico a las necesidades de la lingüística moderna. La supertribu se define aquí como un tipo específico de orden social que surge en condiciones de alta densidad sociológica y anonimato.

El segundo segmento es la entrada isotópica «Conflicto». Su posición adelantada respecto a la parte alfabética establece la isotopía semántica fundamental. El conflicto no representa aquí un mero tema, sino un filtro teórico a través del cual se definen todos los términos subsiguientes. Esta entrada explica por qué, incluso en los actos de habla más corteses, debemos buscar rastros de tensión latente. Bajo la óptica de este diccionario, ningún acto de habla en la supertribu es plenamente comprensible sin entender su ratio conflictiva; el conflicto se entiende como un isótopo presente en cada elemento del sistema.

El tercer pilar, y de carácter axiomático, es la entrada «Freno vagal cardíaco». Este concepto constituye el punto de anclaje biológico y neurológico de todo el diccionario. Mientras que la supertribu define el entorno y el conflicto la dinámica de las relaciones, el freno vagal representa el aparato fisiológico interno del hablante que permite el compromiso social. Partimos del supuesto de que el habla no es solo un proceso cognitivo, sino que está profundamente ligada al sistema nervioso autónomo. Este «freno» (basado en la teoría polivagal) es el mecanismo que, en estado de reposo, inhibe los instintos defensivos y permite al actor pasar de la reactividad (ataque/huida) a la acción discursiva prosocial. Su inclusión es esencial para comprender que la cortesía en la supertribu no es un simple barniz cultural, sino el resultado de una remediación funcional de la tensión biológica. Si el freno vagal falla debido al estrés o al anonimato, el hablante pierde la capacidad de regulación pragmática fina y recurre a la agresión verbal o a la parálisis.

El glosario propiamente dicho está concebido de forma relacional; las entradas no ofrecen significados aislados, sino que forman un mapa coherente del comportamiento lingüístico adaptativo. Para mantener la pureza teórica, las entradas no incluyen ejemplos de oraciones o enunciados concretos; el énfasis recae en la estructura profunda, no en las realizaciones superficiales. La organización sigue un principio de dependencia sintáctica: del núcleo al modificador. Las entradas se ordenan alfabéticamente

según el sustantivo, al que se posponen los adjetivos. Por ejemplo, el concepto «habitus lingüístico cortés» se encuentra bajo la entrada «habitus zdvořilý řečový» (habitus cortés lingüístico).

El diccionario, junto a términos consagrados, establece conceptos que hasta ahora carecían de unidad terminológica en la literatura especializada, como espontaneidad, cautela lingüística o depredador lingüístico. La obra es bilingüe, con una encuadernación inversa (dos caras). Ninguna lengua es primaria; ambas partes se encuentran en el centro del libro, donde sus interpretaciones se confirman mutuamente. Para las citas, las páginas están marcadas con los prefijos CZ y PE.

Respecto de los lemas, estos aparecen en mayúsculas. Luego se proponen las definiciones. En los casos necesarios, se presentan ejemplos a modo de ilustración del contenido del diccionario.

Se trata de un manual de autor, no normativo y no enciclopédico. El objetivo no es educar al usuario de la lengua, sino diagnosticar algoritmos de interacción reales. Conceptos como defección, depredación o mimetismo se ven aquí como estrategias racionales de actores que buscan optimizar su propia función de recompensa (payoff function) en un entorno donde el anonimato ha sustituido a la biografía compartida.

Deseamos ofrecer también a los lectores una pausa anticismogenética. El orden alfabético y lógico se interrumpe deliberadamente en seis lugares mediante hojas de papel amarillo que contienen fragmentos del testimonio sobre el personaje de Lucy. Estas superficies amarillas no son un adorno estético, sino un obstáculo físico y psíquico al flujo automático de información. En la comunicación depredadora de la supertribu, que nos empuja a una reactividad constante y a cadenas anticismogenéticas de conflictos, esta pausa es un momento necesario de silencio. La hoja amarilla exige del lector un gesto de detención y aliento. Lucy aparece aquí como un ancla evolutiva que devuelve la dimensión de la fragilidad humana y la corporeidad a la fría máquina diagnóstica del diccionario.

Estos pasajes son sondas fenomenológicas en las que los conceptos teóricos se «escriben» en la carne humana. Mientras las entradas describen los mecanismos fríos de las cicatrices y los juegos de poder, las hojas amarillas ofrecen asilo y una visión vertical de nuestra historia común. La pausa anticismogenética es una invitación a conquistar, incluso en medio del análisis de los choques comunicativos, un espacio para el rostro humano y a ser conscientes de que, bajo la capa de los algoritmos, sigue respirando el mismo primate vulnerable.

SUPERTRIBU

Definición de la entrada central

La supertribu designa una forma de organización social humana histórica y evolutivamente tardía, que surge al superar el tamaño regulable biológicamente de los grupos humanos primarios. El término fue utilizado por primera vez por Desmond Morris en su libro *The Human Zoo* (1969), donde designa formaciones sociales cuya numerosidad, anonimato y complejidad estructural ya no permiten la regulación de las relaciones interpersonales a través del conocimiento personal directo, las señales biológicas de dominancia y el control social natural.

La supertribu se establece mediante un desarrollo gradual desde pequeñas formaciones tribales y protosociales, en las cuales la jerarquía social era legible, los roles eran claros y los conflictos se regulaban mediante mecanismos etológicos. La saturación civilizatoria del espacio vital de los grupos primigenios por parte de grupos adicionales genera una presión hacia la reducción del espacio para todos. El desplazamiento por el territorio se vuelve cada vez más conflictivo, dado que se producen contactos más frecuentes con grupos ajenos que defienden su territorio frente a la entrada de extraños. En el curso de la evolución cultural, se produce una homogenización de estas unidades mediante su unión y mestizaje, proceso que avanza a la par de la erradicación de otros grupos, la ocupación de sus espacios y la subsiguiente expansión. Por homogenización entendemos una convergencia continua, un aumento progresivo de los contactos, el intercambio de innovaciones y, finalmente, la integración en una unidad mayor. Esta convergencia se llevó a cabo primero a nivel de la comunidad lingüística compartida y, posteriormente, a nivel de estructuras sociales más abstractas, las cuales Pierre Bourdieu describe como mercados lingüísticos (1991). En estos mercados, el lenguaje ya no funciona únicamente como una herramienta de entendimiento, sino como un medio de distribución del poder simbólico, el prestigio y el capital social.

Un rasgo fundamental de la supertribu es la superpoblación, entendida no solo cuantitativamente, sino cualitativamente: el individuo está expuesto a un contacto permanente con desconocidos, cuyo estatus social, intenciones o anclaje de valores no puede estimar con fiabilidad. Esta situación crea un peligro comunicativo latente, consistente en la posibilidad de conflicto, agresión simbólica o dominancia, sin que estos tengan que ocurrir abiertamente.

La supertribu es, por tanto, un entorno estructuralmente conflictivo en el cual el riesgo de interacción es inmanente a cada acto de habla. Por esta razón, en ella se institucionalizan las acciones de habla que, posteriormente, están o no expuestas a sanciones. Se trata de un tipo de ecosistema que se autogestiona como un entorno homogéneo que proporciona a los actores del habla seguridad, previsibilidad, el cumplimiento de sus expectativas y, por ende, una satisfacción derivada del éxito pragmático de su propia realización discursiva. El hablante se realiza a través del habla como ser humano. Es más, se realiza como el ser humano

que «se conoce en casa», ya que comparte el habla funcional de la supertribu. No es un extraño, aunque no lo conozcan, nunca haya oído hablar de él y sea totalmente indiferente. Es miembro de la misma supertribu al igual que cualquier integrante.

Se trata, de hecho, siguiendo la teoría de juegos, de una «función de pago» claramente positiva que perciben los actores en un entorno estable; experimentan la satisfacción de una comunicación exitosa y gestionada con seguridad. Podríamos denominar a tal comunicación como un intercambio de rituales discursivos. El carácter ritual del lenguaje viene dado por su estabilidad y por la norma a la que la comunidad ha llegado tras seleccionar una cantidad determinada, y culturalmente restringida, de comportamientos verbales ceremoniales. En la teoría de juegos, se afirma que la satisfacción derivada de un intercambio realizado —es decir, mediante una acción y reacción reguladas por normas— constituye una ventaja. Esta es la seguridad, la cual indica al participante en el mercado lingüístico que la comunicación futura será igualmente segura. Mediante una comunicación segura, la sociedad puede generar excedentes y crear valores, ya que sus miembros no centran sus esfuerzos en la resolución de múltiples conflictos interpersonales, sino que emplean su energía en satisfacer sus necesidades individuales y, por extensión, las colectivas. Surge así una sociedad de la abundancia. No obstante, para ello es imprescindible contar con un entorno lingüístico seguro.

La teoría del mercado lingüístico de Bourdieu se desplaza, por tanto, de la lengua en el sentido de «langue» al habla, realizada en un área cerrada, étnicamente delimitada y lingüísticamente específica. Esa área es valorativamente distinta de otras dominadas por la misma lengua. Con una sola lengua se pueden jugar juegos de habla funcionales con reglas estructuradas de forma distinta. Aquí nos permitiríamos corregir y rectificar el concepto de Bourdieu cambiando el adjetivo «lingüístico» por «verbal» o «del habla» (es decir, mercado del habla). Hemos decidido rectificar el término de Bourdieu, proponiendo el concepto de «mercado del habla» en lugar de «mercado lingüístico». Nuestra argumentación sostiene que el intercambio de capital simbólico y de rituales no ocurre en el sistema abstracto de la lengua (langue), sino en la realización concreta y situada del discurso (parole). Consideramos que el mercado es una entidad vinculada a un área cultural y a una vivencia específica. Dos regiones pueden compartir una misma lengua como sistema de signos —por ejemplo, España y un país latinoamericano— y, sin embargo, operar en mercados del habla distintos. En estos mercados, la eficacia de la comunicación, el prestigio y la seguridad ciudadana no dependen del código gramatical compartido, sino de las normas socioculturales que rigen la interacción viva. Es en este entorno seguro del habla donde la sociedad logra generar excedentes y transformarse en una sociedad de la abundancia.

A diferencia de la tribu, donde la orientación social se basaba en la experiencia personal y la interacción repetida, la supertribu se caracteriza por el anonimato y la ausencia de conocimiento previo. Como señala Morris (1967), los mecanismos biológicos de regulación de la agresión y la cooperación se vuelven disfuncionales en tales condiciones. Del mismo modo, Dunbar (1996) muestra que los límites cognitivos del cerebro humano no permiten una orientación estable en grupos que

superan los 150 individuos aproximadamente. La supertribu excede sistemáticamente estos límites. En consecuencia, los mecanismos de regulación biológica deben ser sustituidos por mecanismos culturales. Aquí, la cortesía verbal juega un papel clave como un mecanismo axiomático de seguridad y anticismogénico (Bateson 1936, Slowik 2024a); su propósito es neutralizar el potencial depredador de la comunicación humana.

La cortesía verbal crea un marco ficticio de previsibilidad social y permite la coexistencia de individuos sin necesidad de un anclaje relacional directo. En este sentido, la supertribu es insostenible sin una internalización e institucionalización de las normas de cortesía, y sin las sanciones que estabilizan el sistema del mercado verbal. En la supertribu se espera que cada hablante reflexione, por ejemplo, sobre un comportamiento verbal prohibido, ya que a través de este se le dificultará el camino para asegurar sus necesidades vitales. Estas no son solo fisiológicas (hambre, calor, agua, territorio), sino también necesidades sociales y emotivas.

La supertribu, por tanto, no es un mero hecho demográfico, sino una organización civilizatoria compleja en la que la lengua, inseparable del habla, se convierte en la herramienta primordial de regulación del espacio social. Nadie dirige la cortesía institucionalizada; es un sistema homeostático de autorregulación.

La supertribu representa la ecología fundamental de la comunicación moderna y el marco central para comprender la cortesía verbal en general, para la observación de la depredación verbal y para revelar la función de seguridad del lenguaje. La supertribu se entiende también como un entorno complejo en el cual se mueve el individuo que actúa mediante el habla. Este entorno se convierte, en última instancia, en el «mundo» para el actor, porque el ser humano no vive simplemente en un medio ambiente, sino única y exclusivamente en un mundo.

El concepto de supertribu permite ver las propiedades características de la formación social gracias a las cuales toda una serie de fenómenos del lenguaje y del habla —tradicionalmente fragmentados entre diversas subdisciplinas de la lingüística— pueden verse como manifestaciones sintomáticas de una misma base regulatoria profunda. Estas propiedades funcionan como las condiciones estructurales de la vida en la civilización en general. Tal base suele ser omitida en las descripciones parciales de las comunidades lingüísticas, ya que se encuentra subyacentemente o por debajo del nivel de las estrategias, formas y normas culturales específicas, cayendo más bien en el interés de la antropología que en el de la lingüística.

El término supertribu, de momento, no designa una forma de organización social cualitativamente «superior» o «mejor». El prefijo super- no se concibe aquí de forma valorativa, sino estrictamente cuantitativa: señala la masificación del espacio público, la concentración de individuos anónimos y el grado de densidad de interacción que supera fundamentalmente los límites de un grupo social biológicamente regulable. La lengua y el habla se convierten necesariamente en tales entornos en la herramienta primordial de orientación, regulación de conflictos y estabilización de expectativas, dado que los mecanismos estrictamente biológicos y etológicos directos de control del comportamiento fallan, no bastan o resultan insuficientes.

En gran medida, esta concepción de la supertribu puede situarse o comprenderse en la antropología urbana y el análisis lingüístico

del habla de la ciudad, ya que, desde estas perspectivas, la ciudad representa, histórica y actualmente, el espacio de laboratorio más visible de la convivencia supertribal. Sin embargo, sería engañoso limitar el comportamiento supertribal exclusivamente al entorno urbano. Las normas, los patrones discursivos y las bases de presuposición que surgen en las áreas centrales de la supertribu se han extendido en la historia moderna hacia la periferia, afectando también a individuos que viven de forma relativamente aislada. A través de los medios de comunicación, la educación, la administración y la comunicación digital, se ha producido una estabilización de estas normas, incluso donde falta la experiencia directa con una alta densidad de interacción.

La supertribu debe entenderse, por tanto, como un espacio disperso pero normativamente unificado, en el cual se comparten presuposiciones básicas sobre lo que es aceptable, seguro o amenazante en la acción del habla. Es en este marco donde fenómenos lingüísticos como la cortesía, sus excesos, la agresión verbal, la manipulación o la dominancia discursiva pueden interpretarse no como fenómenos aislados, sino como diversas realizaciones superficiales de un mismo mecanismo: la regulación de la convivencia en una comunidad humana superpoblada. El concepto de supertribu constituye así un marco analítico integrador, capaz de articular hallazgos lingüísticos previamente fragmentados dentro de una cosmovisión antropológica más vasta.

En su forma estable, la supertribu está significativamente protegida por el hecho de que en ella funciona predominantemente la comunicación cara a cara. La presencia del rostro del otro no es un mero detalle visual, sino un regulador antropológico clave del comportamiento. El rostro funciona como portador de identidad, emociones, vulnerabilidad y potencial de sanción. La mera presencia física de otro individuo activa mecanismos profundamente arraigados de autocontrol, empatía y anticipación de las consecuencias de las propias acciones. En otras palabras: el ser humano actúa de forma distinta si es visto que si no lo es. La comunicación cara a cara crea un marco natural de responsabilidad. El habla en ella está siempre encarnada, situada e inseparable del cuerpo del hablante. La mímica, la mirada, la entonación y las microrreacciones del destinatario crean una densa red de retroalimentación que regula la interacción en tiempo real. Esta retroalimentación es uno de los mecanismos de seguridad clave de la supertribu: amortigua la escalada del conflicto y mantiene la tensión latente en un plano simbólico y culturalmente procesado.

Una parte integral de la adaptación a la vida en la supertribu es la creación de un agente de seguridad interno. Se trata de un mecanismo psicolingüístico que evalúa en tiempo real la agresividad potencial del entorno y modifica los registros del habla para evitar una escalada descontrolada del conflicto. Este agente no es producto de la moral, sino del instinto pragmático de supervivencia. En situaciones de alta densidad social y anonimato (por ejemplo, en el transporte público), este agente toma el control del vector del habla y transforma la agresión latente en una forma de distancia ritual o indiferencia cortés. Ya a principios del siglo XX, Georg Simmel (1903, 1908) predijo de manera genial las transformaciones psíquicas e interactivas que conlleva la vida en la alta densidad de la metrópoli moderna —un espacio que hoy definimos como

supertribu. Simmel (1903) identifica la llamada actitud «blasé» o indiferencia intelectual como un mecanismo de defensa necesario del individuo frente al «exceso» de estímulos sensoriales y al contacto permanente con extraños. Esta indiferencia no es, en nuestra concepción, una falta de sentimiento, sino un agente de seguridad clave y una máscara funcional que, en la multitud anónima, protege la integridad del «Yo».

Al mismo tiempo, Simmel (1908) introduce en las ciencias humanas el concepto de la productividad constructiva del conflicto: para él, el conflicto no es un fenómeno negativo que disuelve la sociedad, sino una forma constitutiva de asociación que, a través de la tensión y su subsiguiente regulación, construye una estructura sólida del conjunto social. Es precisamente en esta idea donde se apoya nuestro diccionario al interpretar el conflicto como el motor primario del habla creadora, la cual, en la supertribu, transforma la agresión latente en un orden civilizatorio estable.

En la actualidad el problema fundamental surge cuando la comunicación de los miembros de la supertribu se desplaza masivamente a entornos donde los rostros desaparecen y son sustituidos por perfiles, avatares o signos anonimizados de las redes sociales. En este momento se produce una ruptura de los presupuestos básicos de la comunicación para los cuales el ser humano está evolutivamente adaptado. En la era digital actual, la supertribu atraviesa una crisis estructural. Mientras que en el espacio físico urbano el hablante está obligado a una cortesía ritual para minimizar el riesgo de interacción, las redes digitales permiten la aparición de burbujas comunicativas aisladas: las tribus digitales. En estas burbujas se produce una erosión de los frenos universales de cortesía, ya que el anonimato y la ausencia del cuerpo físico reducen el riesgo percibido de represalia inmediata. El resultado es la desintegración del consenso supertribal en favor de una solidaridad intragrupal agresiva y una hostilidad exterior. La sociedad humana, a través de sus logros digitales, se ha encaminado gradualmente hacia la retribalización.

Esta retribalización anula las condiciones de proximidad física y sanción social inmediata. El entorno digital anula lo que siempre fue presupuesto intersubjetivamente para el modelo comunicativo. La pérdida del rostro significa la pérdida de la responsabilidad corporal (Lévinas, 1961). Un perfil en una red social no porta vulnerabilidad, no siente vergüenza, dolor ni amenaza directa. En tal entorno, los mecanismos reguladores de la cortesía se debilitan y se activan patrones de comportamiento evolutivamente más antiguos que pueden calificarse de depredadores. El lenguaje deja de actuar como una herramienta de coexistencia y se convierte cada vez más en una herramienta de dominancia, ataque y exclusión simbólica del otro.

Esta fragmentación tribal retroactiva penetra desde el entorno digital al mundo físico, provocando la división de una imagen compartida del mundo en imágenes de distinta calidad. Al desestabilizar la imagen del mundo y romperla, surge una diversidad de mundos que pueden competir entre sí. La competencia, o agôn, conduce entonces a la muerte (agonía) del mundo compartido y, asimismo, a la fisura de la supertribu. La historia ya nos ha mostrado tales fracturas supertribales: se trata de las guerras civiles libradas en el seno del grupo original «NOSOTROS», el cual se bifurca en dos bandos enfrentados.

La posición que adoptan quienes hasta hace poco eran miembros de una misma tribu se convierte en la posición de dos contraculturas. Ha tenido que producirse una fragmentación supertribal que no pudo haberse originado de otra manera más que a través del habla.

El entorno digital acelera este proceso considerablemente al fomentar algorítmicamente la agrupación de opiniones afines y minimizar el contacto con la alteridad. Surgen las llamadas reservas de opinión, que no son meros filtros epistémicos, sino tribus simbólicas en toda regla. La gente se refugia en estas reservas para evitar confrontarse cara a cara y lidiar con su presencia. El mundo se ha acelerado y, a primera vista, simplificado; sin embargo, desde una perspectiva a largo plazo, se trata de un callejón sin salida en el que la humanidad ha entrado. Nos enfrentamos a un problema social de gran envergadura que merecería una educación profunda de todos los actores que utilizan la lengua y el habla. No obstante, ignoramos cuándo el ámbito educativo empezará a abordar esta cuestión con rigor para formar a los jóvenes, a los adolescentes y a todos los hablantes que están creciendo y viviendo en esta super-tribu en proceso de retribalización.

En estas reservas de opinión especializadas, los conflictos latentes emergen progresivamente a la superficie. Lo que en la super-tribu se mantenía en una forma latente y culturalmente procesada mediante la cortesía y las normas públicas, en las tribus digitales se abre y se radicaliza. El conflicto deja de ser una tensión regulada para convertirse en una lucha identitaria abierta. La otra parte ya no es percibida como un miembro de la super-tribu extensa, sino como una entidad ajena y amenazante.

Este proceso conduce a la fragmentación de la sociedad en grupos que operan en torno a fundamentos distintos: concepciones divergentes sobre la verdad, la justicia, la legitimidad de la autoridad o la propia realidad. No se trata simplemente de una pluralidad de opiniones —natural en sociedades complejas—, sino de un fundamentalismo de opinión. Este se caracteriza por la absolutización del marco propio, el rechazo al diálogo y la deslegitimación moral de los otros grupos e individuos.

El fundamentalismo de opinión es, en este sentido, un síntoma del colapso de la regulación supertribal. La sociedad deja de compartir una base de presupuestos común sobre la cual sería posible gestionar el conflicto como parte de un espacio compartido. Así, el conflicto no ocurre dentro de la supertribu, sino entre fragmentos que ya no se identifican como parte de un mismo todo. El entorno digital no solo revela esta desintegración, sino que la profundiza activamente al carecer de un elemento estabilizador clave: el rostro del otro como correctivo antropológico de la acción discursiva.

Desde este punto de vista, se muestra que las crisis actuales de cohesión no son primariamente crisis de opinión, sino crisis de la infraestructura comunicativa, que ha dejado de corresponder a los presupuestos biológicos y culturales de la interacción humana en la supertribu.

CONFLICTO

Definición de la entrada isotópica

En el entorno de la supertribu, definido por una alta densidad social y el anonimato, el conflicto deja de ser una anomalía para convertirse en el estado inicial de la interacción. A diferencia de las pequeñas comunidades tribales, donde el habla es el cemento de una identidad compartida, en la supertribu, el habla sirve para delimitar constantemente las fronteras frente a los «extraños». Los determinantes básicos de la interacción humana es una xenofobia codificada evolutivamente y la división instintiva de la humanidad en un grupo homogéneo «Nosotros» y una entidad ajena «Ellos» (Harari, 2013).

En el entorno de la supertribu, esta dicotomía genera una tensión interactiva permanente. El conflicto está presente ya en el propio proceso de «reducción» de la realidad: cada comunidad etnolingüística procesa las percepciones en una jerarquía conceptual única, creando así un paradigma dogmático cerrado. La dicotomía «conocido - desconocido» puede entenderse como la diferencia entre el grupo Nosotros y Ellos. Por tanto, entendemos aquí el conflicto como una tensión permanente entre la necesidad de cooperación y la necesidad de autoafirmación individual y (auto)defensa en un espacio superpoblado. Es un campo dinámico en el que cada acto de habla se convierte en una intrusión potencial en el territorio del otro.

En la estructura de este diccionario, el conflicto no figura como una entrada aislada, sino como una isotopía semántica, es decir, un elemento que se repite y conecta todas las demás entradas. Términos como depredación verbal, tribalización digital o jerarquía interactiva se definen en el glosario a través de su «ratio conflictivo». Esta isotopía garantiza la coherencia teórica del aparato conceptual: a través de las entradas individuales, el lector no solo sigue el vocabulario, sino que mapea los diversos módulos e intensidades del conflicto que configuran la comunicación contemporánea. La lingüística estructural tradicional, centrada en el sistema de la lengua, suele desplazar esta dinámica, ya que no considera el conflicto como un elemento sistémico de la gramática. Para poder realizar un análisis del comportamiento verbal en relación con una u otra lengua, necesitamos un fundamento adecuado que revele los conceptos más profundos, los cuales se pueden seguir y evaluar estadísticamente como registros rellenados por recursos lingüísticos concretos. En otras palabras, dentro del sistema puro de la lengua, el conflicto no existe como categoría; sin embargo, en el lenguaje y el habla cotidianos, está presente como una fuerza determinante.

Para la definición precisa de los términos en el glosario, utilizamos el conflicto como un operador semántico. El adjetivo «conflictivo» en las entradas individuales indica el potencial estructural de alterar el equilibrio interactivo. Distinguimos entre términos que son «fuentes de conflicto» y términos que sirven para su atenuación o mitigación estratégica. De este modo, el vago concepto de «conflicto» se convierte en una medida

exacta con la que se puede clasificar cualquier acto de habla en la supertribu.

La interpretación teórica del conflicto es, por tanto, inseparable de la redefinición de la cortesía, no como «amabilidad» u «ornamento», sino como una herramienta sofisticada para gestionarlo. Si la comunicación en la supertribu es intrínsecamente tensa, entonces los módulos de cortesía (por ejemplo, la «clave dogmática checa» frente al «liberalismo verbal español») representan diferentes procedimientos tecnológicos para sobrevivir en este entorno y alcanzar los objetivos propios sin que se produzca la destrucción total del vínculo social. Los módulos de cortesía se materializan a través de vectores verbales básicos con los que se puede entablar un juego verbal: centripeto y centrífugo, por ejemplo. Un vector resulta no conflictivo dentro de la cultura para la cual es prototípico o estereotípico, pero es conflictivo en aquella cultura en la que no figura como prototipo o estereotipo del juego interaccional. Las perspectivas ética y émica son puntos de vista clave que lo relativizan todo para determinar el conflicto.

Para definir esta isotopía, nos basamos en una triangulación de teorías adaptadas a las condiciones de la supertribu. El primer pilar es el enfoque de Erving Goffman (1967, 1981), quien interpreta el conflicto como una ruptura del orden ritual de la interacción y una amenaza a la «imagen pública». Es precisamente el ritual y el orden lo que procesa el conflicto en una estructura legible. Sin embargo, en la supertribu se produce un cambio: mientras que Goffman asumió el mantenimiento de la imagen como un principio cooperativo universal, en nuestro enfoque observamos también la ignorancia deliberada o el daño activo a la imagen del otro como una herramienta eficaz para ejercer el poder, especialmente en el entorno digital. Los hablantes no pueden conseguir siempre todo lo que quieren y satisfacer así sus necesidades vitales a través de formas ritualizadas y ceremoniales, que se formaron para mitigar el conflicto primordialmente; sin embargo, conseguir algo significa muchas veces aprovecharse del otro. Los rituales, entonces, siguen siendo conflictivos, sobre todo en los actos intrínsecamente descorteses que significan un coste en la parte del destinatario.

El segundo nivel lo constituye la teoría de Pierre Bourdieu (1982, 1991) sobre la violencia simbólica. Esta tesis muestra que el conflicto verbal en la supertribu es una violencia simbólica latente, donde el hablante, para mantener la estabilidad, se ve obligado a relegar sus preferencias en favor del otro. Esto crea un espacio interactivo provisional, pero al mismo tiempo sigue fijando el papel del destinatario como «desconocido» o extraño. El desconocido aquí no representa a un extraño en sentido etnolingüístico (ya que comparten el mismo código de habla funcional), sino que se convierte en tal a través de la contradicción interna de intereses personales que, en una situación «cara a cara», se encuentran en una oposición inevitable.

En esta triangulación, el tercer nivel se sostiene en lo que confirma Lewis A. Coser (1956, 1967). Para él, el conflicto no es un fracaso, sino un elemento constitutivo de la civilización. Por ejemplo, a través de la polarización «nosotros contra ellos», se puede generar una ilusión de seguridad y cohesión

dentro de las nuevas tribus digitales. En el marco de la tribu o del grupo cerrado, la seguridad es significativa, ya que a menudo no se permite la entrada de opiniones ajenas al grupo. La retribalización de la sociedad en el entorno digital tiene, por tanto, este aspecto de seguridad: el individuo que se siente ignorado en la supertribu, o que es incapaz de asegurar su propia posición, busca un orden más firme al cual aferrarse posteriormente. Tal individuo puede, en última instancia, sentirse más seguro dentro de un grupo pequeño y cerrado, dado que la supertribu le resulta demasiado peligrosa. Por lo tanto, el conflicto en la supertribu no es solo un accidente de la interacción, sino primordialmente un mecanismo de navegación social en el espacio de lo que se conoce como la modernidad líquida (Baumann, 2000) y, como ya hemos señalado, es inevitable.

En su esencia, el conflicto tiene una tendencia inherente a romper las cosas y llevarlas a un estado de entropía. Solo la existencia del habla fundacional o creadora puede actuar activamente contra esta deconstrucción del tejido social. El habla creadora se convierte así en el principal elemento de construcción de la formación social de la supertribu. En este sentido, se puede percibir también el significado cualitativo del prefijo «super-»: no solo como extensión cuantitativa, sino como designación de un principio de organización funcionalmente estable y «excelente». Se trata de un logro civilizatorio fundamental que ha sabido lidiar eficazmente con el conflicto, no eliminándolo, sino transformándolo en orden. Existen, pues, comunidades que comparten la misma lengua, pero que han permanecido en una organización tribal precisamente porque no han logrado desarrollar plenamente este mecanismo creador.

Sin embargo, hay que tener en cuenta que este habla creadora no siempre funciona de forma simétrica. A menudo sirve también como herramienta para ejercer un interés expresivo a través del cual uno reafirma su estatus y sus costumbres. Si este mundo se construye asimétricamente, el habla creadora también puede convertirse en un mecanismo de violencia simbólica que define a ganadores y perdedores en la interacción. Hoy en día son, ante todo, las naciones de estatus de gran potencia las que, mediante su habla creadora, o el lenguaje demiúrgico, pretenden dirigir el mundo para que trabaje en su propio beneficio. En su forma funcional y operativa, este habla se manifiesta como una acción política que manipula deliberadamente la superficie de fricción de la tensión latente. Las manipulaciones discursivas pueden parecer muy corteses mediante el uso de ciertos recursos verbales.

Por ello, el conflicto se inscribe en todas las entradas lexicográficas, ya que la homeostasis de la supertribu está dada por un proceso anticonflictivo. Como fuentes de conflicto podemos entender, ante todo, la tipología de los actores en el encuentro verbal: el defector, el hablante deficitario o el depredador verbal. El movimiento mismo que aleja o acerca a dos actores es inmanentemente conflictivo por la propia naturaleza de la biología: el vector centrífugo y centrípeto, así como el tipo de juego verbal, son a menudo medios de discordia. Además, están las herramientas de regulación y atenuación: los principios de adaptación pragmática, la elección de estrategias de cortesía como la remedialización,

la formalización excesiva o la desformalización del habla, el uso de estructuras de desagentivación para eludir la responsabilidad, los tipos de expresiones impersonales que aseguran la protección de la propia imagen o la mitigación de directivos de todo tipo. Las fuentes de conflicto en el habla son también las barreras y los procesos de desintegración de la cohesión social, como la tribalización digital, el uso del habla asimétrica o el apego a la opinión como un fundamento inmutable. Por último, en el conflicto entran las propias áreas etnolingüísticas que establecen entre sí una frontera pragmática, el uso de claves comunicativas, el establecimiento de jerarquías interactivas dadas por el protocolo y mucho más. Desde las posibilidades de este diccionario, ofrecemos solo algunas que creemos que pueden proporcionar una orientación básica para quienes se ocupan del habla.

FRENO VAGAL CARDÍACO

Definición de una entrada axiomática

En el marco de la lingüística pragmática y el estudio de la cooperación humana, la cortesía no representa un simple ornamento cultural, sino una sofisticada superestructura tecnológica sobre profundos mecanismos biológicos que compartimos con otros mamíferos. La clave para comprender esta conexión es la teoría polivagal, que describe el doble papel del nervio vago (nervus vagus) en la conformación de nuestra conducta social. Mientras que el vago dorsal, evolutivamente más antiguo, responde por los estados de inmovilización y atenuación en situaciones de amenaza extrema, el vago ventral, más joven, constituye la base misma del sistema de compromiso social. Este complejo nervioso funciona como un freno fisiológico activo del ritmo cardíaco. Si este freno ventral está activado, se produce una atenuación de la agresividad primaria y el cuerpo se mantiene en un estado de alerta tranquila que permite el contacto visual, la escucha y una mímica suave.

Precisamente en el corazón está situado este freno para que el organismo pueda reaccionar a la velocidad del rayo ante la presencia de un extraño. En la configuración biológica natural, un individuo desconocido provoca una neurocepción inmediata de riesgo, ante la cual el freno ventral se libera, el ritmo cardíaco se acelera y el sistema cambia al modo de ataque o huida. Para que el Homo sapiens pudiera existir dentro de la supertribu, es decir, en estructuras de masas anónimas, tuvo que desarrollar una herramienta adaptativa para eludir este reflejo biológico mediante una acción volitiva. Esta herramienta es el habla articulada y su superestructura pragmática. Así, la cortesía, que trabaja con una cantidad limitada de señales de habla altamente eficaces, como una melodía específica de la voz, el saludo o fórmulas rituales, funciona como estímulo externo del vago ventral.

Estos estímulos lingüísticos son evaluados subconscientemente como prueba de seguridad. Un acto de cortesía correctamente establecido pragmáticamente convence así, mediante el engaño, al sistema nervioso del receptor para que no trate a las personas como extrañas y mantenga activo el freno ventral en el corazón. Es un engaño simbólico, culturalmente específico y habitado, que se establece a largo plazo, mediante el cual logramos regular los mecanismos biológicos y convertir a un sujeto desconocido en un sujeto con riesgo cero. Gracias al desarrollo del habla, el ser humano se convierte así en una criatura capaz de asegurar tecnológicamente la estabilidad de la formación social incluso fuera del marco del parentesco consanguíneo. Sin embargo, en cuanto la cortesía, como agente de seguridad, es abandonada o violada, se produce una desregulación inmediata. La ausencia del estímulo aprendido libera la agresión instintiva y devuelve la interacción humana a la reacción biológica cruda, con lo cual la estructura simbólica de la coexistencia pacífica de la supertribu se derrumba.

En el contexto de la teoría polivagal, el papel importante lo juega el sistema de compromiso social. Este representa

un estado biológico específico en el que el organismo es capaz de una interacción segura y eficaz con otros miembros de su especie. No se trata de una mera decisión de «ser social», sino de una compleja configuración neurofisiológica que está condicionada por la actividad del vago ventral. Este sistema de compromiso social esencialmente tiende un puente sobre el abismo entre el estado interno del cuerpo y el entorno social externo. Su función primaria es emitir y recibir señales de seguridad que atenúan las reacciones defensivas instintivas, como la agresión o la huida.

Estructuralmente, este sistema está formado por la conexión del tronco encefálico con cinco nervios craneales clave que controlan los músculos de la cara y la cabeza. Esta red nerviosa regula la mímica, especialmente en el área de los ojos, el movimiento de los párpados y la capacidad de sonreír, que son los primeros indicadores visuales que el extraño escanea subconscientemente. Paralelamente, el sistema controla los músculos del oído medio, que se tensan al activarse la rama ventral para aislar mejor las frecuencias de la voz humana del ruido de fondo del entorno. Esta es la razón por la que en un estado de alto estrés (con el sistema de compromiso social desactivado) a menudo «no oímos» lo que el otro nos dice, aunque nos hable en voz alta: nuestro oído se ha sintonizado biológicamente a los sonidos de baja frecuencia de los depredadores o a los sonidos de alta frecuencia de peligro.

Otra parte integrante del compromiso social es el control de la laringe y la faringe, que da al habla humana su prosodia, es decir, melodía y ritmo. Si el sistema está activo, la voz del hablante es variable y cálida, lo que actúa como un estimulante directo para el vago ventral del oyente. Todo este aparato sirve, pues, como un canal de comunicación bidireccional: a través de la expresión facial y el tono de voz manifestamos al entorno nuestra calma fisiológica interna y, al mismo tiempo, a través de los oídos y la vista extraemos confirmación de seguridad de los demás. En la lingüística pragmática, este sistema es la base para toda comunicación cooperativa; sin su activación, cualquier intento de diálogo se convierte en un choque de poder o en ignorancia mutua, porque el cuerpo no está configurado para compartir información, sino para defender la integridad.

En el momento en que la neurocepción evalúa un estímulo del entorno como una amenaza, o cuando el hablante en la interacción abandona repentinamente el marco de las señales de cortesía, se produce una liberación inmediata del freno ventral. Este proceso es para el organismo el equivalente a levantar el pie del pedal del freno en un auto que baja por una pendiente. En cuanto el vago ventral deja de atenuar el ritmo del marcapasos cardíaco natural, la frecuencia cardíaca sube bruscamente sin necesidad de ningún otro estímulo. Este aumento del pulso es la señal para la plena movilización del sistema nervioso simpático.

La activación del simpático inunda el cuerpo de energía destinada a la defensa o la huida. La sangre se retira de los órganos viscerales y del tracto digestivo hacia la musculatura esquelética, se acelera la respiración y aumenta la presión arterial. En el plano de la interacción social, esta transformación fisiológica se manifiesta como un colapso

inmediato del sistema de compromiso social. Los músculos de la cara se tensan en una máscara defensiva, la voz pierde su calidad melódica (prosódica) y se vuelve o bien plana o agresivamente aguda, y la capacidad del oído medio para filtrar el habla humana disminuye. En este momento, el individuo desconocido, que hasta ahora había sido percibido como seguro gracias al pequeño freno de la cortesía, se convierte en un adversario biológico. La comunicación deja de ser una herramienta de cooperación y se convierte en una herramienta de dominancia o confrontación.

Sin embargo, si la amenaza es evaluada como totalmente abrumadora, o si la confrontación es demasiado larga y sin salida, se produce otro nivel de reacción jerárquica del sistema nervioso. En esta fase, entra en juego el vago dorsal, evolutivamente el más antiguo. Mientras que el vago ventral nos calma para el diálogo y el simpático nos despierta para la lucha, el vago dorsal en modo de amenaza funciona como un «interruptor de emergencia». Su activación provoca una caída brusca de la presión arterial y del pulso, flacidez muscular y disociación mental. En una situación social, esto se manifiesta como una renuncia comunicativa total, donde el individuo se vuelve apático, incapaz de hablar y emocionalmente ausente.

Todo este proceso muestra que la comunidad humana se mantiene unida precisamente por ese hilo sutil del freno ventral. En cuanto falla la protección lingüística y pragmática en forma de cortesía, nos deslizamos o bien hacia la tensión agresiva del simpático o, en un caso extremo, hacia el retraimiento dorsal del mundo, con lo cual cualquier formación social se desregula irreversiblemente. El retorno al estado de seguridad requiere entonces la reactivación del sistema ventral, lo que en los humanos ocurre más frecuentemente a través de señales rituales calmantes del habla y el restablecimiento del contacto visual.

Al activarse el vago dorsal, el organismo humano, desde la perspectiva de la biología evolutiva, regresa a los mecanismos que dominaban en nuestros ancestros más lejanos. Aunque el ser humano no se convierte literalmente en un reptil, su sistema nervioso en este estado cambia a un modo «arcaico» de supervivencia, que compartimos con el linaje de los reptiles. A diferencia de la reacción del mamífero de «lucha o huida», que está llena de energía, esta respuesta dorsal es una estrategia de atenuación total. Es un estado de inmovilización fisiológica en el que el cuerpo intenta volverse «invisible» a través de la reducción del metabolismo, la caída del tono muscular y el entumecimiento emocional. En la interacción social, este estado se manifiesta como una congelación y desconexión total, donde el individuo deja de ser capaz de cualquier articulación, con lo cual se desvanece efectivamente de la esfera de la supertribu hacia las profundidades de un refugio puramente biológico.

Sin embargo, es fascinante observar dónde comenzó a formarse este sistema de estabilidad social. A pesar de que el vago ventral se asocia frecuentemente sobre todo con los mamíferos, la biología evolutiva sugiere que los orígenes de este mecanismo debieron existir ya en algunos grupos de dinosaurios. En especies que demostradamente vivían en manadas organizadas y mostraban signos de cuidado complejo de la progenie, debió existir un correlato nervioso que impedía la agresión intraespecífica

constante. Sin una cierta forma de «tono ventral», no habría sido posible mantener la proximidad de tantos individuos grandes en un solo lugar sin que se produjera una activación constante del simpático y ataques mutuos.

Esta línea evolutiva fue llevada a la perfección por los descendientes directos de los dinosaurios: las aves. Estas viven en bandadas extremadamente numerosas, donde la coordinación del movimiento y la cohesión social requieren una comunicación constante y veloz. Las aves disponen de un sistema extraordinariamente desarrollado de señales sonoras que funcionan de manera análoga a la cortesía humana. Su gorjeo y señales acústicas de contacto sirven como estimulantes continuos que confirman el estado de seguridad y atenúan los reflejos de ataque hacia los individuos vecinos en la bandada. En las aves encontramos un sistema análogo del nervio vago ventral, que si bien es estructuralmente diferente del de los mamíferos, funcionalmente cumple la misma tarea: permite la existencia en un denso tejido social sin lucha constante.

Desde el punto de vista de la energía, sin embargo, es importante enfatizar que el mantenimiento de este «freno ventral» —y en el mundo humano, por tanto, también el mantenimiento del equilibrio de cortesía— es un proceso extremadamente exigente. Para el cerebro, la regulación constante de los propios instintos y la emisión de señales calmantes (control de la prosodia, la mímica y las estructuras pragmáticas del habla) representa un gasto energético enorme. Es un trabajo activo del sistema nervioso que requiere condiciones internas óptimas. La cortesía, por tanto, no es una decoración de lujo, sino una inversión costosa en un entorno seguro. Cada acto de cortesía es, en esencia, una compra de seguridad para uno mismo y para su entorno; es un impuesto biológico consciente que pagamos para que nuestro corazón no se lance al ataque y para que nuestra formación social no se derrumbe en el polvo de la desregulación arcaica.

La cortesía verbal puede definirse, bajo esta luz, como un juego sofisticado, evolutivamente condicionado, que realizamos en el subconsciente profundo sin darnos cuenta de su verdadera naturaleza. Este juego transcurre externamente como un intercambio de frases y rituales de cortesía, pero su verdadero campo de batalla yace en la neurobiología. En una situación en la cual se encuentran dos personas desconocidas, los sistemas nerviosos de cada una detectan el peligro latente y es a través de elementos específicos del habla que «engañamos» consciente e inconscientemente al vago ventral del extraño y él, recíprocamente, engaña al nuestro. Con esto se prolonga el freno ventral activo en los dos interactuantes, abriéndose así la posibilidad del contexto seguro para los dos. Esta simulación mutua de seguridad es una condición necesaria para que dos individuos desconocidos logren aproximarse el uno al otro sin que su organismo dispare una reacción de alarma.

Este hecho es una constante universal de todas las culturas humanas sin excepción. Mientras que las realizaciones concretas de la cortesía están dadas por el sistema lingüístico que se transforma en cada comunidad (en forma de diferentes niveles de reverencia, gestos o patrones de entonación), la situación subsuperficial permanece anatómicamente idéntica en todos los humanos. Echa raíces en el pasado profundo, cuando

el ser humano vivía en clanes paleolíticos de un número pequeño de individuos conocidos. En esta configuración, un extraño significaba casi automáticamente un peligro mortal. Esta amenaza era señalizada por un mecanismo etológico directo: la liberación del freno ventral y el posicionamiento inmediato del cuerpo hacia el conflicto, que era posteriormente resuelto con mayor o menor grado de agresión o huida.

Precisamente por eso, la cortesía como forma «peinada» de esta agresión original es tan clave. Es un fingimiento funcional que nos permite superar la configuración paleolítica de nuestro cerebro. Mediante el uso de un estímulo pragmático correctamente medido, le indicamos al extraño que, a pesar de su origen desconocido, el riesgo es cero. Si ambos participantes de la interacción aceptan este juego de seguridad, se produce un mantenimiento artificial del tono ventral y la supresión de la reacción instintiva de «enemigo». La cortesía es, pues, una tecnología de paz que convierte una configuración etológica originalmente conflictiva en una interacción social cooperativa, sobre la cual se asienta toda la arquitectura de la civilización humana.

GRAVEDAD

No fue un salto, fue un descenso hacia lo desconocido. Lucy aún apretaba con sus patas traseras la corteza arrugada del tronco. Cuando, de repente, su planta tocó por primera vez tierra firme, el universo pareció romperse y todo comenzó a oscilar violentamente en una amplitud demente. La vertical, que durante millones de años había sido la certeza de las ramas, se desplomó súbitamente en una horizontalidad infinita.

Lucy estaba de pie. Los dedos de sus garras delanteras seguían aferrados con espasmos a lo familiar. Gritaba. No con la voz, sino con el miedo a lo nuevo, a lo ajeno, a lo desconocido que tocaba con su pata trasera. Lo horrible estaba tan cerca. Su aparato vestibular en el oído medio, ese ancestral metrónomo ajustado al balanceo grácil y predecible de las copas de los árboles, ahora, colocado sobre una tierra inmóvil, dio la voz de alarma.

El planeta seguía girando a una velocidad vertiginosa, como siempre lo había hecho, pero Lucy no percibía esa rotación. No sabía que la esfera sobre la que vivía daba vueltas sobre sí misma. Tenía una impresión muy distinta - como si estuviera pisando la superficie de una trampa que nunca antes había conocido.

El miedo la inundó. Cada músculo de su cuerpo la empujaba de nuevo hacia arriba, a la seguridad del aparato motor del árbol, donde las reglas las dictaban el viento y la flexibilidad de la madera. Su inseguridad aquí abajo la hacía tambalearse más que cualquier tormenta de lluvia o vendaval. Quería volver. Quería ser de nuevo parte de esa jerarquía vertical donde el enemigo era legible y la ruta de escape estaba clara.

Sin embargo, pronto algo la arrancó de la agonía paralizante de la costumbre. Desde algún lugar a lo lejos, donde la hierba se fundía con el horizonte, una voz la llamaba —o quizás era solo el eco de una necesidad futura—. Algo la obligaba a desabrocharse esa camisa de hierro del instinto. Lucy se desprendió. Aquel movimiento no fue heroico; fue un doloroso proceso de mudar la piel para dar un paso fuera de la sombra de la copa del árbol que se proyectaba bajo ella.

¡Estaba tan sola! ¡Sin ramas! Se enderezó sobre sus patas traseras en la hierba bañada por el sol, desnuda y lenta. Esperaba que en algún lugar frente a ella, en la inmovilidad dorada, acecharan las fauces rugientes de un felino monstruoso cuyo ataque no tuviera el ritmo de las ramas. Si la tierra temblaba ahora, si su capacidad de movimiento volvía a vacilar, no habría vuelta atrás. Estaba allí, entre dos mundos: aquel que la había creado y aquel que estaba a punto de devorarla.

Dio el primer paso. No porque hubiera dejado de tener miedo, sino porque su viejo mundo ya no bastaba para su nueva hambre.

LE M A R I O

ACCIÓN CONFLICTIVA	DEFERENCIA
ACCIÓN RITUAL	DEIXIS ESPACIAL
ACEPTACIÓN	DEIXIS SOCIAL
ACTO AMENAZANTE A LA IMAGEN	DEIXIS TEMPORAL
ACTO DE HABLA	DEPREDADOR VERBAL
ACTO DIRECTIVO	DEPREDADOR DIGITAL
ACTO VERBAL ASERTIVO	DESTINATARIO
ADAPTACIÓN PRAGMÁTICA	DETERMINISMO
AFECTIVIDAD COMUNICATIVA	DIALÓGO
AFILIACIÓN / PARTICIPACIÓN	DINÁMICA DEL MERCADO DE HABLA
AGENTE DE SEGURIDAD	DISCULPA
AGÓN	DISCULPA ANTICIPADA
AMBIGÜEDAD DEL ENUNCIADO	DISCURSO
AMORTIGUADOR COMUNICATIVO	DISTANCIA VERBAL
AMIGUISMO	DOMINANCIA ESTATUARIA
ANONIMATO	EMOTIVIDAD DE LA EXPRESIÓN
APELACIÓN A LA CONFIANZA	EMPATÍA A DISTANCIA
APELACIÓN A LA DESCONFIANZA	EMPATÍA DE PROXIMIDAD
ÁREA ETNOLINGÜÍSTICA	ESPACIO DE TRÁNSITO
ATENUADOR	ESPACIO PÚBLICO DEL PÚBLICO
AUTENTICIDAD DISCURSIVA	EXPERIENCIA SOCIALMENTE MARCADA
AUTOCONTROL DEL HABLA	ESPONTANEIDAD VERBAL
AUTONOMÍA DEL HABLANTE	ESTABILIDAD DE LA INTERACCIÓN
AXIOLOGÍA	ESTATUS SOCIAL
CAMBIO CULTURAL	ESTRATEGIA DE COMPENSACIÓN
CERCANÍA RELACIONAL	ESTRATEGIA DE CORTESÍA
CAUTELA VERBAL	ESTRATEGIA DE RECIPROCIDAD
CLAVE VERBAL DOGMÁTICA	ETIQUETA VERBAL
CODIFICACIÓN PRAGMÁTICA	ETNOLINGÜÍSTICA
COHERENCIA DISCURSIVA	EXPECTATIVAS COMUNICATIVAS
COMPETENCIA PRAGMÁTICA	EXPOSICIÓN SOCIAL
COMPROMISO SOCIAL	FELICITACIONES
COMUNICACIÓN INDIRECTA	FICCION CULTURAL
CONFIANZA	FLEXIBILIDAD PRÁCTICA
CONFORMIDAD EXPRESIVA	FORMALIZACIÓN DEL HABLA
CONFRONTACIÓN DISCURSIVA	FÓRMULAS DEÓNTICAS
CONSERVADURISMO LINGÜÍSTICO	FÓRMULAS EPISTÉMICAS
CONTEXTUALIZACIÓN DEL ENUNCIADO	FRONTALIDAD
CONTROL DEL HABLA	FUERZA ILOCUTIVA
COMPORTAMIENTO NO TERRITORIAL	FUNCION DE PAGO
COMPORTAMIENTO VERBAL	FUNCION DE SEGURIDAD
CRONOTIPO	GUION CULTURAL
CORTESÍA NEGATIVA	HABLA
CORTESÍA POSITIVA	HABLANTE ADAPTATIVO
CORTESÍA VERBAL	HABLANTE DEFICITARIO
CULTURA INDIVIDUALISTA	HÁBITOS DEL HABLA
CULTURA COLECTIVISTA	HIPERCORTESÍA
CULTURA DE BAJO CONTEXTO	HOMO AFFILIATIVUS
CULTURA DE ALTO CONTEXTO	HOMO URBANUS
CULTURA VERBAL CHECA	HOMO SEPARATIVUS
CULTURA VERBAL ESPAÑOLA	IDENTIDAD SOCIAL
DEFECIÓN	IGUALITARISMO SOCIAL
DEFECTOR	IMAGEN SOCIAL

IMPERSONALIDAD
 IMPLICITUD PRAGMÁTICA
 INDIFERENCIA RITUAL
 INMEDIATEZ
 INFERENCIA PRAGMÁTICA
 INTERÉS SOCIAL
 INTERPRETACIÓN DEL CONFLICTO RELACIONAL
 INTERSUBJETIVIDAD DE LA CORTESÍA
 JERARQUÍA INTERACTIVA
 JERARQUÍA SOCIAL
 JUEGO DE CORTESÍA VERBAL
 LENGUA
 LÉXICO DE CORTESÍA
 LIBERALISMO VERBAL
 MERCADO DEL HABLA
 METACOMUNICACIÓN
 MIMICRY
 MODALIDAD SOCIAL
 MODELO DE COMUNICACIÓN VERBAL
 MULTIMODALIDAD DE LA COMUNICACIÓN
 NORMA COMUNICATIVA INTEGRAL
 PERSONALIDAD MODAL
 PESIMISMO PRAGMÁTICO
 PATRONIZACIÓN
 PRAGMATAXIS
 PRAGMEMA
 PREMISA CULTURAL
 PREVISIÓN DE INVASIÓN

PRINCIPIO DE EXCLUSIÓN
 PRINCIPIO DE INCLUSIÓN
 PRONOMBRES GENÉRICOS
 PROSPECTIVIDAD DEL HABLA
 PROTECCIÓN DE LA IMAGEN
 RACIONALIDAD DE LA NEGOCIACIÓN
 REGISTRO DE HABLA
 REGULACIÓN SOCIAL
 RELACIÓN COMPLEMENTARIA
 RELACIÓN CONTRARIA
 RESERVA COMUNICATIVA
 RESPETO
 ROL SOCIAL
 SANCIÓN INTERACCIONAL
 SEGURIDAD DE NO INVASIÓN
 SEÑAL SOCIAL
 SEÑALIZACIÓN DE COMUNICACIÓN
 SEGURIDAD DE LA INTERACCIÓN
 SOLIDARIDAD SOCIAL
 TABÚ SOCIAL
 TERRITORIO SECUNDARIO
 TRATAMIENTO AFECTIVO
 TRIBALIZACIÓN DIGITAL
 VALOR SOCIAL
 VECTOR CENTRÍFUGO DEL HABLA
 VECTOR CENTRÍPETO DEL HABLA
 VECTOR DEL HABLA
 VISIBILIDAD SOCIAL

ACCIÓN CONFLICTIVA

La acción conflictiva designa la tensión latente y omnipresente que, como elemento constitutivo, está presente en cada interacción entre sujetos humanos. En el marco de la teoría de la supertribu, la acción conflictiva expresa la realidad fundamental de que el contacto social es, por naturaleza, siempre potencialmente problemático, ya que en él chocan las voluntades autónomas y las pretensiones territoriales de los actores. El conflicto, por tanto, no se percibe aquí como una excepción patológica o un exceso, sino como una propiedad estructural de cualquier comunicación. El habla, en este contexto, sirve como regulador primordial para su atenuación y gestión, no para su eliminación definitiva, lo cual es coherente con la concepción de Simmel (1908) del conflicto como una forma de socialización necesaria para la estabilidad de las estructuras sociales.

El conflicto abierto se considera en este sistema como un fracaso fatal de la regulación interaccional y una devaluación del capital en el mercado del habla. Por ello, la acción conflictiva es sistemática y ritualmente enmascarada por la cortesía, que funciona como un estado de mimicry. El habla funcional cortés desempeña así el papel de «lubricante social» y mecanismo de seguridad que mantiene la tensión latente por debajo del umbral de escalada, permitiendo la coexistencia de los hablantes sin necesidad de una confrontación directa. La teoría del conflicto a nivel de los reguladores del habla revela así que lo que llamamos «comunicación fluida» es, en realidad, un proceso constante y cognitivamente exigente de supresión de tendencias agonísticas en favor de una paz ritualmente asegurada,

indispensable para la supervivencia en el espacio densamente poblado y anónimo de la supertribu.

ACCIÓN RITUAL

La acción ritual en el contexto de la supertribu representa una forma de actividad del actor, verbal y estructuralmente estabilizada, que sirve como recurso primordial de estabilidad social. No se trata de formas vacías, sino de procedimientos comunicativos altamente funcionales y repetibles, cuya tarea principal es la estabilización de la interacción y la protección de los actores frente a la incertidumbre cognitiva y social. La acción ritual posee una naturaleza dual: tiene una función neutralizadora, al mitigar la agresión potencial en el espacio anónimo, y al mismo tiempo un carácter de especificación cultural que define la pertenencia a un área comunicativa determinada. En un entorno donde falta el conocimiento personal de los hablantes, la ritualidad del acto de habla sustituye plenamente dicho conocimiento, permitiendo así un contacto seguro sin necesidad de un compromiso personal profundo. En la supertribu, el ritual es una herramienta clave de supervivencia, ya que reduce la tensión conflictiva al hacer que el curso de la interacción sea predecible y algoritmizable.

ACEPTACIÓN

La aceptación es la aprobación a través del lenguaje de la existencia del otro en el espacio conflictivo de la supertribu. La aceptación expresa el grado en que la conducta o la presencia del otro se considera tolerable. En la supertribu no se trata de consentimiento, sino de tolerancia que permite la convivencia. La aceptación se realiza verbalmente mediante

la reserva comunicativa, la neutralidad y la limitación de los juicios de valor. Sirve para atenuar los conflictos latentes. Sin aceptación, la interacción anónima no sería posible. Es un requisito básico para la estabilidad del espacio público.

ACTO AMENAZANTE A LA IMAGEN

Un acto amenazante a la imagen social es aquel que puede dañar la imagen social del hablante o del destinatario. Este concepto se usa como herramienta analítica para evaluar la cortesía. Los actos típicos que amenazan la imagen social son las órdenes, las críticas o los rechazos. El grado de amenaza depende del contexto y de la relación entre los interlocutores.

ACTO DE HABLA

El acto de habla es la unidad básica de la comunicación verbal, a través de la cual el hablante realiza una determinada actividad social. Cada acto de habla conlleva un potencial riesgo para la imagen. Por eso, su realización está regulada culturalmente. Las diferencias se manifiestan sobre todo en los actos directivos, las disculpas y las valoraciones. El acto de habla no se interpreta de forma aislada, sino siempre en su contexto. Lo entendemos como un acontecimiento pragmático. Es clave para el análisis de la cortesía. Cada acto de habla posee una función específica que emana de la intención del hablante de realizar tales o cuales acciones sobre el mundo que lo rodea. Para cada función, se han establecido ciertos modos de realización verbal; es decir, formas o incluso fórmulas que son más o menos normativas y que constituyen un repertorio al servicio del hablante para regular su propio acto de habla. Todo acto de habla conlleva un riesgo. Al dirigirse a un «extraño» en la supertribu, el hablante inicia un contacto que puede derivar en agón (conflicto). Por tanto, la elección de la forma del acto de habla (directo o indirecto, mi-

tigado o asertivo) es una decisión estratégica de seguridad. El conflicto es la «sombra» de cada acto de habla; la cultura de la supertribu es la luz que intenta proyectar orden sobre esa sombra mediante la estandarización de las funciones verbales.

ACTO DIRECTIVO

Un acto directivo es aquel que induce al destinatario a realizar una determinada acción. Este acto se considera potencialmente descortés, ya que amenaza la autonomía del destinatario y significa un coste en su parte. El hablante tiende a suavizar considerablemente los actos directivos. En algunas culturas, dichos actos se realizan de forma más directa. Las diferencias entre las culturas se pueden manifestar en el uso de los medios modales. Los actos directivos son un punto clave de divergencia cultural. En la realización del acto de habla directivo se manifiesta con mayor claridad la orientación de una cultura: hacia un juego verbal centrípeto o centrífugo. De hecho, el uso de una forma directa o indirecta de este tipo de acto de habla muestra claramente cómo el hablante trata al destinatario y hasta qué punto el beneficio se distribuye entre ambas partes o se inclina únicamente hacia una de ellas.

ACTO VERBAL ASERTIVO

El acto verbal asertivo es un tipo de comportamiento verbal cuyo objetivo es comunicar la postura, opinión o convicción del hablante sobre el mundo. Es un acto potencialmente conflictivo, especialmente en culturas con baja tolerancia a la confrontación. En algunas culturas, la asertividad es a menudo reservada y atenuada por estrategias de distanciamiento. En otras culturas, el acto asertivo se realiza de forma más abierta y directa. Los actos asertivos se asocian con formulaciones epistémicas y doxásticas. Su interpretación depende de la clave cultural de la comunicación.

ADAPTACIÓN PRAGMÁTICA

La adaptación pragmática se refiere a la capacidad del hablante para adaptar su comportamiento lingüístico a una situación comunicativa concreta y al destinatario. Este concepto se relaciona con la comunicación intercultural exitosa. La adaptación incluye la elección de actos lingüísticos adecuados, el grado de cortesía y los recursos lingüísticos. En algunas culturas, la comunicación se adapta con bastante cautela y lentitud. En otras, la comunicación muestra un mayor grado de adaptación inmediata. La adaptación no es automática, sino aprendida. Forma parte de la competencia pragmática. Su ausencia conduce a malentendidos. Generalmente, en un entorno intercultural, se requiere la adaptabilidad de los individuos. Si, por diversas razones, el hablante no es adaptable, no logrará integrarse en la nueva cultura y seguirá manifestando rasgos contraculturales. Esto conduce a una conflictividad constante con la realidad circundante y genera un impacto profundo en su dimensión psicosocial.

AFECTIVIDAD COMUNICATIVA

La afectividad comunicativa se refiere al grado de implicación emocional del hablante en su discurso. Se asocia principalmente con el registro del habla que admite una mayor expresividad. La afectividad refuerza la imagen positiva y la cercanía relacional. Las manifestaciones afectivas pueden percibirse como auténticas o hasta invasivas. Todo depende de su interpretación cultural. La afectividad influye en la entonación, el léxico y el tratamiento. Y se regula según la situación.

AFILIACIÓN

La afiliación (involvement) se refiere a la participación en un espacio de interacción común. Se entiende de manera positiva como una muestra de interés y perte-

nencia. Se manifiesta a través de la intromisión y la cercanía. El lenguaje no protege aquí las fronteras, sino la relación. La afiliación fomenta el carácter comunitario de la comunicación. En algunas culturas puede percibirse como invasiva. La asociamos con una imagen positiva. Y siempre viene condicionada culturalmente. La afiliación se lleva a cabo a través de recursos lingüísticos que enfatizan los valores comunes, las emociones y la identidad compartida. Es lo contrario de la autonomía, pero no la niega, sino que la complementa. El comportamiento afiliativo fomenta la confianza y la solidaridad. La afiliación tiene una influencia fundamental en la interpretación de los actos lingüísticos.

AGENTE DE SEGURIDAD

El agente de seguridad es un mecanismo psicolingüístico internalizado y un regulador metapragmático que opera en el hablante como un sistema autónomo de alerta temprana y control del riesgo de interacción. Dentro de la jerarquía de la supertribu, el agente no representa un componente moral ni ético, sino de un elemento adaptativo y de autoprotección. Su función principal es la supervisión continua del campo comunicativo y la modulación inmediata del vector del habla, con el fin de preservar la integridad del hablante y minimizar la probabilidad de una escalada incontrolada del conflicto en un entorno anónimo. El agente de seguridad funciona en dos niveles: 1. Receptivo: escanea el comportamiento verbal del interlocutor (especialmente las señales del depredador verbal) y evalúa el grado de amenaza en tiempo real. 2. Productivo: activa automáticamente los registros pragmáticos pertinentes (por ejemplo, distancia ritual, cortesía indiferente o cortesía defensiva preventiva), que sirven como «amortiguadores» sociales. En las condiciones de alta densidad social del espacio moderno, el agente

de seguridad es un factor clave que permite la coexistencia de extraños sin necesidad de enfrentamientos físicos. El fallo de este agente en el hablante (por ejemplo, como consecuencia de la intoxicación, el afecto o una patología específica) conduce a la perturbación de la estabilidad de la supertribu y a la transición de la comunicación al agón. En el espacio digital, la actividad del agente de seguridad se ve a menudo atenuada por la ausencia del cuerpo físico, lo que conduce a un fenómeno conocido como tribalización digital.

AGÓN

El agón es un elemento estructural de la interacción verbal en el que la comunicación abandona el modo cooperativo y pasa a un modo de rivalidad consciente. A diferencia de la destrucción, el agón es una lucha controlada por la dominancia, el espacio o el reconocimiento dentro de una red de relaciones. En el entorno de la supertribu, el agón cumple las siguientes funciones: 1. Prueba de resistencia: el agón es un campo en el que los hablantes (especialmente en interacción con el defector) prueban la eficacia de su agente de seguridad. 2. Choque vectorial: es una situación en la que se enfrentan dos o más vectores lingüísticos opuestos. El resultado del agón determina una nueva jerarquía o límites en un microsegmento determinado de la supertribu. 3. Catalizador de la depredación: la forma extrema del agón, desprovista de los frenos rituales de la cortésia, se convierte en pura depredación verbal. En el marco de la teoría de juegos, el agón es un estado de «juego de suma no nula», en el que el hablante busca maximizar su función de pago a través de la confrontación. Mientras que el hablante adaptativo tiende a evitar el agón en un espacio anónimo (prefiere la indiferencia ritual), para el depredador verbal el agón es la fuente principal de ganancia interactiva.

AMBIGÜEDAD DEL ENUNCIADO

La ambigüedad del enunciado indica que se han dejado deliberadamente o involuntariamente varias posibilidades de interpretación. Se relaciona con la comunicación indirecta. Algunas culturas la utilizan como mecanismo de protección. La ambigüedad reduce la responsabilidad del hablante. En otras culturas, se tolera menos. Hay que tener en cuenta su función ambivalente. Puede proteger la relación, pero también dar lugar a malentendidos. Está condicionada culturalmente.

AMIGUISMO

El amiguismo es un fenómeno cultural y pragmático típico de parte de algunas culturas, que denota el favoritismo y la discriminación positiva basados en las relaciones personales. Se manifiesta en el comportamiento verbal a través de expectativas implícitas de amabilidad. Se percibe de forma ambivalente: como una muestra de solidaridad y como una fuente de desigualdad social. En el contexto internacional, suele valorarse negativamente. Se asocia con la informalidad y el debilitamiento de las normas formales. Se trata de un aspecto problemático de cualquier sistema de cortésia.

AMORTIGUADOR COMUNICATIVO

El amortiguador comunicativo es un acto verbal o gesto específico, normalmente muy ritualizado, cuya función principal es neutralizar de forma inmediata un posible conflicto surgido por una invasión accidental del espacio físico o comunicativo del interlocutor. A diferencia de una disculpa completa, que resuelve la culpa moral, el amortiguador comunicativo funciona como un «freno técnico». Su objetivo es enviar en una centésima de segundo la señal de que la invasión (por ejemplo, un contacto accidental en una multitud, un tropiezo, un ruido) no fue una manifestación de un vec-

tor verbal agresivo, sino un error sistémico fortuito. En el entorno de la supertribu, estos amortiguadores (típicamente el «pardon» o el «omlouvám se» «me disculpó» en checo o el «perdón» «lo siento» en español) son un lubricante necesario para la máquina social. Permiten «reiniciar» inmediatamente la interacción y volver al modo de indiferencia ritual, evitando así la activación innecesaria del agente de seguridad en ambas partes implicadas.

ANONIMATO

El anonimato es una característica estructural fundamental de la interacción social en el entorno de la supertribu, definida por la ausencia de una biografía compartida entre los interlocutores. A diferencia de la tribu biológica original, donde la identidad de los actores es fija y públicamente conocida, en la supertribu los interlocutores operan en un régimen de desconocimiento mutuo. El anonimato funciona en dos entornos específicos: 1. En el espacio urbano, actúa como catalizador de la cortesía. Dado que el hablante no puede evaluar el estatus y la agresividad potencial de su interlocutor, el agente de seguridad activa mecanismos preventivos (por ejemplo, la indiferencia ritual) para minimizar el riesgo de la interacción. El anonimato es aquí una herramienta de paz social. 2. En el espacio digital, el anonimato se transforma en un escudo comunicativo. Desprovisto de presencia física y de la amenaza inmediata de represalias, deja de cumplir su función estabilizadora y se convierte en un factor que permite la desinhibición y la activación de los depredadores verbales. La anonimidad no reduce la conflictividad, pero la hace manejable al limitar el compromiso personal. El anonimato colectivo permite la existencia de una sociedad supertribal sin que se desintegre en conflictos abiertos. Este tipo de anonimato se refiere a una situación en la que los individuos comparten

un espacio como miembros intercambiables de un todo. No es solo una característica individual, sino también sistémica de la supertribu. Este anonimato reduce la responsabilidad personal y al mismo tiempo limita la personalización conflictiva. El anonimato colectivo permite una alta densidad de convivencia. Es una condición básica para la estabilidad supertribal. La cortesía del lenguaje sustituye a la falta de confianza entre los desconocidos y sirve así para regular el riesgo de interacción.

APELACIÓN A LA CONFIANZA

La apelación a la confianza designa el principio interactivo fundamental y la disposición cognitiva inicial que caracteriza a las culturas basadas en la cortesía positiva y un alto grado de afiliación social. Dentro de este orden elocutivo, el hablante presupone a priori la receptividad del interlocutor, lo que transforma radicalmente la naturaleza del acto de habla: la comunicación deja de ser una maniobra defensiva centrada en la protección del territorio privado y se convierte en un campo abierto de intercambio. En estas culturas, el habla no funciona como una barrera que protege los límites individuales (imagen negativa), sino como una herramienta activa de creación y consolidación de la relación mediante la solidaridad y el reconocimiento de una identidad común. La confianza como punto de partida de la interacción permite a los hablantes un alto grado de franqueza y expresividad, gracias a lo cual los enunciados carecen de un equilibrio excesivo mediante mitigadores redundantes o estructuras de disculpa complejas, típicas de las culturas basadas en la distancia. La protección de la imagen negativa no es la estrategia dominante en este sistema; el motivo central es, por el contrario, la confirmación de la imagen social positiva de ambos actores y su necesidad de pertenencia. En el entorno de la supertribu, la apelación a la confianza representa un mecanismo clave que

reduce los costes de transacción para establecer contacto, ya que en lugar de construir barreras, la confianza se «paga por adelantado» como capital social. Esto permite una cooperación inmediata y la transformación del espacio anónimo en un espacio socialmente cohesivo, donde el acto de autorrealización del hablante no se deriva del aislamiento, sino del acercamiento ritual.

APELACIÓN A LA DESCONFIANZA

La apelación a la desconfianza designa el ajuste interactivo fundamental y el modo cognitivo inicial que caracteriza a las culturas basadas en la cortesía negativa y la protección de la autonomía individual. En este orden comunicativo, el hablante parte de la presunción implícita y estructural de que cualquier entrada no anunciada en el espacio comunicativo ajeno puede ser percibida como una invasión indeseada o una amenaza, donde esta desconfianza no se entiende como una hostilidad personal, sino como una prevención estructural cuyo objetivo es garantizar la seguridad social y la estabilidad dentro de la supertribu. La comunicación en este régimen es primordialmente defensiva y el habla sirve como una herramienta sofisticada para la prevención del conflicto y la delimitación de fronteras, lo que se manifiesta en el actuar elocutivo mediante estrategias específicas como un alto grado de indirectas y modalidad, donde los enunciados se mitigan deliberadamente para que el hablante no resulte impositivo. El discurso en este sistema suele estar saturado de un equilibrio excesivo, fórmulas reparadoras y disculpas por el mero acto de irrumpir en el espacio ajeno, lo que señala un alto respeto por la autonomía del destinatario y prioriza la protección de la imagen negativa, es decir, el esfuerzo por no interferir en la libertad de acción del otro. La apelación a la desconfianza funciona

así como un regulador necesario de la fricción social en culturas que valoran la privacidad y la claridad distante, donde en lugar de una confianza «pagada por adelantado», la interacción se construye sobre una verificación de posiciones gradual y ritualmente asegurada, minimizando en el entorno anónimo el riesgo de una proximidad inadecuada y transformando un encuentro potencialmente agresivo en un ritual de respeto mutuo y convivencia no invasiva.

ÁREA ETNOLINGÜÍSTICA

El área etnolingüística es un espacio, delimitado geográficamente y culturalmente, en el que se comparten normas lingüísticas, comunicativas y pragmáticas. No solo la determina el sistema lingüístico, sino también las formas de uso de la lengua en la interacción social. Dentro de una misma área, se estabilizan juegos de cortesía y estrategias de regulación de conflictos específicos. Estas estrategias no son universales, sino que están condicionadas históricamente y culturalmente. El área etnolingüística conforma las expectativas de los hablantes en cuanto al comportamiento lingüístico aceptable e inaceptable. Al mismo tiempo, determina la forma en que se manifiesta y controla el depredador verbal. La comparación de diferentes áreas permite identificar principios antropolingüísticos más profundos de la comunicación. Por lo tanto, la perspectiva del área es esencial para comprender la variabilidad de la cortesía y el conflicto en el lenguaje. Podemos definir como área etnolingüística el espacio que coincide con un único mercado verbal.

ATENUADOR

Los atenuadores (downgraders) o mecanismos de atenuación son recursos lingüísticos que sirven para suavizar la fuerza ilocutiva del acto del habla. Aparecen en las disculpas y las órdenes, y su frecuencia

varia según la cultura y la situación comunicativa. Los atenuadores expresan cautela y respeto hacia el destinatario y forman parte de la cortesía negativa. Se pueden distinguir varios tipos según su función y su ausencia puede percibirse como descortesía.

AUTENTICIDAD DISCURSIVA

La autenticidad discursiva se refiere a la sinceridad y naturalidad percibidas en la comunicación verbal. Se valora especialmente en algunas culturas donde se asocia con la franqueza y la apertura, mientras que en otras se suprime en favor de la norma social. No se trata, por tanto, de un valor universal, por el contrario, depende de la cultura. Una autenticidad excesiva puede resultar perturbadora, y su gestión está relacionada con la confianza entre los comunicantes.

AUTOCONTROL DEL HABLA

El autocontrol del habla es una competencia básica de supervivencia en el entorno conflictivo de una supertribu. Se refiere a la capacidad de regular el habla propia en beneficio de la estabilidad social. En una supertribu, el habla impulsiva es altamente conflictiva, actuando como un filtro que previene la escala de tensión y limita la expresión directa de emociones y afectos. No se trata de una capacidad innata, sino adquirida culturalmente, y constituye un signo de adaptación a la vida civilizada. En un entorno de coexistencia anónima, el autocontrol es necesario y es intersubjetivo, pues protege tanto al hablante como al destinatario y permite encuentros sin riesgo.

AUTONOMÍA DEL HABLANTE

La autonomía del hablante se refiere al derecho y a la capacidad del hablante de actuar de forma independiente en el lenguaje y de imponer sus propios objetivos comunicativos. Se entiende como uno de los valores fundamentales

que se ven amenazados en la interacción. Algunas culturas hacen hincapié en la protección de la autonomía, tanto la propia como la del destinatario. Esta orientación conduce al uso de estrategias indirectas y atenuantes. En otras culturas, la autonomía se equilibra con mayor frecuencia con la necesidad de afiliación. Subrayamos que la autonomía no es absoluta, sino que se negocia según la situación. Está estrechamente relacionada con el concepto de imagen negativa. Su grado influye en la elección de los actos de habla.

AXIOLOGÍA

La axiología designa el marco de valores por el que se regula implícitamente el comportamiento verbal en la supertribu. Dentro de un conjunto de valores se determina la aceptabilidad del comportamiento. En la supertribu, los valores no son explícitos, sino que se negocian según la situación. El lenguaje sirve para señalarlos y controlarlos sutilmente. El marco axiológico limita las manifestaciones conflictivas y fomenta la estabilidad. No se trata de moral, sino de orientación práctica. La axiología es el trasfondo clave de la cortesía verbal, que se manifiesta en ella.

CAMBIO CULTURAL

El cambio cultural se refiere a la modificación de las normas del habla en respuesta a la dinámica conflictiva de la supertribu. Expresa la transformación de valores y expectativas sociales. El habla es un indicador sensible del cambio cultural, ya que sus recursos tienen la capacidad de responder rápidamente a la evolución de la supertribu. Si surge un conflicto intrínseco en la supertribu, el habla se adapta automáticamente y dentro de la sociedad se instalan nuevas formas de expresarse. En otras palabras, se puede decir que ocurre un cambio paradigmático, el cual es gradual e invisible.

La supertribu es así capaz de acelerar las innovaciones culturales. El habla y su diacronía reflejan la transformación de la sociedad en su evolución histórica.

CERCANÍA RELACIONAL

La cercanía relacional indica el grado de afinidad emocional y social entre los interlocutores. Se asocia principalmente con la cortesía positiva. En algunas culturas, la cercanía relacional se expresa abiertamente. En otras, es con moderación. La cercanía relacional influye en la elección del tratamiento y los actos lingüísticos. Tiene un carácter claramente ambivalente y puede percibirse como agradable o invasiva. Se interpreta culturalmente. La cercanía relacional es el resultado de la afiliación como un proceso de proximidad entre dos comunicantes. Este proceso tiene una duración variable y, a menudo, se negocia de manera transaccional.

CAUTELA VERBAL

La cautela verbal representa un conjunto complejo de estrategias orientadas a minimizar el riesgo de conflicto interaccional mediante el tratamiento preventivo del espacio comunicativo. Este principio está intrínsecamente ligado al modo del pesimismo pragmático, en el cual el hablante presupone a priori que cualquier contacto con el otro, especialmente en el entorno anónimo de la supertribu, es una fuente potencial de tensión o amenaza. En la práctica, la cautela verbal se manifiesta mediante una alta frecuencia de indirección, disculpas rituales incluso por la mera presencia y el uso extensivo de recursos de mitigación, como las partículas «en realidad», «solo» o formas verbales en condicional, que tienen la tarea de debilitar la fuerza ilocutiva de las peticiones y evitar un choque directo en el territorio del destinatario. La función principal de este me-

canismo es la rigurosa protección de la imagen negativa, es decir, el respeto al derecho a la privacidad, la autonomía y la libertad frente a la imposición de todos los participantes del acto de habla. El hablante, a través de la cautela, se «empequeñece» ritualmente para no ocupar demasiado espacio social.

Aunque esta estrategia estabiliza eficazmente el campo interaccional y previene enfrentamientos agresivos, como producto secundario puede frenar significativamente la eficiencia de la comunicación, ya que el contenido sustancial del mensaje a menudo queda cubierto por capas de envoltorios de cortesía y eufemismos. Se trata de un patrón culturalmente aprendido que es normativo en ciertos sistemas comunicativos, mientras que en entornos orientados a la afiliación es menos pronunciado, dado que los hablantes no sienten una necesidad tan fuerte de compensar el inicio de la interacción. La cautela elocutiva es, al mismo tiempo, situacionalmente variable; su intensidad aumenta con la distancia social percibida y la asimetría jerárquica, sirviendo así como un indicador sensible de la tensión en el campo interaccional actual.

CLAVE VERBAL DOGMÁTICA

La clave verbal dogmática se refiere a un conjunto rígido de reglas que determinan el comportamiento lingüístico adecuado. Los hablantes están limitados por las expectativas de la norma y las fórmulas estereotipadas. Esta clave reduce la variabilidad de los recursos lingüísticos. Sirve para prevenir conflictos, pero limita la espontaneidad. La clave verbal dogmática fomenta la cortesía negativa. Está arraigada culturalmente y su portador la supera con gran dificultad en un entorno ajeno.

CODIFICACIÓN PRAGMÁTICA

La codificación pragmática se refiere al proceso de elección del lenguaje que minimiza la ambi-

güedad conflictiva. Es una manera en que se organiza formalmente el significado. En el entorno urbano se valora la claridad. La codificación pragmática ambigua aumenta el conflicto y puede ser fuente de malentendidos. Por lo tanto, el lenguaje está estandarizado, lo que significa que la codificación favorece la previsibilidad; por tanto, en la supertribu el código prevalece sobre la individualidad.

COHERENCIA DISCURSIVA

La coherencia discursiva designa la congruencia sistémica de las producciones verbales de un individuo dentro de un marco comunicativo extenso y su respectivo contexto sociopolítico. No se limita a una propiedad gramatical o textual, sino que constituye una estrategia de posicionamiento y una elección política del hablante, quien regula su visibilidad social —atenuándola o incrementándola— en función de la gestión de su propio estatus y rol. Esta coherencia actúa como un contrato de predictibilidad intersubjetiva: representa el conjunto de comportamientos verbales esperados de los cuales el individuo decide no desviarse para mantener su integridad dentro del mercado del habla. La ruptura de la coherencia discursiva genera una desorientación profunda en el encuentro cara a cara, ya que vulnera las presuposiciones pragmáticas del interlocutor; un hablante que traiciona su propio marco de coherencia se transforma de inmediato en una fuente de incertidumbre y peligro comunicativo. Tal disonancia puede ser interpretada incluso como un acto de descortesía, dado que incrementa drásticamente la tensión conflictiva latente en la supertribu al destruir la continuidad de la interacción.

COMPETENCIA PRAGMÁTICA

La competencia pragmática se refiere a la capacidad del hablante para utilizar adecuadamente el len-

guaje de acuerdo con las normas culturales y situacionales. Se entiende como un componente clave de la capacidad comunicativa. Incluye el conocimiento de los actos de habla, las estrategias de cortesía y las claves comunicativas. La competencia pragmática permite interpretar correctamente el significado más allá de la forma lingüística. Es específica de cada cultura y no se puede adquirir plenamente solo con el estudio de la gramática. Destacamos su importancia en la comunicación intercultural. La falta de competencia pragmática conduce a malentendidos. Es el resultado de una socialización prolongada.

COMUNICACIÓN INDIRECTA

La comunicación indirecta constituye una tecnología discursiva de alta precisión en la que el hablante opta por no verbalizar su intención comunicativa de manera literal, recurriendo en su lugar a formas convencionales que permiten proyectar la función pragmática de forma explícita, clara y nítida a través del contexto compartido. Lejos de ser un velo para la insinceridad o la ambigüedad, la indirectividad es una estrategia de gestión de riesgos indispensable en la supertribu, cuya función primordial es la mitigación de la fuerza ilocutiva para salvaguardar la imagen social de los interactuantes y asegurar la homeostasis del sistema supertribal.

El núcleo de esta estrategia radica en el reconocimiento de una descortesía inmanente en ciertos actos de habla (especialmente los directivos o peticiones), los cuales representan intrínsecamente un «coste» o una carga para el destinatario. Al elegir una fórmula indirecta, el hablante realiza una transacción compensatoria: renuncia a la eficiencia punzante del mensaje directo a cambio de ofrecer al interlocutor un beneficio simbólico. Esta inversión funciona como una moneda de cambio que equilibra la balanza: el hablante obtiene lo que necesita (el cumplimiento del acto),

mientras que el destinatario recibe un excedente de respeto y reconocimiento de su autonomía. Bajo esta perspectiva, la comunicación indirecta transforma la interacción en un juego de suma no nula. En un intercambio directo y agresivo, la ganancia de uno suele implicar la pérdida de estatus del otro (suma cero). En cambio, la indirectividad permite una distribución del beneficio en ambas direcciones: 1. Para el hablante: Asegura la consecución de su objetivo minimizando la probabilidad de rechazo o conflicto abierto, manteniendo una «vía de escape» o negabilidad táctica. 2. Para el destinatario: Se le otorga la posición simbólica de colaborador voluntario en lugar de subordinado, preservando su capital social y su integridad dentro de la jerarquía de la supertribu. La Paradoja de la Transparencia Ritual: Es crucial entender que la indirectividad no equivale a opacidad. En una cultura adaptada, las fórmulas indirectas son tan transparentes como las directas; su valor no reside en ocultar la información, sino en el ritual de la atenuación. Se trata de las conocidas «implicaturas conversacionales». El significado no se adivina, se reconoce como parte de un catálogo de soluciones normativas que permiten encuentros sin riesgos entre extraños. La comunicación indirecta es el arte de suavizar verdades que permite que el mercado del habla funcione sin fricciones destructivas, convirtiendo la colisión potencial de intereses en una coreografía de mutua validación.

CONFIANZA

La confianza en el contexto de la supertribu no representa solo un estado psicológico individual, sino ante todo un marco interaccional que define el grado de apertura y distancia social permitida entre los actores. Es un mecanismo que determina hasta qué punto un hablante puede penetrar en la esfera del otro sin provocar una sensación de amenaza ni alterar

la seguridad interaccional. Mientras que en las tribus pequeñas la confianza se basa en el conocimiento personal, en la supertribu anónima se convierte en un juego culturalmente específico con reglas preestablecidas que permiten a los hablantes confirmar la cercanía (cortesía positiva) o proteger la autonomía (cortesía negativa). En entornos superpoblados, este marco es una fuente constante de conflictos; un grado demasiado alto de confianza (traspasar los límites) puede percibirse como una invasión, mientras que uno demasiado bajo (distanciamiento) puede verse como una defección o hostilidad. La confianza funciona, por tanto, como una clave reguladora que, en condiciones ideales, estabiliza el campo comunicativo y permite el intercambio espontáneo de información sin recurrir a la violencia simbólica.

CONFORMIDAD EXPRESIVA

La conformidad expresiva designa el proceso de adaptación deliberada del discurso verbal a las normas y rituales comunicativos vigentes e instaurados en un entorno determinado. Representa la voluntad del hablante de suprimir su propia individualidad en favor de la previsibilidad y la inteligibilidad mutua. En el entorno de la supertribu, la conformidad discursiva se convierte en una estrategia adaptativa fundamental y en un valor social de primer orden, ya que funciona como un mecanismo de prevención ante el riesgo de conflicto.

La elección de expresiones conformistas es una decisión pragmática que permite al hablante transitar por la situación comunicativa de manera fluida y sin fricciones. Esto genera un ahorro significativo de energía cognitiva y tiempo, recursos que de otro modo tendrían que invertirse en explicar, justificar o resolver los malentendidos derivados de cualquier desviación de la conformidad.

La conformidad es, por naturaleza, segura, puesto que no genera preguntas ni dudas sobre las intenciones

del hablante. Sin embargo, esta seguridad se paga con una «monotonía funcional»: el discurso conformista es intrínsecamente homogéneo, previsible en su forma aunque varíe en su originalidad. Como contrapartida al no conformismo, que rompe las expectativas e introduce inquietud en el sistema, la conformidad consolida la estabilidad, pero al mismo tiempo elimina el espacio para el nuevo aprendizaje o para un enriquecimiento interpersonal profundo.

En la supertribu, esta estrategia sirve para la nivelación de las expresiones. La homogeneidad verbal reduce los rasgos distintivos del individuo al nivel de un «comunicante estandarizado», lo cual es un requisito previo necesario para mantener la homeostasis social en un entorno donde el exceso de originalidad podría ser interpretado como una señal de peligro o agresión.

La conformidad expresiva es, por tanto, un pacto silencioso de no agresión. Es la aceptación voluntaria de la «grisura» de los actos de habla, lo que garantiza que la interacción se mantenga dentro de los límites de la rutina y no derive en un agón imprevisible.

CONFRONTACIÓN DISCURSIVA

La confrontación discursiva designa una modalidad de interacción caracterizada por la oposición explícita de argumentos, opiniones o juicios de valor. A diferencia del conflicto destructivo, la confrontación en el marco de la supertribu puede funcionar como una herramienta de validación social y un mecanismo de posicionamiento del hablante. Su naturaleza y función varían drásticamente según la matriz cultural: mientras que en ciertos sistemas es un signo de agresión y distancia, en otros constituye una forma primaria de afiliación y vitalidad comunicativa: 1. La confrontación como rito de afiliación: En diversas culturas, la confrontación abierta no solo es tolerada,

sino que fundamenta la modalidad social del hablante. La defensa vehemente de las propias posturas, manifestada a menudo mediante una elevación de la intensidad vocal (volumen), el solapamiento de turnos de habla y una gestualidad enfática, no se interpreta como una ruptura del lazo social. Al contrario, estas dinámicas actúan como una prueba de confianza: el hecho de poder confrontar al otro sin que la relación se fragmente refuerza la pertenencia del individuo a la supertribu como un miembro válido, autónomo y respetado. En este contexto, la confrontación es un juego de suma positiva donde la honestidad brutal elimina las barreras de la hipocresía. 2. La confrontación como indicador de distancia: Por el contrario, en culturas orientadas hacia la armonía negativa o la reserva, la confrontación verbal se percibe como una anomalía peligrosa que rompe el homeostasis. En estos sistemas, cualquier indicio de oposición directa es un signo de distancia y hostilidad. El equilibrio se mantiene mediante la evitación del choque, y quien recurre a la confrontación es estigmatizado como un elemento disruptivo que amenaza la seguridad colectiva. La confrontación permite una descarga controlada de la tensión latente. Al permitir que las diferencias se manifiesten de forma ruidosa pero reglada, la sociedad evita la acumulación de resentimientos invisibles que podrían derivar en un agón violento. Es una forma de «transparencia agonística» que, lejos de separar, une a los participantes en un reconocimiento mutuo de sus identidades.

La confrontación discursiva es una variable cultural crítica. En las culturas de «afiliación por choque», la ausencia de confrontación puede interpretarse como desinterés o frialdad, mientras que en las de «afiliación por consenso», su presencia señala el fin de la cooperación. Es, por tanto, una estrategia

de visibilidad que define la arquitectura relacional del individuo con su entorno.

CONSERVADURISMO LINGÜÍSTICO

El conservadurismo lingüístico se define como un *habitus* lingüístico condicionado cultural y étnicamente, que enfatiza la diferenciación social, la jerarquía y el respeto a la autoridad. Se manifiesta en el esfuerzo por mantener la distancia social entre los interlocutores, incluso en situaciones en las que objetivamente no existe. En algunas culturas, el conservadurismo lingüístico se asocia con la protección de la imagen negativa y con la cautela en la interacción. El lenguaje sirve como herramienta para definir las coordenadas sociales. El código lingüístico conservador limita la espontaneidad y la charla trivial. Se interpreta como un mecanismo anticismogénico. Es parte de la identidad nacional checa. Este tipo de comportamiento lingüístico refuerza la autonomía del individuo.

CONTEXTUALIZACIÓN DEL ENUNCIADO

La contextualización del enunciado se refiere a situar el mensaje en un marco situacional y relacional. Se considera clave para la interpretación del poder ilocutivo. En algunas culturas se hace hincapié en la contextualización explícita. En otras se basa más en el contexto compartido. La contextualización influye en la comprensión de la intención del hablante. Se trata de una parte de la competencia pragmática.

CONTROL DEL HABLA

El control del habla permite gestionar los conflictos en el marco de la convivencia supertribal. Se refiere a la capacidad de regular no solo el contenido del discurso, sino también su forma, tono y momento. En una supertribu, el control es esencial para mante-

ner la estabilidad de las interacciones. El lenguaje descontrolado aumenta el riesgo de la escalada del conflicto. El control es culturalmente aprendido y normativamente esperado. El lenguaje se convierte aquí en una herramienta de autorregulación. Sin el control del lenguaje y la expresión oral, el espacio urbano no sería habitable.

COMPORTAMIENTO NO TERRITORIAL

El comportamiento no territorial se refiere al uso del lenguaje que no hace hincapié en la protección de los límites personales, sino en la relación interpersonal que tiene preferencia sobre la autonomía personal. En este caso, el lenguaje permite entrar en el espacio personal del otro. Este tipo de comportamiento se percibe como interés, no como invasión. La no territorialidad fomenta la cercanía y la solidaridad. No requiere estrategias de compensación.

COMPORTAMIENTO VERBAL

El comportamiento verbal es una forma de actuar regulada culturalmente. Se refiere al conjunto de elecciones verbales y lingüísticas que realiza el hablante en la interacción. En la supertribu, el comportamiento verbal es muy normativo. No se trata de una expresión espontánea, sino de una actividad regulada. Se limita la impulsividad y se reduce el riesgo del conflicto. El comportamiento verbal se aprende culturalmente. Es una herramienta fundamental para la adaptación social del *Homo urbanus*. Algo similar se puede encontrar en la etnometodología (Garfinkel 1967).

CRONOTIPO

El cronotipo se refiere a una estructura temporal de comportamiento compartida culturalmente que regula el potencial del conflicto de las interacciones cotidianas en una supertribu. Expresa la forma en que se organiza

ANTÍLOPE

Lucy se acercó. El cuerpo del antilope aún estaba caliente. En su mano derecha apretaba una lasca de sílex afilada, su nuevo y frío diente. Solo ahora se daba cuenta de cuánto tiempo habían corrido tras el animal muerto. La sangre le pulsaba en las venas del cuello y algo frío empezaba a resbalarle por la frente, aunque no llovía.

¡Qué extraño!

A su alrededor, la horda se cerraba en un círculo. Era un círculo de cuerpos que conocía desde el nacimiento, pero ahora sentía en ellos una tensión ajena y peligrosa. Estaban detrás de ella. Miraban. En un silencio que dolía en los oídos.

Lucy sostenía el sílex, el único que siempre habían tenido y que ahora solo sostenía ella. Y nadie más. Lo había arrebatado en la lucha de las manos de aquellos que ya no lo tenían. Ellos también estaban allí. Debilitados, sin la herramienta que permitía el camino a seguir.

Según el orden antiguo, escrito en sus huesos más profundamente que el hambre, el primer bocado debía tomarlo aquel que portaba el signo de la fuerza. Solo que hoy, por primera vez, lo portaba Sosteniento la piedra en su mano se puso a cortar el cuello de la presa. Había hecho lo prohibido, y lo había hecho ante los ojos de todos.

En ese momento sintió en su espalda las miradas de los machos, en las que el hambre se había convertido súbitamente en una ira que burbujeaba hacia la superficie. Sintió las miradas de sus hermanas, donde cada ojo era una punta afilada apuntando a Lucy para protegerla ante el ataque.

Lucy arrancó el primer bocado. La carne cruda le calentaba las palmas y le humedecía agradablemente la garganta. Antes de poder tragarla, bajó la cabeza inconscientemente. Su cuerpo, contra su propia voluntad, empezó a retroceder. Se hizo pequeña. Sus hombros cayeron hacia el suelo, su espalda se encorvó y clavó los ojos en el polvo para no cruzarse con nadie del círculo.

Era el espasmo de un cuerpo que intenta desaparecer, incluso cuando acaba de vencer. Los demás rugieron sordamente. Lucy sintió por primera vez en su vida ese veneno ardiente que más tarde empezaría a llamarse vergüenza. Sabía que, para que su propia gente no la devorara, debía fingir que no estaba allí. Tenía que esconder su fuerza tras una máscara de humildad.

Ese trozo de carne sabía a victoria, pero en su boca se amargaba por el miedo a haberse salido de la fila.

y se espera el tiempo en el espacio social. El entorno supertribal crea ritmos de comportamiento específicos a los que debe adaptarse el lenguaje. En la supertribu, el tiempo no es neutral, sino normativo. Las desviaciones del ritmo esperado aumentan el conflicto en la interacción. El lenguaje permite señalar y respetar estos ritmos. El cronotipo contribuye a la previsibilidad de la acción. Forma parte del orden no escrito de la convivencia urbana. Esto nos acerca a la comprensión cultural y antropológica del tiempo, cercana a la teoría de los ritmos de Léfebvre (1992). El cronotipo es también un metrónomo invisible de la acción verbal. En la supertribu no solo es importante lo que se dice, sino también el ritmo con el que se dice. La aceleración de la comunicación en las redes digitales destruye el cronotipo humano natural (el ritmo de «Lucy»), que necesita tiempo para remediar el conflicto. Si se exige una respuesta inmediata, el aparato de cortesía falla y entran en juego las emociones.

CORTESÍA NEGATIVA

La cortesía negativa se refiere a un conjunto de estrategias destinadas a proteger la autonomía y el espacio personal del destinatario. Se implementa mediante formulaciones indirectas, disculpas y medidas de distanciamiento. La cortesía negativa minimiza la interferencia con la libertad del destinatario. Tenga en cuenta que su uso excesivo puede dar la impresión de frialdad. Contrasta con la cortesía positiva. Sirve más para prevenir conflictos que atenuarlos.

CORTESÍA POSITIVA

La cortesía positiva se refiere a un conjunto de estrategias destinadas a fortalecer la cercanía relacional, la solidaridad y la pertenencia entre los parti-

cipantes. Se implementa mediante el tratamiento afectivo, la expresividad y el intercambio abierto de actitudes. La cortesía positiva fomenta la afiliación y reduce la distancia social. La contrastamos con la cortesía negativa. Es sensible al contexto y la relación de los participantes. Su objetivo es confirmar la faceta positiva.

CORTESÍA VERBAL

La cortesía verbal es un mecanismo regulador clave de los conflictos en la supertribu. Se refiere a un conjunto de estrategias verbales que protegen a los participantes en la interacción. La cortesía no es un valor moral. Es una herramienta de supervivencia. Limita la agresión. Estabiliza el espacio público. Se aprende culturalmente. En la supertribu, es necesaria para la coexistencia. La cortesía, junto con la normatividad y la reserva comunicativa, funcionan como barreras protectoras. El habla cortés garantiza que la interacción se desarrolle sin escaladas. La seguridad en la interacción mediante la cortesía es el valor estabilizador fundamental de la supertribu.

CULTURA INDIVIDUALISTA

La cultura individualista pone énfasis en la autonomía del individuo. En algunas culturas, esto se manifiesta en la protección del espacio personal. El lenguaje respeta los límites. La comunicación es reservada. El individuo es la unidad primaria de interacción. La relación es secundaria. El individualismo fomenta la cortesía negativa. Lo consideramos un marco cultural clave.

CULTURA COLECTIVISTA

La cultura colectivista da prioridad al grupo. Es dominante en algunas culturas. El lenguaje fomenta el intercambio y la participación. La identidad es relacional. La comunicación refuerza el sentido de pertenencia. La autonomía cede

ante las relaciones. El colectivismo permite la franqueza y se asocia con una cortesía positiva.

CULTURA DE BAJO CONTEXTO

La cultura de bajo contexto pone énfasis en la explicitud. Algunas culturas se caracterizan por una expresión clara del significado. El contexto juega un papel menor. El lenguaje minimiza la ambigüedad. Esto aumenta la certeza de la interpretación. Se trata de un control del significado.

CULTURA DE ALTO CONTEXTO

Una cultura de alto contexto se basa en un contexto compartido, donde el significado del discurso es siempre más bien situacional. El habla es flexible y la interpretación del significado depende de la relación entre los hablantes. Percibimos tal comportamiento como una manifestación de afiliación.

CULTURA VERBAL CHECA

La cultura lingüística checa, generalmente, se describe como un sistema de comunicación moldeado histórica y socialmente, que pone énfasis en la regulación de las relaciones interpersonales a través de la cautela lingüística. La característica fundamental es la orientación hacia la protección de la imagen negativa, es decir, el respeto por la autonomía, la privacidad y el espacio personal del otro. La comunicación es muy normativa y se rige por reglas implícitas que el hablante tiene en cuenta de antemano. El lenguaje no sirve aquí principalmente para establecer relaciones, sino para funcionar de forma segura en la sociedad. Es típico el uso indirecto, la moderación y la expresividad limitada. La cultura lingüística checa se basa en la premisa de un posible conflicto. Por lo tanto, minimiza el riesgo de invadir el territorio ajeno. Su carácter es conservador y anticontradictorio.

CULTURA VERBAL ESPAÑOLA

La cultura lingüística española, generalmente, se concibe como un sistema de comunicación orientado a las relaciones, basado en la confianza y la afiliación. El lenguaje se entiende aquí principalmente como un medio de cohesión social, no como una herramienta de regulación de fronteras. Los hablantes no parten del miedo al conflicto, sino de la suposición de las buenas intenciones del otro. La comunicación es abierta, expresiva e inmediata. Las normas son flexibles y se adaptan a la situación. La protección de la imagen negativa no desempeña un papel central, es más importante reforzar la imagen positiva. El lenguaje fomenta la cercanía, la participación y el intercambio emocional. Entendemos esta cultura como liberal y prointeractiva.

DEFECCIÓN

La defección es, en el contexto del juego del lenguaje, el paso momentáneo del hablante de una estrategia cooperativa (cortesía) a una estrategia de no cooperación (descortesía, agresividad, ignorancia de las normas). Se trata de una alteración activa de la homeostasis social de la supertribu con el fin de maximizar la función de pago individual a expensas del oponente. El mecanismo de defección se produce en tres fases: 1. Cálculo del riesgo: el hablante evalúa que, en el espacio de tránsito dado (alto grado de anonimato), los costes de la descortesía (vergüenza social, represalias) son menores que los beneficios de infringir las normas (tiempo ahorrado, imposición de la voluntad). 2. Romper el freno: El acto de la defección en sí consiste en ignorar o atacar directamente los frenos comunicativos y los juegos de cortesía del oponente. De este modo, el hablante (el defector) elimina los rituales comunicativos estándar. 3. Rotura vectorial: la defección se manifiesta mediante un cambio brusco del vector del discurso,

que pasa de ser centripeto (dirigido al acuerdo) a centrífugo (dirigido al dominio o la separación). Mientras que la cortesía requiere un trabajo energéticamente exigente por parte del agente de seguridad, la defección es energéticamente barata, pero a largo plazo destructiva para la estabilidad de la red de relaciones.

DEFECTOR

El defector (del latín defectio «deserción, renuncia a la obediencia») es un actor del juego del lenguaje que, en el entorno de una supertribu, renuncia conscientemente a la estrategia cooperativa (cortesía) y la sustituye por una estrategia de dominio unilateral o agresión. En el marco del modelo basado en la teoría de juegos, el desertor es un jugador que rompe el acuerdo implícito de reducir mutuamente el riesgo de interacción. El defector se caracteriza por los siguientes rasgos: 1. Optimización de la función de pago: el defector calcula que su ganancia (rápida imposición de sus intereses, dominio, ahorro de energía psíquica) será mayor que el coste de una posible sanción social. En un espacio de tránsito anónimo, este cálculo suele ser acertado, ya que la probabilidad de represalias es baja. En un entorno familiar o amistoso, donde el defector no goza de anonimato, su comportamiento tiende a estar más regulado, ya que el incumplimiento de las reglas del juego acarrearía sanciones por parte de quienes lo conocen. Esto podría tener consecuencias importantes para el defector a medio y largo plazo. 2. Asimetría vectorial: Mientras que el hablante adaptativo envía señales centripetas (cooperación), el defector introduce un fuerte impulso centrífugo en la interacción. De este modo, desestabiliza deliberadamente los agentes de seguridad de su oponente para obtener el factor sorpresa. 3. Relación con la depredación: mientras que el depredador verbal busca el conflicto como fuente principal de beneficio (placer de la agresión), el defector puede

ser también un pragmático para quien la descortesía es solo el camino más corto hacia el objetivo (por ejemplo, forzar el paso en una fila). Desde el punto de vista de la estabilidad de la supertribu, el defector es un elemento de riesgo cuyo comportamiento, en caso de propagación masiva, conduce a la erosión de la confianza en el campo de la comunicación. Si el defector es seguido, varios otros actores pueden agruparse a su alrededor y comportarse de manera tribal hasta que intervengan las fuerzas de seguridad internas, por ejemplo, instituciones armadas totales (ejército, seguridad, policía, etc.).

DEFERENCIA

La deferencia se refiere a un tipo de comportamiento verbal basado en el respeto sumiso y el reconocimiento de la superioridad social del destinatario. El término se define como una estrategia pragmática típica de las sociedades jerárquicas. En algunas culturas, la deferencia aparece de forma limitada y más bien implícita. En otras culturas se utiliza la estrategia de deferencia con mayor frecuencia, especialmente en situaciones formales. La deferencia está relacionada con el mantenimiento de la distancia social. Es interesante su conexión con el sentimiento de egoísmo y adulación. Se entiende como lo contrario de la igualitarización. La deferencia influye en la elección del tratamiento y en los actos lingüísticos.

DEIXIS ESPACIAL

La deixis espacial permite delimitar lingüísticamente las posiciones en una supertribu. Este tipo de deixis designa los recursos lingüísticos que relacionan el enunciado con el espacio físico y social. En la ciudad, el espacio es permanentemente compartido y potencialmente conflictivo. El habla sustituye la delimitación física de fronteras al definir claramente un lugar para el hablante y un lugar para el destinatario,

así como para el tercero. De este modo se establecen las posiciones de las que derivan los recursos deicticos, tales como «mío», «tuyo», «aquí», «allí», «allá», etc. El espacio siempre está ocupado por alguien y esta ocupación tiene su frontera potencial, la cual está determinada culturalmente. A través de la deixis espacial se protege el espacio personal. El uso del tratamiento formal o informal puede ser una expresión de distancia, aunque no se trate principalmente de adverbios de lugar que determinan la delimitación espacial. Se trata en realidad de una postura que acompaña a diversos actos lingüísticos. Es una burbuja en la que no se puede entrar. Existen actos verbales invasivos y no invasivos que potencialmente perturban una cierta distancia y la convierten en una proximidad indeseada. Una delimitación incorrecta del espacio aumenta la tensión. La deixis permite la coexistencia sin necesidad de proximidad. Es un elemento clave de la cortesía urbana. El lenguaje es un medio para regular el espacio.

DEIXIS SOCIAL

La deixis social constituye el mecanismo lingüístico fundamental para negociar y estabilizar el estatus y la distancia social dentro de estructuras dinámicas, confusas o anónimas. A través de recursos como los honoríficos (el contraste entre tú/vos y usted), las fórmulas de tratamiento (Doctor, Oficial, Don/Doña) o expresiones administrativas (el abajo firmante), el lenguaje señala las jerarquías y las distancias relativas entre los interlocutores. Siguiendo la visión pragmática de Fillmore (1971), este concepto funciona como una brújula de orientación en la estructura social que codifica, incluso, cambios en las relaciones de poder, como cuando se transita del usted al tú tras una negociación exitosa. En el entorno de la «supertribu», donde

las relaciones son a menudo inestables y situacionales, la deixis social actúa como un «escáner» rápido que define los roles de los actores en tiempo real. Estos índices lingüísticos sustituyen a los vínculos sociales estables de las comunidades pequeñas, permitiendo que la interacción fluya sin fricciones a pesar de la falta de conocimiento mutuo previo. De este modo, el lenguaje ancla el discurso en un contexto compartido y actúa como una herramienta básica de cortesía: un uso incorrecto —como «tutear» a un juez o emplear un usted excesivamente formal con un par— rompe la convención social y dispara de inmediato el potencial de conflicto.

DEIXIS TEMPORAL

La deixis temporal es una herramienta lingüística que permite orientarse en una dimensión lineal del tiempo. Este tipo de deixis se refiere a los recursos lingüísticos que anclan el enunciado en un marco temporal, tales como adverbios de tiempo (hoy, ayer, mañana), demostrativos temporales (este mes, aquel año) o tiempos verbales. En la ciudad, el tiempo es un recurso regulado socialmente. La ambigüedad lingüística en las referencias temporales, por ejemplo, decir simplemente «nos vemos luego» en lugar de «nos vemos a las 5:00 de la tarde», aumenta el riesgo de malentendidos y conflictos. La fijación temporal precisa, como establecer que una reunión es «el próximo lunes a las 9:00 de la mañana», contribuye a la estabilidad de la interacción. En la supertribu, la deixis temporal tiene una función protectora. El lenguaje se convierte así en una herramienta de disciplina temporal. La validez de los recursos temporales, los límites, las fechas y las determinaciones adverbiales temporales, como la interpretación de lo que significa «pronto» o «dentro de poco» (que puede variar de minutos a días), varía según las diferentes culturas.

DEPREDADOR VERBAL

El depredador verbal es un concepto que designa el potencial latente de dominación y agresión, presente estructuralmente en la comunicación humana. No se trata de un comportamiento lingüístico concreto ni de un tipo de personalidad, sino de un régimen de interacción más profundo, arraigado en la historia evolutiva del comportamiento social del Homo sapiens. Este potencial depredador se activa especialmente en situaciones de anonimato, asimetría de poder o regulación social debilitada. Se trata, por tanto, de un actor del campo comunicativo que renuncia conscientemente al principio de homeostasis (equilibrio) y utiliza el lenguaje como herramienta para la extracción violenta de capital social, atención o poder. El depredador verbal busca la dominación simbólica a través del lenguaje, no necesariamente la transmisión de información. Sus manifestaciones pueden materializarse en forma de coacción, desacreditación, escalada del conflicto o alteración del marco cooperativo de la interacción. El depredador verbal viene modulado y regulado culturalmente. Son precisamente las normas culturales y los mecanismos de cortesía los que sirven para su «domesticación». En el entorno digital, el depredador verbal se manifiesta con mayor intensidad, ya que aquí faltan los mecanismos tradicionales de control social; en tal caso, hablamos de un depredador digital. En el entorno de la tribalización digital, el depredador busca paralizar al destinatario. Se trata de una regresión evolutiva hacia la agresión, que se enmascara bajo la libertad de expresión, pero que en el fondo está guiada por el instinto de dominación.

DEPREDADOR DIGITAL

El depredador digital es una variante específica del depredador verbal que opera en el entorno de la tribalización digital. A diferencia del depredador

de una supertribu física, que utiliza la agresión verbal para dominar inmediatamente el campo de juego, el depredador digital se beneficia de la asimetría que ofrece el anonimato de las redes y la ausencia del cuerpo físico. Las características clave del depredador digital son las siguientes: 1. Ausencia de proximidad: el depredador no está expuesto a la acción directa del agente de seguridad de la víctima. La distancia física y la pantalla actúan como un «filtro» de la empatía y el miedo, lo que permite una mayor intensidad y brutalidad del vector verbal. 2. Parasitismo del algoritmo: el depredador digital no solo utiliza el lenguaje, sino también los mecanismos de las plataformas digitales (difusión de contenidos de odio, trolling, doxxing). Su objetivo no es la coexistencia, sino la eliminación del oponente del espacio digital. 3. Validación grupal: Por ejemplo, mientras que en el tranvía o en la oficina el depredador verbal suele estar aislado y condenado por su entorno, el depredador digital suele actuar dentro de su «tribu digital», donde su comportamiento agresivo es validado («me gusta», «compartir»), lo que refuerza su sensación de impunidad. 4. Asincronía: el depredador puede atacar en un momento y con una intensidad que la víctima no puede regular mediante los mecanismos habituales de distancia cortés. La interacción con el depredador digital conduce a una rápida erosión de la confianza en el campo de comunicación de la supertribu y obliga a los hablantes a crear nuevas estrategias, a menudo restrictivas, de autodefensa digital.

DESTINATARIO

El destinatario es una construcción mental a través de la cual se regula el conflicto de la interacción. Este designa al receptor previsto del mensaje, tal y como lo construye el propio hablante. En la supertribu urbana, el destinatario no es una persona concreta,

sino un rol social abstracto. El discurso se adapta a la reacción esperada del destinatario, no a su identidad. Esta construcción permite minimizar el conflicto. El destinatario es un elemento clave de la cautela verbal. Sin su correcta configuración, existe el riesgo de escalada. Se puede seguir a Jakobson (1960), pero interpretamos al destinatario como una ficción reguladora de la comunicación supertribal.

DETERMINISMO

El determinismo en el comportamiento lingüístico se refiere al grado en que la comunicación está predefinida por los roles sociales, el estatus y las normas. En algunas culturas, el determinismo es notable, ya que el hablante evalúa «lo que puede permitirse» antes incluso de iniciar la comunicación. El significado del enunciado depende en gran medida de los parámetros sociales. El comportamiento lingüístico es planificado y controlado. El determinismo limita la improvisación y la espontaneidad. Sirve para mantener la estabilidad de la interacción. Se trata de un mecanismo de protección. Es uno de los pilares del conservadurismo lingüístico.

DIÁLOGO

El diálogo representa una forma normalizada de convivencia verbal. Se refiere al intercambio de declaraciones entre los participantes en la interacción. En el entorno urbano, el diálogo no sirve para intercambiar opiniones, sino para mantener el equilibrio. Las estrategias lingüísticas del diálogo suprimen el conflicto. El diálogo se rige por las normas de cortesía y moderación. Permite el contacto sin compromiso. En la supertribu, el diálogo es una herramienta de estabilización. Es la unidad básica de la comunicación pública. Es necesario percibir el diálogo como un mecanismo de protección, no como un proceso creativo. El diálogo también in-

cluye la charla trivial, que es una parte importante de las reuniones breves y sin compromiso, en las que es necesario romper el silencio por un momento. Romperlo hace que quienes se encuentran descubran sus bases comunes y, por lo tanto, se elimina automáticamente la posible extrañeza.

DINÁMICA DEL MERCADO DE HABLA

La dinámica del mercado del habla está definida por una tensión constante entre el centro y la periferia, dos zonas contrapuestas que determinan el valor social y la aceptabilidad de cada acto de habla. La distinción entre el centro y la periferia en el mercado del habla de la supertribu es fundamental para comprender cómo funcionan la presión social y la regulación del comportamiento, pudiendo definirse estos dos conceptos a través de su relación con la norma y el grado de riesgo al que se expone el hablante.

El centro representa el núcleo del sistema comunicativo, donde dominan los recursos estandarizados, cultos y ritualmente asegurados que responden plenamente a la norma comunicativa integral. Moverse en el centro es «seguro» para el hablante, ya que utiliza guiones previsibles y mimicry de cortesía que no provocan sanciones negativas y confirman su estatus de individuo aculturado; el centro es, por tanto, el área de máxima aceptabilidad social y estabilidad.

La periferia del habla, por el contrario, está constituida por recursos que se sitúan fuera de este marco normativo: incluye formas no estándar, jergas, vulgarismos, una directividad excesiva o tabúes comunicativos. Estas formas tienen una aceptabilidad limitada y su uso está ligado a situaciones específicas, a menudo subculturales y cerradas; sin embargo, si un recurso periférico penetra en el centro (p. ej., en el trato público oficial o anónimo), resulta inapropiado y se convierte en fuente de una reacción inmediata por parte del entorno.

Mientras que el centro cumple las expectativas y así calma la interacción, la periferia rompe las expectativas e introduce elementos que amenazan la estabilidad del sistema. El mercado del habla regula constantemente el valor de estos recursos: si un hablante utiliza un término periférico en el centro, se expone a la estigmatización; su valor social cae y es identificado como un jugador «peligroso» o «maleducado» que no respeta las reglas del juego. No obstante, la periferia no es estática; el mercado del habla permite ocasionalmente que ciertos elementos permeen hacia el centro, pero mientras no estén plenamente asimilados, siguen siendo fuente de tensión y posible condena como muestra de descortesía.

DISCULPA

La disculpa es un acto verbal cuyo objetivo es reparar o mitigar la ofensa causada al destinatario. Es clave para la cortesía negativa. En algunas culturas se utilizan las disculpas con mucha frecuencia. A menudo se formulan de manera anticipada y estereotipada. En otras culturas, las disculpas son menos frecuentes y más expresivas. Es necesario tener en cuenta su interpretación culturalmente diferente. La disculpa señala la responsabilidad del hablante. Depende en gran medida del contexto y de la relación entre los participantes.

DISCULPA ANTICIPADA

La disculpa anticipada es un tipo de acto verbal de disculpa que precede a una posible ofensa al destinatario. Sirve para mitigar de forma preventiva el impacto negativo del mensaje previsto. Se analiza como una estrategia de cortesía negativa, típica en algunas culturas. La disculpa anticipada indica la conciencia de una posible amenaza para la relación. Al mismo tiempo, refleja el pesimismo verbal y el temor al conflicto. A menudo se realiza de forma formulista y estereotipada. Forma parte de un sistema más

amplio de estrategias de compensación. Se trata de un hábito pragmático condicionado culturalmente.

DISCURSO

El discurso designa el marco lingüístico colectivo de una determinada supertribu. Define las formas de hablar, los temas y las normas de expresión en un entorno determinado. El discurso urbano reprime la expresión individual. El lenguaje se subordina al estilo esperado. Cumple con lo que el otro espera y con lo que esperan también los demás miembros de la supertribu. El discurso determina lo que es permisible decir. De este modo, se reduce el potencial de conflicto. Es una herramienta de regulación y control. En la supertribu, cumple una función estabilizadora. Las reglas del discurso forman parte de la base de supuestos, muestran los temas permitidos y no permitidos, los tabúes lingüísticos, y descartan ciertos comportamientos lingüísticos como inaceptables. Salirse del discurso puede considerarse una manifestación de individualización excesiva, lo que aumenta la visibilidad lingüística de dicho hablante. El lenguaje cultural es un conjunto de prácticas lingüísticas mediante las cuales la supertribu regula la realidad conflictiva. El lenguaje cultural se refiere al lenguaje como portador de valores y normas. El lenguaje no es una herramienta neutral. En el entorno urbano, transmite expectativas culturales y estructura el comportamiento. Reduce los conflictos y, por lo tanto, es un medio de socialización. En la supertribu, garantiza la continuidad del orden cultural.

DISTANCIA VERBAL

La distancia verbal constituye un mecanismo sociopragmático fundamental que permite regular la proximidad entre los actuantes, funcionando en el entorno de la supertribu no como una expresión

de frialdad, sino como una reacción protectora necesaria ante el exceso de estímulos sociales y como una herramienta de prevención de conflictos. Esta distancia, manifestada a través de la formalidad, la brevedad y una expresividad controlada, limita el compromiso personal y protege la autonomía o «imagen negativa» del destinatario, reafirmando así el respeto por las fronteras sociales. La distancia verbal se materializa mediante el uso de fórmulas de tratamiento formal, construcciones impersonales y recursos atenuantes; sin embargo, su interpretación está estrechamente ligada al marco cultural: mientras que en algunas culturas tiende a aumentar activamente la distancia como resultado de un juego verbal centripeto orientado a la protección de la privacidad, en otras culturas, por el contrario, la reduce mediante un juego verbal centrífugo en favor de la cercanía y la calidez. De este modo, el lenguaje en la supertribu deja de ser una herramienta neutral para convertirse en un instrumento de disciplina y regulación, donde el grado de separación es un parámetro dinámico de cortesía cuya gestión incorrecta puede derivar en la ruptura de las convenciones sociales y en un aumento inmediato de la tensión entre los interlocutores.

DOMINANCIA ESTATUARIA

La dominancia estatutaria representa una desigualdad modulada por el lenguaje en una estructura social conflictiva. Esta clase de dominancia denota una asimetría en las posiciones sociales en la interacción. En la supertribu, la dominancia suele estar oculta. El lenguaje sirve para atenuarla y reproducirla. Las manifestaciones directas de dominancia aumentan el conflicto. Por el contrario, la dominación regulada contribuye a la estabilidad. La dominación por estatus forma parte del or-

den jerárquico de la supertribu y se basa en la estratificación de la sociedad, en las normas que mantienen dicha estratificación y en el lenguaje del poder que emplean aquellos que se encuentran en lo más alto de la escala social o que simplemente lo simulan. El lenguaje permite mantener el poder de forma discreta, lo que hace que el hablante se vuelva más dominante.

EMOTIVIDAD DE LA EXPRESIÓN

La emotividad de la expresión indica el grado de carga afectiva del lenguaje, que se limita sistemáticamente en la supertribu. La emotividad expresa la intensidad del compromiso emocional del hablante. En una supertribu, una alta emotividad es arriesgada. El autocontrol del habla sirve para suprimir los arrebatos afectivos y las declaraciones emotivas. La emotividad también puede incluir el volumen de la expresión o los gestos demasiado dinámicos. Las expresiones emotivas aumentan el potencial de conflicto. La urbanidad prefiere la neutralidad. La emotividad se regula mediante normas de cortesía. El habla se convierte en un filtro de las emociones.

EMPATÍA A DISTANCIA

La empatía a distancia se refiere a la capacidad de comprender al otro manteniendo una distancia verbal. En este tipo de empatía las emociones no suelen explicitarse. La empatía se manifiesta respetando los límites. El lenguaje minimiza la invasión. Este tipo de empatía protege la autonomía de ambas partes y se considera cortés. Cabe señalar que no se trata de desinterés, sino de una forma de consideración aprendida culturalmente.

EMPATÍA DE PROXIMIDAD

La empatía de proximidad denota implicación emocional y cercanía entre los interlocutores. En este

BUENOS DÍAS

Lucy estaba frente a un muro de ladrillos de barro. Era un mundo que tenía aristas. Ya no existían aquellos horizontes en constante cambio que abrían la distancia en su infinitud. Ya nada se mostraba a lo lejos. Lucy necesitaba entrar en la ciudad tras el muro, pero no podía moverse de su "aquí".

Ni siquiera en sus pies podía sentir ya la suavidad del mundo; la dureza de la tierra muerta y apisonada de los suburbios la presionaba contra las plantas. No podía quedarse allí simplemente parada.

¡Tenía que irse!

El aire era pesado. Apestaba a humo, a pieles y a demasiados cuerpos en un solo lugar. Finalmente, siguiendo el muro, Lucy encontró un hueco que la llamaba como una invitación. Mientras caminaba por el estrecho pasaje, sentía una amenaza en cada sombra.

Frente a ella emergió una figura. Otra forma de cráneo, otros adornos en los hombros, otro olor. Un extraño. Un hombre.

En ese segundo, el cuerpo de Lucy reaccionó a la antigua. Su mano bajó al costado, donde antes solía llevar el sílex. Los músculos de su mandíbula se tensaron, su garganta se preparó para un gruñido de advertencia. Sin embargo, Lucy no se movió. ¡Algo la detuvo!

No fue valor; fue una nueva y ardiente necesidad. Otros pasaban alrededor. Si golpeaba ahora, el círculo no se cerraría para protegerla, sino para destruirla. En este nuevo mundo de piedra ya no valía la fuerza del puño, sino la fuerza de un pacto invisible.

De lo contrario, ¡no llegaría al mercado!

Inclinó la cabeza apenas una fracción más de lo necesario para la lucha y abrió las palmas para mostrar que no llevaba ninguna piedra. De sus labios salió un sonido que no era ni un gruñido ni un grito de auxilio. Fue el primer sonido vacío de la civilización: ¡Buenos días!

Los ojos del extraño, inyectados en sangre por el cansancio, se endurecieron por un segundo, pero luego los hombros del hombre también se relajaron. ¡Buenos días! Pasaron uno al lado del otro sin tocarse, sin que se derramara sangre.

Ese breve momento la agotó más que un día entero de caza. Acababa de aprender a mentirle a su propio miedo.

¡Para no tener más hambre!

tipo de empatía las emociones se comparten abiertamente. El lenguaje fomenta el contacto cercano. La empatía de proximidad elimina la distancia verbal. Se percibe positivamente como una muestra de interés y refuerza los lazos comunitarios. En algunas culturas, puede interpretarse como invasiva. La entendemos claramente como la base de la afiliación.

ESPACIO DE TRÁNSITO

El espacio de tránsito (en relación con el concepto de «non-lieux» de Marc Augé) es un entorno físico específico en la supertribu que no se define por su identidad ni por su historia, sino únicamente por su finalidad (transporte, consumo, descanso público). Ejemplos típicos son los aeropuertos, las estaciones de metro, las galerías comerciales o las autopistas, los parques y las zonas peatonales. En el espacio de tránsito, los mecanismos del lenguaje de la supertribu alcanzan su forma más pura: 1. Anonimato absoluto: los hablantes son desconocidos entre sí y no prevén ningún contacto futuro. 2. Máxima densidad de interacción: el elevado número de hablantes en un espacio reducido requiere la actividad constante del agente de seguridad. 3. Comunicación funcional: el lenguaje se reduce aquí a instrucciones técnicas y fórmulas rituales. El espacio de tránsito es el «territorio natural» del depredador del lenguaje y, al mismo tiempo, el lugar donde la indiferencia ritual es la única estrategia posible para mantener la salud mental y la paz social.

ESPACIO PÚBLICO DEL HABLA

El espacio público del habla intensifica el conflicto al someter el discurso a la supervisión social. Dicho espacio se refiere al entorno en el que la comunicación es observable y está regulada normativamente. La presencia del público aumenta la cautela en el discurso. El habla se convierte en una actuación controla-

da. La publicidad aumenta el riesgo de conflicto y, por lo tanto, exige un mayor grado de autocontrol por parte de los individuos que hablan. El habla y la palabra funcionan aquí como instrumentos de disciplina social. El espacio público es un campo clave para la regulación de la comunicación supertribal.

EXPERIENCIA SOCIALMENTE MARCADA

La experiencia socialmente marcada es la respuesta emocional y cognitiva subjetiva del hablante a un estímulo comunicativo, interpretada a través del prisma de las normas sociales y las expectativas de la supertribu. No se trata de un mero estado interno, sino de una experiencia que lleva consigo una «firma» (marca) de relevancia social, es decir, una que obliga al hablante a realizar una acción interactiva posterior (por ejemplo, un juego de cortesía o una defección). Una experiencia con una firma social positiva puede ser una función simbólica positiva, en la que la imagen del participante en la comunicación se presenta bajo una luz favorable y se considera protegida. En el marco del juego del lenguaje, la experiencia con significación social cumple las siguientes funciones: 1. Indicador de riesgo de interacción: la experiencia (por ejemplo, la sensación de amenaza, vergüenza o, por el contrario, reconocimiento) sirve como señal interna que indica al hablante si está seguro en el espacio de transición dado o si debe activar mecanismos de protección. 2. Motivador de la función de pago: La intensidad y la polaridad de la experiencia influyen directamente en la configuración de la función de pago. Una experiencia con firma positiva (armonía) refuerza el vector centripeto, mientras que una experiencia con firma negativa (sensación de depredación) conduce a la agonía o al retroceso hacia el anonimato. 3. Anclaje cultural: La experiencia está «marcada» por la cultura del actor. Mientras

que en alguna cultura una determinada manifestación puede percibirse como una violación de la barrera comunicativa (firma negativa), en otra la misma manifestación puede interpretarse como una muestra de cercanía y cooperación.

ESPONTANEIDAD VERBAL

La espontaneidad verbal designa la naturalidad y el carácter no planificado del habla. Esta fomenta la autenticidad y la cercanía relacional. Es importante que la espontaneidad no sea sinónimo de descortesía, aunque a menudo se confunda como tal. Ser espontáneo no tiene por qué significar que el hablante atente contra las expectativas. La espontaneidad verbal es también un símbolo de relajación, así como una praxis con la que el hablante entra en el contacto interaccional. Este contacto puede ser considerado hasta muy cortés debido a dicha espontaneidad, ya que esta se encuentra «entrenada». La espontaneidad se interpreta culturalmente; aumenta la dinámica de la interacción, pero, al mismo tiempo, puede incrementar el potencial de conflicto.

De hecho, existen situaciones comunicativas en las que se espera que los hablantes muestren una cierta «rigidez»; en tales casos, la espontaneidad entra en conflicto con las expectativas y, por tanto, no concuerda con ellas. Así pues, el habla no tiene por qué ser necesariamente descortés, sino que simplemente estará en conflicto con la predictibilidad esperada.

ESTABILIDAD DE LA INTERACCIÓN

La estabilidad de la interacción permite el funcionamiento de la supertribu a pesar de sus conflictos internos. Se refiere a la capacidad de la comunicación para continuar sin interrupciones ni escaladas. La estabilidad no es un estado natural, sino el resultado de la regulación del habla. La cortesía, la normatividad y la formalización la fortalecen. En un entorno superpoblado, la interacción

colapsaría rápidamente sin estos mecanismos. La estabilidad permite la repetición de encuentros entre desconocidos. Es un valor fundamental del espacio público de la supertribu. La estabilidad está garantizada por un discurso estructurado internamente, el cual resulta coherente para un territorio y una época determinados. La coherencia es la esencia que permite efectuar solamente cambios puramente graduales, los cuales se asientan en el discurso como transformaciones que encajan en el ordenamiento interno original. Estos cambios modifican la estructura interna del discurso de manera muy lenta, manteniendo en él un equilibrio constante. La sostenibilidad del discurso o, por el contrario, su fragmentación, es entonces un signo de la estabilidad de la cultura, de la época o de la formación de la supertribu como tal. Se trata de un paradigma verbal interno, cuyas partes individuales poseen una función fija y aseguran así el orden y el régimen verbales de la sociedad.

ESTATUS SOCIAL

El estatus social denota una posición jerárquica resultante de la estratificación y diferenciación social. Se señala indirectamente a través del habla. Se evidencia en el rol que ya se representa en una situación específica, dada por el lugar y el tiempo, mediante el uso de un registro determinado. El estatus se percibe, pero no se comunica explícitamente, ya que esto supondría una primacía directa de un actor sobre otro, lo que a priori generaría un desequilibrio en la comunicación. La corteza suprime los diferentes estatus. Las estrategias pragmáticas del habla ocultan o neutralizan el estatus. Sin embargo, en muchas culturas, el estatus influye en la elección del tratamiento. En la supertribu, el estatus es un factor sensible. En ciertas situaciones, especialmente en aquellas reguladas proto-

colariamente —es decir, mediante normas de diálogo institucionalizado o en la interacción con instituciones totales—, es necesario comunicar el estatus de manera inequívoca, garantizando así, una vez más, la seguridad comunicativa.

ESTRATEGIA DE COMPENSACIÓN

La estrategia de compensación se refiere a un conjunto de recursos lingüísticos utilizados para mitigar actos de habla potencialmente conflictivos. Se consideran un elemento clave de la pragmática. Incluye disculpas, degradaciones y formulaciones indirectas. Las estrategias de compensación protegen la imagen negativa del destinatario. Al mismo tiempo, permiten al hablante reducir la responsabilidad del enunciado.

ESTRATEGIA DE CORTESÍA

La estrategia de cortesía representa procedimientos de habla mediante los cuales los hablantes previenen conflictos y pérdidas. Expresa la elección de los medios de habla con respecto a sí mismos y al otro. No se trata de moralidad, sino de la ética del encuentro entre dos personas. La cortesía es una necesidad pragmática con la que protegemos el encuentro y lo envolvemos en seguridad ontológica. Se trata de la aplicación del axioma de seguridad en el habla, un valor fundamental en el que se basa el éxito del proceso de civilización en general. Por lo tanto, la cortesía no es solo un elemento ornamental con carácter estético, sino un principio que permite la posición de dos personas que se comunican una frente a la otra. Es una adaptación evolutiva de una especie animal social, que luego resulta en el desarrollo del lenguaje y, posteriormente, de sistemas culturales en un conjunto cerrado de medios reguladores pragmáticos. Estos aparecen entonces como manifestaciones culturales, entre las cuales surgen diferencias. Estas diferencias son superficiales,

y vienen realizadas de distintas formas. Entre manifestaciones superficiales surge una competencia y es una fuente de conflictos, de tipo éticos en los encuentros interculturales. Sin embargo, en el fondo, las motivaciones de los actores son las mismas, a menos que se trate de un choque cultural abierto y declarado. Las estrategias de cortesía protegen la identidad cultural, pero pueden ser fuente de malentendidos e incluso de resistencia. Desde una perspectiva émica, limitan la agresión, la escalada y la violencia física. Se aprenden culturalmente.

ESTRATEGIA DE RECIPROCIDAD

La estrategia de reciprocidad (en inglés Tit-for-tat) es la más evolutiva y exitosa en la teoría de juegos, aplicada a la comunicación oral en una supertribu. El hablante comienza con la cooperación (cortesía) y en cada paso subsiguiente repite el paso anterior del oponente. Si el oponente responde cortésmente, se produce una mayor cooperación (manteniendo la homeostasis). Si el oponente deserta, el hablante también deserta (aplica una sanción) en el siguiente paso. Esta estrategia es clave para la estabilidad del campo comunicativo porque es:

1. Comprensible: Establece límites de inmediato.
2. Justa: Recompensa la cooperación y castiga el engaño.
3. Reconciliable: Si el desertor vuelve a la cortesía, la estrategia de la reciprocidad le permite regresar a un juego conciliador.

ETIQUETA VERBAL

La etiqueta verbal es un conjunto de reglas lingüísticas mediante las cuales la supertribu atenúa el potencial conflictivo de la interacción. Designa formas establecidas de expresión que estabilizan la comunicación. Por ejemplo, cuando un cliente está enfadado y grita, el empleado responde con un tono calmado, un volumen de voz bajo y frases estructuradas como:

«Entiendo perfectamente su frustración, permítame revisar qué sucedió». Esto frena la escalada emocional, potencialmente conflictiva. La etiqueta verbal no es un formalismo, sino un mecanismo de protección. A menudo, se describe de forma normativa, por lo que es prescriptiva, especialmente cuando se trata de eventos sociales públicos (y privados) cuyo programa está estrictamente prescrito y regulado por actos lingüísticos obligatorios y situacionales. Los rituales lingüísticos reducen la incertidumbre. La etiqueta verbal limita la expresividad y protege la identidad de los actores. Permite el contacto entre personas desconocidas cuyas funciones están estabilizadas.

ETNOLINGÜÍSTICA

La etnolingüística sirve para comprender las reglas del lenguaje en relación con las reglas del sistema cultural. Investiga la relación entre el lenguaje y la cultura. El habla no puede separarse del entorno social, ya que refleja los valores, las normas y los conflictos de la supertribu. El enfoque etnolingüístico permite comprender el lenguaje como una adaptación cultural. El lenguaje no es solo un sistema, sino también una práctica. La etnolingüística ayuda a interpretar la cortesía urbana.

EXPOSICIÓN SOCIAL

La exposición social designa el grado de visibilidad, legibilidad y exhibición de un individuo en el espacio social de la supertribu, constituyendo, en el marco de la anonimidad urbana, un parámetro crítico de seguridad comunicativa. Una exposición excesiva se percibe como un factor de riesgo, ya que rompe el acuerdo tácito de «invisibilidad» mutua y atrae una atención no deseada que, a menudo, deriva en un conflicto potencial. El individuo regula esta exposición de manera sistemática a través de la autodefensa verbal. Entre las manifestaciones que

aumentan la exposición (haciendo al hablante «sobreepuesto» y vulnerable) se encuentran la dominancia acústica (volumen elevado), la expresividad melódica (afectación y musicalidad teatral), una alta dinámica y un ritmo de habla variable, el uso de dialectos o sociolectos marcados (que revelan la identidad y el origen) y, sobre todo, una prosodia emocional descontrolada (gritos, risas, llanto). Estos elementos funcionan como una ocupación agresiva del espacio cognitivo de los demás. Por el contrario, las manifestaciones que atenúan la exposición hasta alcanzar una invisibilidad funcional incluyen el camuflaje acústico (reducción del volumen al límite de la zona personal), la regulación entonativa (monotonía), la neutralización lingüística mediante clichés y frases vacías, el laconismo (minimización del acto elocutivo al mínimo indispensable) y el cumplimiento estricto de la etiqueta verbal. Una exposición alta es evaluada inmediatamente por el «escáner» social de los demás como una anomalía, una amenaza o una falta de autocontrol, lo que activa mecanismos defensivos o agresivos en el entorno. El dominio eficaz de esta dinámica —es decir, la capacidad de permanecer lingüísticamente «gris» e impredecible— permite al hablante mimetizarse con el discurso colectivo y desplazarse por la ciudad de manera segura, mientras que cualquier aumento deliberado de la exposición debe estar siempre codificado por el protocolo o el rol de estatus dentro de la supertribu para evitar la ruptura inmediata del orden comunicativo.

FELICITACIONES

La felicitación es un acto de habla valorativo cuya esencia consiste en expresar una evaluación positiva sobre un acontecimiento, éxito o estado del destinatario; en el marco de la teoría de la cortesía, se clasifica dentro de los actos de cortesía po-

sitiva, ya que se orienta primordialmente hacia la aproximación social y la reafirmación del valor del otro. Este instrumento ritual de regulación social fortalece la estabilidad de la supertribu, y su éxito o fracaso depende directamente de una calibración precisa entre la espontaneidad y la rigidez discursiva. La seguridad del éxito de este acto se garantiza en un plano no conflictivo cuando el hablante estima correctamente el grado de intensidad y la adecuación temática en relación con el estatus social y la cercanía de los comunicantes, funcionando así como un «lubricante» social que reduce la tensión. Por el contrario, el riesgo de fracaso y el potencial conflictivo oculto surgen ante una estimación errónea de la distancia vertical u horizontal; una felicitación demasiado tibia puede interpretarse como una muestra de envidia, mientras que una expresividad excesiva y una inmediatez no solicitada pueden percibirse como una invasión del territorio y de la identidad del destinatario. En la supertribu, donde la sensibilidad al contexto es crítica, la felicitación suele formularse de manera estereotipada y económica para evitar una exposición social inadecuada; sin embargo, en el choque intercultural, el acto puede fracasar debido precisamente a la incompatibilidad de los órdenes elocutivos. Por tanto, una felicitación exitosa requiere de un hablante capaz de realizar la valoración del otro de forma auténtica, pero simultáneamente conforme al grado de regulación esperado, asegurando así la continuidad del orden cultural y el desarrollo seguro de la integración social.

FICCION CULTURAL

La ficción cultural representa una premisa compartida y un constructo colectivo que estabiliza la realidad social dentro del entorno inherentemente conflictivo de la supertribu. Se refiere a ideas

y supuestos que no son empíricamente verificables, pero que poseen una alta funcionalidad pragmática; en la comunicación urbana, estas ficciones sustituyen la confianza personal —inexistente entre desconocidos— por una confianza sistémica en el proceso. El lenguaje no actúa meramente como una herramienta descriptiva, sino como el medio que reproduce, mantiene y confirma performativamente estas ficciones (partiendo de Berger y Luckmann, 1966, pero subrayando la dimensión lingüística). Las ficciones culturales permiten predecir el comportamiento de los demás actores en situaciones donde el hablante carece de información concreta sobre ellos. Sin estas «falsedades» compartidas (por ejemplo, la ficción de la cortesía universal, la ficción de la seguridad del espacio público o la ficción de la estabilidad de los roles), el potencial conflictivo de la supertribu se intensificaría de inmediato, provocando la parálisis de las interacciones. A través de guiones fijados y la etiqueta, el lenguaje institucionaliza estas ficciones, creando una ilusión de orden necesaria para el funcionamiento de la supertribu. La ficción cultural es, por tanto, un pilar fundamental de la autodefensa elocutiva: nos permite actuar «como si» la realidad fuera estable, siendo esta la única vía para evitar la escalada constante de tensión en la multitud anónima.

FLEXIBILIDAD PRÁCTICA

La flexibilidad pragmática designa la capacidad del hablante para adaptar de forma dinámica su comportamiento elocutivo al contexto específico y a las transformaciones inmediatas de la situación comunicativa. Dentro de la supertribu, este rasgo constituye una herramienta clave para la gestión y desescalada de conflictos; la flexibilidad permite al actor abandonar las convenciones rígidas y emplear creativamente los recursos lingüísticos allí donde el guion cultural estándar falla o donde existe una amenaza inminente a la imagen

social. Una alta competencia pragmática permite al hablante equilibrar con sensibilidad la inmediatez auténtica y la rigidez defensiva, reduciendo la dependencia de normas estáticas y fomentando la naturalidad de la interacción incluso en situaciones de tensión. El potencial conflictivo de la flexibilidad pragmática reside en el riesgo de una estimación errónea: una creatividad excesiva puede ser interpretada por el destinatario como imprevisibilidad o como una violación del orden elocutivo, lo que, paradójicamente, podría desencadenar un conflicto. Por el contrario, el uso exitoso de la flexibilidad funciona como un pararrayos: el hablante detecta a tiempo la tensión y, mediante cambios en el tono, el ritmo o el registro (por ejemplo, pasando oportunamente al humor o, por el contrario, a la distancia formal), logra desviar el enfrentamiento inminente. La flexibilidad pragmática es, por tanto, un rasgo culturalmente formado que permite al individuo en la supertribu negociar constantemente su seguridad sin convertirse en un mero ejecutor pasivo de rituales predefinidos.

FORMALIZACIÓN DEL HABLA

La formalización del habla representa una estrategia lingüística para regular los conflictos. Implica un cambio hacia formas de comunicación establecidas, predecibles y emocionalmente controladas. En las condiciones de la supertribu, la informalidad es arriesgada, ya que aumenta la posibilidad de interpretaciones personales y conflictos. El lenguaje formalizado limita la improvisación y reduce la tensión en la interacción. El lenguaje se convierte así en una herramienta técnica de regulación, no en un medio de autenticidad. La formalización permite la comunicación entre actores desconocidos sin necesidad de una relación personal. Es uno de los pilares de la estabilidad de la supertribu. Nos basamos en Habermas (1981), pero entende-

mos la formalización como un mecanismo de defensa de la supertribu contra la escalada de conflictos, no como un ideal de racionalización.

FORMULAS DEÓNTICAS

Las fórmulas deónticas (p. ej., «tienes que», «deberías», «está prohibido», «sería bueno») son recursos elocutivos que expresan el grado de obligatoriedad, deber, prohibición o permiso y que, en la dinámica de la supertribu, funcionan como herramientas directas para la gestión de la conflictividad y el control social. A diferencia de las fórmulas epistémicas, que operan sobre la certeza del hablante, las fórmulas deónticas se centran en influir en el comportamiento del destinatario, lo que las convierte en actos de alto riesgo desde la perspectiva de la amenaza a la imagen social. Dentro de la gestión de conflictos, estas fórmulas suelen modificarse mediante estrategias de cortesía: mientras que el imperativo directo representa un acto de alta exposición social y dominancia que puede desencadenar una agresión defensiva inmediata, el uso de fórmulas deónticas mitigadas (p. ej., el condicional «deberías») sirve para la desescalada de la tensión y la preservación de un igualitarismo verbal. El uso exitoso de las fórmulas deónticas en el entorno anónimo de la supertribu requiere una calibración precisa respecto al estatus y al contexto actual; su fracaso, manifestado como una presión inadecuada o, por el contrario, como una falta de autoridad en situaciones críticas, provoca la ruptura de la seguridad comunicativa y una sensación de vulneración de la autonomía personal. Son, por tanto, reguladores clave del orden social que, a través de la expresión lingüística de las normas, permiten la coordinación de la acción colectiva sin que se produzca un colapso total de la estabilidad de la super-

tribu a causa de un choque de poder abierto.

FÓRMULAS EPISTÉMICAS

Las fórmulas epistémicas (p. ej., «creo que», «parece que», «por lo que sé») son herramientas específicas de modulación y autodefensa verbal que expresan el grado de certeza o conocimiento del hablante y, en el entorno de la supertribu, funcionan como «zonas de amortiguación» críticas para la gestión del potencial conflictivo. Su función pragmática primaria es debilitar la fuerza de los actos de habla asertivos, con lo cual el hablante mitiga su responsabilidad sobre la veracidad de la afirmación y crea un espacio de maniobra para una retirada segura sin perder la imagen social. Desde la perspectiva de la conflictividad, estas fórmulas previenen la confrontación directa al transformar las pretensiones de verdad objetiva en posturas subjetivas, las cuales son más difíciles de atacar por el destinatario, al tiempo que protegen la autonomía del otro frente al dogmatismo, simulando performáticamente un igualitarismo verbal. En la interacción, las fórmulas epistémicas actúan como filtros estratégicos que reducen la tensión y permiten la negociación de hechos sin recurrir a una exposición social total o amenazar la identidad del hablante; su fracaso ocurre únicamente cuando su uso se percibe como ironía, lo que puede desestabilizar la situación comunicativa y desencadenar un conflicto derivado de la sensación de manipulación.

FRONTALIDAD

La frontalidad es una característica pragmática del comportamiento elocutivo definida por una expresión abierta, directa y escasamente mitigada de la intención comunicativa. En la dinámica de la supertribu, representa una manifestación del liberalismo verbal que prioriza la efi-

cacia y la autenticidad frente a las complejas estrategias de cortesía negativa. La frontalidad está estrechamente vinculada al concepto de autonomía del hablante y al principio de confianza presupuesta entre los interlocutores, lo que permite un intercambio rápido de opiniones sin necesidad de extensas estrategias de compensación. Desde la perspectiva de la conflictividad, la frontalidad constituye una herramienta ambivalente: mientras que en culturas proximales se percibe como una muestra de sinceridad y cohesión no conflictiva, en culturas distantes se interpreta a menudo como una invasión agresiva del territorio y una fuente de tensión. El éxito de la frontalidad en la supertribu está, por tanto, estrictamente condicionado por el guion cultural y el grado de ficción compartida sobre la cercanía; si se emplea en un contexto inadecuado, se produce una amenaza inmediata a la imagen social del destinatario y la ruptura de la seguridad comunicativa debido a la descortesía percibida.

FUERZA ILOCUTIVA

La fuerza ilocutiva designa la intención comunicativa del hablante materializada a través de un acto de habla concreto que, en la dinámica de la supertribu, funciona como un indicador clave del impacto del enunciado sobre la imagen social del destinatario y determina el grado de potencial conflictivo de la interacción. Esta fuerza no viene dada únicamente por la estructura formal de la frase, sino por su naturaleza interpretativa y el contexto, siendo su intensidad modulada constantemente para preservar la seguridad comunicativa. Mientras que en culturas distantes predomina la tendencia a debilitar la fuerza ilocutiva mediante fórmulas epistémicas y ambigüedad estratégica para evitar la invasión del territorio ajeno, en culturas proximales esta fuerza suele

presentarse explícita y reforzada, lo cual, en sintonía con el principio de frontalidad, se percibe como una muestra de transparencia. La gestión de la fuerza ilocutiva requiere una calibración precisa, ya que un refuerzo inadecuado puede percibirse en el espacio anónimo como una agresión o dominancia, mientras que una mitigación excesiva puede derivar en un fallo pragmático y en la incomprensión de la intención, desestabilizando en ambos casos la supertribu y desencadenando el conflicto.

FUNCIÓN DE PAGO

En el entorno de la supertribu, el hablante calcula constantemente (a menudo de forma inconsciente) los costes y los beneficios de cada acto lingüístico. La función de pago es el algoritmo que le indica si tiene sentido ser cortés o si vale la pena ser depredador. La función de pago es un concepto analítico tomado de la teoría de juegos que, en el contexto del pragmatismo, expresa la relación entre el esfuerzo comunicativo (costes) y el beneficio interactivo (rendimiento) del hablante. En el entorno de la supertribu, esta función es un determinante clave para la elección del vector del habla. La función de pago del hablante está saturada por dos factores principales: 1. Ganancia interactiva: obtención de información, imposición de los propios intereses, acto para salvar las apariencias o consolidación del estatus social dentro de la red de relaciones. 2. Prima de seguridad: valor que el hablante atribuye a la prevención del riesgo interactivo. Para un hablante adaptativo, esta prima es prioritaria: elige la cortesía porque la «recompensa» es la tranquilidad y la ausencia de conflictos. En el caso del depredador verbal, la función de pago se establece de forma asimétrica: el depredador percibe como ganancia el humillar o dominar al otro, mientras que los costes (posible escalada) son insignificantes para él gracias al anonimato del espacio de tránsito. Por el con-

trario, en situaciones con un vector centripeto alto (acercamiento), la función de pago tiende a maximizar la cooperación mutua. La función de pago también puede tener un carácter emotivo. Si trato adecuadamente al otro, le hago saber su valor social y, mediante la elección de los medios de expresión, lo trato como si tuviera automáticamente unas coordenadas sociales elevadas (por ejemplo, utilizando el tratamiento formal, los títulos sociales, etc.), entonces se trata de una ganancia simbólica positiva por su parte, aunque yo le haya formulado un acto que supone una pérdida por su parte (por ejemplo, una orden o una prohibición).

FUNCIÓN DE SEGURIDAD

La función de seguridad se refiere a la forma en que el lenguaje en la supertribu regula la realidad social conflictiva. Las funciones del lenguaje van más allá de la simple transmisión de información. En el entorno urbano, el lenguaje tiene principalmente una función reguladora. Predominan las funciones de cortesía, normativas y estabilizadoras. El lenguaje limita el conflicto y protege a los actores. El significado del enunciado está subordinado a la función. El lenguaje es una herramienta de control social y un agente de seguridad de la cohesión social, del encuentro cara a cara. En la supertribu, la funcionalidad está por encima de la expresión. Las seis funciones lingüísticas de Jakobson (1960) deben completarse con aquella que permite la supervivencia urbana en el lenguaje.

GUION CULTURAL

El guion cultural designa un patrón compartido e internalizado de comportamiento social y elocutivo esperado en una situación determinada, el cual funciona como un esquema cognitivo para la navegación dentro de la supertribu. Estos guiones, adquiridos

EN LA COCINA

Lucy estaba sentada en la cocina. El mundo se había encogido a las dimensiones de un piso en un bloque de viviendas gris. Desde hace mucho, el olor del hogar emanaba del humo que de vez en cuando penetraba en sus fosas nasales desde la estufa de carbón.

Los hombres se habían ido y ¡no volverían nunca jamás!

El hollín grasiento caía sobre el mundo como un velo negro, mientras que Lucy se llevaba mecánicamente la comida a la boca. Tenía un sabor repugnante, pero el hambre le ordenaba disfrutarla con avidez.

Mañana iría de nuevo con la cartilla de racionamiento.

Sobre la mesa, frente a Lucy, había una caja de madera. El ojo mágico de la radio la miraba con un destello verde y siniestro. Hacía mucho que no transmitían El Murmullo de la Sabana, ni Lucy volvía a escuchar por la radio Las Puertas de Jericó. Lucy buscaba una mirada que confirmara la verdad que salía de él.

La voz hablaba de la patria, del honor y de la necesidad de sacrificio.

Lucy estaba paralizada ante el aparato parlante, imaginando los ecos de las marchas militares y el estallido de las bombas en algún lugar de Guernica.

¿Bombardeos? ¿Y los niños estaban en la escuela?

La carcomía la idea de que ;ni siquiera las madres podían seguir siendo madres! No tenía a quién saltar a la cara, no tenía a quién detener con el sílex. La voz no la invitaba al diálogo; la estaba colonizando.

Ya no hay horda; hay solo una masa que obedece.

durante la socialización, regulan las estrategias de cortesía y los actos de habla al proporcionar a los actores «escenarios prescritos» que reducen la carga cognitiva y aumentan la predictibilidad de la interacción. Los guiones culturales no siempre son conscientes; sin embargo, influyen fundamentalmente en la interpretación de las acciones de los demás, funcionando como un filtro a través del cual evaluamos si un hablante es «normal» (cumple el guion) o «anómalo» (rompe el guion). En un plano no conflictivo, el guion garantiza la seguridad comunicativa, mientras que su violación —ya sea mediante una inmediatez excesiva o una rigidez inadecuada— conduce a una ruptura inmediata del entendimiento mutuo y a una sensación de amenaza a la identidad. Un rasgo clave es su relatividad cultural: lo que en un paradigma elocutivo se percibe como cortes (por ejemplo, el guion español para la interrupción dinámica del habla) puede ser interpretado en otro (como el checo) como una manifestación de agresividad y un fallo del orden elocutivo. Por tanto, para tener éxito en la supertribu se requiere la capacidad de alternar fluidamente entre diferentes guiones y respetar su naturaleza prescriptiva, la cual protege la estabilidad del sistema social frente al caos de una espontaneidad incontrolada.

HABLA

El habla (parole), en el sentido saussureano, designa la realización individual y concreta del sistema lingüístico (langue) en el actuar humano, pero en el marco del habla funcional en la supertribu sufre una redefinición fundamental en relación con su potencial conflictivo. Mientras que la lingüística clásica percibe la parole como un espacio de libertad individual y creatividad del hablante, en el entorno urbano anónimo y densamente poblado el habla deja de ser una expresi-

sión ilimitada de la individualidad para someterse a estrictas normas reguladoras. Cada manifestación individual del habla está sujeta en la supertribu a un control situacional constante, ya que cualquier desviación significativa del guion esperado aumenta drásticamente el riesgo de conflicto y amenaza la seguridad ontológica de los actores.

En situaciones que requieren una estructura de encuentro estandarizada o ceremonial, la parole está casi totalmente prescrita, minimizando la variabilidad individual en favor de la estabilidad del sistema. El habla, en esta concepción, funciona como una herramienta ritual donde la individualidad auténtica del hablante cede deliberadamente ante un modus operandi colectivamente compartido y seguro que garantiza la legibilidad de las intenciones y suprime la agresión latente. Por tanto, en el mercado del habla, la parole no representa un acto aleatorio, sino una realización disciplinada del sistema cuyo objetivo primordial no es la autoexpresión, sino el mantenimiento del campo interactivo en un estado no conflictivo.

HABLANTE ADAPTATIVO

El hablante adaptativo es un actor estándar y plenamente funcional dentro de la supertribu, que ha adquirido las competencias pragmáticas necesarias para moverse con seguridad en un entorno anónimo. Su comportamiento está guiado por el esfuerzo por mantener la homeostasis social (equilibrio). El hablante adaptativo dispone de un agente de seguridad altamente sensible que le permite:

1. Utilizar la indiferencia ritual como modo básico de comunicación.
2. Aplicar adecuadamente los amortiguadores de comunicación en caso de intrusión accidental en zonas ajenas.
3. Emitir un vector verbal estable que no provoque reacciones defensivas o agresivas en el entorno.

Este tipo de hablante es el pilar de la estabilidad de la supertribu; su objetivo no es imponer su

dominio, sino minimizar el riesgo de interacción y navegar sin problemas por el espacio social.

HABLANTE DEFICITARIO

El hablante deficitario es un actor que carece de un agente de seguridad suficientemente desarrollado o funcional, o que no dispone de los códigos culturalmente específicos de una determinada área etnolingüística. El déficit puede deberse a la ignorancia, la inexperiencia social o la rigidez cognitiva (extranjero, niño). El hablante deficitario se manifiesta en la supertribu: 1. Al perturbar de forma inapropiada la indiferencia ritual (por ejemplo, con una familiaridad excesiva o mirando fijamente). 2. Al ser incapaz de decodificar correctamente las señales del depredador verbal, lo que lo convierte en una presa fácil. 3. Emitiendo vectores verbales involuntariamente agresivos o confusos, que provocan una falsa alarma en otros hablantes adaptativos. A diferencia del depredador, el hablante deficitario no tiene principalmente malas intenciones, pero su presencia aumenta la entropía y la tensión en el campo comunicativo.

HABITUS DE HABLA

El habitus del habla se refiere al modo internalizado de actuar lingüísticamente, que regula el comportamiento en la supertribu. Expresa el conjunto de disposiciones lingüísticas adquiridas que rigen la comunicación cotidiana. En la supertribu, el lenguaje no es espontáneo, sino aprendido. El habitus limita la expresividad y fomenta la moderación. El lenguaje se convierte en una herramienta de autocontrol. Las desviaciones del habitus aumentan el potencial de conflicto. El habitus de habla permite orientarse en un espacio anónimo. Es una parte fundamental de la socialización urbana. Los conceptos de Bourdieu del mercado lingüístico y el habitus lingüístico (1977) también deben

considerar al mercado del habla y al habitus de habla, dado que el mercado lingüístico puede incorporar dentro de sí varios tipos de mercados del habla y el habitus lingüístico diversos habitus del habla. (por ejemplo, los principios de cortesía en el español europeo y latinoamericano se construyen de manera diferente).

HIPERCORTESÍA

La hipercortesía se refiere al uso excesivo y exagerado de fórmulas de cortesía, lo que puede resultar poco auténtico o irónico. Se basa en el miedo a infringir las normas y a entrar en conflicto. A menudo se manifiesta mediante la acumulación de disculpas, diminutivos y fórmulas atenuantes. Algunas veces, la hipercortesía puede interpretarse como distancia o frialdad. Es un síntoma de un código lingüístico dogmático. Paradójicamente, puede perturbar la naturalidad de la interacción. Su efecto depende en gran medida del contexto. La hipercortesía es natural en aquellas situaciones en las que el intercambio interactivo no se rige por la espontaneidad de los hablantes, sino por un protocolo prescrito que se nutre del registro de los estereotipos elocutivos protocolares. Además, no solo están prescritas las réplicas individuales, sino secuencias enteras que transforman la conversación en un ceremonial elocutivo. Este resulta hiperseguro, puesto que en él no puede producirse ningún desvío imprevisto y, por consiguiente, protege a todos los actores participantes.

HOMO AFFILIATIVUS

Homo affiliativus representa una variante específica del tipo Homo urbanus que afronta las presiones y el anonimato de la supertribu mediante la simulación de mecanismos tribales de pertenencia. No se trata de un retorno a una organización tribal auténtica, sino de un juego ritual de cohesión cuyo objetivo es satisfacer

las tendencias afiliativas esperadas por un entorno social determinado.

En el marco de la supertribu, este actor utiliza los procesos de proximidad y la participación emocional como una herramienta estratégica de cortesía para crear la ilusión de un espacio personificado y seguro allí donde reina el anonimato. El Homo affiliativus opta por la inclusión como una forma de marketing social; su afectividad y la reducción de barreras son técnicas instrumentales que le permiten alcanzar objetivos de interacción a través de una solidaridad declarada (no necesariamente vivenciada). Este tipo de actor es, por tanto, un ser plenamente urbanizado que utiliza la «tribalidad» como un software comunicativo para garantizar la aceptación y la estabilidad dentro de la densa red de las relaciones urbanas.

HOMO URBANUS

El término Homo urbanus designa, en la teoría de la supertribu, al tipo antropológico y comunicativo central; un actor que representa una adaptación evolutiva y social específica a la vida en el entorno urbano moderno.

A diferencia de sus predecesores históricos, cuya acción discursiva estaba anclada en la reciprocidad tribal y la biografía compartida, el Homo urbanus opera en condiciones de alta densidad social, anonimato y conflicto estructural.

Su existencia se define por la capacidad de transformar una interacción potencialmente peligrosa con el «extraño» en un acto de habla seguro, regido por el algoritmo del ritual. El Homo urbanus no percibe el anonimato de la supertribu como un déficit, sino como un escudo funcional y un valor fundamental que le permite coexistir con una cantidad infinita de entidades ajenas sin la necesidad de establecer vínculos emocionalmente agotadores.

La competencia clave de este tipo humano es el dominio magis-

tral de las tecnologías de seguridad interaccional, que le permiten mantener un orden social funcional incluso en un entorno donde falta el cemento tribal natural. En el marco del habitus de habla del Homo urbanus, se produce una separación rigurosa entre la vivencia afectiva interna y la expresión lingüística externa. Esta distinción es indispensable para la activación del freno vagal cardíaco, que inhibe los instintos defensivos (ataque/huida) y los sustituye por rituales prosociales.

Su habla no es una herramienta de expansión del ego, sino un sofisticado mecanismo regulador que trabaja con dos principios: 1. El principio de certeza de no invasión: el respeto consciente de las zonas autónomas de los demás actores. 2. El principio de presunción de invasión: la capacidad de aproximarse al otro cuando existe una invitación culturalmente especificada hacia la «burbuja personal» del interlocutor.

En cualquiera de sus variantes, el Homo urbanus es un ser eminentemente pragmático. Sus estrategias de habla son síntomas de una necesidad biosocial más profunda: sobrevivir en la supertribu sin la escalada del conflicto y sin la pérdida de la imagen pública (face). Es el «hombre tras la máscara del ritual», para quien la cortesía no es un ornamento, sino el sistema operativo esencial que impide la desintegración del tejido civilizatorio en fragmentos mutuamente agresivos.

HOMO SEPARATIVUS

Homo separativus representa una variante del tipo Homo urbanus que reacciona a la superioridad numérica estructural de la supertribu mediante una separación estricta de las esferas de interacción. A diferencia del Homo affiliativus, este renuncia por completo al simulacro de pertenencia frente a actores desconocidos y percibe la afiliación excesiva como una herramienta ineficiente y lógicamente insostenible dentro de la multitud anónima.

Su estrategia clave reside en la dualidad de los códigos comunicativos: mientras mantiene una confianza profunda y una lealtad específica hacia un círculo estrecho y cerrado de personas (amigos íntimos y conocidos), se aproxima a los demás actores anónimos de la supertribu con una neutralidad absoluta pero cortés.

El Homo separativus domina la tecnología del «tránsito seguro por la multitud», en la cual el anonimato se mantiene como un estado activo y conscientemente elegido que economiza su energía psíquica y protege su integridad interna frente a la inflación de los contactos sociales. Este actor no percibe la distancia como hostilidad, sino como el único desenlace lógico de la vida en un entorno superpoblado.

IDENTIDAD SOCIAL

La identidad social representa la imagen construida lingüísticamente de un individuo. Se refiere a la forma en que se percibe en la interacción. En la supertribu, la identidad es situacional e inestable: el hablante debe adaptarse a diferentes entornos y cambia constantemente su papel dominante por uno sumiso. Se produce un equilibrio constante con una serie infinita de hablantes desconocidos, cuya dominancia y poder se desconocen. Por lo tanto, es necesario enmascarar y adaptar el valor a través del lenguaje. Una identidad fija aumenta el conflicto; el hablante no está claramente definido, como ocurría en una tribu con una estructura clara. La urbanidad prefiere la flexibilidad. En la supertribu, la identidad se reduce a un rol social.

IGUALITARISMO VERBAL

El igualitarismo verbal designa una estrategia comunicativa compleja y un estado culturalmente condicionado en el que las diferencias sociales y jerárquicas

entre los actores se neutralizan de manera temporal y performativa con el fin de eliminar el potencial conflictivo dentro de la situación comunicativa. En el entorno anónimo y superpoblado del núcleo urbano, la imposición abierta del estatus individual conduciría a fricciones constantes y a la desestabilización de la paz social; por ello, el igualitarismo verbal funciona como un régimen elocutivo de protección que no ofrece una igualdad real, sino su simulación funcional. Este proceso se manifiesta a través del borrado deliberado de las asimetrías de poder, la limitación de los recursos de deferencia y la transformación de los sistemas de tratamiento hacia una afiliación horizontal.

Desde la perspectiva de la conflictividad, el igualitarismo verbal es una herramienta clave de regulación: crea un campo comunicativo seguro donde la interacción entre actores desconocidos es predecible y está despojada de la tensión derivada de la comparación jerárquica. Si este principio se vulnera —por ejemplo, mediante la imposición repentina del estatus o el fallo de los mecanismos de igualitarismo verbal—, se produce una amenaza inmediata a la seguridad comunicativa y la ruptura de la estabilidad de la supertribu. El igualitarismo verbal, por tanto, no es solo una cuestión de cortesía, sino un pilar pragmático del orden elocutivo que permite la coexistencia de grupos heterogéneos en un espacio limitado, sustituyendo la tensión vertical por una ilusión de igualdad socialmente aceptada.

IMAGEN SOCIAL

La imagen social designa la configuración pública de la identidad que un individuo negocia, reafirma o pone en riesgo de manera constante durante las interacciones dentro de la supertribu. Este concepto representa el conjunto de normas y expectativas que el actor proyecta en la comunicación con el fin de preservar su integridad y obtener el recono-

cimiento del entorno. La imagen social se divide en dos componentes complementarios: la autonomía (la necesidad de no ser invadido y proteger el territorio propio) y la afiliación (la necesidad de ser aceptado y valorado por los miembros de la comunidad). En el entorno anónimo de la supertribu, la imagen social es extremadamente sensible al potencial conflictivo de los actos de habla; cualquier ruptura del orden elocutivo, la exposición social excesiva o el fallo de un guion cultural constituyen un ataque directo a la imagen tanto del hablante como del destinatario. Una interacción exitosa en la supertribu se basa, por tanto, en el mantenimiento performativo constante de la imagen social mediante mecanismos de etiqueta verbal e igualitarismo verbal, que funcionan como un escudo protector. Si la imagen social de un actor resulta dañada (por ejemplo, mediante una felicitación inadecuada o la violación de la jerarquía), se produce una escalada inmediata de la tensión y la ruptura de la seguridad comunicativa. La imagen social no es, pues, un rasgo estático de la personalidad, sino un valor dinámico cuya protección constituye la motivación primaria para el uso de estrategias de invisibilidad y autodefensa lingüística en la supertribu.

IMPERSONALIDAD

La impersonalidad se refiere a una estrategia del discurso en la que se suprime la referencia explícita al hablante o al destinatario. Sirve para proteger la imagen negativa y reducir la responsabilidad por el mensaje. La impersonalidad se realiza mediante pronombres genéricos, construcciones pasivas y fórmulas impersonales. Es una estrategia de la expresión de cautela social. La impersonalidad influye en la percepción de la distancia relacional y forma parte de un sistema más amplio de estrategias atenuantes.

IMPLICITUD PRAGMÁTICA

La implicitud pragmática designa una forma estratégica de comunicación en la que el significado clave del mensaje se transmite sin un anclaje elocutivo explícito; es decir, a través de lo que no se dice, pero está presente contextualmente. En la dinámica de la supertribu, funciona como un mecanismo esencial de protección de la imagen social, ya que permite al hablante articular contenidos potencialmente amenazadores (p. ej., críticas, rechazos o peticiones) manteniendo una gran distancia, lo que reduce drásticamente su responsabilidad sobre lo enunciado. Esta estrategia, culturalmente condicionada, está estrechamente ligada al principio de cortesía negativa y no conflictividad; crea un espacio seguro para la interpretación en el que el destinatario puede (pero no está obligado a) reconocer la intención implícita, proporcionando a ambas partes una «vía de escape». Desde la perspectiva de la conflictividad, la implicitud es una herramienta de doble filo: por un lado, evita el choque directo, pero por otro, impone exigencias extremas a la competencia pragmática del destinatario y a la existencia de un contexto compartido. Si la implicitud se decodifica erróneamente, o si el hablante sobreestima el conocimiento compartido, se producen malentendidos profundos que pueden desencadenar el conflicto precisamente por una sensación de manipulación o de falta de claridad en el orden elocutivo. Es lo contrario de frontalidad.

INDIFERENCIA RITUAL

La indiferencia ritual (en la terminología de Erving Goffman, *civil inattention*) es, en el entorno de la supertribu, una estrategia básica de coexistencia visual y verbal entre extraños en condiciones de extrema proximidad física. No denota un desinterés real, sino

una manifestación muy sofisticada de respeto mutuo por la privacidad en un espacio anónimo. El hablante (actor) da a entender que ha registrado la presencia del otro, pero al mismo tiempo señala que no representa para él un objeto de especial interés, agresión o deseo sexual. De este modo, se reduce el riesgo de interacción sin necesidad de iniciar una comunicación verbal. En el marco de la seguridad pragmática, la indiferencia ritual es una «pausa» en el campo del lenguaje que permite a los interlocutores compartir un espacio reducido (por ejemplo, un ascensor, el transporte público, una sala de espera) sin que se active la reacción defensiva del agente de seguridad. El fallo de este mecanismo (por ejemplo, un contacto visual demasiado prolongado) se percibe en la supertribu como una señal de depredador verbal o una manifestación de patología social. Hay culturas que, en determinadas situaciones, se inclinarían por la indiferencia ritual, mientras que otras exigirían una charla trivial en la misma situación. Esto puede llevar a un conflicto entre dos individuos con orientaciones culturales diferentes. La indiferencia es la máxima expresión de la urbanidad. Se trata del «alto arte de no ver a nadie», que garantiza la libertad de movimiento en una multitud anónima. En la supertribu, la indiferencia es, paradójicamente, la forma más elevada de consideración mutua.

INMEDIATEZ

La inmediatez se refiere al uso del lenguaje que no está filtrado por un exceso de estrategia ni por el temor a infringir las normas. El hablante se expresa de forma directa, actual y auténtica. La espontaneidad permite un intercambio rápido de opiniones y emociones. El significado es transparente y comprensible. El lenguaje es menos regulado y más situacional. La espontaneidad refuerza la cercanía en las relaciones y se interpreta como la manifestación de confianza.

INFERENCIA PRAGMÁTICA

La inferencia pragmática designa el proceso cognitivo mediante el cual el destinatario deduce el significado intencional de un mensaje más allá de su contenido literal o lingüístico. En el entorno de la supertribu, donde la explicitud suele estar limitada para proteger el territorio y mantener el anonimato, la inferencia se convierte en una herramienta esencial de orientación social. Aquí, el habla opera con indicios y presuposiciones que el destinatario interpreta basándose en una base presuposicional compartida y en indicios contextuales. Este proceso está estrechamente vinculado a la gestión de la conflictividad: las estrategias de cortesía a menudo exigen que los mensajes directos (y potencialmente amenazadores) sean solo sugeridos, de modo que la inferencia proteja la imagen social de ambos actores. El hablante no asume una responsabilidad directa por lo «no dicho», y al destinatario se le otorga autonomía en la construcción del significado resultante. Una inferencia pragmática exitosa permite así una coexistencia no conflictiva en la densa red social, ya que transforma el código rígido en un sistema flexible de alusiones; sin embargo, su fallo conduce a profundas barreras comunicativas, donde la incapacidad de inferir se percibe como una ruptura del guion cultural o una falta de competencia pragmática.

INTERÉS SOCIAL

El interés social designa, dentro de la comunicación en la supertribu, un estado de compromiso activo y performativo en la interacción que sirve para confirmar la presencia mutua y el reconocimiento de los actores. No se trata de un mero intercambio de información, sino de una afiliación normativa; es decir, una manifestación de pertenencia que en muchos contextos interactivos se espera socialmente como pilar fundamental de la estabilidad social. Aquí, el habla funciona

EN EL LECHO

Lucy yacía en la cama. La oscuridad en la habitación era densa, sin embargo, su rostro estaba bañado por una luz fría y azulada. No era el resplandor del sol sobre la Meseta Central, ni el ojo mágico de Radio Praga.

Sus padres habían tirado el aparato a la basura hacía mucho tiempo.

Era una luz que no venía de fuera, sino que la absorbía hacia dentro, hacia la palma de la mano en la que Lucy apretaba una placa de vidrio.

La electricidad calentaba el espacio de la habitación. Ya nada ardía.

Lucy navegaba por la supertribu.

Miles de millones de cuerpos que nunca se encontrarán, pero que están conectados por hilos invisibles de ira instantánea. Tras el marco del rectángulo luminoso se extendía un mundo prehistórico infinito de grupos y tribus que hablaban diferentes lenguas.

Los ojos de Lucy miraban este mundo y sus dedos le escribían mensajes en el cristal. Algunos grupos la saludaban, otros eran misteriosos, como si esperaran a ver si Lucy se atrevía a acercarse. Con los dedos crispados sobre la superficie de vidrio de la pantalla, como si dudara si cruzar la puerta más allá.

Pasó y escribió un mensaje; al fin y al cabo, no corría ningún peligro. Estaba encerrada tras el cristal y el mundo quedaba fuera. ¡Aquella tarde con el teléfono en la mano parecía ser un superestímulo más!

De repente, el mundo en sus manos vibró. Una llamada entrante. ¡Qué horror!, pensó Lucy. ¿Qué querrá esa llamada? ¿Y qué le diré yo?

Lucy cortó la llamada. Prefería esperar a que la llamada le escribiera qué quería de ella en realidad. Para poder pensárselo. Y con sus dedos rápidos e incansables siguió bailando sobre el cristal. Sola.

En el formato vertical ya no cabe ningún Otro.

¡Y entonces sucedió! En un segundo, un estruendo se abalanzó sobre ella. Como si a su alrededor se cerrara un círculo de monstruos malignos que respondían al comentario que había enviado hacía un minuto. Los felinos se hicieron oír desde la distancia.

Las manos de Lucy apretaban la herramienta con más fuerza que nunca. Como si fuera un arma que la hería en sus propias palmas. Se cubrió la cabeza con la almohada, pero aun así llegaban más y más ataques. El lecho de Lucy estaba sepultado por iconos con dientes afilados de los que ya no era posible escapar. ¡Ya lo saben todos!

En la habitación había silencio. Nadie veía la humillación de Lucy en el lecho. ¡La medida de la compasión había desaparecido! ¡Lucy apagó la pantalla! Y seguía sola.

como iniciadora del contacto y como herramienta para superar el anonimato del espacio público. Desde la perspectiva de la conflictividad, el interés social desempeña un papel doble: su expresión activa fortalece las relaciones interpersonales y reduce la tensión, mientras que su ausencia o el desinterés manifiesto se interpretan como señales negativas que pueden amenazar la imagen social del destinatario. En el entorno de la supertribu, el interés social es un elemento clave del ritual comunicativo; si se expresa adecuadamente, ratifica la validez del guion cultural y genera una sensación de seguridad. Por el contrario, la falta de su manifestación suele percibirse como una muestra de arrogancia o una ruptura del orden elocutivo, lo que puede activar de inmediato el potencial conflictivo de la interacción.

INTERPRETACIÓN DEL CONFLICTO RELACIONAL

La interpretación relacional del conflicto designa el proceso mediante el cual un choque comunicativo es percibido, evaluado y contextualizado en función de la relación existente entre los actores y sus patrones culturales. Este concepto parte de la premisa de que el conflicto no es una entidad objetiva, sino que debe entenderse necesariamente desde una perspectiva de relatividad cultural. En la supertribu, el conflicto es una parte integrante de la dinámica interactiva y no significa necesariamente una ruptura del vínculo. Mientras que en culturas el conflicto puede tener una función positiva e integradora, sirviendo para clarificar la atmósfera y fortalecer la cohesión mediante la expresión frontal de emociones, en culturas distantes se percibe primordialmente de forma negativa como una amenaza a la estabilidad y a la integridad personal. La interpretación del conflicto condiciona, a su vez, las estrategias elocutivas elegidas: allí donde el conflicto se ve como una herramienta de crecimiento, los habitantes recurren a la asertividad

y la explicitud; donde se ve como destructivo, predominan las estrategias de invisibilidad, implicitud y evitación del choque. La valoración del conflicto es, por tanto, un constructo condicionado culturalmente que determina si un acto de habla será entendido como un diálogo constructivo o como un ataque a la imagen social.

INTERSUBJETIVIDAD DE LA CORTESÍA

La intersubjetividad de la cortesía designa el estado de entendimiento compartido sobre las normas comunicativas y su distribución uniforme entre los miembros de una comunidad. Expresa la capacidad de los actores para alcanzar una comprensión común de los significados e intenciones, lo cual es un requisito previo indispensable para el funcionamiento de la cortesía; esta solo adquiere validez cuando es compartida en la interacción. En esta concepción, las normas elocutivas no son preferencias individuales, sino constructos colectivos derivados de la experiencia prolongada de la supertribu. La intersubjetividad garantiza la previsibilidad del comportamiento, clave para la sensación de seguridad en entornos anónimos. Desde la perspectiva de la conflictividad, cualquier ruptura de esta base compartida representa un punto crítico: si los actores dejan de compartir la interpretación de las señales de cortesía (por ejemplo, debido a un choque cultural), se produce un aumento inmediato de la tensión. La cortesía no es, por tanto, una cualidad innata, sino el resultado de una experiencia colectiva que transforma las intenciones subjetivas en un orden objetivamente comprensible, minimizando así el riesgo de amenazas imprevisibles a la imagen social.

JERARQUÍA INTERACTIVA

La jerarquía interactiva estructura el potencial conflictivo de la comunicación. Designa la organización temporal de los roles

y las posiciones entre los participantes en la comunicación. En el entorno declaradamente anónimo e igualitario de la supertribu, las jerarquías se recrean constantemente. El lenguaje es el principal medio para señalarlas y neutralizarlas. La imposición abierta de la jerarquía aumenta el conflicto, por lo que a menudo se enmascara con cortesía. La jerarquía regulada permite que la interacción se desarrolle sin escalar. Es estructural, no personal. La jerarquía designa un orden social basado en la distribución desigual del poder, el estatus y los roles entre los participantes en la comunicación. La jerarquía es un factor importante a la hora de elegir estrategias de cortesía. La jerarquía se refleja en el tratamiento, el uso del «usted» y las fórmulas de deferencia. El lenguaje puede tanto mantener como alterar la jerarquía. Las relaciones jerárquicas no son fijas, sino que varían según la situación. Su percepción está condicionada culturalmente. En la supertribu, la jerarquía tiene un carácter oculto. El poder debe entenderse también como un fenómeno lingüístico controlado por la interacción.

JUEGO DE CORTESÍA VERBAL

El juego de la cortesía verbal representa una interacción estratégica dentro del campo de juego de la supertribu, donde el comportamiento elocutivo de los actores se rige por el deseo de maximizar la función de pago, compuesta primordialmente por la seguridad comunicativa y el beneficio simbólico del reconocimiento de la imagen social. Este juego sigue reglas estrictas (guiones culturales y rituales) que transforman los actos de habla en inversiones pragmáticas: el jugador cooperativo invierte en costes de cortesía (p. ej., la mitigación de la fuerza ilocutiva) para garantizar la estabilidad y evitar riesgos imprevisibles. Desde la perspectiva de la teoría de juegos, la estabilidad del sistema se ve amenazada

por el defector, aquel actor que viola las reglas (p. ej., mediante una frontalidad inadecuada o la ignorancia de las normas) para obtener una dominancia inmediata a expensas de los demás, rompiendo el equilibrio del campo de juego y transformando la interacción cooperativa en un juego de suma cero. La continuación exitosa del juego está, por tanto, condicionada al mantenimiento constante de un consenso intersubjetivo, ya que en el momento en que los costes de defensa contra los defectores superan los beneficios de la seguridad, el juego de la cortesía colapsa y se produce una escalada abierta del conflicto.

HABLA FUNCIONAL

El habla funcional define el modo de actuación elocutiva como un conjunto dinámico de reglas pragmáticas, estrategias y hábitos culturalmente arraigados, regidos primordialmente por la función social de la comunicación. A diferencia de la mera realización de un sistema lingüístico abstracto, el habla funcional es un reflejo vivo de los valores, las normas y la experiencia histórica de una comunidad de habla determinada. Cada mercado del habla dentro de la supertribu dispone de su propia habla funcional interna, que sirve como marco interpretativo de todo comportamiento interactivo; uno de sus tipos fundamentales es el habla funcional cortés, cuyo propósito es la navegación por el espacio social con el mínimo coste. Las diferencias entre las hablas funcionales se manifiestan en la distinta distribución de los actos de habla, la elección de las fórmulas de tratamiento y la preferencia por estrategias de cortesía específicas (p. ej., la dominancia de la cortesía negativa frente a la positiva). El habla funcional es el resultado de una evolución cultural prolongada y funciona en la interacción como un «sistema operativo» invisible que determina qué se considera adecuado, efi-

caz y seguro en un contexto dado, y qué, por el contrario, desencadena el conflicto.

LENGUA

La lengua designa el sistema lingüístico compartido, un conjunto abstracto y normativizado de reglas de signos que constituye el requisito previo fundamental para la inteligibilidad entre personas desconocidas en el espacio anónimo de la supertribu. La lengua funciona como una infraestructura dominante y una rejilla conceptual apriorística que, a través de su estructura, reduce selectivamente la complejidad de la realidad, permitiendo a los hablantes percibir e interpretar el mundo únicamente a través de sus categorías definidas. Esta naturaleza reductiva del sistema es una condición indispensable para la realización del individuo: hablar significa aceptar esta rejilla y, a través de ella, estructurar con claridad la propia posición en la sociedad, llevando a cabo así la realización ontológica del hablante dentro de los límites del orden dado. La lengua es relativamente estable y no conflictiva; su sistematización puede descubrirse mediante el análisis abstracto gradual del habla. Sin embargo, el sistema lingüístico domina sobre el mercado del habla, donde se transpone de la profundidad a la superficie y se realiza a través del habla funcional (parole). Es precisamente esta realización elocutiva en el encuentro ritual «cara a cara» la que introduce dinamismo y diversos grados de conflictividad en la interacción, generando un riesgo comunicativo. En esta tensión se aplica la séptima función lingüística: la función de seguridad, ya que solo mediante una lengua compartida y, posteriormente, un habla funcional compartida, es posible garantizar la reducción del riesgo de seguridad y transformar el acto de autodefinición del individuo en un proceso social previsible y estable.

LÉXICO DE CORTESÍA

El léxico de cortesía representa un repertorio elocutivo específico y un conjunto de expresiones y fórmulas fijas (p. ej., saludos, fórmulas deónticas, partículas mitigadoras) que, dentro de una lengua determinada, están destinados a atenuar los conflictos interaccionales y regular la tensión social. Este registro incluye una amplia gama de elementos: desde fórmulas deónticas («por favor», «gracias», «bienvenido») pasando por modificadores y mitigadores («quizás», «tal vez», «en realidad») y atenuadores («solo», «un poco», «una pequeñez») hasta honoríficos o fórmulas de disculpa («señor», «perdone», «lamentablemente»). Desde la perspectiva de la teoría lingüística, es necesario considerar el léxico de cortesía como un conjunto formal de recursos lingüísticos que, por sí mismos, no constituyen un acto de cortesía, sino únicamente vehículos potenciales de la expresión cortés. Solo su realización concreta en el mercado del habla puede manifestarse como cortés, y esto exclusivamente bajo la condición de que el hablante lo comunique de manera intencional y el destinatario lo interprete como tal dentro de un contexto compartido.

En la dinámica de la supertribu se produce una paradoja fundamental: la mera presencia de léxico de cortesía en el discurso no garantiza por sí sola el cumplimiento de las expectativas de un habla cortés (puede tratarse de ironía, ritualismo vacío o agresión pasiva), del mismo modo que la ausencia de estos lexemas no implica necesariamente una violación de las reglas o descortesía (en contextos de intimidad o alta cooperación). Por tanto, el léxico de cortesía no suele funcionar como un ornamento estético, sino como una herramienta de protección potencial y un medio estratégico para reducir la incertidumbre cognitiva. Permite el contacto seguro entre desconocidos en el espacio anónimo

al estabilizar el campo comunicativo a través de expresiones culturalmente fijadas y previsibles. Como parte del habla funcional, estas sirven para ritualizar el contacto, protegiendo así la imagen social de los actores y transformando un encuentro potencialmente peligroso en un proceso comunicativo controlado y seguro. Como recurso de cortesía puede actuar en la interacción cualquier unidad léxica que, por su significado semántico o uso pragmático, señale la relación entre los individuos y su delimitación social mutua; este léxico encuentra almacenado en un especial registro de cortesía que permite al hablante ajustar con precisión la «dinámica relacional».

LIBERALISMO VERBAL

El liberalismo verbal designa un orden elocutivo y un modo de interacción específicos en los que la comunicación no se rige primordialmente por normas rígidas de jerarquía social o relaciones de poder asimétricas. Este fenómeno se caracteriza por un alto grado de apertura, franqueza y una menor estrategia a la hora de evaluar el estatus social del destinatario. El elemento dinámico clave de este orden es el vector elocutivo centripeto: una fuerza que dirige constantemente la energía comunicativa hacia el centro compartido de la interacción, borrando las barreras distantes y creando espacio para una afiliación inmediata.

En el marco del liberalismo verbal se desarrolla así un juego elocutivo centripeto, que representa un tipo específico de juego de suma no nula. En este juego, los hablantes no utilizan el habla para proteger un territorio aislado, sino para construir activamente un campo compartido de pertenencia donde la ganancia (confirmación de la imagen, seguridad emocional, capital social) de un actor no supone la pérdida del otro, sino que conduce a un aumento general del beneficio comunicativo para ambos participantes. La actuación verbal es

menos controlada y más espontánea, lo que permite a los hablantes realizarse a través de la imagen social positiva y fortalecer la cohesión de la interacción. En el contexto de la supertribu, el liberalismo verbal funciona como un mecanismo que transforma el espacio anónimo en un espacio emocionalmente inteligible, donde las fuerzas centripetas del juego reprimen constantemente las tendencias al aislamiento y construyen vínculos interpersonales estables basados en el beneficio mutuo.

MERCADO DEL HABLA

El mercado del habla designa el espacio simbólico e interaccional específico en el que las formas elocutivas se utilizan como artículos de intercambio funcionales para garantizar las necesidades vitales, la legitimidad social y la seguridad ontológica. La definición se deslinda estrictamente de la concepción de «mercado lingüístico» de Bourdieu (marché linguistique). Mientras que él, se centra en la lengua como un sistema homogéneo vinculado a la identidad nacional y al poder institucional, el concepto de mercado del habla refleja la realidad en la que una misma lengua (p. ej., el inglés o el español) opera en áreas geográfica y culturalmente distintas. Los hablantes del mismo sistema lingüístico de Australia, Estados Unidos o Gran Bretaña representan jugadores verbales no homogéneos, ya que, aunque comparten la misma lengua, operan en mercados de habla diferentes con pragmáticas diametralmente opuestas. Bourdieu acierta al afirmar que el lenguaje funciona como capital, pero las reglas del juego que valorizan este capital están vinculadas a un área específica.

El mercado del habla se define, por tanto, no solo por la lengua, sino por un guion cultural precisamente delimitado, un pragmatema y un campo de juego definido. Es un espacio de competencia de los recursos elocutivos por la legitimidad, donde en la su-

pertribu no todos los discursos son equivalentes. Las formas elocutivas son aquí constantemente validadas y evaluadas según el grado de seguridad que proporcionan a los actores y de acuerdo con la eficacia con la que permiten funcionar en un entorno donde el individuo depende del otro para garantizar su supervivencia. Las formas inadecuadas (un habla funcional mal elegida) en un mercado de habla concreto aumentan drásticamente el riesgo de conflicto, provocan la devaluación del hablante e impiden su acceso a beneficios o a determinados encuentros sociales. En el entorno anónimo y altamente complejo de la supertribu, el mercado del habla es fuertemente normativo y fomenta la conformidad; el habla se convierte aquí en el capital decisivo cuya inversión correcta, de acuerdo con las reglas del juego locales, determina el éxito o el fracaso de la existencia social del individuo.

METACOMUNICACIÓN

La metacomunicación designa la comunicación sobre la comunicación misma, es decir, el nivel secundario del mensaje que sirve para negociar el marco relacional y regular la interacción en curso. En el marco del habla funcional, la metacomunicación representa un signo de alta competencia pragmática, ya que permite a los hablantes abandonar temporalmente el nivel factual de la información para centrarse en la estabilización del canal comunicativo mediante la aclaración de intenciones, la corrección de malentendidos y la mitigación de conflictos latentes antes de que se produzca la desestabilización del campo interaccional. La metacomunicación funciona como una «llave interpretativa» esencial que señala al destinatario cómo debe decodificar el mensaje primario y cuál es la posición social actual del hablante, aplicándose, según el tipo de cultura, ya sea en un modelo implícito (típico de culturas distantes donde

las señales relacionales se envían sutilmente a través de la modalidad o la paralingüística) o explícito (característico de culturas afiliativas donde los hablantes nombran abiertamente sus estrategias para acelerar la cooperación). Independientemente del grado de explicitud, la metacomunicación cumple en el espacio anónimo de la supertribu una función de seguridad fundamental, ya que permite a los actores calibrar continuamente la «termóstática dinámica» y transformar un actuar elocutivo potencialmente arriesgado en un proceso controlado, minimizando así los riesgos comunicativos y cumpliendo la séptima función del lenguaje: la función de garantizar una convivencia segura a través de un marco interpretativo compartido.

MIMICRY

El mimicry se refiere, en el contexto de la supertribu, a la adaptación estratégica del hablante a los códigos comunicativos dominantes de un entorno determinado con el fin de minimizar su propia visibilidad (anonimato) o maximizar la función de pago. Se trata de una adaptación consciente o subconsciente de los hábitos lingüísticos del entorno para que el hablante no active el agente de seguridad en los demás actores. En el campo comunicativo de la supertribu distinguimos dos formas de mimicry: 1. protector (defensivo): el hablante adaptativo en un espacio de tránsito (por ejemplo, en un barrio peligroso o en un entorno social extraño) adopta los elementos léxicos y prosódicos del entorno para «mezclarse con la multitud». El objetivo es no destacar entre el anonimato y, de este modo, eliminar el riesgo de convertirse en blanco de un depredador verbal. 2. agresivo (ofensivo): estrategia utilizada por un defector o depredador que, en la fase inicial de la interacción, se disfraza de actor cortés. Emplea amortiguadores comunicativos y un vector centrípeto

falso para adormecer la vigilancia de la víctima, reducir su defensa interactiva y, posteriormente, llevar a cabo un ataque inesperado (defección). Desde el punto de vista de la teoría de juegos, el mimicry es una manipulación del campo informativo del oponente. Permite al hablante simular un mayor grado de cooperación del que realmente pretende, lo que influye de manera fundamental en la dinámica del agón.

El uso de un habla funcional cortés representa, dentro de la interacción, un estado específico de mimicry, ya que la cortesía no es un ajuste natural o instintivo del individuo, sino un juego estratégicamente activado y aprendido culturalmente. En el entorno anónimo y potencialmente peligroso de la supertribu, el mimicry de la cortesía funciona como una coloración protectora que permite al hablante integrarse en el orden normativo del mercado del habla y señalar sus intenciones no conflictivas. Se trata de un proceso en el que el actor suprime consciente o inconscientemente sus impulsos inmediatos (agresividad, franqueza o depredación natural) en favor de un guion ritual que le garantiza la aceptación social y reduce el riesgo de conflicto. La cortesía es, por tanto, en esta concepción, una armadura externa, no un estado interno; es una inversión estratégica de capital simbólico cuyo objetivo es maximizar el beneficio de la interacción minimizando la fricción interpersonal. Este «juego de la cortesía» permite a los hablantes operar en estrecha proximidad con desconocidos sin comprometer su seguridad ontológica, convirtiendo así el habla funcional cortés en una herramienta tecnológica clave para la coexistencia en un espacio social densamente poblado.

MODALIDAD SOCIAL

La modalidad social designa el conjunto complejo de actitudes, disposiciones y esquemas mentales

con los que cuenta el individuo como portador de una identidad cultural determinada. Esta identidad no es un atributo estático, sino un modo dinámico de existencia del hombre aculturado que se reactualiza constantemente en cada acto interaccional. La modalidad social expresa la relación profunda del hablante con la construcción y el contenido de una cultura dada, representando la vía a través de la cual se produce la realización del individuo mediante el mantenimiento activo de actitudes, la gestión de relaciones y el cumplimiento estricto de las normas y presupuestos sociales implícitos. Dentro de la supertribu, la modalidad social cumple una función reguladora fundamental, ya que define los límites entre lo que se percibe como posible e imposible en un orden elocutivo determinado; establece que ciertas expresiones de actitudes directas y no corregidas son altamente riesgosas en el espacio social anónimo y pueden conducir al colapso interaccional.

Es precisamente por ello que el habla, como herramienta de la modalidad social, utiliza recursos de modalización (léxicos, gramaticales y paralingüísticos) que sirven para mitigar el carácter categórico de los enunciados y proteger la imagen de los actores. Estos recursos funcionan como amortiguadores de la fricción social, permitiendo al hablante expresar una actitud sin comprometer la estabilidad del campo relacional. Así, la modalidad social configura formas normativizadas de negociación que están fijadas culturalmente y garantizan que el hablante no opere como un depredador aislado, sino como un miembro aculturado de la comunidad que somete sus intenciones individuales a un guion colectivamente compartido de convivencia segura.

MODELO DE COMUNICACIÓN VERBAL

El modelo de comunicación designa la organización esquemática y estructural de la interacción, que establece los elementos fundamentales del proceso de transmisión

de un mensaje: el hablante, el destinatario, el mensaje, el canal de comunicación y el ruido comunicativo. En el marco de las diversas culturas, se establecen sobre esta base técnica otros modelos culturales específicos de encuentro cara a cara que definen la naturaleza ritual y pragmática del contacto. En el entorno de la supertribu, donde predomina el anonimato y la ausencia de una historia personal entre los actores, estos encuentros elocutivos están fuertemente esquematizados y sujetos a una estructura rigurosa. Los modelos de comunicación funcionan aquí como mapas cognitivos que permiten una orientación más sencilla y una legibilidad inmediata de las intenciones de los participantes sin necesidad de un conocimiento personal previo.

El habla, en esta concepción, se somete a una estructura predefinida que fomenta la previsibilidad y reduce drásticamente la incertidumbre interaccional. Para el hablante en la supertribu, estos modelos son indispensables, ya que funcionan como algoritmos de estabilización: el actor no necesita renegociar las reglas del juego en cada encuentro, sino que entra en un guion cultural ya preparado. Esta esquematización permite transformar el encuentro potencialmente peligroso entre desconocidos en un proceso de intercambio seguro y eficiente, por lo que el modelo de comunicación cumple su función organizativa y de seguridad primordial en el mercado del habla. Así, los modelos constituyen la «gramática del encuentro», garantizando que la transmisión del mensaje no ocurra en el vacío, sino dentro de un campo social claramente delimitado e inteligible.

MULTIMODALIDAD DE LA COMUNICACIÓN

La multimodalidad de la comunicación designa la compleja interacción entre los recursos verbales y no verbales que el hablante utiliza para regular la tensión social y prevenir el conflicto

en el entorno anónimo de la supertribu. Este principio expresa la combinación orgánica del componente verbal con los gestos, la dirección e intensidad de la mirada, la postura corporal y la proxémica. En la supertribu, el habla nunca es un fenómeno aislado; funciona en constante cooperación con señales no verbales que, en las culturas basadas en la distancia, complementan la cautela elocutiva, mientras que en las culturas afiliativas dinamizan la expresividad. Por tanto, la multimodalidad es una herramienta clave para la regulación precisa del significado, ya que permite al hablante modalizar el enunciado incluso allí donde el nivel léxico por sí solo podría resultar demasiado categórico o amenazante.

Dentro del ritual interaccional, la multimodalidad apoya fundamentalmente los guiones de cortesía, ya que garantiza la concordancia entre la intención declarada y su presentación visual. Es precisamente la discordancia entre las distintas modalidades (p. ej., palabras corteses acompañadas de una postura agresiva o una mirada evasiva) lo que en la supertribu constituye una fuente de profunda desconfianza y aumenta drásticamente la conflictividad de la interacción.

Para el actor en el mercado del habla, la multimodalidad es un parámetro indispensable de la competencia pragmática; le permite enviar señales redundantes sobre sus intenciones no conflictivas y mantener así la «termostática dinámica» dentro de límites seguros. En la supertribu, donde es necesario evaluar rápidamente la naturaleza de un encuentro con un extraño, la multimodalidad sirve como una herramienta diagnóstica inmediata que transforma el encuentro en un proceso ritualmente asegurado y previsible.

NEGOCIABILIDAD PRAGMÁTICA

La negociabilidad pragmática se refiere a la capacidad de modificar continuamente el significado de una afirmación durante la interacción. En el libro, se asocia con la naturaleza dialógica

de la comunicación. El entorno español favorece la negociabilidad mediante un intercambio abierto de opiniones. La comunicación checa la limita mediante normas. La negociabilidad permite corregir malentendidos. Es un signo de liberalismo verbal. Requiere la participación activa de los participantes. Está condicionada por la situación.

NORMA COMUNICATIVA INTEGRAL

La norma comunicativa integral representa el conjunto complejo de expectativas culturales internalizadas que regulan la adecuación del comportamiento comunicativo en una comunidad determinada, entendiéndose en la supertribu no solo lingüísticamente, sino primordialmente como una normatividad del comportamiento verbal que determina el grado de sujeción de la interacción a reglas fijas en detrimento de la espontaneidad. Como intersección inseparable de la norma lingüística, social y de cortesía, actúa como el principal portador del marco cultural y expresa los comportamientos esperados que los hablantes no proclaman explícitamente, sino que internalizan mediante la socialización, siendo fundamental subrayar que la cortesía misma es una norma y que el uso de una variedad lingüística o de un registro estándar (la lengua culta o estándar) representa siempre una expectativa normativa que legitima al hablante en el mercado del habla. En el marco del análisis comparativo, se pueden distinguir: (1) una norma rígida (dogmática), típica de entornos con alta normatividad que conduce a la cautela, la distancia ritual y se asocia a un código elocutivo dogmático donde la desviación del estándar o de la norma culta genera descortesía o sanciones sociales; y (2) una norma flexible (situacional), característica de áreas afiliativas donde las expectativas se adaptan al contexto y permiten mayor espontaneidad manteniendo la cohesión del grupo. Esta norma cumple

en el espacio anónimo una función reguladora y de seguridad fundamental, ya que a través de ella el hablante señala su pertenencia al grupo y el reconocimiento de la jerarquía de valores, mientras que cualquier incumplimiento es detectado inmediatamente como una señal de conflictividad, convirtiéndola en un constructo histórica y culturalmente condicionado que garantiza la estabilidad y previsibilidad de todo el mercado del habla.

PATRONIZACIÓN

La patronización es un proceso de una forma específica de asimetría de poder que se manifiesta como una muestra de superioridad enmascarada tras la amabilidad, el cuidado o el interés afiliativo. Dentro de la teoría de la protección de la imagen, se trata de un fenómeno profundamente paradójico: el hablante declara externamente un esfuerzo por apoyar la imagen positiva del destinatario (por ejemplo, mediante consejos no solicitados, elogios trivializadores o un trato familiar no deseado), pero en realidad lleva a cabo un ataque destructivo contra su imagen negativa, es decir, contra su autonomía, integridad y estatus de socio competente. La patronización funciona así como una herramienta sofisticada del depredador verbal, quien a través de un tono paternalista y la evaluación del interlocutor, despoja ritualmente al destinatario de su capacidad de obrar en la interacción, transformando una intención originalmente inclusiva en un instrumento de disciplina y control. Este mecanismo es especialmente peligroso en entornos dominados por el optimismo elocutivo, donde resulta muy difícil para la víctima oponerse a tal conducta sin ser estigmatizada por el sistema como ingrata o agresiva, con lo cual la patronización paraliza de facto la defensa natural contra la invasión y fija las diferencias jerárquicas bajo la máscara de una falsa solidaridad.

GRAVEDAD CERO

Lucy miraba el planeta Tierra mientras su cuerpo se balanceaba en estado de ingravidez, en la calma chicha artificial del módulo.

Ahora sus extremidades alcanzaban todo sin esfuerzo. Saltar no era ningún problema; bastaba un leve impulso y volaba a donde necesitaba. La vertical y la horizontal habían desaparecido. No había caída, ni balanceo, ni vértigo. Solo un flotar infinito en una burbuja presurizada.

En la pantalla del casco le llegaban las órdenes del Algoritmo. Lucy conocía su voz, aunque a menudo solo la dirigía mediante señales en los indicadores del panel de control.

"¿Qué haría yo si el Algoritmo dejara de dirigirme?", pensó, y succionó una vez más el alimento preparado por la cánula en su boca.

Nada ofrecía resistencia. No había a dónde ir y cada objetivo estaba al alcance de la mano. Tedio. Simplemente introdujo su nombre en el buscador. Y ordenó los resultados.

¡¡¡LUCY!!!

Sin rostro, sin voz. Solo datos escuetos:
Australopithecus afarensis. 3,2 millones de años
de antigüedad. Etiopía. Hallado el 40% del esqueleto.

Lucy se sintió pesada de repente. Miraba aquellos huesos mostrados en la pantalla y sintió una extraña punzada en el corazón: un eco del miedo a las fauces rugientes, un recuerdo de la vergüenza ante el antílope muerto, el sabor a polvo en la puerta de Jericó y la soledad junto a la radio encendida.

El Algoritmo le envió la imagen de su propio origen. No podía tocarlo; era un simulacro del extraño más lejano que jamás hubiera visto.

El planeta azul tras la ventana era cada vez más pequeño.

PERFORMATIVIDAD DEL HABLA

La performatividad del habla designa la capacidad fundamental del lenguaje no solo para describir la realidad, sino para construir-la directamente, provocando efectos sociales concretos y generando vivencias socialmente signadas. Siguiendo la teoría de los actos de habla (Austin, Searle), la performatividad expresa el hecho de que el habla es acción; cada enunciado en el campo interaccional de la supertribu altera el statu quo entre los actores, establece compromisos o invade territorios. El habla no es una mera transmisión de información, sino una intervención de fuerza dinámica en el espacio social donde, en el entorno anónimo de la supertribu, cada palabra tiene el peso de un acto físico que se manifiesta primordialmente en tres niveles:

(1) en la ruptura de la neutralidad ritual, ya que cada enunciado rompe el estado inicial de desatención cortés y obliga al otro a reconocer la presencia del hablante, cambiando instantáneamente su posición de desconocido a socio comunicativo y estableciendo una jerarquía interaccional; (2) en el establecimiento de compromisos sociales, dado que el habla funciona como una suerte de contrato donde el hablante pone en juego su imagen y se hace responsable de lo dicho, mientras que sobre el destinatario se ejerce una presión de deuda interaccional que le arrebató la opción del silencio libre y le obliga a invertir energía en una reacción; y (3) en la invasión de territorios, porque en la supertribu cada individuo posee una burbuja simbólica de privacidad y autonomía en la que el ser abordado se percibe como una incursión invasiva similar a entrar en una casa sin invitación, lo que amenaza directamente la imagen negativa del destinatario y exige el despliegue de mecanismos de remedialización, como disculpas y mimicry de cortesía, que sirven como una confirmación ritual de que esta invasión del territorio no es

un acto de hostilidad, sino una necesidad funcional para mantener la estabilidad de todo el campo interaccional. En un entorno anónimo y densamente poblado, sin embargo, estos actos performativos están sujetos a una fuerte regulación formal. La forma del acto de habla no se deja al arbitrio del individuo, sino que a menudo está estrictamente prescrita para evitar fricciones sociales imprevisibles.

El mecanismo clave dentro de esta regulación es la remedialización (mitigación) de los actos de habla, especialmente de aquellos que tienen por naturaleza un alto potencial conflictivo: los actos argumentativos, asertivos o directivos. Para que un hablante pueda «actuar» con éxito en el mercado del habla (por ejemplo, pedir algo o expresar un desacuerdo), debe envolver su performance en una capa de elementos modalizadores y de cortesía que amortigüen su agresividad. Un acto de habla mal elegido o demasiado directo sin la debida remedialización se percibe como una intrusión agresiva en el espacio ajeno, aumenta inmediatamente la tensión interaccional y puede conducir a la exclusión social del hablante. La performatividad en la supertribu no es, por tanto, una celebración del poder de la palabra, sino el ejercicio disciplinado de un ritual que permite alcanzar objetivos manteniendo la máxima seguridad social.

PERSONALIDAD MODAL

La personalidad modal representa un constructo teórico y un arquetipo interaccional que, dentro del mercado del habla, funciona como el portador representativo de una identidad nacional o cultural específica. No se trata de una descripción psicológica de un individuo concreto, sino de un patrón sociocultural que define cómo el hablante que se identifica con una cultura determinada estructura su actuar elocutivo y su relación con el entorno. La personalidad modal está determinada

por un tipo dominante de «juego», que se convierte en su *modus vivendi* (forma de ser en la cultura) y en su *modus operandi* (forma de actuar en el mercado del habla) fundamental. Esta personalidad está dotada de una modalidad social específica que le permite percibir los límites culturalmente condicionados entre lo posible y lo imposible y elegir de manera automatizada aquellas estrategias elocutivas que responden a las expectativas normativas de una supertribu dada. La personalidad modal actúa como un actor estratégico que, a través de un guion compartido y un pragmalecto, se delimita claramente frente a personalidades modales de otro tipo; esta delimitación es clave para preservar la cohesión interna del área cultural y para identificar al «jugador seguro». En el espacio anónimo de la supertribu, la personalidad modal sirve como un elemento estabilizador: su comportamiento previsible (p. ej., la apelación a la confianza automatizada o, por el contrario, al temor) reduce la carga cognitiva de los demás participantes en la interacción. Es un constructo arquetípico que transforma las reglas abstractas de la lengua y las normas culturales en un habla funcional y viva, garantizando que la interacción no transcurra en el caos, sino dentro de un campo de juego legible y ritualmente asegurado.

PESIMISMO PRAGMÁTICO

El pesimismo pragmático representa en la teoría de la supertribu una estrategia interaccional compleja definida primordialmente por el juego elocutivo centrífugo y el vector elocutivo centrífugo. Esta actitud expresa la tendencia apriorística de los hablantes a suponer una reacción negativa del destinatario y a mitigar preventivamente sus enunciados para evitar un conflicto potencial. En el juego centrífugo, el emisor retrocede simbólicamente del centro del campo inte-

raccional, debilita su posición e intenta minimizar su presencia para interferir lo menos posible en el territorio del otro.

A nivel del habla, el pesimismo pragmático se manifiesta a través de una monotonía emocional y un volumen de voz tenue, parámetros acústicos de un hablante que intenta «no destacar» y evita enviar señales que puedan interpretarse como agresivas. El hablante se orienta estrictamente hacia los recursos elocutivos centrales, es decir, hacia el estándar y los giros ritualmente comprobados, evitando así el riesgo asociado a las formas periféricas. Parte de esta actitud es el uso masivo de atenuadores y disculpas, cuyo objetivo es remedializar el acto de habla antes incluso de que se produzca plenamente. El pesimismo afecta así a la fuerza ilocutiva del mensaje y conduce a una precaución excesiva que, si bien amortigua los conflictos, hace que el mercado del habla de la supertribu sea altamente formalizado y ritualmente rígido.

PRAGMATAXIS

La pragmataxis representa una táctica sintáctica específica dentro de la performatividad de las expresiones, centrada en el orden de los procedimientos elocutivos condicionado por la situación. Es una de las tácticas fundamentales que permite la lengua como parte del juego de cortesía, donde las reglas lingüísticas abstractas se transforman en movimientos interaccionales concretos. Designa el proceso mediante el cual un acto de habla se dota de recursos pragmáticos en un campo interaccional concreto para garantizar su aceptabilidad social. En el contexto de la supertribu, la pragmataxis funciona como un mecanismo que transforma la función comunicativa profunda, a menudo directa (p. ej., un mandato desnudo), en una estructura superficial que es pragmáticamente interpretable como no con-

flictiva. Se trata de una estructuración sintáctica intencionada de las funciones comunicativas básicas, que permite reconstruir la intención original en una forma dotada de indirección. Esta reconstrucción sintáctica se apoya en el uso de pragmas, cuyo significado semántico original se registra de nuevo para las necesidades de la situación dada (p. ej., una pregunta sobre la capacidad «¿Puede usted...» se transforma en un directivo para la acción). En el habla, la pragmataxis rara vez se manifiesta de forma aislada; suele organizarse en co-ocurrencia como un llamado haz pragmático (p. ej., la combinación de una disculpa, el condicional y la lengua interrogativa). Este haz crea una barrera sintáctica compleja que amortigua la fuerza ilocutiva del acto de habla y protege el territorio del destinatario. La pragmataxis es, por tanto, una herramienta indispensable de la ritualidad interaccional que, a través de la reconfiguración sintáctica y el aprovechamiento del sistema de la lengua, garantiza la estabilidad del mercado del habla y permite al hablante actuar sin provocar una resistencia abierta.

PRAGMEMA

El pragma representa la unidad funcional básica del acto de habla que, en el campo interaccional, sirve como herramienta para transformar el significado lingüístico abstracto en una acción social concreta, expresando la conexión dinámica entre la forma, el significado y la situación a través de un proceso de re-registración donde la definición gramatical o semántica original cede en favor de un nuevo significado referido a las relaciones actuales entre los actores. El pragma permite interpretar el lenguaje como una acción directa y, en la práctica comunicativa, suele apare-

cer dentro de haces pragmáticos donde cada elemento cumple funciones reguladoras específicas, tales como los pragmas de contacto del tipo «no se moleste», que disculpan ritualmente al hablante por la invasión del territorio ajeno; los pragmas de modalidad o atenuadores como «en realidad» o «solo», que bajo el pesimismo pragmático debilitan la fuerza ilocutiva del enunciado; o los pragmas procedimentales, que mediante estructuras sintácticas de condicional o formas interrogativas transforman mandatos directivos en peticiones de cortesía. Esta unidad traduce esencialmente el sistema de la lengua al nivel operativo del habla y otorga a la palabra su peso social, determinando si el acto de habla será aceptado como un paso interaccional legítimo o como una incursión agresiva contra la estabilidad. El funcionamiento práctico de los pragmas puede ilustrarse en una interacción urbana común, como cuando un hablante necesita que el destinatario le ceda el paso, un acto con un alto riesgo de invasión territorial. En lugar de un mandato puramente semántico y directivo como «Apártese», que en el entorno anónimo de la supertribu actuaría como un ataque agresivo y aumentaría inmediatamente la tensión interaccional, el hablante utiliza un haz pragmático para reconstruir totalmente el enunciado: «¿No se moleste, podría solo pedirle si por un momentito no me dejaría pasar?». En este acto de habla, «No se moleste» funciona como un pragma de contacto que realiza una disculpa ritual anticipada por entrar en la zona personal, la estructura sintáctica de la pregunta en condicional «¿podría?» transforma el mandato en una opción de elección no vinculante, y la partícula «solo» junto con el diminutivo «momentito» actúan como atenuadores modales que minimizan el peso de la petición y debilitan su fuerza ilocutiva. Toda esta cade-

na pragmémica, a través de la dirección estratégica, remedia el conflicto potencial, garantizando que el destinatario no interprete el enunciado como una muestra de dominancia, sino como una petición legítima y cortés que respeta su estatus social e integridad.

PREMISA CULTURAL

La premisa cultural se refiere a una suposición tácita sobre la que se basa la estabilidad verbal en la supertribu. Expresa verdades compartidas que no se explicitan en el habla. Son características que los actores de una cultura no perciben hasta que se encuentran con un representante de otra cultura. Esta premisa es entonces nombrable. Las culturas se basan en premisas y establecen una imagen del mundo en el que se mueven los actores. Se trata de un «hogar» a través del cual pueden ver el mundo.

PREVISIÓN DE INVASIÓN

El presupuesto de invasión representa una actitud cultural específica que redefine radicalmente la percepción del espacio interaccional y la territorialidad. En los sistemas basados en este presupuesto, el ingreso en el espacio personal se acepta como algo normal, legítimo y socialmente deseable. Aquí, la invasión pierde su connotación negativa o agresiva, siendo interpretada primordialmente como una muestra de interés y disposición hacia la interacción social. El habla entra en el campo interaccional de manera abierta, sin necesidad de disculparse constantemente por la propia presencia, y no requiere compensación verbal en forma de complejos haces pragmáticos o una mitigación constante. Esta actitud fomenta la relación directamente y refuerza el sentimiento de pertenencia entre los hablantes, incluso en el entorno anónimo de la supertribu. Se trata de una norma cultural

de afiliación, donde el esfuerzo por establecer contacto y borrar la barrera interaccional es un valor superior a la protección estricta de la privacidad o de la llamada imagen negativa. En la práctica, esto significa que los actos de habla son más directos, el volumen de voz es naturalmente más marcado y el compromiso emocional más alto, ya que el hablante no presupone el conflicto, sino la cooperación. El presupuesto de invasión crea así un mercado del habla dinámico y afiliativo, donde la comunicación sirve como herramienta primaria de cohesión social, y no como un campo lleno de trampas territoriales que deban ser tratadas constantemente con una precaución excesiva.

PRINCIPIO DE EXCLUSIÓN

El principio de exclusión representa en la teoría de la modalidad social un mecanismo clave de regulación del mercado del habla, basado en la tendencia de los hablantes a crear y mantener fronteras comunicativas claras entre los distintos grupos sociales. Este principio funciona como una herramienta de comunicación distanciada donde el habla separa activamente roles y estatus, fijando así la posición del individuo dentro de la pirámide social. En los sistemas donde domina este principio, la comunicación deja de ser un flujo abierto y se vuelve altamente selectiva; el acceso a ciertos códigos elocutivos está restringido y su uso está condicionado a la pertenencia a una determinada capa jerárquica. El propósito principal del principio de exclusión es la protección de la identidad del grupo y la prevención de la infiltración no deseada entre los estratos sociales. Al elegir recursos que enfatizan la distancia (p. ej., el uso estricto del tratamiento de cortesía o el uso de títulos profesionales), se produce un constante refuerzo de la jerarquía y una confirma-

ción de las asimetrías de poder. El principio de exclusión está intrínsecamente ligado a una clave elocutiva conservadora, que prefiere las formas de interacción históricamente probadas frente a la espontaneidad y la innovación. Desde el punto de vista de la dinámica interaccional, este principio limita significativamente la afiliación. Mientras que los enfoques afiliativos intentan derribar barreras, la exclusión las construye como un muro defensivo. La comunicación se entiende aquí como un campo donde es necesario vigilar constantemente el territorio propio y respetar el ajeno, lo que conduce a un alto grado de ritualidad, pero también a una cierta frialdad interaccional. Cualquier intento de acercamiento informal por parte de una persona con un estatus inferior se percibe en este sistema como una alteración del orden que puede ser sancionada mediante la estigmatización. El principio de exclusión asegura así la estabilidad del sistema no a través del intercambio, sino a través de la separación disciplinada.

PRINCIPIO DE INCLUSIÓN

El principio de inclusión representa en la teoría de la modalidad social el polo opuesto a la exclusión y se basa en el esfuerzo primario de incluir a los demás en el campo comunicativo, independientemente de su estatus o posición jerárquica. En los sistemas dominados por este principio, el habla minimiza las diferencias sociales y borra activamente las barreras que podrían impedir la interacción, ya que la calidad y la inmediatez de la relación es aquí más importante que el estatus formal. De este modo, la inclusión fomenta directamente el carácter comunitario de la interacción, donde incluso el contacto anónimo en la supertribu se percibe como una oportunidad para confirmar la pertenencia y no como una amenaza al territorio.

La comunicación regida por el principio de inclusión es, por su propia naturaleza, abierta y se caracteriza por un alto grado de espontaneidad. Se trata de una manifestación de liberalismo elocutivo que, en lugar de apegarse estrictamente a normas conservadoras y rituales de distancia, prioriza la claridad, la cercanía y la afiliación. Este enfoque refuerza significativamente la solidaridad entre los hablantes, ya que utiliza recursos lingüísticos que aproximan (p. ej., el paso rápido al tuteo, el intercambio de emociones, el léxico informal). En un entorno inclusivo, el hablante no se siente amenazado por la estigmatización ante una pequeña infracción de la etiqueta verbal, dado que el objetivo del mercado del habla no es la disciplina de los participantes, sino el mantenimiento de un flujo social fluido e inclusivo donde cada actor es percibido como un socio de pleno derecho.

PRONOMBRES GENÉRICOS

Los pronombres genéricos representan una herramienta clave de despersonalización estratégica y distancia, que permiten al hablante formular afirmaciones como verdades generales, desplazando el «yo» propio del centro del acto de habla. En el entorno de la supertribu, donde cada expresión directa conlleva el riesgo de amenazar la imagen pública, los pronombres genéricos funcionan como un mecanismo de protección de la imagen negativa: el hablante se distancia de la plena responsabilidad por el enunciado y presenta su postura como una experiencia colectiva o un hecho objetivo (p. ej., «Uno no diría...» en lugar de «Yo creo...»). Esta técnica de impersonalización del mensaje es una herramienta pragmática fundamental de mitigación que afecta directamente la interpretación de la fuerza ilocutiva. Al utilizar un pronombre genérico, el hablante debilita la asertividad del enunciado y crea a su alrededor un escudo simbólico.

co que amortigua los posibles impactos interaccionales. Mientras que en los sistemas orientados a la afiliación y la responsabilidad directa este fenómeno es menos frecuente y está menos cargado funcionalmente; en las culturas con un alto grado de pesimismo pragmático, los pronombres genéricos son esenciales para navegar temas sensibles donde una personalización directa podría percibirse como demasiado invasiva. La elección de estos recursos transforma así la dinámica del mercado del habla: el discurso subjetivo se convierte en una observación impersonal, lo que reduce el riesgo de conflicto pero, al mismo tiempo, establece un distanciamiento ritual y una contención emocional en la comunicación.

PROSPECTIVIDAD DEL HABLA

La prospectividad del habla se refiere a la capacidad del lenguaje para anticipar reacciones en un entorno conflictivo. Expresa la orientación del discurso hacia las consecuencias futuras. El habla es muy anticipatorio. El hablante elige recursos de manera que minimice el riesgo de conflicto. Por lo tanto, el comportamiento verbal suele estar calculado de tal manera que la espontaneidad individual da paso a la cautela, que se manifiesta en la moderación del habla. La capacidad de reconocer las repercusiones de las acciones es una estrategia de adaptación fuerte en sociedades estables con características supertribales.

PROTECCIÓN DE LA IMAGEN

La protección de la imagen representa el principio regulador central del mercado del habla, determinando el grado de riesgo interaccional y la elección de estrategias comunicativas en el entorno anónimo de la supertribu. Este concepto parte de la premisa de que cada actor en la interacción posee un cierto valor simbólico —la «imagen»— que está constantemente expuesto a un posible cuestionamiento

o ataque. La protección de la imagen es, por tanto, el conjunto de operaciones rituales y lingüísticas cuyo objetivo es minimizar la amenaza a la imagen social de todos los participantes y garantizar la fluidez del contacto social sin pérdida de dignidad. Toda la clave comunicativa está moldeada por este principio y, en muchos sistemas, su cumplimiento es estrictamente normativo, ya que sirve para compensar posibles pérdidas interaccionales. Para comprender este principio, es fundamental distinguir entre dos componentes de la imagen que adquieren prioridades distintas según el sistema cultural: 1. Imagen negativa: Representa la pretensión del individuo a la autonomía, la privacidad y la libertad frente a la imposición. La protección de la imagen negativa busca que el hablante no moleste al destinatario, no limite su territorio y no lo obligue a actuar contra su voluntad. En los sistemas donde domina este componente, el habla se caracteriza por un alto grado de precaución e indirección estratégica. Cada abordaje o petición se percibe como una invasión potencial que debe compensarse ritualmente mediante disculpas o recursos de mitigación. 2. Imagen positiva: Representa la necesidad del individuo de ser aceptado, valorado y confirmado por los demás miembros del grupo. La protección de la imagen positiva utiliza estrategias de afiliación, solidaridad e intercambio. En sistemas basados en el principio de inclusión, la protección de la imagen negativa a menudo se debilita en favor de la positiva. El ingreso directo en el espacio del otro no se entiende aquí como un ataque a la privacidad, sino como una confirmación de la relación y de la existencia social. La protección de la imagen no es, pues, una plantilla universal, sino un filtro cultural específico. Mientras que en un sistema una pregunta directa puede percibirse como una muestra de interés (apoyo a la imagen positiva), en otro el mismo acto se considera una agresión inadmisible y una violación

de la integridad (ataque a la imagen negativa). Este principio moldea así la estabilidad de todo el sistema elocutivo y determina qué recursos serán considerados legítimos y corteses en el mercado del habla. Dentro del campo interaccional de la supertribu, la protección de la imagen y el pesimismo pragmático actúan como estabilizadores clave cuyo objetivo es eliminar el riesgo de un conflicto abierto. La supertribu, al ser un entorno con una alta densidad de contactos anónimos, requiere un orden ritual estricto para evitar la escalada de tensión. Sin embargo, si estos mecanismos fallan o se abusan deliberadamente, aparece la figura del depredador verbal, que ignora conscientemente las zonas de protección (imagen negativa) de los demás y utiliza el debilitamiento de las barreras rituales para imponer su dominancia. Mientras que el hablante común en la supertribu emplea haces pragmáticos para neutralizar la agresión, el depredador descarta estas herramientas o las utiliza de forma irónica para desestabilizar al interlocutor. El conflicto, en este sentido, no es solo un simple desacuerdo, sino una violación de la esencia misma del mercado del habla, donde el depredador, mediante estrategias invasivas, transforma el espacio seguro y ritualmente regulado en un campo de asimetría de poder, forzando la capitulación del destinatario y rompiendo la ilusión de cohesión social de la supertribu. La protección de la imagen positiva, aunque se asocia primordialmente con la afiliación y el fortalecimiento de la cohesión social, puede generar paradójicamente, dentro del campo interaccional de la supertribu, formas específicas y altamente intensas de conflicto. Esta tensión ocurre principalmente cuando la necesidad de acercamiento se transforma en un dictado de acercamiento y choca con un actor que, en ese momento, requiere la protección de su imagen negativa, es decir, su derecho a la distancia y a la autonomía. La primera fuente de conflicto es la llamada afilia-

ción invasiva o cercanía forzada, donde estrategias como los cumplidos, la informalidad o la familiaridad no solicitada son interpretadas por el destinatario como una violación agresiva del territorio y no como una muestra de amabilidad. Otro nivel lo representa la amenaza paradójica por exceso de apoyo, donde la protección excesiva de la imagen positiva del otro se convierte en patronización y condescendencia; el hablante, en su esfuerzo constante por confirmar las cualidades de su interlocutor, cuestiona en realidad su competencia e integridad, provocando una reacción defensiva. Este mecanismo puede ser además abusado en el marco de la exclusión grupal, donde el apoyo exagerado a la imagen positiva dentro de un microgrupo (por ejemplo, mediante humor interno y códigos compartidos) sirve como herramienta de violencia simbólica y exclusión para quienes están fuera de esa interacción. En un entorno dominado por un optimismo elocutivo sin límites, cualquier indicio de distancia o establecimiento de límites se percibe como hostilidad personal o traición social, lo que escala el conflicto no por falta de buena voluntad, sino por la incapacidad del sistema para tolerar la necesidad de aislamiento. En el espacio anónimo de la supertribu, la afiliación puede convertirse paradójicamente en la herramienta más eficaz del depredador verbal, quien mediante su «amabilidad» e invasión enmascarada paraliza la capacidad del otro para defender su territorio privado, transformando la protección de la imagen positiva en un campo de asimetría de poder y presión oculta.

RACIONALIDAD DE LA NEGOCIACIÓN

La racionalidad de la negociación se refiere a la lógica pragmática del comportamiento. Expresa una orientación hacia la eficacia y la seguridad. La negociación no es emotiva, sino calculada, estratégica y táctica. La repetición del comportamiento racional y el éxito en el paso por situaciones comunicativas establecen la estrategia como un hábito, y las parcelas

comunicativas no se construyen gradualmente mediante la síntesis de elementos individuales, sino que se utilizan como estereotipos o prototipos. El lenguaje se convierte en una herramienta de racionalización. La racionalidad no se entiende aquí como frialdad y distanciamiento comunicativos, sino como una adaptación útil del individuo a la complejidad del entorno del mercado lingüístico. Desde el punto de vista de la estabilidad del sistema, se presenta como primariamente racional aquella estrategia que elimina tensiones innecesarias y no activa el rol del depredador verbal, ya que el enfoque cooperativo minimiza el riesgo de sanciones y mantiene a largo plazo un bajo coste interaccional. Sin embargo, existe también una racionalidad depredadora específica, en la cual la violación calculada de los territorios ajenos se convierte para el hablante en una herramienta para lograr una dominancia rápida y efectiva en situaciones asimétricas. Mientras que para la mayoría de los actores lo racional es prevenir la depredación en aras de su propia seguridad, para el depredador elocutivo lo racional es precisamente su uso allí donde el beneficio de dominar el campo comunicativo supera los costes de un posible conflicto. La racionalidad, por tanto, no está fijada a un valor moral, sino a la eficacia subjetiva; la depredación en este sentido no representa un afecto irracional, sino una adaptación fría medida a aquellos segmentos del mercado del habla donde la fuerza y la invasión aportan un beneficio funcional inmediato.

REGISTRO DE HABLA

El registro del habla representa un mecanismo clave de adaptación situacional que permite a los hablantes elegir dinámicamente los recursos lingüísticos y pragmáticos correspondientes a una configuración específica del campo interaccional. Esta elección no es aleatoria, sino que está sujeta a una jerarquía de situaciones establecida, definida por el tipo de actores, su

relación de estatus mutuo y el propósito de su encuentro cara a cara en el entorno anónimo o semi-anónimo de la supertribu. En el caso ideal, los actores recurren a un único registro compartido que «encaja» mejor en la situación dada, confirmando así su capacidad para decodificar el contexto social. Si se eligiera un registro inadecuado, se produciría una violación de las expectativas, lo que llevaría a la inaceptabilidad o al ridículo, y el acto de habla sería percibido por el entorno como una alteración del orden social. El entorno no funciona aquí solo como un escenario pasivo, sino como un ecosistema evaluador activo en el que la conversación entre dos actores debe encajar para no generar discordancia con el ambiente. Por lo tanto, la elección correcta del registro es fundamental para la reducción de la extrañeza; permite a los hablantes, que no tienen conocimiento personal mutuo, identificar de inmediato las reglas del juego y establecer un grado funcional de cercanía. Los registros, como patrones aprendidos culturalmente, son parte integrante de la competencia social y su uso erróneo aumenta drásticamente la tensión conflictiva, ya que se interpreta como una falta de respeto a la jerarquía o como una falta de comprensión de la situación. En este sentido, el registro no sirve solo para transmitir información, sino como una herramienta ritual que, en el confuso mercado de la supertribu, asegura la fluidez interaccional y protege al hablante de la estigmatización.

REGULACIÓN SOCIAL DEL HABLA

La regulación social del habla representa un complejo conjunto de mecanismos mediante los cuales la sociedad, en el entorno de la supertribu, monitorea y orienta el comportamiento verbal de sus actores. Esta regulación está presente de forma constante en el sistema a través de dos modos fundamentales: el implícito, que funciona como un trasfondo silencioso de la interacción cotidiana, y el explícito, que representa

una estrategia consciente de mantenimiento del orden. La regulación explícita a menudo impregna altos niveles de formalidad y ritualidad, lo que puede resultar artificial o forzado para los actores, aunque su función es visibilizar los límites de la conducta permitida. El proceso de regulación se lleva a cabo mediante normas (reglas del juego), sanciones (castigo por la defección) y expectativas mutuas (previsibilidad). Está condicionada cultural e institucionalmente e influye directamente en la elección de las estrategias de cortesía: mientras que una regulación fuerte conduce a una habla defensiva y distante, una regulación más laxa permite una mayor espontaneidad y una reducción de la distancia.

RELACIÓN COMPLEMENTARIA

La relación complementaria en el marco comunicativo de la supertribu designa un tipo de interacción basada en la complementariedad mutua de roles y actos de habla, y no en su oposición o competencia. Esta relación es típica de culturas con un alto grado de colectivismo, donde el habla no sirve para definir límites individuales, sino para confirmar la participación y la pertenencia al conjunto. En el marco complementario, las diferencias entre los hablantes no se perciben como una fuente de conflicto, sino como componentes necesarios de un todo funcional que encajan entre sí como piezas de un rompecabezas. Aquí, la comunicación es intrínsecamente cooperativa: los roles de los actores son asimétricos (p. ej., hablante frente a oyente activo), pero esta asimetría se percibe como un elemento estabilizador que permite un flujo fluido de energía e información en el campo interaccional.

RELACIÓN CONTRARIA

La relación contraria en el marco comunicativo de la supertribu designa un tipo de interacción basado en la oposición, la delimitación mutua de roles y el mantenimiento estricto de los límites entre los actores. Esta relación

es un rasgo dominante en culturas con un alto grado de individualismo (p. ej., en la cultura lingüística checa), donde el habla no sirve para la unión primaria, sino para definir las diferencias y proteger la integridad del hablante. En este marco, la comunicación se percibe como una operación cautelosa y potencialmente riesgosa, donde cualquier confrontación se entiende como una amenaza para la seguridad interaccional. Incluso en relaciones cercanas con un alto grado de exclusividad, se mantiene la estructura de límites que garantiza que la identidad de un actor no sea absorbida ni alterada por la identidad del otro.

RESERVA COMUNICATIVA

La moderación comunicativa representa una limitación consciente y sistemática de la expresividad en el comportamiento lingüístico, funcionando como la herramienta primordial para mitigar la conflictividad estructural de la supertribu. No se trata de una mera pasividad, sino de una virtud cultural de la urbanidad, que constituye un rasgo esencial del habla del Homo urbanus. La moderación actúa como un filtro que impide la expresión directa de los afectos y las emociones inmediatas, reduciendo así el riesgo de una escalada impredecible en el espacio anónimo. En el entorno de la supertribu, los recursos lingüísticos de moderación (tales como la eufemización, la atenuación modal o el silencio estratégico) se cultivan sistemáticamente, ya que sin ellos la interacción anónima no sería sostenible a largo plazo y conduciría a una rápida degradación de la seguridad interaccional.

RESPECTO

El respeto en el sistema de la supertribu designa una actitud de valor fundamental del hablante hacia el destinatario, que se manifiesta en comportamientos verbales específicos y en la elección de estrategias comunicativas. No se trata

de una categoría universal con parámetros fijos, sino de un constructo interpretativo cuyo cumplimiento es estrictamente relativo a la cultura. El respeto está intrínsecamente vinculado al concepto de imagen social; sirve para su protección o refuerzo dependiendo de si la cultura en cuestión prefiere la autonomía o la pertenencia. Esta actitud determina directamente la elección del tratamiento, la jerarquización de los actos de habla y la arquitectura general de la cortesía, mientras que su ausencia o interpretación errónea conduce a una ruptura inmediata de la seguridad interaccional.

ROL SOCIAL

El rol social designa la posición mediada por el lenguaje de un individuo en una formación social compleja. El rol social expresa el comportamiento esperado. Es solo un segmento que cambia constantemente con el tiempo, ya que el hablante asume una serie de roles diferentes a lo largo del día, cambiando constantemente entre lo que hace y lo que se espera de él. Por lo tanto, el hablante también cambia de roles lingüísticos según las situaciones en las que se encuentra. El lenguaje permite definirlos rápidamente. Un rol identitario fijo en un entorno social complejo es prácticamente imposible y la permanencia en un solo rol es peligrosa para dicho actor, ya que provocará conflictos.

SANCIÓN INTERACCIONAL

La sanción interaccional es la respuesta negativa del sistema o del individuo ante la defección. Dado que en la supertribu la sanción clásica (por ejemplo, la pérdida de reputación a largo plazo) se ve debilitada por el efecto del anonimato, se han desarrollado formas de sanción específicas e inmediatas: 1. Excomunión comunicativa: Interrupción inmediata de la interacción (por ejemplo, desviar la mirada, terminar la conversación sin despedirse), lo cual impide al defector alcanzar el beneficio planificado de la interac-

ción. 2. Espejo represivo: Estrategia en la que el hablante adaptativo responde a la agresión con la misma agresión, señalando así al defector que su función de pago está cayendo en pérdidas. 3. Aumento de la distancia interaccional: Retirada detrás de un amortiguador comunicativo, haciendo que el entorno se vuelva socialmente impermeable para el agresor.

SEGURIDAD DE NO INVASIÓN

La seguridad de no invasión representa un axioma interaccional fundamental, según el cual la entrada en el espacio comunicativo de un actor extraño se entiende como un acto primariamente riesgoso y potencialmente amenazante. Designa la expectativa normativa de que la interacción no perturbará la zona de autonomía ni la esfera personal del individuo, a menos que se haya dado un estímulo explícito para ello. En este marco, el habla se concibe como una herramienta defensiva y la no invasión se eleva a la máxima expresión de respeto. La seguridad del hablante solo se garantiza si en la interacción (p. ej., mediante disculpas, modificadores de distancia o actos de habla indirectos) se confirma que no se producirá una intrusión no solicitada en su integridad. Se trata del concepto de «cortesía negativa» llevado a su cúspide funcional: un estado en el que la mayor muestra de consideración hacia el otro consiste en no molestarlo con la propia existencia.

SEÑAL SOCIAL

La señal social representa un elemento lingüístico o paralingüístico elemental (tono de voz, ritmo, tiempo) que porta información implícita sobre las intenciones y la disposición interna del hablante. En el entorno de la supertribu, donde falta un conocimiento personal profundo entre los actores, estas señales funcionan como unidades de código primarias que permiten una orientación instantánea en el espacio social. Son indicadores

que codifican en tiempo real el grado de receptividad, la disposición a la cooperación o, por el contrario, la necesidad de distancia. La ausencia o la interpretación errónea de estas señales conduce a un aumento inmediato de la tensión conflictiva y a la ruptura de la seguridad interaccional.

SEÑALIZACIÓN DE COMUNICACIÓN

La señalización es el proceso mediante el cual un hablante, a través de elecciones específicas en sus hábitos de habla, envía información sobre su estatus, intenciones o nivel de peligro para el entorno. En la supertribu, la señalización sirve como una herramienta principal para la categorización social rápida. Tipos: 1. Señalización de estatus: Uso de formas hipercortés o jerga específica que ubica al hablante en un cierto estrato social (demostración de capital cultural). 2. Señalización aposemática (Advertencia): Uso de elementos agresivos (p. ej., vulgarismos, aumento de la intensidad de la voz) que tienen la intención de disuadir a posibles depredadores del habla. El hablante advierte: «Los costos de atacarme serán mayores que tu posible ganancia». 3. Señalización de cooperación: Adherencia constante a los juegos de cortesía que señalan a otros actores en un espacio anónimo la ausencia de riesgo de interacción.

SEGURIDAD DE LA INTERACCIÓN

La seguridad de la interacción designa el estado en el que el acto comunicativo no amenaza la identidad, la posición social ni la integridad de los actores involucrados, constituyendo así una condición fundamental para la supervivencia en el entorno conflictivo de la supertribu. En la supertribu, la conflictividad se entiende como una constante estructural y no como una patología, lo que significa que la seguridad no surge de la eliminación utópica de las discrepancias, sino de su constante control lingüístico y domesticación. Este «habla creadora» transforma activamente la agresión latente en formas de comunicación

seguras y ritualizadas, evitando así la escalada hacia la violencia física. A diferencia de los modelos pragmáticos clásicos (p. ej., Brown y Levinson), que entienden la cortesía como una estrategia opcional para lograr objetivos individuales, la seguridad interaccional se define aquí como una función primaria y existencial del habla, cercana al «orden interaccional» de Goffman. Se trata de un mecanismo colectivo que, en un entorno donde ya no funcionan los frenos biológicos de los grupos pequeños, asegura la estabilidad del orden civilizatorio y protege a los hablantes frente a la violencia simbólica o la predación verbal.

SOLIDARIDAD SOCIAL

La solidaridad social representa, en el marco de la arquitectura comunicativa de la supertribu, una estrategia clave de cohesión interaccional que se manifiesta como una actitud de valor consciente del hablante, expresando la voluntad mínima necesaria para respetar la autonomía e integridad del otro actor. A diferencia de las estructuras tribales tradicionales, donde la pertenencia se basa en una intimidad profunda y vínculos de sangre, esta variante de solidaridad de la supertribu es primariamente funcional y situacional, siendo su núcleo la inclusión cognitiva del destinatario en el presupuesto de la universalidad de las necesidades y vivencias humanas. Esta estrategia se construye sobre el axioma de que los actores comparten ciertas necesidades basales, cuyo apoyo mutuo permite la estabilidad del sistema, mientras que su desarrollo posterior ocurre en el momento en que un actor comienza a respetar incluso aquellas necesidades específicas del otro que ya no son compartidas por ambos. En el comportamiento verbal, la solidaridad se manifiesta a través de la afiliación y una mayor receptividad, reduciendo activamente la distancia social y transformando al extraño anónimo en un socio de cooperación; no obstante, su realización está estrictamente condicionada por la cultura y es sensible a la situación. Mientras que

en algunas áreas se entiende como una expresión natural de apertura, en otras suele realizarse de manera mucho más reservada, ya que puede ser percibida como un elemento invasivo que perturba la zona de autonomía del destinatario. En su esencia, la solidaridad social representa el mínimo ético de la interacción en la supertribu: es un sofisticado lubricante social que no requiere un compromiso personal profundo, sino que, a través del reconocimiento ritual del valor del otro, garantiza la humanidad y la fluidez de los sistemas anónimos, evitando así la degradación del individuo en el denso campo informativo y social del urbanismo moderno.

TABÚ SOCIAL

El tabú social se refiere a las restricciones del contenido del discurso. Define temas y expresiones inapropiados. Socialmente facilita el acceso a los temas y, por otro lado, los cierra a la impronunciabilidad. Bloquear temas tabú provoca su penetración en el habla común, generando temor al tema. Hablar de lo que nunca se debe ni se puede hablar es arriesgado, ya que se requiere la actitud del hablante hacia lo prohibido. Es muy difícil actuar con seguridad en una situación de interacción como esta; el sistema lingüístico proporciona diversos desvíos pragmáticos que vuelven a poner el tema en una vía muerta. Sin embargo, el tabú está latente. Los temas tabú también se relativizan en esta situación comunicativa particular. Los tabúes no son en absoluto aleatorios culturalmente. Protegen áreas sensibles para la estabilización de la cultura. Su apertura y penetración graduales en el núcleo del discurso social requieren tiempo y son una fuente de contradicciones sociales internas, que tienen un carácter creciente y pueden resultar en la fragmentación tribal del constructo social y, por lo tanto, en su desestabilización. El discurso a menudo

elude los tabúes mediante el uso de eufemismos. Al expresar de forma clara y explícita un tema tabú, se definen los límites de un entorno de comunicación seguro.

TERRITORIO SECUNDARIO

El territorio secundario representa un espacio personal simbólico y no físico del individuo, constituido como una zona autónoma de carácter social y psicológico. A diferencia del territorio primario, definido por los límites biológicos del cuerpo y el entorno físico inmediato, el territorio secundario abarca la esfera de la privacidad, los procesos de pensamiento, el estatus social y la integridad de la identidad. En el entorno de la supertribu, este territorio funciona como una membrana invisible, pero normativamente exigida y simbólicamente impermeable, que filtra los estímulos externos y protege al actor frente a la sobrecarga cognitiva y la invasión social no deseada, permitiéndole así existir en la multitud sin la necesidad de una interacción constante y preservando su integridad psíquica. Cualquier entrada en este espacio sin un estímulo explícito es percibida por el sistema como una alteración del equilibrio y una amenaza a la imagen negativa del destinatario, donde los recursos lingüísticos no sirven únicamente para transmitir información, sino que funcionan como herramientas para la delimitación de fronteras, en las que los actos de habla indirectos y los atenuadores modales señalan la conciencia sobre la sacralidad de la zona de autonomía ajena. El respeto al territorio secundario es, por tanto, la piedra angular de la distancia interaccional, y su violación funcional (por ejemplo, una cooperación forzada o una solicitud de información) requiere una compensación ritual inmediata que sirva para restaurar la seguridad social y confirmar que el intruso reconoce la validez de los límites

como algo temporal y funcionalmente justificado. En su esencia, el territorio secundario es un envoltorio protector abstracto que transforma la proximidad física en la supertribu en una distancia social tolerable, y representa un mecanismo clave que permite preservar la soberanía individual y prevenir conflictos dentro de los sistemas anónimos de masas.

TRIBALIZACIÓN DIGITAL

La tribalización digital es una forma específica de retribalización que ocurre en el ciberespacio. Designa la fragmentación del campo comunicativo unificado de la supertribu en «burbujas digitales» aisladas (tribus algorítmicas). Los rasgos característicos de la tribalización digital son:

1. Erosión de los frenos de cortesía: La ausencia de contacto físico y de proximidad debilita los agentes de seguridad interaccional, lo que conduce a una radicalización de los vectores del habla.
2. Polarización agresiva: La comunicación deja de ser una herramienta para negociar la coexistencia y se convierte en un instrumento para confirmar la identidad grupal a través del conflicto.
3. Surgimiento de nuevas jerarquías: La tribu digital abandona las reglas del anonimato de la supertribu y las sustituye por sistemas de reputación (likes, seguidores) que estimulan un comportamiento verbal orientado al rendimiento y, a menudo, depredativo.

La tribalización digital representa una amenaza fundamental para la estabilidad de la supertribu, ya que destruye los estándares comunicativos compartidos. Es, por tanto, un proceso gradual de desintegración de la supertribu global en áreas comunicativas (tribus) cerradas y mutuamente impermeables. En estas reservas digitales, el habla elimina o purga los amortiguadores de cortesía y de los rituales que antes permitían la coexistencia con el «otro». El resultado es un retorno al etnocentrismo, donde cualquiera que no comparta el có-

digo tribal es percibido automáticamente como un objetivo legítimo de depredación verbal.

VALOR SOCIAL

El valor social en la supertribu representa un criterio implícito y culturalmente compartido mediante el cual se juzga la aceptabilidad de la acción humana en el espacio anónimo. No se trata de principios morales abstractos, sino de reglas prácticas de coexistencia que definen lo que se considera deseable, tolerable o, por el contrario, inadmisibles y destinado a la marginación. En el entorno urbano, estos valores permanecen ocultos en el trasfondo de las interacciones, y el habla sirve como herramienta para su reproducción constante y discreta. Una característica clave del valor social es su naturaleza reactiva: el criterio se manifiesta plenamente como válido solo en el momento de su violación, lo que provoca un aumento inmediato de la tensión conflictiva. Así, los valores sociales funcionan como una infraestructura invisible que asegura la estabilidad de la interacción y facilita la satisfacción de las necesidades vitales de los actores, haciendo que el comportamiento de los demás sea previsible y seguro.

VECTOR CENTRÍFUGO DEL HABLA

El vector centrífugo del habla se refiere a la dirección estratégica de la comunicación hacia el mantenimiento de la distancia y la minimización de la fricción interaccional directa. Es típico de los pragmatoceros que entienden la proximidad como una amenaza potencial para la seguridad de la comunicación. Este vector opera principalmente mediante la cortesía negativa, que funciona como barrera entre los hablantes. Su objetivo no es la cooperación en sentido estricto, sino la prevención del agón mediante la calibración precisa de la distancia social. El vector centrífugo es muy estable a corto plazo, pero exige la precisión

y la legibilidad de las señales. Está altamente formalizado y se expresa en fórmulas estereotipadas. Cualquier desviación de la distancia esperada se interpreta como una violación del axioma de seguridad. En un entorno anónimo o fragmentado, la restricción centrífuga puede evaluarse erróneamente como frialdad u hostilidad.

VECTOR CENTRÍPETO DEL HABLA

El vector centripeto de habla denota la dirección estratégica de la comunicación hacia el acercamiento, el intercambio y la fijación de la pertenencia relacional. Es característico de los pragmalectos que consideran la proximidad como la herramienta principal de seguridad interaccional. Este vector utiliza medios de cortesía positiva que serían invasivos en sistemas orientados a la distancia. Sin embargo, no se trata de una apertura espontánea, sino de una forma sofisticada de mimicry que neutraliza las amenazas potenciales antes de que surjan. El juego se establece en un horizonte temporal a largo plazo, en el que las pérdidas a corto plazo se aceptan como inversiones en la estabilidad de la red. El agón es relegado a la periferia mediante la confirmación constante de la afiliación y la reciprocidad. La interacción se estabiliza en un régimen de suma no cero, donde el conflicto no se niega, sino que se transforma. Así, la ayuda se convierte en el algoritmo dominante para regular la comunicación supertribal.

VECTOR DEL HABLA

El vector del habla es un concepto analítico abstracto que indica la dirección y la dinámica de la interacción comunicativa dentro del pragmalecto. No se refiere a los medios lingüísticos individuales, sino a su efecto

estratégico colectivo en el campo de juego del habla. El vector del habla determina si la comunicación se dirige a acercar o alejar a los hablantes, a fortalecer la cooperación o a activar el agón. Es el resultado de las reglas compartidas culturalmente, el horizonte temporal de la interacción y el grado de riesgo interaccional percibido. El vector estructura las expectativas de los hablantes y les permite interpretar el potencial de seguridad o amenaza de la situación. Funciona como un regulador metapragmático que predetermina la interpretación de actos de habla específicos. En un entorno con un pragmalecto compartido, garantiza la estabilidad y la previsibilidad de la comunicación. Cuando es ilegible o los vectores entran en conflicto, el axioma de seguridad de la comunicación se ve alterado y se activa la depredación del habla.

VISIBILIDAD SOCIAL

La visibilidad social aumenta el potencial de conflicto de un individuo. Se refiere al grado en que un individuo es reconocible y rastreable en el espacio público. En una supertribu, la alta visibilidad es arriesgada. Atrae atención, expectativas y posibles conflictos. Las estrategias discursivas de anonimización sirven para reducir esta exposición. Por lo tanto, la visibilidad se regula indirectamente, a través del habla y el comportamiento. Limitar la visibilidad aumenta la seguridad del movimiento en la ciudad. Basamos nuestro trabajo en el concepto de comportamiento público de Goffman (1963), pero interpretamos la distancia como una necesidad para la supervivencia en la supertribu, no como una estrategia individual.

- Lefebvre, H. (1992). *Rhythmanalysis: Space, Time and Everyday Life*. Continuum.
- Leroi-Gourhan, A. (1964). *Le Geste et la Parole*. Albin Michel.
- Lévinas, E. (1969). *Totality and infinity: An essay on exteriority* (A. Lingis, Trans.). Duquesne University Press.
- Lévi-Strauss, C. (1949). *Les Structures élémentaires de la parenté*. PUF.
- Lévi-Strauss, C. (1962). *La Pensée sauvage*. Plon.
- Locher, M. A., & Watts, R. J. (2005). Politeness and relational work. *Journal of Politeness Research*, 1(1), 9–33.
- Lovón, M. (2012). El diccionario de Luis Jaime Cisneros. En Martos, Marco y otros. Luis Jaime Cisneros, un amaúta (pp. 71–82). Lima: Academia Peruana de la Lengua y Facultad de Letras y Ciencias Humanas de la Universidad Nacional Mayor de San Marcos.
- Martos, M. y Lovón, M. (Ed). (2017). *Léxico, ideología y diccionario*. Lima: Institución Peruana de Promoción Educativa y Cultural. ISBN 978-612-47578-0-8.
- Lovón, M. (2024). El aimarismo amaúta en los diccionarios de la academia: un estudio desde el análisis de discurso lexicográfico crítico. *Boletín De Filología*, 59(1), pp. 211–238.
- McLuhan, M. (1962). *The Gutenberg galaxy: The making of typographic man*. University of Toronto Press.
- Morris, D. (1967). *The Naked Ape: A Zoologist's Study of the Human Animal*. Jonathan Cape. (Česky: *Nahá opice*).
- Morris, D. (1969). *The human zoo*. Jonathan Cape.
- Pariser, E. (2011). *The Filter Bubble: What the Internet Is Hiding from You*. Penguin Press.
- Persily, N., & Tucker, J. A. (2020). *Social Media and Democracy: The State of the Field, Prospects for Reform*. Cambridge University Press.
- Pomerantsev, P. (2019). *This Is Not Propaganda: Adventures in the War Against Reality*. Faber & Faber.
- Sahlins, M. (1972). *Stone Age Economics*. Aldine-Atherton.
- Simmel, G. (1903). The metropolis and mental life. In G. Bridge & S. Watson (Eds.), *The Blackwell city reader* (2nd ed., pp. 11–19). Wiley-Blackwell. (Originální práce publikována 1903).
- Simmel, G. (1955). *Conflict; The web of group-affiliations* (K. H. Wolff & R. Bendix, Trans.). Free Press. (Original work published 1908).
- Slowik, M. (2017). Zdvořilý řečový habitus jako sociokulturní regulativ vztahové sítě: Hledání antropolingvistické definice řečové zdvořilosti a jejího funkčního rozpětí. *Lidé města*, 19(3), 355–371.
- Slowik, M. (2018a). Zdvořilý řečový habitus jako sociokulturní regulativ vztahové sítě II.: Definice komunikačně-bezpečnostního axiomu. *Lidé města*, 20(1), 23–62.
- Slowik, M. (2018b). Zdvořilý řečový habitus jako sociokulturní regulativ vztahové sítě III.: Vnitřní pořádek řečové hry. *Lidé města*, 26(3), 411–467.
- Slowik, M. (2019). Zdvořilý řečový habitus jako sociokulturní regulativ vztahové sítě IV.: Sociální zoom, jeho předpoklady a evoluce. *Lidé města*, 21(1), 41–88.
- Slowik, M. (2024a). Homo urbanus a jeho řeč: První narace o řečové zdvořilosti. *Technická univerzita v Liberci a Orbis Litera*.
- Slowik, M. (2024b). Zdvořilá funkční řeč Čechů a Španělů: Druhá narace o řečové zdvořilosti. *Technická univerzita v Liberci a Orbis Litera*.
- Trivers, R. L. (1971). The Evolution of Reciprocal Altruism. *The Quarterly Review of Biology*.
- Turkle, S. (2011). *Alone Together: Why We Expect More from Technology and Less from Each other*. Basic Books.
- Watts, R. J. (2003). *Politeness*. Cambridge University Press.
- Wrangham, R. (2019). *The Goodness Paradox: The Strange Relationship Between Virtue and Violence in Human Evolution*. Pantheon.